

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

**РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ПЕДАГОГА В УМОВАХ
ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ**

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної
конференції**

13 травня 2022 року

Глухів – 2022

УДК 378.011.3-051:377]:055.336.5
Р64

Відповідальні за випуск:

Ковальчук Василь Іванович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Маринченко Євгеній Олегович – доктор філософії, старший викладач кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Р64 Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 травня 2022 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2022. 317 с.

У збірнику представлено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій».

Для науковців, педагогів професійного навчання, студентів, аспірантів та всіх, хто цікавиться проблемами професійної освіти України.

Тексти тез подано в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідальність несуть автори.

ЗМІСТ

Андросенко Артем Олександрович ТЕХНОЛОГІЯ СТОРІТЕЛІНГУ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ.....	12
Антонюк Людмила Анатоліївна ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА – ПЕРЕДУМОВА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ.....	15
Базурін Сергій Миколайович ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ ЗАСОБАМИ ГРАФІЧНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	17
Балагура Олена Олександрівна, Середіна Інна Анатоліївна ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ КЕРІВНИЦТВА НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	20
Бахмацька Марина Василівна СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТОКИ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....	22
Бахтіярова Халідахон Шамшитдінівна, Голубєва Марія Олександрівна, Рябець Ірина Володимирівна СКЛАДОВІ ЗАГАЛЬНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСТВА	26
Беспарточна Олена Іванівна, Гайкова Анна Романівна ТРЕНДОВІ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ.....	29
Білоусова Наталя Анатоліївна ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ОЦІНКИ МЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	32
Бойко Лідія Костянтинівна ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕЛЕКТРОНІКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	35
Боско Наталя Миколаївна МОЖЛИВОСТІ ІКТ У РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ.....	37
Будугай Андрій Олександрович МАЙСТЕРНІСТЬ, ТВОРЧІСТЬ, ВИТВІР ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ.....	41
Бурчак Станіслав Олександрович РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	44
Ваніна Наталія Миколаївна ЯКІСТЬ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ЦИФРОВІЗАЦІЇ	48

Величко Каріна Олександрівна ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІІ СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНО- ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	51
Василиненко Віктор, Ващенко Алла ОРГАНІЗУЄМО ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ СПРОМОЖНОСТІ	53
Вовк Богдан Іванович СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	57
Возняк Андрій Васильович, Дячук Олена Олегівна СПРИЯННЯ ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ І ПЕДАГОГІЧНІЙ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА В УКРАЇНСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	59
Волкова Наталія Валентинівна ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ У ГАЛУЗІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	63
Вороніна-Пригодій Дар'я Анатоліївна ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	66
Герлянд Тетяна Миколаївна ЕКООРІЄНТОВАНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ	69
Глоба Ангеліна Михайлівна ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МИСТЕЦТВО» В КОНТЕКСТІ НУШ.....	70
Гордієнко Аліна Вікторівна ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ	74
Гриджук Оксана Євгенівна ЕФЕКТИВНА НАВЧАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА	76
Давиденко Наталя Іполітівна ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	78
Демченко Михайло Сергійович ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ	80
Докторович Валерія Миколаївна ПЛАНУВАННЯ, СТРУКТУРУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	82

Дудчак Ганна Павлівна СКЛАДОВІ УПРАВЛІНСЬКИХ КОМПЕТЕНТОСТЕЙ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	85
Єрмак Тетяна Миколаївна ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК УЧНІВ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ.....	88
Єрмоленко Андрій Борисович ІНТЕРАКЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	91
Єршова Людмила Михайлівна ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	94
Жукова Дар'я Віталіївна ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	101
Заїка Артем Олексійович ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ	104
Замрозевич-Шадріна Світлана Романівна ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	106
Зінченко Володимир Павлович ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ І SWOT-АНАЛІЗУ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	108
Ільїна Тетяна Володимирівна ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СЛУХАЧІВ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ..	112
Кайтановська Ольга Миколаївна ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОПЕРАТОРІВ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ ..	115
Караман Ростислав Станіславович РЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ СТРАТЕГІЯХ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	119
Карась Олена Дмитрівна СТВОРЕННЯ МОВЛЕННЄВО КУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ІЗ ДОЛУЧЕННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	120
Кінах Неля Володимирівна Рубльова Наталія Олександрівна ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ В РОБОТІ ПЕДАГОГА	124
Кладов Сергій Анатолійович МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ	126

Ковальчук Андрій Васильович ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	130
Ковальчук Василь Іванович ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	133
Колодяжний Сергій Миколайович ПСИХОЛОГІЧНІ НАВИЧКИ ПЕДАГОГА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	135
Кравець Світлана Григорівна ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	137
Кравчук Андрій Віталійович, Рибак Тетяна Миколаївна ІНТЕРАКТИВНІ ЗАНЯТТЯ З WORDWALL	140
Красних Олена Володимирівна ВИДИ І ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....	141
Криворот Тетяна Григорівна СТВОРЕННЯ ФУТАЖУ НАВЧАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	145
Кузнецов Роман Михайлович АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ (БУДІВНИЦТВО І ЗВАРЮВАННЯ) ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	148
Кулішов Володимир Сергійович СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОГО МАЙСТРА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ	150
Купрієвич Вікторія Олександрівна, Тарасюк Ірина Володимирівна ГОЛОВНІ ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	154
Кучерак Ірина Володимирівна ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	156
Кучма Олександр Іванович, Лукаш Василь Іванович РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ	158
Лаврентьєва Олена Олександрівна ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОЗРОБКИ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ.....	161
Даукшас Лайма ЛІНГВОМЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТУДІЮВАННЯ МОВНИХ (МОВЛЕННЄВИХ) ДЕВІАЦІЙ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ	164

Липська Лариса Василівна ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	166
Мандрагеля Володимир Андрійович СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ У СВІТІ	168
Маринченко Інна Віталіївна ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ШВЕЙНІЙ ГАЛУЗІ ТА ФЕШН-ІНДУСТРІЇ.....	171
Масліч Світлана Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВИТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	174
Мостова Світлана Олексіївна НЕСТАНДАРТНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ.....	176
Однорог Галина Володимирівна ПРОФЕСІЙНО АКТУАЛЬНІ ЗДАТНОСТІ ЯК ДОМІНАНТИ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ.....	180
Опанасенко Віталій Петрович УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	183
Осипенко Лариса Михайлівна РОЗВИТОК ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ ЗАСОБАМИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ	186
Остапенко Дарина Володимирівна ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНОЇ СПАДЩИНИ КОМПОЗИТОРІВ М. ЛИСЕНКА, М. ЛЕОНТОВИЧА, К. СТЕЦЕНКА, Я. СТЕПОВОГО НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ТА ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО».....	189
Отамась Інна Григорівна ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ДЛЯ ЕЛЕКТРОННОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ	192
Пархоменко Олександр Юрійович, Мохонько Маріанна Олександрівна, Велика Тетяна Анатоліївна РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДА СІМПСОНА В GOOGLE ТАБЛИЦЯХ ЯК МЕТОДИЧНИЙ ПРИЙОМ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНТЕГРАЛІВ	195
Пашенко Тетяна Миколаївна МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ.....	199

Пеня Вікторія Володимирівна ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	201
Перепічай Станіслав Валерійович ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО.....	205
Петренко Лариса Михайлівна ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	206
Письменна Олександра Михайлівна ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ.....	210
Погорєлов Михайло Григорович МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ СТУДЕНТАМИ ТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ.....	212
Позняк Оксана Володимирівна, Лакомова Марія Сергіївна ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ З ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ.....	215
Поясок Тамара Борисівна, Вербецька Еліна Віталіївна РОЗШИРЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В РАМКАХ СИСТЕМИ НЕПЕРЕРЕВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	218
Пригодій Микола Анатолійович, Гуржій Андрій Миколайович ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ.....	220
Прилепа Іван Миколайович ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	222
Романов Леонід Анатолійович РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ПРОЄКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ.....	225
Романова Ганна Миколаївна УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ SOFT-SKILLS ФАХІВЦІВ ІННОВАЦІЙНОГО ТИПУ.....	228
Росновський Микола Григорович, Маринченко Євгеній Олегович ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В АПК ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	230
Савенко Інна Миколаївна УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН ТА РОЗУМНЕ ПРИСТОСУВАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	232
Савенко Юрій Борисович АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ МЕТОДИКИ В РОБОТІ З УЧНЯМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	236

Самусь Тетяна Володимирівна ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	239
Сапата Марія Ігорівна ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	241
Сергєєва Лариса Миколаївна, Микитюк Світлана Миколаївна ПЕДАГОГІЧНА ЛОГІСТИКА В УПРАВЛІННІ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ	245
Сердюк Галина УДОСКОНАЛЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ.....	248
Скрипник Людмила Миколаївна ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ТА СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО КОНСУЛЬТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІКТ	251
Слободяник Олександр Васильович ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ВИРОБНИЧОМУ НАВЧАННІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	254
Сорока Валерій Вікторович ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАВДАНЬ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ	256
Султанова Лейла Юрїївна, Прокоф'єва Марина Олександрівна АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ З ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ В ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	260
Сущенко Андрій Віталійович, Андрєєва Катерина Олександрівна ЗДАТНІСТЬ ДО ФАСИЛІТАЦІЇ ТА МЕНТОРСТВА ЯК СПЕЦИФІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЗВО	262
Ткаченко Наталія Миколаївна ООНОВЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЯК ВИМОГА ЧАСУ	265
Туманова Юлія Володимирівна ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	267
Філатенко Тетяна Іванівна ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ SMART-СИСТЕМ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ.....	269
Філімонова Тетяна Василівна ОРГАНІЗАЦІЯ КОНСАЛТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	273

Харагірло Віра Єгорівна МОТИВАЦІЯ ПЕДАГОГІВ ДО САМОРОЗВИТКУ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ.....	276
Хоруженко Тетяна Анатоліївна ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	280
Цицюра Ксенія Валеріївна ПІДТРИМКА ДЕРЖАВОЮ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ТА ЗАЛУЧЕННЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ЯК ВАЖЛИВІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ КНР.....	282
Чеканюк Катерина Олегівна ВИКОРИСТАННЯ STEM ОСВІТИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ, ЯК НАПРЯМОК ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ	284
Чердниченко Наталія Миколаївна РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ОПРАЦЮВАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ.....	287
Чернуха Віта Віталіївна ЦИФРОВИЙ УРОК ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ 7 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ...	291
Чигрин Ольга Михайлівна ТЕХНОЛОГІЇ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	294
Чогут Лілія Миколаївна ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ У МІЖКУРСОВИЙ ПЕРІОД.....	298
Чорнобай Богдан Володимирович ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ MOODLE ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ З АГРОІНЖЕНЕРІЇ	300
Чухрієнко Алла Вікторівна ОРГАНІЗАЦІЯ СИМУЛЯЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	302
Шевчук Світлана Степанівна СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	305
Фархшатова Ольга Василівна СТРАТЕГІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ...	310

Ямковий Олександр Юрійович КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	312
Яценко Таміла Олексіївна, Слижук Олеся Алімівна ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ШКІЛЬНОГО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРИ.....	315

Андросенко Артем Олександрович,
аспірант Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

ТЕХНОЛОГІЯ СТОРІТЕЛІНГУ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

Соціально-економічні перетворення, які відбуваються сьогодні в суспільстві, висувають на перший план вимоги до розвитку освітньої системи. Нова освітня парадигма спрямована на осмислення причин виникнення проблем, які склалися в освіті, і пошук нових, ефективних шляхів її вирішення [4].

Одним із важливих напрямів розвитку вищої освіти в Україні в умовах сьогодення є розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів шляхом їх включення до інноваційного освітнього середовища. Сучасна освіта в нашій країні орієнтована на майстерного, компетентного, ініціативного, активного та мобільного вчителя, відкритого та оптимістично налаштованого до впровадження інновацій в професійній діяльності.

Своєю чергою, успішність розвитку інноваційної освіти значною мірою залежить від готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності, рівня його обізнаності про сучасні педагогічні технології в освіті, а також сформованості знань та вмінь щодо їх застосування в процесі організації освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання і технологій набуває особливої значущості в умовах реформування вітчизняної освіти. Педагогічну майстерність можна визначити як поєднання особливостей діяльності учителя, що робить ефективним процес навчання та виховання. Такими особливостями є методи й прийоми, які використовує педагог. Позитивний результат вони дадуть, якщо педагог зможе ними уміло скористатись [3]. Одним з ефективних засобів розвитку цієї якості є технологія сторітелінгу.

Сторітелінг – це технологія створення історії та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача. У перекладі з англійської story означає історія, а telling – розповідати. Ця технологія поєднує в собі психологічні, управлінські та інші аспекти і дозволяє не лише ефективно донести інформацію до аудиторії, а й мотивувати її на певні вчинки і отримати максимально високі результати.

Варто зазначити, що в українській педагогіці сторітелінг є відносно новою технологією навчання, тому наукових розвідок щодо її впровадження у вітчизняній системі освіти на різних її етапах небагато.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваного питання засвідчив, що деякі аспекти застосування технології сторітелінгу представлено в працях К. Крутій, Л. Зданевич, І. Черешнюк; особливості впровадження цієї

технології в процес підготовки керівників закладів освіти розкрито в дослідженні С. Немченко, використання технології сторітелінгу в межах педагогічної діяльності викладача ЗВО є предметом дослідження Ю. Маковецької-Гудзь, Г. Гич, К. Симоненко розкрили особливості її застосування в процесі вивчення окремих навчальних дисциплін; технологія сторітелінгу, як метод навчання в початковій ланці ЗЗСО розглядається в науковому доробку І. Большакової.

Безумовно, технологія сторітелінгу найбільшого поширення набула в дошкільній та початковій ланках вітчизняної системи освіти. Така тенденція обумовлена насамперед віковими особливостями сприйняття інформації. Проте, змушені констатувати, що в середній та старшій школі застосуванню цієї технології не приділяється належна увага, а в процесі професійної підготовки майбутніх учителів вона взагалі, на наш погляд, є несправедливо проігнорованою.

Таким чином актуалізується потреба в розвитку педагогічної майстерності у майбутніх учителів трудового навчання і технологій засобом сторітелінгу, а також формування в них готовності до його застосування під час реалізації своїх професійних функцій в умовах ЗЗСО.

Ми завдячуємо науковим поглядам Н. Грущиної, яка досліджуючи сторітелінг як один із ефективних способів неформального навчання, виділила основні функції цієї технології в навчально-виховному процесі, а саме: комунікативну, пропагандистську, об'єднувальну, утилітарну та функцію впливу [2].

Переважає більшість авторів наголошують на тому, що в освітньому процесі сучасного ЗВО є два види сторітелінгу: пасивний і активний. Пасивний сторітелінг передбачає самостійну презентацію оповідачем заздалегідь підготовленої історії, яка сприймається та аналізується слухачами. Натомість активний вид передбачає включення слухачів як співдоповідачів, що значно підвищує активність здобувачів освіти в процесі розгляду того чи іншого питання й тим самим реалізувати низку функцій сторітелінгу.

Так, дослідниця Ю. А. Маковецька-Гудзь слушно зазначає, що під час активного сторітелінгу оповідачеві належить керівна роль, тобто він повинен спрямовувати в необхідне русло побудову історії. Водночас від звичного викладу фактів історія відрізняється тим, що у своїй структурі містить такі обов'язкові елементи як сюжет, інтригу та персонажі [5, с. 10].

З урахуванням специфіки підготовки та реалізації технології сторітелінгу, до викладача, як оповідача, висувається низка вимог, а саме: глибинні знання з дисципліни, яку він викладає, ораторське мистецтво, здатність до імпровізації; правильне мовлення; емпатія; почуття міри; розвинена уява та емоційність; педагогічний такт; опора на знання слухачької аудиторії та інші [6, с. 136-137].

В межах цієї публікації, опираючись на наукові висновки різних авторів із досліджуваної проблеми [1; 5; 6] вважаємо доречним надати деякі рекомендації щодо застосування технології сторітелінгу як засобу розвитку педагогічної

майстерності майбутніх учителів трудового навчання і технологій в умовах сучасного ЗВО:

— оповідь має бути максимально зрозумілою та наближеною до сфери майбутньої професійної діяльності здобувачів освіти;

— необхідно враховувати те, що емоційний відгук аудиторії може спровокувати зміну сюжету та висновки;

— будь-яка історія має спонукати майбутніх вчителів до аналізу проблеми, пошуку оптимальних шляхів її вирішення, визначення перспектив, а також обговорення науково-практичних її аспектів та подальшого пошуку необхідної інформації;

— у разі необхідності важливо виділяти додатковий час для обговорення оповідей;

— не варто уникати прикладів, які можуть викликати у майбутніх вчителів негативні емоції (сум, злість, невдоволення, сором, засмучення, обурення, розгубленість, сумнів тощо), натомість необхідно спрямовувати увагу на формування в них здатності оперувати цими емоціями, робити висновки і завжди завершувати оповідь на емоційному позитивному піднесенні.

З урахуванням викладеного вище ми дійшли висновку, що технологія сторітелінгу є ефективним засобом розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання і технологій. Її застосування в процесі професійної підготовки здобувачів освіти в умовах ЗВО сприяє активізації освітнього процесу, спонукає до професійного розвитку, вдосконалення здатності ефективно працювати з інформацією та візуалізувати її.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у розкритті алгоритму застосування технології сторітелінгу на уроках трудового навчання і технологій.

Список використаної літератури

1. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. №7 (174). С. 130-135.

2. Гущина Н. Сторітеллінг як ефективний варіант неформального навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://timso.koippo.kr.ua/fedirko/storitellinh-yak-efektyvnyj-variantneformalnoho-navchannya> (Дата звернення: 04.04.2022).

3. Ковальчук В. І. Педагогічна майстерність викладача, як основа його компетентності. Педагогічна майстерність як система професійно мистецьких компетентностей : збірник матеріалів ІХ міжнар. педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької / гол. ред. І. А. Зязюн. Чернівці : Зелена Буковина, 2011. Вип. 3 (7). С. 569–579.

4. Ковальчук В.І. Ефективний урок: технології, структура, аналіз/ Василь Ковальчук. – К.: Шк. світ, 2011. – 120 с.

5. Маковецька-Гудзь Ю. А. Storytelling у педагогічній практиці викладача. *Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej. Pedagogika. Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju*

współczesnej nauki (30.03.2017 – 31.03.2017). Warszawa: «Diamond trading tour». 2017. С. 9-13.

6. Микитюк С.О. Елементи сторітеллінгу як навчального методу у поглядах педагогів, громадських діячів минулого. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова, 2019. Вип. 66. С. 134-137.

Антонюк Людмила Анатоліївна,
старший викладач кафедри професійної і вищої освіти
Центрального інституту післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА – ПЕРЕДУМОВА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Кожен рік перед черговою хвилиною вступу до закладів вищої та фахової передвищої освіти мільйони вчорашніх учнів повинні визначитися, чим вони будуть займатися все життя. Але вже зараз зрозуміло, що деякі з них ніколи не знайдуть роботу за фахом і не стануть успішними у професійному плані. А через 20-25 років ми неминуче одержимо покоління тих, хто не зможе знайти роботу ніколи. «Популярні» професії, спеціальності, що колись вважались стабільними – все це вже вчора стало неактуальним. Інформатизація та роботизація кардинально змінять ринок праці вже через 10-15 років. Максимум за чверть століття штучний інтелект перевершить людський (де в чому він його вже перевершує). За прогнозами науковців, знання й навички, які дають заклади освіти молодому поколінню сьогодні, через півстоліття становитимуть лише 5% сукупності знань людства. Стає очевидним, що зміни акцентів у навчанні просто необхідні. Саме компетентнісний підхід став провідним у теорії освіти в останні десятиріччя.

Але зміни у навчанні необхідні не лише з огляду на майбутнє. Відомий експерт з освіти Кен Робінсон, який свого часу працював у Раді Європи, і який виклав комплексне дослідження освітніх систем 22 країн у своїй книзі «Освіта проти таланту» зазначав: «Освіта – це не лише підготовка до того, що станеться потім. Вона має допомагати людям давати собі раду в теперішній момент. Те, ким ми станемо завтра, залежить від того, що ми переживаємо тут і тепер» [2]. А життя «тут і тепер» потребує формування людини, що розділяє принципи свободи, гуманізму і справедливості й здатна до співжиття у мирі і злагоді з представниками інших культур, релігій тощо.

І сформувати таку людину може тільки вчитель/викладач з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими здібностями, висококультурний, ерудований, інтелігентний, такий, що розуміє необхідність і важливість безперервної освіти.

Поняття «компетентність», «професійна компетентність» давно вже в епіцентрі уваги спеціалістів. У 1984 р з'являється робота Джона Равена «Компетентність в сучасному суспільстві». Автор не тільки наводить

розгорнуте визначення компетентності, а й викладає свої уявлення про природу компетентності, розрізняє види компетентностей і здійснює їх класифікацію. Серед якостей, необхідних людині в будь-якій професійній діяльності, Дж. Равен виділяє:

- здатність працювати самостійно без постійного керівництва;
- здатність брати на себе відповідальність за власною ініціативою;
- здатність виявляти ініціативу, не питаючи інших, чи слід це робити;
- готовність помічати проблеми та шукати шляхи їх вирішення;
- уміння аналізувати нові ситуації й застосовувати вже наявні знання для такого аналізу;
- здатність ладнати з іншими;
- здатність засвоювати будь-які знання за власною ініціативою;
- уміння приймати рішення на основі здорових суджень та інші [1, с. 199-210].

Це стосується і професійних компетентностей учителя/викладача.

Зазначену роботу вважають базовою для розробки проблеми компетентнісного підходу в освіті для дослідників усього світу.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що питання компетентності з-поміж європейської спільноти постало давно, його вивченню та розробці присвятили роботи Ф. Вейнерт, Дж. Гуді, Ж. Делор, Дж. Карсон, Р. Кеган, Дж. Консант, Дж. Куллахан, У. Мозер, Т. Оатс, Ж. Перре, Дж. Равен, Д. Райхен, Л. Салганік, Г. Халлаш та ін. Серед вітчизняних науковців до питання компетентності звертались О. Антонова, Л. Маслак, Н. Бібік, С. Вітвицька, Н. Волкова, М. Головань, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Пометун, Н. Сидорчук, та ін.

Вивчення наукової літератури, показало, що європейські вчені розглядають компетентність педагога як:

а) сукупність знань, розумінь та умінь, яка може бути продемонстрована вчителем на певному рівні досягнень упродовж його професійного зростання (Дж. Гонзалес, Р. Вагінаар);

б) здатність відповідати комплексу вимог, опираючись на психосоціальні та мобілізаційні ресурси у певних ситуаціях, а саме: комплексне використання системи загальних знань; когнітивні та практичні уміння; особистісні позиції – мотивацію, ціннісні орієнтації, емоції тощо (Д. Рушен, Л. Салганік);

в) поєднання знань, умінь, ставлень, цінностей і особистісних характеристик, яке уможлиблює професійну й адекватну ситуації дію вчителя, розвиваючи її поетапно (Б. Костер, Дж. Денгерінг) тощо.

Можна навести безліч авторських тлумачень європейськими вченими поняття «компетентність вчителя». Аналіз показав, що в основному в науковій літературі це поняття розглядається як динамічне поєднання знань, розумінь й умінь. При цьому європейські вчені розмежовують поняття «навчальні компетентності» і «вчительські компетентності». Навчальні компетентності зосереджені на педагогічній дії вчителя в класі/аудиторії, тому вони прямо пов'язані з майстерністю вчителя. Натомість вчительські компетентності розглядаються західними вченими в контексті більш широкого сприйняття

професіоналізму вчителя, відбиваючи багатогранність його ролі на різних рівнях: собистості, школи, місцевої громади, професійної мережі тощо. І саме вони є вирішальними у визначенні компетентностей вчителя, оскільки пов'язані з прагненням до професійного розвитку, інновацій, співробітництва тощо.

Отже, в нових умовах вчителі розглядаються як організатори численних можливостей для навчання, як з'єднувальна ланка між ресурсами суспільства та їх користувачами, як посередники у полегшенні доступу до інформації, як відповідальні громадяни, які поєднують знання з активними діями тощо.

Зрозуміло також, що професійно-педагогічна діяльність вчителя завжди обумовлена соціальною і культурною ситуацією в суспільстві на кожному етапі його розвитку. В кінці ХХ – на початку ХХІ ст. західні вчені посилено наголошують на значенні глобальних впливів на суспільне сприйняття педагога і його професійної діяльності. Це, в свою чергу, веде до розширення вимог до професійної компетентності педагога, здатного реагувати на зміни та управляти ними. Сучасний учитель має постійно працювати над собою, швидко вчитися, опановувати нові технології, миттєво змінюватися, щоб відповідати швидкоплинним вимогам суспільства.

Список використаної літератури:

1. Равен Дж. Компетентність у сучасному суспільстві: прояв, розвиток і реалізація. Київ, 1984. 284 с.
2. Робінсон К. Освіта проти таланту. Сила творчості. Львів: Літопис, 2017. 256 с.

Базурін Сергій Миколайович,
майстер виробничого навчання Державного навчального закладу
«Глухівське вище професійне училище»

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ ЗАСОБАМИ ГРАФІЧНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стратегії розвитку України в умовах глобалізації та інформаційної революції змушують освітню систему швидко реагувати на зміни, чітко визначати мету, приймати спільні рішення та завдання щодо планування й реалізації освітньо-професійних програм підготовки майбутніх фахівців у контексті вимог ринку праці. У таких умовах викладач зобов'язаний організовувати освітній процес відповідно до принципів професійної спрямованості студента, вміти прогнозувати важливі переваги, ризики й загрози від упровадження інноваційних методик та нових педагогічних інструментів.

З поміж педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців будівельного профілю засобами інформаційних технологій варто виокремити:

- використання інформаційних технологій як засобу формування професійної компетентності студентів з урахуванням вимог ринку праці;
- обґрунтування методологічних підходів та принципів розвитку базових, спеціальних та інтегральних компетентностей засобами інформаційних технологій;
- оновлення методів, форм та засобів навчання з огляду на досягнення нових інформаційних технологій.

Щодо педагогічної умови використання інформаційних технологій як засобу формування професійної компетентності майбутніх фахівців будівельного профілю з урахуванням вимог ринку праці, то тут варто звернути увагу на наступне. Оптимізація професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю повинна здійснюватися в умовах розвиненого інформаційного навчального середовища закладу освіти, застосування Інтернет-технологій, електронного навчання і комунікаційних мереж (глобальних, національних, локальних) [1].

Сучасні виклики освітньої системи призводять до того, що впроваджені структурні і програмні зміни професійного навчання дають можливість здобувати і підтверджувати професійні кваліфікації. Професійне навчання виступає тією сферою освіти, у якій особливого значення набуває необхідність використання дидактичних методів і технік, спрямованих на формування і розвиток у студентів практичних умінь і навичок та ефективного і самостійного вирішення поставлених перед ними завдань.

Одним із перспективних напрямів практичного навчання є застосування 3D моделювання, що забезпечує можливість не тільки створення віртуальних об'єктів, але і їх втілення у реальність завдяки друку. Основна перевага моделювання полягає в тому, що це метод опосередкованого пізнання завдяки використанню об'єктів-замінників.

Графічна компетентність є інтелектуальною діяльністю, що розвиває просторове уявлення й технічний розум, сприяє освоєнню знань, формуванню і розвитку вмінь і навичок практичного їх застосування завдяки графічним програмам 3D моделювання. До графічної компетентності належать: графічна грамотність, графічна інформація, графічні знання, графічні вміння та графічні навички.

Формування професійної компетентності доцільно реалізувати за допомогою формування графічної компетентності шляхом взаємодії теоретичних знань та практичних умінь. Використання сучасних систем автоматизованого проектування («Компас 3D», «Autocad», «Archicad», «FloorPlan3D», «SweetHome 3D», «HomePlanPro») підвищує рівень підготовки фахівців будівельного профілю, зокрема сприяє формуванню навичок створення деяких будинків, квартир, деталей, вузлів. Водночас, можливо вдосконалити конструкцію будь-якої системи, а отже, розвинути пізнавальну цікавість у студентів; максимально розкрити творчий та аналітичний потенціал майбутнього фахівця окресленої сфери.

Для фахівців будівельного профілю актуальним і корисним є використання програми Компас3D. Дана програма слугує інтерактивним графічним редактором із новітнім інтерфейсом, оснащеним інструментальними засобами для створення твердотілих об'єктів із застосуванням низки елементарних параметричних тіл. Завдяки використанню програми, можливі пошук раціональних рішень з тих чи інших практичних питань, оформлення конструкторської документації, задавання певного технологічного процесу, виконання графічних робіт для подальшого курсового або дипломного проектування.

Завдяки програмі AutoCAD, можливе застосування елементарних графічних примітивів з метою одержання складніших об'єктів. Водночас, програма дає змогу активно працювати зі слоями й об'єктами (розміри, тексти, позначення). Завдяки застосуванню механізму зовнішніх посилань (XRef) можливе розбивання креслення на складові файли, а завдяки динамічним блокам розширюються можливості автоматизувати 2D проектування пересічним користувачем, не застосовуючи програмування.

Спеціалізованою програмою будівельного напрямку є програма ArchiCAD. Вона створена для фахівців як параметрична модель. Освоївши її основи, студенти ознайомлюються і набирають досвід в проектуванні дизайну архітектурного простору. Для студентів має важливе значення вивчення основних правил, будівельних норм, містобудівних ситуацій. Графічний редактор ArchiCAD надає широкі можливості у пізнанні об'ємного проектування житлових та цивільних будинків і споруд, а також у проектуванні інтер'єрів. В основі концепції ArchiCAD лежить поняття так званого «віртуального завдання», який представляє об'ємну модель реального об'єкту та містить в собі необхідну інформацію для підготовки різноманітної документації і презентаційних матеріалів. Віртуальна модель об'єкту має великий спектр подання та розкриття його образності [2].

Застосування систем автоматизованого проектування дає змогу істотно зменшити затрати часу й засобів на створення нових і оновлення наявних об'єктів, що вкотре вказує на високу ефективність в автоматизації машинобудівних робіт. Метою комп'ютерної графіки є підвищення продуктивності інженерної праці та якість проектів, зниження вартості проектних робіт, скорочення термінів їх виконання. Таким чином, формується просторова уява майбутніх фахівців про технічні процеси у будівництві, а також відбувається інтеграція графічної компетентності у професійну компетентність майбутніх фахівців будівельного профілю.

Список використаної літератури

1. Гулай О. І. Особливості формування професійної компетентності майбутніх інженерів. *International scientific and technical conference «University science — 2015»*: conference proceedings (19–20 May 2015, Mariupol). Mariupol : Priazovsryi State Technical University, 2015. — P. 10–11.

2. Татарченко Г.О., Черних О.А., Соколенко В.М. *Сучасні інформаційні технології у проектуванні будівельних конструкцій*: Зб. наук. праць II Міжнародної українсько-азербайджанської конференції «Building Innovations – 2019», 23 – 24 травня 2019 року Полтава: ПолтНТУ, 2019. с. 196-198.

Балагура Олена Олександрівна,
кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та педагогіки
Національного транспортного університету;
Середіна Інна Анатоліївна,
завідувач навчальної лабораторії кафедри філософії та педагогіки
Національного транспортного університету

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ КЕРІВНИЦТВА НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У педагогічній психології поняття «контроль» розглядається як навчальна дія, що органічно входить у сам процес навчальної діяльності здобувача освіти. Контроль як навчальна дія здійснюється не як перевірка якості засвоєння за кінцевим результатом навчальної діяльності, а як її, власне, процес.

В. В. Давидов, розглядаючи контроль як особливу навчальну дія, має на увазі під ним «визначення відповідності інших навчальних дій умовам і вимогам навчальної задачі. Контроль дозволяє, змінюючи операційний склад дій, виявляти їхній зв'язок з тими чи іншими особливостями умов розв'язуваної задачі й одержуваного результату. Завдяки цьому контроль забезпечує потрібну повноту операційного складу дій і правильність їхнього виконання»[3; с. 157]... «Контроль, дозволяючи... установлювати відповідність операційного складу дії істотним умовам її виконання, ґрунтується на змістовній рефлексії,...яка, в сою чергу пов'язана з пошуком і розглядом людиною істотних основ власних дій» [3; с 199-200].

Таким чином, із психологічної точки зору контроль – це особлива навчальна дія, метою якої є підтримка всіх інших навчальних дій у рамках заданої програми навчальної діяльності, що на практиці означає аналіз здобувачем освіти умов навчальної задачі і послідовне здійснення потрібних для її вирішення розумових операцій, кожна з яких порівнюється з вимогами задачі.

Д. Б. Ельконін стверджував, що «формування контролю йде від контролю за діями інших до контролю за своїми власними діями»[4]. Це положення цілком співвідноситься з основним законом розвитку вищих психічних функцій, сформульований Л. С. Виготським: «Всіляка вища психічна функція... з'являється на сцені двічі – спершу як діяльність колективна, соціальна, тобто як функція інтерпсихічна, вдруге – як діяльність

індивідуальна, як внутрішній спосіб мислення., як функція інтрапсихічна» [2; с. 387].

Навчально-професійний контроль за розвитком майбутніх фахівців, чи то за успішністю оволодіння ними науковими знаннями й практичними вміннями, на наш погляд, найбільш доцільно здійснювати за допомогою поточного педагогічного контролю.

Поточним педагогічним контролем можна назвати усі повсякденні дії викладача, коли він на основі одержуваною по каналах «зворотного зв'язку» інформації вносить ті чи інші корективи в освітній процес.

Це можуть бути коригувальні дії викладача в ході лекції на основі будь-яких сигналів з аудиторії, починаючи з того чи іншого, навіть найменшого ступеня спаду уваги в навчальній аудиторії до лекції, що викладається й закінчуючи демонстративним ігноруванням здобувачами освіти лекторської мови. Зрозуміло, що в такій ситуації лектору доведеться негайно внести щось нове» в зміст лекції чи змінити манеру її викладу.

Контроль за ступенем засвоєння навчального матеріалу здобувачами освіти викладач, звичайно, здійснює під час організації групових занять. На семінарах, дискусіях та інших групових заняттях, проведених інтерактивними методами, де обов'язковим елементом навчальних дій дієвими виступають різні форми діалогу, дискусії (ділова гра, «круглий стіл», «мозкова атака» і т.п.), викладач вносить корективи по ходу їхньому вирішенні наявні знання, тим самим підводячи їх до рішення більш складної (раніше заданої) задачі. Обговорюючи на заняттях складні питання теорії і виступаючи як би нарівні зі здобувачами освіти, викладач стимулює розумові дії останніх, тому що поряд з ними висловлює припущення, ставить питання, висловлює сумніви і тим самим керує розумовим процесом студентів і поступово підводить їх до потрібних висновків, до знаходження «шуканого невідомого», тобто придбання ними нового знання. Контроль з боку викладача тут виявляється в тім, що він вчасно виявляє відхилення від правильного напрямку і відразу коректує хід дискусії шляхом ненав'язливого втручання [1].

Групові заняття дозволяють контролювати загальний рівень і хід засвоєння програмного матеріалу здобувачами освіти, виявити найбільш важкі для засвоєння проблеми, щоб на наступних заняттях, у тому числі в лекціях і при організації самостійної роботи, внести ті чи інші корективи принципового характеру, прийняти такі міри, що, можливо, зажадають від викладача зусиль, що виходять за межі даного конкретного заняття.

До форм поточного педагогічного контролю відносяться і деякі види письмових робіт здобувачів освіти. Це можуть бути невеликі за обсягом (одна-дві сторінки) тексти виконання практичних завдань, що представляють психологічний аналіз окремих фактів, психологічну характеристику окремих властивостей конкретної особистості і т.п.

Виявлені за допомогою письмових робіт і їхнього групового обговорення на семінарі недоліки в засвоєнні матеріалу, помилкові судження чи

взагалі відсутність засвоєння якихось питань теорії і т.п. враховуються викладачем для проведення корекційної роботи.

Таким чином, для здобувачів освіти розв'язання таких задач є проявом уміння використовувати знання теорії психології та педагогіки щодо організації навчально-розумової діяльності й формування в них основ теоретичних знань і теоретичного мислення. Відповідно, для викладача – це форма психолого-педагогічного контролю щодо якості засвоєння здобувачами освіти необхідних теоретичних та практичних основ обраного фаху.

Список використаних джерел

1. Бадмаев Б. Ц. Методика викладання психології. – М., 1999. – 304 с.
2. Виготский Л. С. Педагогічна психологія. – М., 1991. – 480 с.
3. Давидов В. В. Теорія розвиваючого навчання. – М., 1996. – 544 с.
4. Ельконін Д. Б. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 1989. 560 с.

Бахмацька Марина Василівна,

заступник директора з навчальної роботи
Криворізького професійного гірничо-технологічного ліцею

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТОКИ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Управління закладом професійно-технічної освіти і управлінська діяльність його керівника базується на інформації, яка одночасно є і предметом, і «продуктом» його праці. Організація й удосконалення керівниками існуючого інформаційного забезпечення управління закладом професійно-технічної освіти, необхідність здійснення аналізу інформаційного обміну та його оптимізація, а також наукове обґрунтування системи інформаційного забезпечення управління закладом професійно-технічної освіти як однієї з задач дослідження, зумовлюють вивчення класифікації інформації на якій базується система.

Як свідчить аналіз літератури з даного аспекту проблеми вітчизняними і зарубіжними вченими репрезентовано кілька класифікацій інформації, що відрізняються як видами інформації, так і ступенем їх обґрунтованості. Спроби класифікувати види інформації пояснюється намірами людини «...піднятися на новий, вищий ступінь пізнання, і цьому прагненню відповідає дослідження якісного боку інформації» [2, с.27]. Зокрема, вітчизняна вчена Г. Єльнікова класифікує інформацію за такими ознаками, як зміст, спрямованість, джерела інформації, ступінь обов'язковості, форма, документальний спосіб оформлення, термін надходження і зазначає, що інформацію можна класифікувати на основі й інших ознак [1, с.25]. Багато дослідників підкреслюють значущість і необхідність розробки класифікації управлінської інформації в системі «районний відділ освіти – школа», називають якісні характеристики

управлінської інформації, але не витлумачують сутність того чи іншого різновиду.

Сучасний соціально-педагогічний контекст, у якому відбувається професійна діяльність керівника закладом професійно-технічної освіти, дозволяє зробити висновок про соціальну спрямованість педагогічної та управлінської діяльності, що базується на соціальній інформації різних видів.

Це зумовлює необхідність класифікації соціально-педагогічної та управлінської інформації як ключових складових інформаційних потоків в організаційній структурі управління закладом професійно-технічної освіти на нових методологічних положеннях соціальної інформатики та стратегічному, синергетичному, інформаційному наукових підходах.

Не заперечуючи попередніх обґрунтованих авторських класифікацій інформації, у процесі дослідження нами обґрунтована класифікація соціально-педагогічної інформації в закладом професійно-технічної освіти за такими основами, як це показано в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація соціально-педагогічної інформації

Основа класифікації	Вид інформації
Зміст інформації	Соціально-педагогічна
Джерело створення інформації	Зовнішня, внутрішня
Ступінь обов'язковості виконання інформації	Імперативна, рекомендаційна, шуми
Хронологія надходження інформації	За періодичністю надходження і строками подання – до певної дати (дня), певний проміжок (тиждень, місяць, півріччя, рік); строками дії
Призначення інформації	Довідкова, ознайомлювальна, попереджувальна, статистична, про педагогічні кадри, учнівський контингент
Напрямок руху інформації	Пряма, зворотна, вхідна, вихідна
Способи опрацювання інформації суб'єктами управління, НВП (навчально-виховний процес)	Спосіб порівняння: хронологічна, разова. Спосіб представлення: текстова, графічна, текстово-графічна, матрично-числова, знакова, за допомогою ТЗ тощо. Спосіб передачі: звукова, усна, письмова, друкована, комбінована, аудіовізуальна тощо. Ступінь систематизації: систематизована, несистематизована. Ступінь доступу до інформації: вільний доступ (відкрита інформація) і обмежений (конфіденційна, таємна).
Якість інформації	Згорнута й розгорнута, вибіркова, достовірна, адекватна, надійна, приблизна, передбачувана, своєчасна, орієнтовна, фіксована, нефіксована, стисла, розгорнута, комплектна (повна), некомплектна, основна й супровідна, структурна, динамічна, надзвичайна, корисна, надлишкова, доступна та ін.
Ступінь опрацювання інформації	Первинна, вторинна, зведена, вибіркова
Термін дії інформації	Постійна, змінна, короткострокова, довгострокова
Вид носія	Інформація на паперових носіях, інформація на магнітних і оптичних дисках, комп'ютерна інформація (у пам'яті ЕОМ)

1. Змістова ознака класифікації репрезентує соціально-педагогічну інформацію за об'єктами її відображення (матеріально-технічні, педагогічні, фінансово-економічні, програмно-методичні та інформаційні ресурси), за видами діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу в закладі (педагогічна, соціальна, освітня, психологічно-педагогічна, облікова, розвивальна, координаційна, методична, аналітична, навчальна, суспільно-політична, аналітична, інноваційна), за типами відносин (соціально-педагогічні, економічні, міжнародні, інформаційно-комунікаційні, управлінські).

2. За джерелом створення інформація поділяється на зовнішню й внутрішню, а інформаційний потік – на зовнішній і внутрішній. Зовнішня інформація надходить до закладом професійно-технічної освіти як соціально-педагогічної системи ззовні й складається з відомостей педагогічного спрямування про навколишнє середовище закладом професійно-технічної освіти та характер їх соціально-педагогічної взаємодії (зовнішні зв'язки). До зовнішньої соціально-педагогічної інформації належать відомості про інфраструктуру регіону й мікрорайону, суспільно-громадську діяльність соціальних інституцій, державно-громадське самоврядування, економічний потенціал району чи мікрорайону закладу професійно-технічної освіти, демографічну ситуацію в районі, установи освіти та її розвиток в регіоні й районі; наявність у мікрорайоні підприємств, фабрик, заводів, культурних закладів, спорткомплексів, молодіжних, громадських і релігійних організацій, а також інших закладів, які займаються вихованням учнівської молоді. Це також інформація імперативного характеру від державних органів управління та органів управління освітою.

Зміст зовнішньої інформації детермінується специфікою інфраструктури району (мікрорайону) і характером соціально-виробничих функцій соціальних інституцій. Внутрішня інформація створюється в закладах професійно-технічної освіти й характеризує діяльність усіх його підсистем і зміни, що в них відбуваються. Вона охоплює сукупність інформації про суспільно-педагогічну, громадську, міжнародну та інші види діяльності суб'єктів управління, НВП (навчально-виховний процес) і їхню результативність, соціально-педагогічні умови навчання, виховання і розвитку учнів, правове, організаційне, програмно-математичне, інформаційне забезпечення функціонування об'єкта управління – закладом професійно-технічної освіти.

3. Ступінь обов'язковості виконання управлінських рішень на основі зовнішньої і внутрішньої інформації репрезентує її на імперативну – обов'язкову до виконання, рекомендаційну та шуми. До зовнішньої імперативної інформації належать правова, законодавчо-правова, нормативно-правова інформація. Рекомендаційна інформація надає педагогічним працівникам свободу вибору, стимулює творчий підхід до її реалізації, може містити докладні методичні поради й призначена допомагати виконувати функціональні обов'язки та визначати поточні й стратегічні завдання. Вона не обов'язкова для виконання чи застосування і використовується залежно від уміння та творчого ставлення до неї керівника й суб'єктів НВП закладу з метою

здобуття додаткових відомостей. Шуми мають відомості, що надходять до закладу професійно-технічної освіти й впливають на стан його функціонування та моделі поведінки суб'єктів управління і НВП незалежно від їхньої волі.

4. Хронологічна основа відображає періодичність надходження інформації у розрізі часу: четвертна, піврічна, річна; за строками подання – до певної дати, дня; за певний проміжок часу – день, тиждень, місяць, чверть, півріччя, рік, строками дії.

5. Призначення соціально-педагогічної інформації репрезентує такі її види: довідкова, ознайомлювальна, попереджувальна, статистична; інформація про педагогічні кадри, учнівський контингент, матеріально-технічне оснащення закладу, психологічне, методичне, апаратно-програмне забезпечення закладу професійно-технічної освіти тощо.

6. За напрямом руху інформація буває пряма (низхідна) – інформація, що надходить до суб'єктів і об'єктів управління, та зворотна (висхідна) – інформація, що надходить до суб'єкта про стан функціонування об'єкта керування – закладом професійно-технічної освіти.

7. Відповідно до способу опрацювання суб'єктами управління та НВП інформацію класифіковано за: а) способом порівняння: хронологічна й одномоментна (разова); б) способом представлення відомостей: текстова, графічна, текстово-графічна, знакова, матрично-числова; в) способом передавання: звукова, аудіовізуальна, усна, письмова, друкована, комбінована, аудіовізуальна інформація, що передається за допомогою різних технічних засобів; г) ступенем її систематизації: систематизована, тобто регламентована за складом показників, адресами, строками передавання й формами подання, несистематизована; д) ступенем доступу до інформації незалежно від її видів поділяється на відкриту та інформацію з обмеженим доступом.

Теоретично – класифікація інформації за певними ознаками дає змогу суб'єкту управління чітко структурувати види інформації, оптимізувати інформаційні потоки в закладах професійно-технічної освіти за змістом, напрямом циркуляції інформації від джерела до її користувача, обсягом, періодичністю надходження як до закладу, так і до суб'єктів-користувачів інформації; характером використання та однозначністю тлумачення їх змісту. Практично дозволяє визначити педагогічно доцільні умови використання кожного виду інформації в структурі інформаційних потоків, оптимізувати інформаційно-комунікаційні відносини і зв'язки в архітектурі системи інформаційного забезпечення управління закладами професійно-технічної освіти, здійснити раціональний розподіл інформаційних потоків у організаційній структурі системи управління закладом професійно-технічної освіти. Дослідженням встановлено, що для суб'єктів управління і НВП мають значення імперативність, якісні та кількісні характеристики, зміст, характер викладу та форма фіксації, отримання, представлення інформації.

Список використаних джерел

1. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні / Г. В. Єльнікова. – Х. : Крок, 1999. – 303 с.
2. Суханов А. П. Информация и человек / А. П. Суханов. – М., 1980. – 27 с.

Бахтіярова Халідахон Шамшитдінівна,
кандидат педагогічних наук, професор кафедри філософії та педагогіки
Національного транспортного університету,
Голубєва Марія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки
Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
Рябець Ірина Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, викладач кафедри зв'язків з громадськістю
Національного університету «Києво-Могилянська академія»

СКЛАДОВІ ЗАГАЛЬНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСТВА

Наразі можна констатувати, що ХХІ століття внесло кардинальні зміни у суспільно-політичне, культурне й економічне життя, які пов'язані з переходом до нової парадигми розвитку цивілізації, до розвитку інформаційного суспільства. Ці складні процеси відбуваються на базі планування, організації, мотивації, контролю усього освітнього процесу на засадах сучасних комунікаційних технологій, завдяки чому процес набуття знань стає відкритим, насиченим цікавою різноманітною інформацією, ефективним у відтворенні професійної еліти країни) [1]. Усе це підтверджено, зафіксовано у висновках Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства та відображено у Національній доктрині розвитку освіти та у низці державних законодавчих актів і програм.

Нарешті постало питання дослідження загальної академічної культури взагалі та загальної академічної культури студентства конкретно. Широке коло цих питань висвітлено в наукових розвідках сучасних українських науковців. Так, Т. Добко приділяє увагу значенню академічної культури для ефективного управління вітчизняними ЗВО у умовах автономії. А. Портнов досліджує взаємозв'язок наукового середовища та академічної культури дослідників. О. Семенов розглядає академічну культуру дослідника в освітньо-культурному просторі вітчизняних та зарубіжних університетів. В. Ромакін пише про мотивацію та особливості поведінки українських та американських студентів щодо реалізації академічної культури. І. Пак проаналізувала результати соціологічного дослідження деяких аспектів академічної культури студентів ЗВО. О. Кравченко наводить особливості розвитку вітчизняної культурології у вимірах академічної культури.

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, інформаційно-комп'ютерних технологій, суттєво змінюються підходи до як до форм організації навчання, методів та принципів навчання, так і вимоги до знань, умінь, навичок, компетентностей (далі - ЗУНК) випускників/випускниць ЗВО [3]. Однак деякі вимоги до ЗУНК залишаються сталими. До них можна віднести процеси формування та розвитку загальної академічної культури, академічну добросовісність, культуру мислення та т. і.

У відповідності до змісту звіту про майбутнє професій на Давоському економічному форумі (2020) було визначено 10-ТОП головних навичок, які слід

формувати у майбутніх фахівців, випускників ЗВО, щоб задовольнити виклики сьогодення: 1) вирішення складних проблем (Complex Problem Solving) (*переклад із англійської тут однієї із авторок тез – I. P.*), 2) критичне мислення (Critical Thinking), 3) креативність (Creativity), 4) управління персоналом (People Management), 5) взаємодія з людьми (Coordinating with Others), 6) емоційний інтелект (Emotional Intelligence), 7) винесення суджень та прийняття рішень (Judgment and Decision Making), 8) клієнтоорієнтованість (Service Orientation), 9) перемовини (Negotiation), 10) когнітивна гнучкість (Cognitive Flexibility) [2].

Процеси формування знань, навичок, умінь, компетентностей повинні відповідати стандартам академічної культури та відповідати усім ознакам науковості. А. Портнов вважає, що до ознак науковості слід віднести «повноту і ступінь опрацювання джерел і літератури до теми, термінологічну послідовність і прозорість вибору чи створення термінологічного апарату, оригінальність викладу і сумлінність дослідження (відсутність плагіату, фальшивих посилань), мовну культуру [6, с. 12].

На нашу думку, до структури загальної академічної культури студентства можна віднести наявність наукових знань (когнітивні процеси), реалізацію академічної доброчесності (емоційні процеси), прояв академічної волі (вольові процеси).

У чинному Законі України «Про освіту» в статті 42 наводиться таке визначення: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [4].

Формування загальної академічної культури студентства (*далі - ЗАКС*) починається із перших освітніх ступенів: з молодшого бакалавра, потім бакалавра й до магістра). ЗАКС має низку особливостей, студенти крок за кроком опановують щаблі академічної культури. Студентство спочатку вчиться знаходити в морі інформації потрібну достовірну інформацію, опрацювати її зміст відповідно до певної навчальної теми та адекватно її використовувати, вчиться інтерпретувати та усно чи письмово презентувати отримані інтеріоризовані знання.

Структура загальної академічної культури студентства близька до загальної академічної культури науковця. Однак, при формуванні та розвитку ЗАКС викладачу/викладачці слід приділяти особливу увагу культурі мислення та двом її рівням (формально-логічному та діалектичному), академічній доброчесності, академічному письму, академічній дисциплінованості студентства та т. і. [5; 7; 8]. Ми вважаємо, що ***академічна дисциплінованість студентства*** (*далі визначення Марії Голубевої*) – психолого-педагогічне поняття педагогіки вищої освіти, зміст якого розкривається через правильне виконання студентом/студенткою за формою та за змістом освітнього завдання в зазначений термін. Велику роль у процесі формування та розвитку

академічної дисциплінованості студентства відіграє адекватно сформульоване освітнє завдання з боку науково-педагогічних кадрів.

Наразі нами проводиться дослідження із визначення академічної дисциплінованості студентства при викладанні проф. Х. Бахтіяровою навчальних предметів у НТУ на освітньому ступені «магістр»: «Педагогічна майстерність та інноваційні технології навчання» та т. і; на освітньому ступені «бакалавр»: «Методика професійного навчання: основні технології навчання» та т. і; при викладанні доц. М. Голубєвою навчальних предметів у НаУКМА на освітньому ступені «магістр»: «Методика викладання у вищій школі» та т. і., на освітньому ступені «бакалавр»: «Методика викладання психології»; при викладанні канд. пед. наук І. Рябець у НаУКМА на освітньому ступені «бакалавр» при викладанні курсів: «Організація та планування PR-кампанії: теорія, стратегія, тактика» (із доц. О. В. Некрасової), «Вступ до спеціальності» (із проф. В. Г. Корольком). У сформульованих викладачками як усно так і письмово освітніх завданнях було чітко зазначено їхній обсяг, терміни виконання, вимоги до змісту та до оформлення. Як показали перші результати є ще простір для розвитку академічної дисциплінованості студентства.

Загальна академічна культура студентства – складна багатоаспектна мультифункціональна категорія, яка потребує ще додаткових ґрунтовних досліджень. У стінах ЗВО поступово формується та розвивається загальна академічна культура студентства. Загальна академічна культура студентства спирається на актуальні принципи доброчесності, емоційний інтелект, критичне мислення, вміння вирішувати складні проблеми, креативність, уміння координувати власні дії з іншими, управлінські навички, вміння приймати адекватні рішення, вести переговори та т. і. Передбачається, крім того, майбутні наукові розвідки з формування та розвитку академічної дисциплінованості студентства на всіх освітніх ступенях.

Список використаних джерел

1. Бахтіярова Х. Ш. Інтегративний підхід у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання // Professional Pedagogics. Том 1. № 22. (2021): <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1> <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.22.143-150>.
2. Всесвітній економічний форум: майбутнє професій і 10 топ-навичок для 2025 року. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4427-vsesvitnii-ekonomichnyi-forum-maibutnie-profesii-i-10-top-navychok-dlia-2025-roku>
3. Голубєва М. О. Розвиток «академічних навичок» («Academic Skills») студентства: місце та роль бібліотеки університету / М. О. Голубєва, І. В. Рябець // Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. від управління ресурсами – до управління знаннями». Україна, Київ, 5-7 жовтня 2021 р.: URL: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/1217>
4. Закон України «Про вищу освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

5. Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти НаУКМА. URL: https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/sogodennya/dokumenty-naukma/doc_view/577-polozhennia-pro-akademichnu-dobrochesnist-zdobuvachiv-osvity-u-naukma

6. Портнов А. Наукове середовище і академічна культура в сучасній Україні. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Portnov_Andrii/

7. Рябець І. В. Трансформація ролі бібліотеки від інформування до навчання: сучасні виклики / І. В. Рябець, М. О. Голубєва // VI Міжнародна конференція «University Library at a New Stage of Social Communications Development». Тези, м. Дніпро, 7–8 жовт. 2021 р. Дніпро : НТБ ДНУЗТ імені акад. В. Лазаряна, 2021. URL: http://conflib.diit.edu.ua/Conf_univ_Library_2021/paper/view/24793/13756.

8. Чуканова С. О. Академічна доброчесність: презентація до курсу «Вступ до Могилянських студій» (2019/2020 н.р.) // еКМАІР. Київ, 2020. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/11864Jason>

Беспарточна Олена Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
психології, педагогіки та філософії
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
Гайкова Анна Романівна,
магістр Кременчуцького
національного університету
імені Михайла Остроградського

ТРЕНДОВІ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ

Кілька років життя в умовах пандемії без сумніву задали власний вектор трендів. Серед них: цифровізація, мобільність, технологічність. Освіта не стала винятком. Вислів «бути в тренді» (тренд: від англ. trend «тенденція, ухил» – пріоритетний напрямок у громадській думці) означає йти в ногу з часом, тобто залишатися в курсі останніх новин з певної теми. Пандемія COVID-19 внесла свої корективи не лише у сферу економіки, вона зачепила практично всі галузі розвитку суспільства. З її появою комунікативна сфера ослабилась і виникла термінова необхідність у модернізації традиційних і пошуку нових методів передачі і засвоєння інформації.

Тому на перше місце виходить цифровізація, яка протягом останніх двох років в освіті перетворилася з допоміжної ланки на реальний, особливо в Україні, основний засіб навчання. У свою чергу вона почала вимагати необхідності розробки нових підходів до дидактики, перебудову способів мислення як педагогів, так і учнів та їх батьків, посиленого матеріального забезпечення закладів засобами цифрової освіти. І якщо у 2020 році такий підхід був на межі паніки, то за два роки потому він змінився на

конструктивний і діловий. Прийшло розуміння, що навчання не треба ділити на очне і онлайн, а лише застосування цих форм в комплексі дасть найкращий результат. Цифрове середовище – це та освіта, яка дозволяє нам по-іншому налаштувати систему балансу між професійним та індивідуальним, завдяки якій приходить усвідомлення ролі власного навчання [2].

Індустрія електронного навчання останнім часом розвивалася занадто активними темпами зростання, що вже говорити про час пандемії коронавірусу. Локдаун прискорив інтерес до ресурсів віртуальної освіти, а галузь E-learning отримала карт-бланш для стрибка – відбувається певна трансформація, з'являються нові технології, цікаві бізнес-моделі, змінюються тренди.

Один із перших трендів – інтерактивне навчання. Ще 10 років тому це була інноваційна річ, якою захоплювалися тільки новаторські школи, що стежили за технологіями та інноваціями. Зараз це стало базовим інструментом освітнього процесу. Доповнення інтер'єрів освітніх установ та офісів віртуальними класними кімнатами – інтерактивними білими дошками, мобільними комп'ютерами, дисплеями та проекторами, планшетами, що дають можливість стерти кордон між школою та повсякденним життям і сприймати інформацію природно, без нав'язування.

Сутність інтерактивного навчання полягає в організації постійної взаємодії всіх учасників навчального процесу, жоден з яких не залишається пасивним, оскільки поставлений у ситуацію дійового пізнання в режимі співпраці. Аналізуючи свої дії та дії своїх партнерів, кожен може змінювати модель своєї поведінки, більш усвідомлено засвоювати необхідні знання та вміння, відчувати себе в умовах, максимально наближених до майбутньої професійної діяльності. Спільна діяльність студентів у процесі пізнання, освоєння навчального матеріалу означає, що кожен робить індивідуальний внесок у цей процес, йде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності [3].

Другий тренд – учитель як перший коуч і наставник. Він прогресуватиме з кожним роком, і з часом викладач перестане бути джерелом знань у звичному для нас розумінні. Натомість вчитель стає коучем, наставником, людиною, яка показує, як багато існує шляхів для отримання знань.

Модель, коли «слово викладача – аксіома», відходить у минуле. Інформація змінюється, іноді учні знають навіть новіші дослідження ніж вчитель і бувають вправнішими з гаджетами. Наприклад, у британських школах цим учням надають роль digital leaders, вони допомагають вчителю та своїм одноліткам налаштувати гаджети під час уроку та підтримувати цифрові ресурси. І такі моменти – це не про втрату авторитету учителя, а навпаки, чудовий привід для обговорення і взаємодії з учнями. Така оцінка діяльності педагогів суперечить українському ментальному сприйнятті їх як людей, які зобов'язані навчити дітей на уроці, лекції, дати їм знання у школі. Водночас важливо зрозуміти, що технології не замінять вчителя.

Наступний тренд – Computer Science. Мова йде про предмет «Інформатика», який у світі називається Computer Science. Наступним кроком у нашій системі освіти буде перегляд того, що саме ми вивчаємо на уроці

інформатики та скільки годин на це виділяємо. Один урок на тиждень – занадто мало для цього предмету. Наразі тренд щодо осучаснення програм з інформатики вже підхопили українські університети. Вони оновлюють власні програми й принаймні намагаються готувати фахівців, яких потребує ІТ-ринок.

Наступний STEAM-підхід як підготовка до професій майбутнього. Українська класична школа поки що не достатньо готує учнів до професій майбутнього. Переважає підготовка дітей ніби до життя в постіндустріальний період. Щоб вони працювали на заводах, економістами, юристами. Та зараз у пріоритеті – комп'ютерні технології, вивчення програмування, використання віртуальної і доповненої реальності, штучного інтелекту та всього, що з цим пов'язане.

Комп'ютерно орієнтоване навчальне середовище закладу вищої освіти покликане підвищувати ефективність професійної підготовки майбутнього фахівця, тому основним його структурним елементом, на нашу думку, є електронний навчально-методичний комплекс, оскільки він забезпечує інформаційно-предметний супровід освітнього процесу і комп'ютерний моніторинг знань студентів [1, 204 с.]. STEAM – це такий підхід до навчання, який дозволяє готувати дітей до майбутнього. Саме це робить його таким популярним серед систем освіти в передових країнах світу. Ще одне завдання, яке виконує STEAM, – адаптує систему навчання до життя. Підхід поєднує в собі декілька наук і показує, як використовувати ті чи інші знання саме на практиці. Тобто дитина не просто вивчає синус і косинус, не розуміючи, навіщо він їй взагалі потрібен. На уроках STEAM-інформатики, наприклад, необхідно правильно запрограмувати дрон. Ось тут знадобиться і синус, і знання з програмування, і фізика тощо. Тобто учень не просто вчить, а отримує конкретний результат на практиці від синергії всіх предметів. STEAM знаходиться на межі наук. Тобто є така річ, як біохімія. Це біологія і хімія. У школах ми вивчаємо окремо біологію, окремо хімію. А біохімію не вивчаємо ніде. У школах про це навіть не говорять, бо немає такої програми. STEAM змінює ці речі. Міждисциплінарні знання дуже потрібні: біотехнології, робототехніка – це все про сучасні тренди.

Ще один тренд «едьютейнмент» або «гейміфікація» – освіта у розважальному форматі, у формі гри. Саме ігровий механізм неабияк мотивує учнів виконувати домашнє завдання, проходити навчальні тести, розуміти складні теми й краще орієнтуватися у вивченому матеріалі. Він доречний на будь-якому уроці. Поширення гейміфікації в освітній практиці дозволяє розв'язувати низку проблем, пов'язаних із застосуванням елементів смарт-освіти, реалізацією принципів доступності навчання, індивідуального підходу, оптимізації навчального процесу, а також підвищенням рівня зацікавленості предметом, формуванням уміння працювати в команді.

Результати дослідження дають змогу сформулювати рекомендації до системи підвищення кваліфікації викладачів: в першу чергу слід на курсах розглядати особливості організації практико-орієнтованого навчання, що

лежить в основі STEAM-освіти, з використанням елементів гейміфікації, проєктної методики, проблемного навчання [4].

Для впровадження в освітній процес зазначених інноваційних педагогічних трендів і методів доцільно сформувавши у викладачів навички використання цифрових інструментів. Штучний інтелект вже міцно облаштувався в індустрії електронного навчання. Персоналізація, рекомендації щодо ресурсів, чатботи, автоматична оцінка та прогнозна аналітика успішності – це лише деякі з областей застосування. Загалом індустрію електронного навчання найближчими десятиліттями чекає помітне зростання.

Список використаної літератури

1. Беспарточна О. І., Поясок Т. Б. Організація педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу в комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі закладу вищої освіти. Інформаційні технології та засоби навчання, 2018, Том 67, № 5. – Київ, С. 199-212.

2. Електронний ресурс: <https://investory.news/e-learning-novi-trendi-u-galuzi-elektronnogo-navchannya-na-shho-chekati/>

3. Електронний ресурс: <https://www.pedrada.com.ua/article/3016-naypopulyarnsh-osvtyansk-trendi-2022>

4. Електронний ресурс: <https://mind.ua/openmind/20234614-urok-innovacij-na-yaki-trendi-v-osviti-varto-ochikuvati-u-2022-roci>

Білоусова Наталія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри прикладної медицини
Університету економіки і права «КРОК»

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ОЦІНКИ МЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Контент-аналіз наукової категорії «дидактика» показав, що вітчизняні вчені не мають єдиного підходу до визначення її суті, розглядають дидактику як: галузь педагогіки; педагогічну теорію і навчання; галузь наукового знання; теорія освіти і навчання; особливий педагогічний спосіб теоретичного розуміння світу. Водночас, характеризуючи цей феномен, вони найчастіше користуються науковими категоріями «освіта» і «навчання» та вказують на їхній взаємозв'язок.

У ході дослідження нами з'ясовано, що термін «засади» відносно найважливіших категорій педагогіки (виховання, освіта, навчання, учіння) вживається досить часто і в різних контекстах: наприклад, дидактичні засади професійної освіти; теоретичні засади навчання дорослих; дидактичні засади ефективного застосування інтерактивних методів у навчанні [2, с. 99 **Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. З аналізу наукових праць можна зробити висновок, що під дидактичними засадами професійної підготовки фахівців з

оцінки медичних технологій будемо розуміти принципи, цінності, закономірності функціонування і розвитку процесу навчання дорослих.

Розробка і впровадження оцінки медичних технологій (ОМТ) є одним із інструментів підвищення якості та ефективності медичної допомоги. Ученими доведено, що проведення ОМТ є мультидисциплінарним процесом, що уможливорює систематичне, прозоре, неупереджене та обґрунтоване узагальнення інформації про «медичні, економічні, соціальні та етичні аспекти, пов'язані із застосуванням медичної технології на різних етапах її життєвого циклу» [4]. **Ошибка! Источник ссылки не найден.** Очевидно, що реалізація цього процесу має забезпечуватися фахівцями – експертами з ОМТ, актуальність підготовки яких на часі.

Підготовка фахівців з оцінки медичних технологій здійснюється в системі формальної і неформальної освіти. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 725 [3] безперервний професійний розвиток (БПР) працівників сфери охорони здоров'я (ОЗ) – це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей працівників сфери ОЗ, що дає їм змогу підтримувати або підвищувати рівень професійної діяльності відповідно до потреб сфери ОЗ. БПР працівників сфери ОЗ здійснюється у системі неформальної освіти з використанням різних форм організації навчання: тренінг, фахова (тематична школа), майстер-клас, семінар.

Науковий інтерес для нашого дослідження представляє зарубіжний досвід підготовки фахівців з оцінки медичних технологій, який дав змогу виявити, що міжнародною організацією з фармакоеконіміки (ISPOR), яка визнана лідером з методології ОМТ та навчання [6], пропонуються короткострокові курси. Зазвичай вони проводяться у віртуальному режимі та в традиційний спосіб. Їх програма розрахована на розширення знань і методів з основних тем економіки ОЗ, а також нових тенденцій в цій області. Курс містить 7 тематичних модулів, які розраховані на різні рівні кваліфікації – від початкового до досвідченого [1]. Методичним ресурсом даної програми є електронні підручники, якими необхідно користуватись для виконання самостійної і практичної роботи.

Результати вивчення низки наукових праць, представлених у баз даних: Google, Google Scholar, PubMed, Scopus, Web of Science, [BioMed Central](#), [Bioline International](#), [Brill's Open Access Content](#), [CORE](#), [DOAJ](#), Hinari тощо, дали змогу ознайомитись з достатньо великим сетом міжнародних програм, ефективність яких перевірена на практиці. Так, у німецькомовних країнах ці програми орієнтовані передусім на дві цільові групи – тих, хто одержує інформацію завдяки використанню ОМТ як основи для прийняття рішень, і тих, хто прагне самостійно створювати звіти ОМТ або створювати ОМТ. З нашої точки зору, такий поділ на групи варто взяти до уваги при розробленні програм і виборі форм організації освітнього процесу. У Німеччині зазначені програми, зазвичай, складаються з 10 модулів і можуть використовуватись на базовому, вищому рівнях, а також у системі освіти дорослих – підвищення кваліфікації [7].

Іншим прикладом є освітньо-професійна програма Консорціуму (Ulysses,

до якого ввійшли 5 університетів, 5 агенцій ОМТ в Європі та Канаді), яка включає 4 інтенсивні двотижневі модулі: принципи, практика і методи ОМТ; економічна оцінка управління організаціями в системі ОЗ; клінічні рекомендації; аналіз політики ОЗ: етичні і соціальні проблеми поширення і впливу ОМТ. Аналіз цієї програми показав, що вона передбачає велику кількість вправ, використання матеріалів в інтенсивному форматі та можливість застосування активних методів навчання.

На увагу науково-педагогічних працівників університетів і закладів післядипломної освіти заслуговує досвід розроблення курікулуму змішаного навчального курсу ОМТ загальним обсягом 150 годин (очна, онлайн, дистанційна форма і традиційна форма навчання в режимі реального часу або з доступом до навчальних матеріалів у час, зручний для працівників сфери ОЗ) [5], презентованого на сайті Берлінського технічного університету, факультету ОЗ.

Вважаємо доцільним зазначити, що в Європі постійно зростає кількість різноманітних тренінгових програм з ОМТ, які є досить затребуваними на етапі реалізації концепції інституалізації ОМТ, що характерно для країн із середнім рівнем доходів (Україна відноситься до цієї групи). Поширення таких програм зумовлює розвиток двостороннього співробітництва між відповідними асоціаціями і тренінговими центрами в галузі професійної освіти і навчання з підготовки фахівців.

Отже, підсумовуючи, можна зробити висновок, що практика професійної підготовки фахівців з ОМТ є досить поширеною на світовому рівні, представлена в багаточисельних наукових публікаціях дослідників, результати вивчення яких вказують на поширення різних альтернативних форм організації навчання зазначеної категорії фахівців. Тому, на наш погляд, цілком логічно сьогодні розвивати підготовку фахівців з ОМТ у системі післядипломної освіти, яка є складником неформальної освіти і націлена на створення педагогічних умов для безперервного професійного розвитку лікарів і фармацевтів.

Список використаних джерел

1. Білоусова Н. А., Гетало О. В., Яковлева О. С. *Підготовка фахівців з оцінки медичних технологій: досвід зарубіжних країн*. Фармацевтичний журнал. 2022. 1 (77). с. 63-73.
2. Білоусова Н.А. Професійна підготовка медичних представників у фармацевтичних компаніях Федеративної Республіки Німеччини: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Нац. авіац. ун-т, МОН України, Київ, 2021. 218 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 725. «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-2021-п#Text>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 р. № 1300. «Про затвердження Порядку проведення державної оцінки медичних

технологій». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1300-2020-p#Text>.

5. Fachgebiet Management im Gesundheitswesen Technische Universität Berlin. Curriculum HTA Online [Електроний ресурс]. URL: https://www.mig.tu-berlin.de/fileadmin/a38331600/2014.teaching.ws/curriculum_HTOnline.pdf.

6. ISPOR. Short courses [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ispor.org/conferences-education/education-training/short-courses>.

7. Perleth, Matthias & Schnell-Inderst, Petra & Rütger, A. & Raatz, Heike & Kolominsky-Rabas, Peter & Panteli, Dimitra & Siebert, Uwe & Berndt, Nadine & Wahlster, Philip. Das Curriculum Health Technology Assessment (HTA), Version 2.0. GMS Health Technology Assessment. 2017. 13. 1. DOI: 10.3205/hta000129. <https://www.egms.de/static/en/journals/hta/2017-13/hta000129.shtml>.

Бойко Лідія Костянтинівна,

аспірантка кафедри технологічної та професійної освіти
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка;
викладач ЗВО ВСП «Класичний фаховий коледж
Сумського державного університету»

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕЛЕКТРОНІКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Високотехнологічне виробництво з використанням інноваційних технологій в наш час є невід'ємною складовою успішної країни. Запорукою успішної економіки є тісна співпраця між освітою, бізнесом та сучасною наукою. Важливим є питання забезпечення потреб держави фахівцями технічного профілю.

Зокрема, перед закладами вищої освіти постає завдання підготувати фахівця, котрий задовольняв би вимоги сучасного ринку праці. Саме тому інтенсивність процесу навчання та активізація пізнавальної діяльності здобувача освіти вимагають нових форм навчання, які б дали змогу швидко та якісно засвоювати нову інформацію. Через високий зріст обсягу нової інформації випускники повинні володіти великою кількістю знань та успішно конкурувати на ринку праці.

Технологізація різних видів людської діяльності (медичної, наукової, сільськогосподарської) на більш високому рівні в наш час є головною метою інженерної діяльності [1, с. 57]. На Всесвітньому економічному форумі в Давосі (Швейцарія) в січні 2016 року було сформульовано рейтинговий список умінь людей (Skills), які будуть найбільш затребуваними для здійснення технічної революції [3, с. 57].

Сучасний фахівець з електроніки повинен мати критичне мислення та бути креативним, а також комплексно вирішувати проблеми. Відтак, закладам вищої освіти, необхідно удосконалювати програми підготовки фахівців з електроніки з урахуванням сучасних світових тенденцій.

Вітчизняні погляди щодо професійних вимог до сучасного фахівця з електроніки виділено дослідницею Г. Міхненко:

1) професійна компетентність (теоретична та практична підготовленість, готовність здійснювати всі види професійної діяльності, визначені освітніми стандартами спеціальності);

2) готовність до комунікації (письмова та усна комунікації рідною мовою, володіння принаймні однією іноземною мовою, знання психології та етики спілкування, володіння навичками управління);

3) готовність творчо вирішувати професійні задачі (вміння орієнтуватися в нестандартних умовах і ситуаціях, аналізувати проблеми та розробляти й ефективно реалізовувати плани дій в мінливих умовах);

4) стійке позитивне ставлення до своєї професії, прагнення до постійного особистісного та професійного самовдосконалення;

5) володіння методами раціоналізації, оптимізації та реновації, а також методами екологічного забезпечення виробництва;

6) розуміння тенденції основних напрямів розвитку науки і техніки [2, с. 14-15].

Таким чином, в сучасних умовах до фахівців з інженерії ставляться ряд вимог, урахування яких дозволяє створити фахівця, готового не лише до безпосереднього виконання професійної діяльності, а і комплексного та творчого вирішення проблем.

Підготовка фахівця з електроніки до професійної діяльності виявляється в його здатності до самоорганізації і виконанні своєї діяльності. Готовність до професійної діяльності зумовлюється багатьма факторами. Серед них найважливішими є наявність професійних знань і вмінь, активна професійна діяльність, у процесі якої найбільш активно формуються потреби, інтереси і мотиви здобуття суттєвих, значущих, найбільш сучасних знань і вмінь.

Результатом підготовки сучасного фахівця є його готовність до професійної діяльності. У своєму дослідженні Л. В. Григоренко характеризує готовність як сукупність професійнопедагогічних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, які забезпечують результативність роботи.

Науковці М. І. Дьяченко та Л. О. Кандилович під готовністю розуміють активнодіяльнісний стан особистості, установку на певну поведінку, мобілізованість сил для виконання конкретної задачі. Для готовності до дій потрібні знання, уміння та навички, налаштованість та рішучість їх виконувати. Готовність фахівця до професійної діяльності поєднує в собі психологічний фактор успішного виконання ним своїх обов'язків, вірного використання набутих знань, умінь та навичок, відносно швидкої адаптації до умов праці, підвищення кваліфікації. У праці В. Ю. Бикова готовність до професійної діяльності розглядається як інтегративна характеристика особистості, що виявляється в активному, вибірковопозитивному ставленні до діяльності, соціально-цінному професійному виборі та практичному включенні до виробничої діяльності, здатності активно та швидко адаптуватися до виробництва, досягати високих успіхів [4, с. 23-25].

Компонентами готовності вчені визначають: професійну самосвідомість, ставлення до діяльності або настанову, мотиви, знання про предмет та способи діяльності, навички і вміння практичного втілення цих способів, а також професійно значущі якості особистості.

Висновки. З огляду на те, що інженерна галузь в Україні потребує висококваліфікованих фахівців, а електроніка є однією з найдинамічніших галузей у світі, проблемними залишаються питання осучаснення змісту і організації підготовки фахівців з електроніки у закладах вищої технічної освіти України, а також впровадження передового досвіду інших країн.

Список використаної літератури

1. Вища інженерна освіта в умовах сталого розвитку суспільства / М. Карпаш, Є. Крижанівський, О. Карпаш // Вища освіта України. – 2014. – № 2. – С. 55-60.

2. Міхненко Г.Е. Формування інтелектуальної мобільності майбутніх інженерів в умовах освітнього середовища технічного університету : дис. ... канд. пед. наук Г.Е. Міхненко; Київ. НАУ. – К., 2016. – 245 с.

3. Форсайт 2018: Аналіз підготовки і перепідготовки фахівців природничого і технічного спрямування, виходячи з цілей сталого соціально-економічного розвитку України до 2025 року. – К.: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», Вид-во «Політехніка», 2018. – 32 с.

4. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Мн. : Из-во БГУ, 1976. – 176 с.

Боско Наталя Миколаївна,
аспірантка кафедри інформатики та прикладної математики
Криворізького державного педагогічно університету,
викладач Криворізького фахового коледжу
торгівлі та готельно-ресторанної справи

МОЖЛИВОСТІ ІКТ У РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ

Зміна вимог до процесу підготовки студентів фахових коледжів стимулює оновлення підходів до навчання дисциплін загальноосвітнього циклу. Зокрема актуалізується роль міждисциплінарних зв'язків, які виступають сполучною ланкою між загальноосвітньою дисципліною та майбутньою професією здобувача. Нового звучання даному питанню надають інформаційно-комунікативні технології, що стимулюють використання інтегративних підходів в процесі освіти.

Попри те, що проблема реалізації міждисциплінарних (міжпредметних) зв'язків не нова в сучасному освітньому просторі, між дослідниками відсутня єдність у трактуванні даного поняття.

Визначаючи міждисциплінарні зв'язки вітчизняні науковці говорять про них як про дидактичну умову (В.Н. Федорова, Д.М. Кірюшкін), дидактичну категорію (І.Я. Пастирська, Г.Ф. Федорець) чи реалізацію принципу системності (С.У. Гончаренко, І.В. Зверев, П.Г. Кулагін) та інше.

Для закордонних педагогів характерний розгляд даного питання з точки зору філософії, а не педагогіки, при цьому філософські принципи міждисциплінарності переносяться на процес освіти (Л.Р. Латтука, Дж.Т. Кляйн, В. Кейсі, Дж. Р. Девіс, В. Ньюелл, В. Б. Мамсилла, В.С. Міллер, Х. Гарднер), що сприяє більш глибокому та науковому його дослідженню.

Сьогодні у цьому напрямку, українських та закордонних дослідників об'єднує спільна мета, що полягає у створенні єдиної узгодженої системи реалізації міждисциплінарного, кросдисциплінарного, мультидисциплінарного підходів до процесу освіти, систематизація систем інтегрованого навчання, пошук оптимальних міждисциплінарних підходів до фахової підготовки (Д.А. Бін, М. Малдер, Аарон Геро, Вольфганг Крон, С.Г. Заскалета, О.Л. Щербакова, В.О. Огнев'юк, О.Б. Проценко). Одним із найважливіших інструментів її досягнення науковці світу називають інформаційно-комунікативні технології, зокрема можливості різних ІКТ технологій в процесі формування міждисциплінарних зв'язків розглядається у роботах К. Перес, П. Вінуеса, А. Юпангуй, Х.Р. Парра, Дж. Раскао, І. Брага, С. Ясанофф та інших.

Мета роботи: систематизація та аналіз досвіду використання ІКТ у реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі підготовки студентів фахових коледжів

Говорячи про міждисциплінарність, у її загальнофілософському сенсі, то маємо на увазі засіб інтеграції знань та методів в інтересах розв'язання проблем, тобто головна роль міждисциплінарних зв'язків в процесі фахової підготовки – це надання здобувачам засобів для рішення майбутніх професійних дилем під час вивчення загальноосвітніх дисциплін. На думку М. Малдера, завдання викладачів полягає у синтезі різних галузех науки, потрібних для висвітлення проблем, процесів, задач, індикаторам продуктивності їх діяльності є рівень сформованості міждисциплінарного мислення студентів [3].

Для цього дослідник пропонує «операціоналізацію міждисциплінарного мислення», що включає [3; 440]:

- усвідомлення ролі інших дисциплін для розв'язання конкретної проблеми;
- розуміння та оцінку змісту відповідних розділів інших дисциплін;
- зацікавленість в застосуванні ідей, знань і навичок отриманих в процесі вивчення інших дисциплін і здатність це зробити;
- інтеграція міждисциплінарних підходів мислення та активності у власну діяльність;
- здатність і мотивація управляти процесами міждисциплінарного проектування, консультування та розв'язання проблем;

- лідерська позиція в розробці або перетворенні міждисциплінарного мислення і дій.

Подолати бар'єри, що виникають в процесі реалізації міждисциплінарних зв'язків, а відповідно формування міждисциплінарного мислення, допомагають ІКТ, які виступають «банком необхідних інструментів, являючись засобом комунікації в сучасному освітньому процесі, <...> вони змінюють роль викладача від генератора знань до провідника в освітнє майбутнє» [2; 7]. Відповідно ІКТ-грамотність, як показник сформованості міждисциплінарного мислення та «метакомпетенція, що допомагає людям набувати важливі компетенції й навички для освітніх та робочих ситуацій»[4; 2] є атрибутом компетентного фахівця.

Виникає питання готовності здобувачів до застосування ІКТ в процесі реалізації міждисциплінарних зв'язків, яка характеризується доступністю та досвідом використання цифрових технологій. Вибравши їх за орієнтир, на базі Криворізького фахового коледжу торгівлі та готельно-ресторанної справи (колишній Криворізький державний комерційно-економічний технікум) у 2019 та 2021 р. ми провели опитування першокурсників (140 здобувачі у 2021 р., 125 у 2019 р.). Показовим є те, що вдома доступ до комп'ютерної техніки (ПК, ноутбуки, смартфони, планшети) у 2021 р. мають 88 % опитаних (89,4% у 2019 р.), збільшилась кількість тих, хто відповів, що має доступ у друзів – 6,5% у 2021 р. (1,6 % – у 2019), лише 5,7 у 2021 р. та 8,9% у 2019 р. не мали доступу взагалі, під час роботи зі студентами проблеми останніх були усунені. Оскільки студенти нашого закладу фахової освіти є представниками різних соціальних груп, випускниками різних шкіл, міст, районів, областей, можемо апроксимувати отриманні результати на контингент студентів фахових закладів освіти України та констатувати, що орієнтовно 95% студентів інструментально готові до використання засобів ІКТ в процесі формування міждисциплінарних зв'язків.

Повноцінна реалізація можливостей ІКТ можлива лише за умови активної позиції здобувачів, одним із її критеріїв якої, як зазначалось вище, є їх пошукова активність, що є одним із показників досвіду роботи із цифровими технологіями. За результатами дослідження у 2021 р., 64,5% (2019 р.-62,6%) респондентів відповіли, що використовують комп'ютерну техніку для знаходження допоміжної та корисної інформації, додатково вони зазначають, що здійснюють пошук декілька разів на тиждень, 57,3 (у 2019 р. -58,5%) відмітили, що її використовують для написання рефератів та підготовки до занять, що свідченням додаткової роботи студентів та їх бажання розширити уявлення про предмети, що вивчаються. Аналіз результатів опитування дозволяє передбачити достатню підготовку студентів до використання цифрових технологій, що стимулює підготовлених викладачів до застосування можливостей ІКТ в процесі реалізації міждисциплінарних зв'язків.

Для розкриття потенціалу цифрових технологій необхідно дотримуватись загального системного наукового підходу, дороговказом якого, стає Генеральний план застосування ІКТ для закладів професійної освіти від

UNESCO [1]. Адаптуємо його керівництво відповідно до поставлених цілей, вказуємо напрямки реалізацій можливостей ІКТ на практиці, отримуємо наступні рекомендації для викладачів:

1. Використовуйте проблемно-орієнтовані технології навчання, орієнтуйтеся на потреби здобувачів \ дистанційні, змішані курси, міждисциплінарні професійно орієнтовані курси неформальної освіти.

2. Створюйте навчальні ситуації, які забезпечують зв'язок між професійними інтересами здобувача та процесом освіти \ віртуальні екскурсії, організація проектної роботи, робота з симуляторами.

3. Майбутні робочі місця потребують грамотності в ІКТ \ віртуальні симулятори та моделі, імерсивні технології.

4. Покращуйте доступ до освітніх послуг за допомогою цифрових технологій \ системи відеоконференцій, сервіси для онлайн-спілкування та спільної роботи, інтернет-сервіси та інше.

5. Виявляйте зв'язок між матеріалами курсу та новими виробничими, сервісними та заснованими на даних послугами на ринку праці \ глобальна всесвітня мережа, бази даних, віртуальні бібліотеки.

Необхідно зазначити, що поради та інструменти, згадані вище, це лише орієнтир для викладачів закладів фахової освіти. Використання цифрових технологій потребує нових моделей освіти, які змінюють їх роль, перетворюючи із наглядча в фасилітатора, який використовуючи можливості ІКТ, викладає не лише свою дисципліну, а здатний представити її у динамічній взаємодії з іншими, формуючи міждисциплінарне мислення здобувачів.

Список використаної літератури

1. Guidelines for ICT in education policies and masterplans / F. Miao et al. Paris : UNESCO, 2022. 185 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380926> (date of access: 01.05.2022).

2. Information and Communication Technologies (TIC) as an interdisciplinary research form with an intercultural approach to the process of student training / M. A. Cruz Pérez et al. *Las Tecnologías de la Información y de la Comunicación (TIC) como forma investigativa interdisciplinaria con un enfoque intercultural para el proceso de formación estudiantil*. 2019. Vol. 9, no. 1. P. 4–15. URL: <https://doi.org/10.15517/eci.v1i1.33052> (date of access: 01.05.2022).

3. Martin Mulder. Interdisciplinarity and education: towards principles of pedagogical practice. *The Journal of Agricultural Education and Extension*. 2012. Vol. 18, no. 5. P. 437–442.

4. Senkbeil M. ICT-related variables as predictors of ICT literacy beyond intelligence and prior achievement. *Education and Information Technologies*. 2021. Vol. 27, no. 3. P. 3595–3622. URL: <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10759-x> (date of access: 01.05.2022).

Будугай Андрій Олександрович,
асистент кафедри мовної підготовки
Білоцерківського національного аграрного університету

МАЙСТЕРНІСТЬ, ТВОРЧІСТЬ, ВИТВІР: ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Говорячи про майстерність, хочеться наголосити, що вона певним чином співвідноситься із поняттям *мистецтво*. Спробуємо розібрати етимологічно-семантичні складові цих понять, щоб краще зрозуміти їхні нюанси.

Зазначимо, що слова «**майстерність**», «**майстер**» походять від грец. *mastoras* («**майстер, ремісник**¹»), а пов'язана з ним лексема «**мастак**» – від дав.-рус. «**маста**» («вчення, наука, майстерство»).

Поняття «**майстер**» і за значенням, і за походженням можна співставити із англ. *master* («хазяїн; учитель»), нім. *Meister* («майстер, знавець; учитель»), фран. *maître* («майстер, учитель; хазяїн»), фран. *maître* («майстер; господар; маестро»), лат. *māgistēr* («правитель; начальник, керівник, завідувач; наставник, педагог, учитель, вихователь»).

Звідси можна також вивести, що *магістр* – це «той, хто могутній», «спроможний», так би мовити, «здатний могли»².

У всіх цих словах впадає в око взаємозв'язок понять «господар», «знавець» і «вчитель»³. Тобто, тільки той, хто сам опанував якусь справу від початку до кінця, хто пізнав її на всіх її етапах, в усіх деталях – може навчити цій справі вже іншого⁴. Порівняйте: англ. *to master* («оволодіти, опанувати»).

З вищеназваною групою слів пов'язані й фран. *mettre* («класти, розміщувати (*у просторі*)); доводити до, приводити у дію та спосіб його здійснення»), фран. *mettre au monde* («виробляти, народжувати», рос. «производит на свет»).

Одного кореня англ. *master* та англ. *mister* («пан; господар»)⁵. «Містер», або «метр», одне із значень якого, як уже було сказано, «маестро» – корелюють зі

¹ Вважається, що слово «ремісник» пов'язане з латиським «ремес-» зі значенням «тесля» [9; с. 388]

² Про зв'язок знань і могутності певним чином свідчать, наприклад, взаємопов'язані лексеми рос. «ум» і «уметь»; фран. *savoir* («знання, учёность») і *savoir* («знати; вміти, могли»); нім. *kennen* («знати») і *können* («могти; знати; вміти»); англ. *know* («знати; бути обізнаним з; мати певні знання; розрізняти; «уміти») і суплетивне *can* («могти, бути в змозі; вміти»).

³ Інакше кажучи: «учити може той, хто випередив інших». Пор.: лат. *duco* і грец. *Hēgéomai*, які мають одне й теж значення: «вести, керувати, очолювати, бути попереду інших у будь-якій справі» і переносне «думати, судити, оцінювати»; лат. *duco* («тягнути, вести за собою»; рос. «увлєкати за собою») та лат. *edūco*, *-āre* («виховання»), фран. і англ. *education* («освіта», «виховання»).

⁴ Пригадаємо слова Ісуса Христа, Учителя всіх учителів про Себе: «Я є Альфа і Омега, початок і кінець» [6, 21:6]. Пригадаємо і значення слова «пан» грецького походження, яке в складних словах має значення «весь; цілий; повний». Отже, «панувати» – це володіти всіма частинами, компонентами чогось, або етапами якогось процесу.

⁵ Із «містер» пов'язані слова «містерія» та «містика». Вірогідно, в давнину «містером» могли називати того, що міг проводити «містерію», хто мав таємні знання: грец. *mystika* – «таємні обряди, таїнство», грец. *mistēs* – «посвячений у таїну, знаючий таїнства», грец. *mistikos* – «таємний».

словами «**мистецтво**», а також «**митець**», «**мисткиня**» – особи, які займаються мистецтвом, зокрема професійно.

Цікаво, що в російській мові слово «**искусство**» має дещо негативне забарвлення і етимологічно пов'язане зі словами «**спокуса**»⁶, «**кусати**», ст.-слов. «**кусіти**» («**дізнаватися**»; «**катувати**»; рос. «**пытать**»).

Ст.-слов. «**искусіти**» означало «**випробовувати**», а «**искусство**» – «**уміння випробовувати**» [3]. Ст.-слов. «**искоусть**» – «**проба; досвід**», а «**искоустьнь**» – «**досвідчений; визнаний, знайомий**» [1, с. 82].

Треба зазначити, що процес творчості тісно пов'язаний із бажанням, якимсь внутрішнім імперативом рухатися вперед, пошуком чогось нового. Так, наприклад, можна співставити укр. «**шукати**» і «**вишуканий**» (по суті, високохудожній) з нім. suchen («**пошук**»), нім. versuchen («**спробувати**»).

Ще аналогічні приклади. Болг. «**искама**» має значення «**хотіти**» і схоже на рос. «**искать**» («**шукати**»). З ним пов'язане слово «**изысканный**». Укр. «**знайти**» сукорінне «**йти**», а рос. «**изобрести**» – співвідноситься з рос. «**брести, бродить**». Інакше кажучи, щоб щось «**приобрести**» треба «**побродити**», «**походити**»: пор. також укр. «**придбати**», «**надибати**» («**знайти; натрапити**») і «**дибати**» («**повільно йти, шкандибати**»).

Пригадаємо слова Господа про Себе: «**Ось, творю все нове**» [6, 21:5]. Саме тому Верховний Творець і є саме Творцем – Творцем, який ніколи не зупиняється в цьому процесі, розвивається Сам і спонукає це робити свої творіння. А треба не забувати, що ми, люди, створені за «**образом і подобою Божою**», де образ Божий в людині – це схожість людини зі своїм першообразом – Богом [5]. Інакше кажучи, «**образ**» – це ідентичність будови, структури Бога та людини⁷. А «**подоба**» – це здатність людини теж творити.

Верховний Творець дав кожному Своєму творінню свободу вибору і свободу творити. За рахунок їх і відбувається ріст свідомості, набування нею різного досвіду, розвиток, еволюція як окремо взятої душі (носійки Іскри Божої), так і всього Всесвіту⁸.

Саме поняття «**розвиток**», як зазначає філософ Лев Карсавін, «(e-volutio або ex-plicatio, Ent-wicklung, de-veloppement), на противагу «**згортанню**» (рос. «**свитию**», in-volutio [...]) означає, власне, розгортання, розкриття чогось уже потенційно, але лише потенційно даного, тобто. актуалізацію того, чого раніше актуально не було, збагачення буття» [4, с. 34]. Інакше кажучи, розвиток – це не тільки розкручування вже запрограмованого, а й виникнення чогось принципово нового, що не існувало раніше.

Наша свідомість є відображенням, проекцією Всевишнього в нашій душі. Через її властивості ми й спроможні творити, міняти, одухотворяти матерію навколо нас, а через це – мінятися і самим. Через творчість стверджують себе і

⁶ Ст.-слов. «**искусть**» мало значення «**випробування; спроба**»

⁷ У цьому контексті знаменний зв'язок слів «**образ**» і рос. «**образование**» в значенні «**утворення**». Цікаво також, що процес мислення має певний лексичний зв'язок із «**образом**»: рос. «**соображать**» – це ніщо інше, як працювати з образами.

⁸ Синонімом поняттю Всесвіт є рос. «**Вселенная**», яка має першопочаткову значення «**заселённая**», тобто, населена міриадами душ.

всі представники небесної ієрархії, і людина, яка приходить на Землю для самопізнання та пізнання оточуючого світу.

Не випадково слова «творити», «стверджувати» і «твердий» – мають спільну етимологію⁹ [9; с. 438]. Того ж кореня і слово «витвір» (мистецтва чи ремісника), яке в рос. мові показує, що якщо людина щось робить не узгоджуючи свої дії із законами Космосу, то вона вже не творить, а «вытворяет», робить безчинство.

Не випадково і те, що слово «космос» у грецькій мові мало значення одночасно «порядок, устрій, світ» і «краса» (те, що упорядковане – те й красиве, на протиположності хаосу), а «безчинство» є протилежним «чину», що має значення «порядок, спосіб», ст.-слов. «чинь» («порядок; статут; обряд»), ст.-слов. «чинити» («чинити, діяти, робити; розповідати¹⁰») [1, с. 295].

Цікавий зв'язок обдарованості людини з майстерністю та певними знаннями можна зустріти ще і в групі слів, до якої належать укр. «хист», «захист»¹¹, ст.-слов. «хытрость» – «кмітливість, дотепність; старанність; мудрість; майстерність; ремесло; освіченість, знання, наука; хитрість, лукавство» і ст.-слов. «хытрыць» – «мудрець, філософ; художник, творець, майстер; ремісник» [1, с. 291-292].

Процес творчості, праці в широкому розумінні, пов'язаний з переходами від цілого – до частин і знову до цілого. Спочатку до нас приходить задум, ідея, яку ми маємо прозріти¹². Потім ми її розбиваємо на етапи втілення, на частини, деталі. Тому є певна кореляція між лексемами «діло», «ділити», рос. «дело – делать¹³», «для¹⁴» і навіть «предел» («кордон, межа; край; територія»).

Цілковито співвідносяться с цією групою і лексеми рос. «удел» і «доля» у значенні «судьба»: те, що ми робимо, що чинимо – те і маємо «в остатку».

Коли деталі зроблені, то настає період «страждань», протилежних розбиванню цілого на частини: тепер ці деталі потрібно скласти в одне ціле, притерти їх між собою, випробувати зроблене. Мабуть, саме тому слово «страждання» і «страда» сукорінні зі словом «труд», що означає взаємодію людини з предметами праці (на що спрямована діяльність) і знаряддями праці (чим реалізується діяльність) [7].

Труд, доцільна діяльність людини щодо створення благ, необхідних для задоволення її потреб, [7] – це необхідність не тільки для існування людей на матеріальному плані, а і в тонких планах буття. Адже якщо ми припиняємо використовувати м'язи, то через певний час вони атрофуються. Так само може атрофіювати й розумова здібність, якщо ми перестаємо робити творчі зусилля.

На завершення зазначимо, що часто назва майстра або ремісника пов'язані або з матеріалом, з яким він має справу, з процесом або з виробом, який отримує майстер «на виході»: сажотрус, каменярь, бондар, різьбяр, муляр,

⁹ Пор. ст.-слов. «творь» – «вид, істота; творіння» [9; с. 438]

¹⁰ Певно, і в значенні «учити, пояснювати»: пор. «казати» і «показувати».

¹¹ Вірогідно, саме обдаровання людини й покликане робити її захист на духовному рівні.

¹² Етимологічно «прозріти» пов'язане із «дозріти», по суті – «накопичити світло знання».

¹³ Ст.-слов. «дело» – «справа; річ; вчинок; праця; робота; витвір, плід; дохід;» [1, с. 60].

¹⁴ Першопочатково указувало на призначення, для якого діла служить.

перукар, ткач, зброяр, кобзар, ліхтарник, конюх, кожум'яка, поштар, молочник, гончар¹⁵, доярка, телефоніст, тракторист тощо.

Із матеріалом пов'язані й слова болг. «зидар» («муляр»), рос. «зодчий» та «здание» – від дав-рус. «зъдь» («глина») [9; с. 109]. Від тієї ж глини беруть початок і слова «создать», «созидать» [9; с. 420]. Вірогідно, що з цією етимологічною групою пов'язана і лексема «назидание» («настанова»).

Отже, ми можемо побачити, що поняття «майстерність», «мистецтво», «витвір», «творець», «хазяїн», «знавець», «учитель» у різних мовах часто можуть бути семантично близькими.

Список використаної літератури

1. Белей Л., Белей О. Старослов'янсько-український словник. – Львів: Видав. відділ «Свічадо», 2001. – 332 с.
2. Етимологічний словник української мови: У семи томах. – К.: Наукова думка.
3. Искусство / Этимологические онлайн-словари русского языка. – Код доступу: <https://lexicography.online/etymology/и/искусство>.
4. Карсавин Л.П. Философия истории. – С.-Петербург: АО Комплект, 1993. – 351 с.
5. Образ і подоба Божа. – Код доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Образ_і_подоба_Божа.
6. Одкровення Іоанна Богослова / Новий Заповіт.
7. Труд / Экономика – Аналитика – Этимология. – Код доступу: <https://ecanet.ru/word/Труд>.
8. Черных П.Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка: В 2 томах. – 3-е изд., стереотип. – М.: Русский язык, 1999.
9. Шанский Н.М., Иванов В.В., Шанская Т.В. Краткий этимологический словарь русского языка: пособие для учителя. – Издание 2-е, исправленное и дополненное. – М.: «Просвещение», 1971. – 542 с.

Бурчак Станіслав Олександрович,

доктор педагогічних наук, доцент,
декан факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний етап розвитку вищої освіти висуває нові вимоги до підготовки здобувачів закладів вищої освіти, в тому числі й педагогічних, які полягають у тому, що набуття лише предметних знань вже не є достатнім для того, щоб скласти конкуренцію на ринку праці. Тому виникає потреба у формування і

¹⁵ Гончар – від ст.-слов. «гърньць» («горщик») [9; с. 109].

розвитку таких здібностей особистості, які розкривають її індивідуальні творчі якості, інтелектуальні можливості й творчий потенціал [2]. Тому одним із пріоритетних напрямів політики України є турбота про обдаровану та талановиту молодь, у тому числі й здобувачів педагогічних закладів освіти, її творчий, інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток.

У сучасній освіті творчість педагога виступає як один з провідних факторів успішності навчання. Вона стає тією якістю, що забезпечує особистості можливість адаптуватися до мінливих умов життя і є запорукою успіху людини у професійній діяльності. Творчість є також важливим чинником розвитку особистості, що визначає її готовність змінюватися і відмовлятися від стереотипів [3].

Аналіз психолого-педагогічної, філософської літератури показує, що проблема розвитку творчості особистості, у тому числі й майбутнього педагога, висвітлена у вітчизняних та зарубіжних дослідників, а творчість особистості як предмет наукових досліджень зосереджує на собі увагу філософів, психологів, педагогів. Філософському аспекту вказаного феномену присвячені наукові праці В. Біблера, Ю. Бородай, М. Данилова, К. Кедрова, П. Копщина, О. Коршунова та ін. Психологічні основи проблем розвитку творчості знаходимо в наукових працях Д. Богоявленської, Л. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, О. Леонтєва, А. Лука, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна та ін. Педагогічні проблеми розвитку творчості розглядаються в роботах В. Андрєєва, Д. Вількєєва, М. Данилова, Н. Кичук, М. Махмутова, І. Огороднікова, Н. Половнікової, С. Сисоєвої, М. Скаткіна, Т. Шамової, Г. Щукіної та ін.

Незважаючи на різноманітність підходів, визначають низку спільних поглядів учених, у тому числі й сучасних, щодо аналізованого феномена.

Метою нашого дослідження є визначення шляхів розвитку творчості майбутніх учителів математики під час дистанційного навчання в умовах педагогічного університету.

Аналіз і систематизація визначень і трактувань феномену творчості (понад 20 іноземних і понад 30 вітчизняних) показує, що не можна дати єдиного означення даного явища, але їх можна об'єднати в окремі групи:

- 1) здатність до створення нового, відмова від стереотипного мислення, певний рівень індивідуальних здібностей і можливостей особистості;
- 2) здатність осмислювати та розуміти нове, не боятися відійти від звичного;
- 3) здатність до генерування ідей, уміння доводити їх до конкретного практичного результату;
- 4) творчість як найвищий рівень інтелектуальних можливостей особистості;
- 5) творчість – не талант особистості, вона є цілісним процесом, а тому вимагає розвитку.

У нашому дослідженні, погоджуючись з думкою багатьох науковців, зокрема К. Батовріною, О. Куцевол, В. Дружиніним, О. Кононко, В. Павленко, І. Подорожною, розглядаємо творчість майбутнього вчителя математики як

інтегративну властивість особистості, що базується на спадкових, уроджених нахилах суб'єкта до творчої діяльності, вчинках і поведінкових проявах майбутнього вчителя, уможлиблює здатність фахівця до кваліфікованої інноваційної педагогічної діяльності на основі системи методологічних і математичних знань, умінь, потреб, мотивів, пізнавальних процесів (увага, пам'ять, уява тощо) і особистісних якостей (активність, ініціативність, допитливість, старанність тощо), готовності до творчого самовдосконалення й саморозвитку в процесі виконання професійних обов'язків.

Розвиток творчості здобувачів у процесі дистанційного навчання вбачаємо у використанні творчих (креативних) методів.

Під творчими (креативними) методами розуміємо такі, що зорієнтовані на створення здобувачами власних професійних продуктів. Умовно творчі (креативні) методи навчання можна поділити на: *методи інтуїтивного характеру* («мозковий штурм», метод емпатії та ін.); *методи навчання, що базуються на виконанні алгоритмічних приписів та інструкцій* (методи синектики, «морфологічного аналізу» та ін.); *методи евристики* (методи «наведення» на можливі правильні розв'язування завдань та скорочення варіантів їх розв'язань) [2].

Під час вибору таких методів навчання необхідно враховувати чинники, що пов'язані з реалізацією поставлених цілей і завдань заняття, їх відповідністю до специфіки навчального предмету, змісту й обраних форм організації навчання [3]:

1. Метод придумування – за результатами певних розумових дій створення невідомих раніше продуктів. Даний метод може реалізуватися за допомогою ряду прийомів, серед яких: заміна якостей певного об'єкта властивостями другого задля побудови нового.

2. Метод «Якби...» – складання опису та малювання малюнку про те, що відбудеться, якщо щось зміниться. Даний метод сприяє не лише розвитку уяви, а й кращому розумінню реальності.

3. Метод гіперболізації – збільшення чи зменшення об'єкту пізнання, його окремих частин чи якостей. Прикладом може виступити Книга рекордів Гіннеса. Адже саме у ній представлено досягнення, які знаходяться між фантазією і реальністю.

4. Метод аглютинації – поєднання непоєднаних у реальності якостей, властивостей, частин об'єктів (приклад гарячого снігу, обсягу пустоти, солодкої солі, чорного світла тощо).

5. Метод «мозкового штурму» – збирання великої кількості творчих ідей з результатами звільнення від стереотипів.

6. Метод синектики – стимуляція уяви шляхом поєднання різноманітних за змістом і природою елементів, базою для якого виступає мозковий штурм.

7. Метод «морфологічного аналізу» – базою виступає принцип систематичного аналізу ознак та зв'язків, що отримані з різноманітних комбінацій, які використовуються для пошуку нових ідей.

8. Метод інверсії – пошук ідей у нових умовах, що є найчастіше протилежними традиційним.

9. Метод інциденту – подолання власної інерційності й пошук адекватних способів поведінки в стресових ситуаціях.

10. Основна мета кейсового методу – навчити на прикладі конкретної ситуації (кейса) груповому аналізу проблеми і самостійному прийняттю рішень.

Розглядаючи саме не технічний, а методичний аспект дистанційного навчання, зауважимо, що найбільш ефективними для реалізації творчого складника в структурі підготовки майбутніх учителів, у тому числі і під час дистанційного навчання, є лекції, семінари, практичні заняття, науково-дослідна робота й педагогічна практика (табл. 1.).

Поряд із цим слід використовувати як виховні, так і психологічні форми, які, на нашу думку, будуть актуальними у підготовці творчого педагога.

Таблиця 1

Реалізація творчого складника в структурі підготовки майбутніх учителів

Форма навчання в університеті	Вид форми навчання	Перелік творчих методів
Лекція	Проблемна лекція	Метод «мозкового штурму» Кейсовий метод Метод «морфологічного аналізу» Метод гіперболізації Метод інциденту
	Лекція з продукуванням творчих ідей	Метод «мозкового штурму» Кейсовий метод Метод «морфологічного аналізу» Метод гіперболізації
	Лекція-прес-конференція	Метод «мозкового штурму» Кейсовий метод Метод «морфологічного аналізу» Метод гіперболізації Метод інциденту
	Лекція-інтерактив	Метод «мозкового штурму» Кейсовий метод Метод інциденту Метод «морфологічного аналізу» Метод синектики
Семінарське (практичне) заняття	Семінар-дискусія	Метод придумування Метод «Якби...». Метод гіперболізації. Метод аглютинації. Метод «мозкового штурму» Метод інверсії Кейсовий метод
	Семінар-бесіда	
	Семінар-практикум	
	Кейс-семінар	
	Семінар-тренінг	
Самостійна робота здобувачів	Репродуктивний рівень	Метод інциденту Метод гіперболізації Метод «морфологічного аналізу» Метод придумування
	Реконструктивно-варіативний рівень	

	Творчий (креативний) рівень	Кейсовий метод Метод аглютинації.
--	-----------------------------	--------------------------------------

Використання творчих методів у процесі дистанційного навчання сприятиме розвитку вказаних особистісних творчих якостей майбутніх учителів. Все це й становитиме основу розвитку творчості, творчого потенціалу та основ творчої діяльності здобувачів вищої освіти педагогічних університетів. Подальший напрям розвідок убачаємо в створенні системи розвитку творчості майбутніх педагогів в умовах закладу вищої освіти.

Список використаної літератури

1. Albert, R.S., Runco, M.A. A history of research on creativity. In R.J. Sternberg. Handbook of creativity. New York : Cambridge University Press, 1999. P. 16-31.
2. Павленко В.В. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія у навчально-виховному процесі Польщі. *Людинознавчі студії* : зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». Дрогобич : Вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2016. С. 184-196.
3. Терещук Г. В. Навчальний процес у вищому закладі педагогічної освіти в контексті інноваційних змін. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія : Педагогіка. 2014. № 3. С. 115-120.

Ваніна Наталія Миколаївна,
кандидат економічних наук, доцент,
науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України

ЯКІСТЬ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Перехід всіх галузей економіки на цифру став найбільш затребуваним у період пандемії, і нажаль, із російським вторгненням в Україну. Вимушена пауза розвитку економіки країни торкнулася всіх галузей, включаючи освіту. Освітні організації поступово перейшли на навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій. Деякі батьки та викладачі вважають, що дистанційне навчання, не здатне сформувати необхідний обсяг знань у здобувачів фахової передвищої освіти. Навчання із застосуванням інформаційних систем з метою взаємодії учасників освітнього процесу, на думку фахівців у сфері освіти, знижує його якість. Безумовно, з одного боку, система фахової передвищої освіти (далі – ФПО) була не готова до навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій, а з іншого, у період цифровізації інфраструктура освітніх організацій виявилася застарілою.

Погодьтеся, що цифрові технології орієнтують педагогічну спільноту на вдосконалення традиційних методик навчання, наприклад, розробку та

впровадження онлайн-курсів. Онлайн-курс – це навчальні курси з необмеженою кількістю учасників, які навчаються віддалено, і вони популярні серед молоді, отже, їх необхідно створювати, особливо практико-орієнтовані. Цифровізація ФПО спрямована на безперервність, мобільність навчального процесу, його індивідуалізацію, доступність, іншими словами, на покращення якості освітніх послуг. «Цифровізація сприяє спрощенню освітнього процесу, роблячи його більш гнучким, пристосованим до реалій сучасного дня, що забезпечує формування конкурентоспроможних професіоналів» [1].

Цифровізацію можна трактувати як зміну парадигми спілкування і взаємодії один з одним і соціумом [2].

Цифровізація повинна ефективно впроваджувати у навчальний процес нові інструменти та інформаційні ресурси, «оцифровувати» освітній процес для розвитку онлайн-курсів та переходу на змішаний формат навчання. Підкреслимо, що важливою рисою людини яка володіє цифровими технологіями, є те, що ця особистість, буде застосовувати їх у професійній діяльності. Цифрова освіта як система включає інформаційні, телекомунікаційні ресурси та систему управління. Цифровізація ФПО передбачає застосування в навчальному процесі інтернет-технологій, мобільних пристроїв, включаючи здобувачів освіти у самостійний пошук інформації. Планом цифровізації освіти передбачається розвиток цифрових бібліотек та кампусів, але в екстрених ситуаціях перехід на навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій виявився скрутним. Основна проблема віддаленого навчання – технічне оснащення освітніх організацій та здобувачів освіти. З однієї сторони, цифрова епоха орієнтована на нову техніку та технології, але не всі пристрої підтримують гаджети, що дозволяють встановити необхідні для навчання плагіни так само, як і не у всіх населених пунктах України існує можливість підключення до інтернет-ресурсів. Безумовно, перехід ФПО в цифру сприяє впровадженню нових інформаційних продуктів у інноваційне освітнє середовище, включаючи дистанційні освітні технології та готовність працівників освіти до їх застосування. Справжню картину готовності освітніх організацій до впровадження цифрових технологій, а викладачів – до їх застосування визначила ситуація екстреного переходу освітніх організацій на дистанційне навчання. Якщо розглядати визначення дистанційного навчання, це можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь який зручний час [3].

Проте освіта – це процес і результат, який визначається взаємодією здобувачів фахової передвищої освіти, батьків, викладачів та держави. Безперечно, ситуація з пандемією та війною з РФ перевела дистанційне навчання на дистанційну освіту, збагатила досвід усієї педагогічної спільноти. Викладачі освоїли інформаційні технології, але не технології навчання в онлайн-форматі. Зростання навантаження на викладачів збільшилося, традиційні практики перенеслися до онлайн-занять. Відсутність зворотного зв'язку, систематичних перевірок готовності до занять, обладнання для повноцінної участі в заняттях, інтернету, віртуальних аналогів для проведення

практичних занять – чинники, які знижують якість процесу навчання. Якість у європейських країнах посідає перше місце у всіх галузях економіки, воно проявляється у забезпечення спільно бажаного результату, цілісності всього процесу. Можна виділити декілька основних проблем застосування дистанційних освітніх технологій у навчальному процесі: відсутність вимог до навчально-методичного супроводу віддаленого навчання, наповнюваності контенту, що вивчається дистанційним курсом; неготовності викладачів до роботи в дистанційному форматі; відсутність супроводу здобувачів фахової передвищої освіти; нормативної бази щодо вимог до якості освіти із застосуванням дистанційних освітніх технологій; небажання викладачів віддавати свою інтелектуальну власність на загальне користування; відсутність підтримки в оснащенні освітніх організацій сучасним обладнанням.

Сценарієм вирішення перелічених вище проблем може бути:

– продовжити формальний процес навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій з подальшим зниженням якості освіти, а саме, успішні учні освоюють освітні програми самостійно, решта підвищать відсоток безграмотних та безробітних громадян;

– реалізовувати змішане навчання, лекції у дистанційної форми, практичні заняття в аудиторіях;

– оцифрувати освітні організації: придбати освітнім організаціям необхідне обладнання та програмні продукти для повноцінного переходу при необхідності на віддалений формат навчання. Дані сценарії дозволять суттєво підвищити якість фахової передвищої освіти, мотиваційну складову здобувачів освіти та викладачів до навчання.

Таким чином, необхідно вже зараз моделювати та оснащувати заклади ФПО необхідним обладнанням, програмними засобами з метою готовності екстреного переходу на навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій, підвищення якості освітніх послуг.

Список використаної літератури

1. Карплюк С.О. (Ред.). (2019). *Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі*, Матеріали методологічного семінару НАПН України. Київ.

2. Лабжинський Ю. А., Кільченко А. В., Коваленко В. М. (Ред.). (2021). *Роль інформаційно-цифрових технологій для оцінювання результативності науково-педагогічної діяльності*, Матеріали науково-практичної конференції. Київ: ІТЗН НАПН України.

3. Дистанційна освіта: навчальні заклади, які надають можливість навчатись віддалено. (2022). Взято з <https://mon.gov.ua/ua/osvita/vishaosvita/distancijna-osvita>.

Величко Каріна Олександрівна,
студентка факультету дошкільної і технологічної освіти
Криворізького державного педагогічного університету;
Науковий керівник: Волкова Н. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Криворізького державного педагогічного університету

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІ СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНО- ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Соціально-економічний розвиток України як самостійної та демократичної держави ставить нові вимоги до підготовки кваліфікованих робітників, що викликає необхідність досконалення навчально-виховної роботи в професійно-технічних закладах освіти, підвищення її ефективності, використання нових методів і засобів навчання. Розв'язання цих завдань значною мірою залежить від кваліфікованих інженерно-педагогічних кадрів, їх компетентності та майстерності. За таких умов сьогодні, як і раніше, інженер-педагог є ключовою фігурою у професійно-технічній освіті (ПТО).

Наукові дослідження проблем професійно-технічної освіти спрямовуються на теоретичне обґрунтування, оновлення змісту профтехосвіти, визначення державних вимог до її якості й обсягу на рівні досягнень науки, техніки, технології та світового досвіду. Найважливішими завданнями є розробка нового змісту професійного навчання та його програмно-методичного забезпечення з урахуванням передового вітчизняного та зарубіжного досвіду, новаторських досягнень, створення системи стабільного оновлення змісту освіти, обґрунтування організаційно-педагогічних та науково-методичних вимог до нових типів професійно-технічних навчально-виховних закладів, визначення науково обґрунтованих шляхів державно-громадського управління професійною освітою. Особливе місце інженерно-педагогічної освіти визначається тим, що її випускники відповідають за відтворення конкурентноспроможного робітничого потенціалу, а висококваліфікований робітник – це гарант добробуту народу та економічної могутності будь-якої держави.

Таким чином, зростає необхідність у підготовці компетентних інженерів-педагогів, які разом з міцними техніко-технологічними знаннями добре володіли б методикою їх передачі учням та робітникам, розуміли б загальну стратегію виховання професіоналізму та професіоналів. Ці завдання зумовлюють певні вимоги як до особистості інженера-педагога, так і до якості його підготовки у відповідних вищих закладах освіти. Як зазначено у “Концепції професійної освіти України”, основним напрямом у вирішенні цих завдань є формування якісно нового типу педагога-професійного навчально-виховного закладу, який органічно поєднує функції викладача та майстра виробничого навчання. Це сприятиме подоланню існуючого розриву в формах та методах між теоретичним і практичним навчанням з професії. Такий педагог

повинен мати необхідну спеціальну професійну підготовку, набути знань з основ педагогіки та психології, високого рівня робітничої кваліфікації з відповідної професії. Останнім часом загострюються суперечності між вимогами доособистісних якостей та професіоналізму інженерно-педагогічних працівників і фактичним рівнем підготовки випускників інженерно-педагогічних закладів освіти України.

Розвитку вищої педагогічної освіти в Україні присвячені наукові праці В. Лугового [1] та В.Майбороди. Важливими завданнями вищої освіти є забезпечення фундаментальної наукової та професійної підготовки, а також набуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей. Успішне вирішення цих завдань значною мірою залежить від того, як швидко та інтенсивно відбудуться процеси адаптації, з одного боку, системи освіти до вимог і змін у суспільстві, потреб входження до світового освітнього простору, з іншого боку, – студентів до навчального процесу у вищому закладі освіти та до трансформації оточуючого соціального середовища. З огляду на це реформування системи професійної освіти, удосконалення змісту навчання з метою забезпечення конкурентоспроможності, професійної мобільності фахівців є втіленням ідей сучасної освіти.

Серед названих проблем є такі, що стають базовими відносно до інших. До них належить проблема адаптації студентів до особливостей навчання в інженерно-педагогічних вищих навчальних закладах (ВНЗ). Проблема адаптації не є новою. Особливо інтенсивно вона розроблялась протягом останніх двох десятиліть. Накопичено значний теоретичний і методичний матеріал, що забезпечує можливість оптимізації адаптаційного процесу, сформовано та охарактеризовано понятійний апарат.

Оптимізація адаптаційного процесу розглядається як найважливіший резерв підвищення ефективності виробництва, при цьому вагоме значення надається педагогічному забезпеченню соціальної та професійної адаптації. Таким чином, у галузі теорії знайшли розвиток соціально-економічний, психофізіологічний та психолого-педагогічний підходи до вирішення проблеми. Разом з тим питання підвищення навчальної активності, формування позитивної мотивації навчання, розвиток активної соціальної діяльності студентів не розглядаються крізь призму соціалізації особистості, адаптації студентів до особливостей навчання в інженерно-педагогічному ВНЗ. Відсутня методологічно обґрунтована система організаційно-педагогічних умов адаптації студентів інженерно-педагогічних закладів освіти. Розробка такої системи гальмується тим, що адаптація не розглядається як системне явище, яке інтегрує в собі багатомірне та багаторівневе поєднання соціальних, соціально-психологічних, психолого-педагогічних індивідуальних факторів. З метою удосконалення професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів вважаємо за необхідне суттєво переглянути існуючу систему їх адаптації до навчання у ВНЗ.

Аналіз наукових досліджень і сучасної практики свідчить про те, що адаптація майбутніх інженерів-педагогів ще не стала предметом комплексного психолого-педагогічного дослідження. У чинній практиці адаптація студентів інженерно-педагогічних спеціальностей здійснюється безсистемно, за другорядними критеріями, без урахування організаційно-педагогічних умов, які б суттєво прискорили цей процес. При цьому особистість майбутнього студента не розглядається як суб'єкт педагогічної взаємодії, а виступає лише об'єктом організаційно-педагогічних дій. При цьому не враховуються специфічні особливості інженерно-педагогічної освіти – освіти, яка є інтегральним процесом і результатом вищої технічної і вищої спеціальної гуманітарної освіти. Саме цією особливістю і зумовлюється головне протиріччя, що лежить в основі адаптації майбутніх інженерів-педагогів: здатністю дивитися на проблему трансляції технічних знань очима педагога, а на самі ці знання – очима інженера, що потребує рівноцінного розвитку технічного і гуманітарного типів мислення. Сутність подолання протиріччя адаптації полягає у прискоренні як інженерного, так і психолого-педагогічного становлення студента на підставі засвоєння ним нових способів навчальної діяльності, характерних для вищого закладу освіти, і інтеграції технічного і гуманітарного знання до нових професійно значущих констеляцій. При цьому успішність навчання з технічних і психолого-педагогічних дисциплін розглядається як критерій адаптації майбутніх інженерів-педагогів. Аналіз наявних досліджень показує, що на сьогодні ще немає наукових розробок, методичних та інших матеріалів, які можна було б використати для управління адаптацією студентів інженерно-педагогічних спеціальностей таким чином, щоб керування адаптаційним процесом забезпечувало високу успішність навчання, а значить, і високу успішність опанування майбутньої професії. Навіть у ґрунтовних наукових працях з проблем забезпечення успішності навчання у вищій школі проблема виявлення організаційно-педагогічних умов адаптації майбутніх інженерів-педагогів вивчена ще недостатньо.

Список використаної літератури

1. Луговий В.І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні (Теоретико-методологічний аспект): Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. - Ін-т пед. і псих. проф. освіти АПН України. – К., 1995. –48 с.

Василиненко Віктор,
директор НМЦ ПТО у Дніпропетровській області
Ващенко Алла,
методист НМЦ ПТО у Дніпропетровській області

ОРГАНІЗУЄМО ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ СПРОМОЖНОСТІ

Ринкові відносини сформували структуру економіки орієнтовану в значній мірі на малий та середній бізнес.

Сьогодні малий та середній бізнес складає 8,2% мережі суб'єктів господарювання.

До цього часу на спроможності ведення власної справи, організації виробничого процесу орієнтували навчальні плани в більшості у вищій школі.

Запровадження національної рамки кваліфікації (далі НРК) мотивує випускника закладу (в тому числі й профтехосвіти) не лише на спроможність бути виконавцем операцій технологічного процесу, а й спроможність організації процесу самостійного виконання робіт без організатора.

Спроби й наміри, що закладено в основу законодавчої бази, що супроводжує підготовку робітника орієнтують на більш високі рівні НРК, гарантують спроможності ведення власної справи, власного бізнесу.

Щорічні опитування абітурієнтів ЗП(ПТ)О свідчать, що кількість бажаючих після закінчення навчання в ЗП(ПТ)О вести власну справу збільшується.

За підсумками опитування в 2021 році таких налічується вже більше 10%.

Лише це мотивує організаторів освітнього та навчального процесів ЗП(ПТ)О наповнювати навчальні плани напрямком знань основ підприємницької діяльності.

Тому, 5 років тому Навчально - методичний центр професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області разом з творчими педагогами ЗП(ПТ)О започаткували запровадження вільно обраних предметів, які спрямовані на підприємництво.

Тим більше, що більше 50% закладів в регіоні здійснюють підготовку професій сфери послуг, що формуються в основному для малого та середнього бізнесу.

Аналізуючи всі навчальні ресурси з підприємництва, що закладені в окремих предметах безумовно недостатні для випускника, який мріє вести власну справу, орієнтуватись на самозайнятість.

Це стало поштовхом до ініціювання створення в області експериментального майданчика НАПНУ за темою «Формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у процесі професійної підготовки».

Автори ініціативи експерименту: Василенко Віктор Михайлович – директор Навчально-методичного центру ПТО у Дніпропетровській області;

Сидорчук Лариса Володимирівна – директор Дніпропетровського центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, спеціаліст вищої категорії;

Донченко Ірина Леонідівна – директор ДПТНЗ «Кам'янський центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;

Логвиненко Віктор Дмитрович – директор ДПТНЗ «Дніпровський центр професійної освіти», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;

Сороквашин Сергій Володимирович – заступник директора з навчально-методичної роботи Дніпропетровського центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, кандидат педагогічних наук, старший викладач, спеціаліст вищої категорії.

Науковий керівник експерименту:

Сергеєва Лариса Миколаївна – професор кафедри державної служби та менеджменту освіти Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, доктор педагогічних наук, професор.

Науковий консультант експерименту:

Паздрій Віталій Ярославович – доцент кафедри стратегії бізнесу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, кандидат економічних наук, доцент.

Мета дослідження: розроблення та експериментальна перевірка технології формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 09.01.2020р. № 23 «Про проведення експерименту Всеукраїнського рівня за темою «Формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у процесі професійної підготовки» у січні 2020 року – грудні 2023 року», з метою методичного супроводу реалізації програми експерименту підготовлено:

- наказ НМЦ ПТО, яким затверджено склад творчої групи з реалізації завдань експерименту Всеукраїнського рівня;
- робочий план виконання програми дослідно-експериментальної роботи на 2020р., 2021-2022рр.

Згідно робочого плану виконання програми дослідно-експериментальної роботи, на виконання завдань констатувального етапу експерименту була проведена така робота.

1. Розроблено нормативно-правове й організаційне забезпечення експерименту. Закладами освіти-учасниками експерименту створено творчі групи, розроблено плани їхньої діяльності на 2020-2021 рік (констатувальний етап).

2. Сформовано науково-методичний супровід експериментальної діяльності. Закладами освіти-учасниками експерименту, розроблено та затверджено положення про експериментальну діяльність.

3. Вивчено досвід роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти з формування підприємницької компетентності. Проведено аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у закладах-учасниках експерименту, а також аналіз досвіду роботи закладів з формування підприємницької компетентності. Він засвідчив наявність певних проблем і протиріч, пов'язаних із забезпеченням даного процесу.

4. Розроблено методики формування підприємницької компетентності за професіями сфери послуг та її компонентів.

5. Розроблено методики оцінювання та здійснення моніторингу рівня сформованості підприємницької компетентності.

На констатувальному етапі експерименту сформовано контрольну та експериментальну групу. До контрольної групи увійшли 92 здобувача освіти сфери послуг за професіями «Манікюрник», «Молодша медична сестра з догляду за хворими», «Перукар (перукар-модельєр). Манікюрник», «Кухар». До експериментальної групи залучено 95 здобувачів освіти за робітничими професіями «Манікюрник», «Молодша медична сестра з догляду за хворими», «Перукар (перукар-модельєр). Манікюрник», «Кухар-кондитер».

Розроблено діагностичний інструментарій для виявлення рівня сформованості складників підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг. Аналіз отриманих даних засвідчив значні показники низького рівня когнітивного та діяльнісного компонентів у контрольній та експериментальній групі. Більшість здобувачів освіти мають низький рівень мотивації учіння та мотивації досягнення, а також рефлексивності.

Низькі показники сформованості підприємницької компетентності у майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг свідчать про необхідність спеціального навчання здобувачів освіти. Результати, отримані під час проведення констатувального етапу експерименту, мають вагомe мотиваційне значення для подальшого дослідження.

Результати роботи констатувального етапу експерименту оформлено звітом та розміщено на сайті НМЦ ПТО у Дніпропетровській області.

На формувальному етапі експерименту:

- проведено засідання творчої групи щодо реалізації завдань експерименту;
- пройдено Тренінг для Тренерів в рамках проєкту МОП "Розвиток підприємництва для молоді в Україні" за фінансової підтримки Уряду Чеської Республіки;
- розроблено технологію формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг;
- визначено організаційно - педагогічні умови формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг;
- розроблено навчально-методичні матеріали для педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти щодо формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг а саме:
  - навчально-методичний посібник «Бізнес-планування» для здобувачів освіти, які навчаються в групах за програмою експерименту;
  - навчально-плануючу документацію з основ галузевої економіки та підприємництва;

- навчально-плануючу документацію та комплексно-методичне забезпечення спеціального курсу «Кар'єра у бізнесі: підприємницький успіх», роботи клубу з позаурочної роботи «Бізнес-клуб «Успіх».

Маємо плани, що в результаті дослідження на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти буде:

– розроблено й експериментально перевірено результати впровадження технології формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг;

– теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно - педагогічні умови формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг;

– підготовлено навчально-методичні матеріали для педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти щодо формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг.

Список використаної літератури

1. Законодавча база України про підприємництво. Офіційний сайт Держкомпідприємництва.

2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2020 року №23 «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня Формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у процесі професійної підготовки у січні 2020 – грудні 2023 року».

Вовк Богдан Іванович,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасний ринок праці вимагає високого рівня професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, постійного вдосконалення результатів їхньої освітньої діяльності, суб'єктних якостей. Ринкова економіка нашої держави актуалізує потребу у створенні якісного трудового потенціалу, здатному успішно конкурувати на ринку праці та відповідати сучасним вимогам роботодавців. Сучасна система вищої професійної освіти України має враховувати постійні зміни техніки і технологій, глобалізаційні процеси в суспільстві, необхідність налагодження ефективної взаємодії освітньої сфери і ринку праці, зміни соціального життя країни, потребу в безперервній професійній освіті.

Вища професійна освіта має забезпечувати активне оновлення змісту освітньої підготовки конкурентоспроможних фахівців відповідно до вимог

загальнодержавного та регіональних ринків праці. Окреслені завдання вимагають зміни в організації роботи закладів вищої освіти: необхідним стає впровадження сучасних педагогічних ідей, нових педагогічних технологій, форм і методів навчання та виховання. За визначенням Н. Ничкало «.....саме в інноваційній діяльності народжуються нові моделі, педагогічні проекти, педагогічні технології, спрямовані на підвищення якості навчально-виробничого процесу і всієї освітньо-виховної роботи».

Тому для формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання у закладах вищої освіти важливим стає створення інноваційного освітнього середовища.

В науковій роботі А. Каташова поняття «освітнє інноваційне середовище навчального закладу» розглядається як сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечує розвиток вільної і активної особистості, реалізацію творчого потенціалу людини. [1, с. 8].

Н. Разіна під поняттям «інноваційне освітнє середовище» розглядає комплекс взаємопов'язаних умов, що забезпечують освіту людини, формування особистості з інноваційно-творчим мисленням, її професійну компетентність [2].

Л. Ващенко уточнює, що інноваційне середовище окремого закладу освіти, яке наповнене інноваційними змістом, засобами і формами організації, забезпечує умови для формування нової якості професійної науково-педагогічної та управлінської діяльності, що створює, тим самим, потужний потенційний ресурс для розвитку і професійної діяльності [3, с. 39].

Аналіз думок багатьох науковців дає змогу підсумувати, що інноваційне освітнє середовище – це така система педагогічних умов особистісного та професійного розвитку особистості, що включає територію, у межах якої діють правила інноваційної діяльності та новітні ідеї, оригінальні педагогічні технології, які застосовуються у професійній підготовці майбутніх фахівців та сприяють удосконаленню їхньої фахової компетентності.

До педагогічних умови створення інноваційного освітнього середовища відносять:

- особистісно орієнтовані підходи до його створення з урахуванням партнерського співробітництва, поваги та довіри всіх учасників освітнього процесу;
- спрямування на розвиток і саморозвиток кожної особистості;
- робота в творчому пошуковому режимі;
- ефективне використання сучасних науково-методичних, матеріально-технічних та кадрових можливостей освітніх закладів регіону;
- застосування інноваційних технологій.

Оцінка ефективності сучасного освітнього середовища здійснюється за різними показниками з урахуванням структури даного феномена. Так, А Каташов виділяє наступні параметри:

- 1) результативність діяльності закладу освіти (рівень знань і загальнокультурного розвитку здобувачів освіти);

2) комфортність (естетика середовища, санітарно-гігієнічні, матеріально-технічні умови);

3) забезпеченість освітньої діяльності (навчально-матеріальне обладнання, рівень нормативно-правової та організаційно-функціональної забезпеченості) [1, с.15]

Інноваційне освітнє середовище відіграє велике значення у процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання у системі неперервної освіти. Об'єднання різних освітніх установ з метою забезпечення наступності підготовки висококваліфікованих кадрів з урахуванням регіональних потреб створюють умови для інноваційного навчання у вищій школі

Таким чином, інноваційне освітнє середовище, багатокomпонентне, поліфункціональне і різновекторне за характером впливу, має ефективність за умов синергетичної взаємодії його складових, що забезпечується стратегічним менеджментом адміністрації закладу.

Список використаної літератури

1. Каташов А.І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2001. 20 с.

2. Разіна Н. О. Акмеологічний підхід до розвитку професіоналізму сучасного педагога в інноваційному освітньому середовищі середньої школи. Вісник наукової школи педагогів «АКМЕ», 2009. Випуск 3.

3. Ващенко Л. Інноваційне середовище післядипломної педагогічної освіти Післядипломна освіта. 2012. № 1. С. 37–40.

Возняк Андрій Васильович,

кандидат технічних наук, доцент кафедри загальнотехнічних дисциплін та професійного навчання Криворізького державного педагогічного університету

Дячук Олена Олегівна,

студентка Криворізького державного педагогічного університету

СПРИЯННЯ ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ І ПЕДАГОГІЧНІЙ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА В УКРАЇНСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасний етап розвитку суспільства зумовлює зміни підходів до професійного розвитку особистості. Майбутні викладачі мають бути високопрофесійними, конкурентоспроможними та успішними.

У своїй педагогічній діяльності викладачі мають спиратися на принципи професійності, довіри і взаємної вимогливості та поширювати їх в академічному середовищі. Дотримання зазначених принципів має сприяти

підвищенню репутації українських закладів вищої освіти та нової культури якості і доброчесності.

Професійна діяльність викладача вищої школи суттєво відрізняється від діяльності шкільного вчителя. Основна відмінність обумовлена вже самими цілями системи вищої освіти, які перебувають насамперед у забезпеченні високої професійної підготовки студентів та їх особистісному розвитку, як майбутніх висококваліфікованих фахівців у обраній ними галузі. Виходячи з цього, і сам викладач має бути відмінним фахівцем у відповідній галузі науки та техніки.

Вважається, що добрим викладачем академічних дисциплін може бути практик, який має досвід виробничої діяльності і знає особливості та проблеми своєї галузі. З урахуванням набутого досвіду такі фахівці, які мають ще й схильність до науково-дослідної та викладацької роботи, можуть готувати та захищати кваліфікаційні роботи, що мають, як теоретичне значення, так і практичну цінність. Залучення до навчального процесу викладачів-практиків та/або представників роботодавців є позитивною практикою для освітньої програми.

Більшість викладачів, які серйозно дбають про безперервне підвищення професійної компетенції та прагнуть самовдосконалення - активно займаються дослідницькою діяльністю, підтримують контакти з профільними підприємствами, постійно працюють з науково-технічною інформацією, опрацьовують наукову літературу та статті, беруть участь у роботі наукових конференцій [1]. Вони зазвичай регулярно публікують статті у наукових журналах, що входять до наукометричних баз даних SCOPUS та Web of Science, а також підручники та навчальні посібники.

Саме високий професіоналізм викладача у конкретній галузі знань завжди формував, перш за все, його авторитет та повагу студентів і колег. Це забезпечувало можливість викладання дисциплін з урахуванням останніх досягнень науки і техніки, у тому числі і з використанням результатів своїх власних досліджень. Успішне виконання дослідницької роботи дозволяє викладачеві залучати до участі в ній талановитих студентів, обговорювати з ними результати досліджень, виносити на лекції дискусійні питання, пропонувати серйозні інноваційні теми для курсових та дипломних робіт.

Разом з тим, викладачеві недостатньо тільки мати глибоку ерудицію в конкретній галузі знань. Йому потрібно володіти ефективними прийомами та технологіями донесення знань до студентів, забезпечувати їх сприйняття, розуміння та засвоєння [2]. Тому сьогодні невід'ємним компонентом у структурі професійної компетенції викладача вищої школи стає педагогічна майстерність, яка дедалі більшою мірою визначає рівень професіоналізму та можливість успішного здійснення викладацької діяльності.

Як одну з визначальних характеристик педагогічної майстерності, багато зарубіжних дослідників особливо підкреслюють творчий підхід педагога до організації та здійснення навчально-виховного процесу. За думкою французького вченого Бурдонкля - діяльність викладача більше нагадує

імпровізацію в мінливих обставинах, ніж дотримання педагогічних правил та алгоритмів.

Отже, викладацька діяльність є мистецтвом, яке потребує інтуїтивного відчуття, творчості, імпровізації. Ці якості здатні проявитися лише за умов певного відступу від формальних правил та алгоритмів педагогічної поведінки.

До особистісних якостей педагога можна віднести - людяність, терплячість, порядність, чесність, відповідальність, справедливість, об'єктивність, оптимізм, емоційну врівноваженість, потребу у спілкуванні, інтерес до життя студентів, доброзичливість, самокритичність, патріотизм, принциповість та багато інших.

Таким чином, педагогічна майстерність складається з цілого ряду компонентів. У загальному вигляді вона є результатом поєднання особистісно-ділових якостей та професійної компетентності викладача [3].

ЗВО, в свою чергу, має забезпечувати систему професійного розвитку (підвищення кваліфікації), яка відповідає потребам та інтересам викладачів і впливає на реальне підвищення якості викладання.

Сприяють професійному розвитку і педагогічній майстерності викладачів рекомендації (поради) експертів Національного агентства. Такі рекомендації є узагальненням позитивного досвіду викладачів з різних закладів вищої освіти, а також досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм, набутих під час процедур акредитацій. Рекомендації експертів розраховані для всіх, хто зацікавлений у позитивних змінах вищої освіти в Україні. Звісно, такі рекомендації надаються експертами Національного агентства, спираючись на принцип поваги до автономії ЗВО. Шляхи, якими різні ЗВО досягають виконання вимог Критеріїв оцінювання якості освітніх програм, в тому числі «Критерію 6 – людські ресурси», можуть бути цілком відмінними та відрізнятися від традиційних практик.

Викладачі та майбутні викладачі мають долучатись до обговорення та формування цілей освітньої програми, програмних результатів навчання, змісту навчальних планів та робочих програм. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання, звісно, визначаються з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту, а також досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм.

Основним джерелом інформації про ринок праці для ЗВО є роботодавці та випускники програми. Випускники, особливо останніх років, виступають дуже корисним джерелом інформації, оскільки вони ще зберігають зв'язок із ЗВО та можуть об'єктивно оцінити сильні сторони та/або недоліки освітньої програми, відповідно до вимог ринку праці.

Під час обговорення навчальних планів та внесення змін до них, потрібно враховувати, що освітні компоненти, включені до освітньої програми, мають становити логічну взаємопов'язану систему та в сукупності давати можливість досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання.

У контексті застосування нових інформаційних технологій, в тому числі елементів дистанційного навчання, центром уваги має бути студент, який

активно вибудовує свій навчальний процес, обираючи власну основну траєкторію в освітньому просторі. Студентоцентрикований підхід є необхідною складовою сучасної освіти. Найважливішою функцією викладача, в такому випадку, стає його вміння сприяти студентам у ефективному та творчому засвоєнні знань, критично осмислюючи та оцінюючи отриману інформацію. При цьому слід переконати студента в необхідності постійної самоосвіти та самовдосконалення протягом усього життя.

У складних соціально-економічних умовах, характерних для трансформаційного періоду в Україні, не можна не відзначити і найважливіший компонент професіоналізму викладача вищої школи, яким є його моральні принципи та переконання. Надання освітніх послуг на платній основі надає можливість ЗВО значно покращувати матеріальне забезпечення навчального процесу. Зокрема, проводити поточні ремонтні роботи, закуповувати нові меблі та обладнання до лабораторій, тощо.

Втім, розвиток та розширення практики надання освітніх послуг на платній основі об'єктивно сприяло появі у вищій школі низки негативних явищ. Йдеться про хабарі, виставлення завищених оцінок за низького рівня знань студентів, а також, виставлення оцінок студентам, які не відвідували заняття. Викладачу важливо розуміти самому та переконувати інших учасників навчального процесу, що матеріальне забезпечення закладу в такий спосіб в перспективі принесе втрату репутації для ЗВО, і як наслідок, спричинить відтік кваліфікованих викладачів та здобувачів.

Необхідно пам'ятати про важливість місії ЗВО у формуванні гармонійної особистості, здатної до саморозвитку, інновацій та науково-дослідної діяльності, спираючись на моральні принципи та переконання.

Таким чином, зазначивши основні підходи щодо організації та стимулювання професійного розвитку і педагогічної майстерності майбутнього викладача в українському академічному середовищі, важливо підкреслити роль педагога-професіонала, як основної рушійної сили в реформах науки та освіти, які викликані сучасними потребами суспільства.

Список використаної літератури

1. Scheerens, J. Teachers' professional development. Europe in international comparison. An analysis of teachers' professional development based on the OECD's Teaching and Learning International Survey (TALIS) / J. Scheerens. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Union, 2010. – 204 p.
2. Пуховська Л. Теоретичні засади професійного розвитку педагогів : рух до концептуальної карти / Л. Пуховська // Порівняльна професійна педагогіка : науковий журнал. – 2011. – № 1.
3. Дубасенюк О. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: Монографія. – Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. – 193 с.

Волкова Наталія Валентинівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти,
Криворізького державного педагогічного університету

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ У ГАЛУЗІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Для інтерпретації результатів дослідження формування базових професійних компетенцій бакалаврів профілю «Професійна освіта. Сфера обслуговування» необхідно вирішити такі завдання:

1. Проаналізувати дані констатуючого етапу експерименту.
2. Проаналізувати зробити оцінку отриманих результатів формуючого етапу експерименту.
3. Інтерпретувати отримані результати дослідження.

Отримані експериментальні дані підтверджують актуальність проблеми дослідження, що полягає в пошуку теоретико-методологічних основ забезпечення ефективного формування базових професійних компетенцій майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій.

Констатуючий етап експерименту проводився з майбутніми бакалаврами профілю «Професійна освіта. Сфера обслуговування» третього і четвертого курсів навчання. Метою даного етапу експерименту було визначення рівня вмотивованості на освоєння майбутньої професії, початкового рівня знань і сформованості базових професійних компетенцій. Критеріями для оцінки отриманих результатів рівня вмотивованості, рівня знань і сформованості базових професійних компетенцій були *мотиваційний, когнітивний і діяльнісно-рефлексивний*.

Для визначення рівня вмотивованості використовувався психологічний тест-опитувальник запропонований М. Ш. Магомед-Еміновим. В результаті проведення опитування у бакалаврів профілю «Професійна освіта. Сфера обслуговування» в контрольній та експериментальній групі оцінювався домінуючий мотив до успіху або уникнення невдачі у своїй майбутній професії.

У Таблиці 1.1 представлені результати опитування контрольної і експериментальної групи.

Таблиця 1

Оцінка рівня вмотивованості до успіхів або невдачі у своїй майбутній професії майбутніх інженерів- педагогів у галузі харчових технологій

Вид мотивації (діапазон балів)	Контрольна група (44 осіб),%	Експериментальна група (49 осіб),%
Мотивація на уникнення невдачі (0-75)	(26 осіб) 59,1%	(29 осіб) 59,2%
Мотивація не виражена (76-165)	(10 осіб) 22,7%	(11 осіб) 22,4%

Мотивація на досягнення (166-224)	(8 осіб) 18,2%	(9 осіб) 18,4%
-----------------------------------	----------------	----------------

Проаналізувавши відповіді бакалаврів профілю «Професійна освіта. Сфера обслуговування» контрольної (44 осіб.) І експериментальної (49 осіб) групи виявлено, що контрольна та експериментальна групи тестованих є статистично однорідними за рівнем вмотивованості. Представлені результати констатуючого етапу експерименту, підтверджують існування проблеми дослідження її актуальності, що дозволило зробити висновок про потребу формування базових професійних компетенцій, як привабливого мотиваційного джерела, що орієнтує майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій на позитивні можливості, і на подолання негативних можливостей в компетентних установах.

Експериментальне дослідження рівня знань і рівня сформованості базових професійних компетенцій у майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій контрольних і експериментальних груп визначався шляхом аналізу виконаних тестових завдань. У таблицях 2.1, 2.2, 2.3 представлені показники початкового рівня сформованої базових професійних компетенцій.

Оцінка рівня сформованості (ОС) базових професійних компетенцій розраховувалася за допомогою формули:

$$ОС = \frac{(ННВ \times КНр) - (НСр \times Кср) + (НВр \times Квр)}{Ов} \quad (1)$$

де: Ннр - кількість бакалаврів, що знаходяться на низькому рівні;

НСр - кількість бакалаврів, які перебувають на середньому рівні;

НВв - кількість бакалаврів, які перебувають на високому рівні;

Ов - обсяг вибірки;

Кнр коефіцієнт «низького рівня»;

Кср - коефіцієнт «середнього рівня»;

Квр - коефіцієнт «високого рівня».

Компоненти компетентного підходу взяті для здійснення її діяльності оцінюються:

низьким рівнем (Нр = 0,001 - 0,300) і низьким показником КНр = 0,150;

середнім рівнем (Ср = 0,300 - 0,600) і середнім показником Кер = 0,450;

високим рівнем (Вр = 0,600 - 1,600) і високим показником Квр = 0,800.

Таблиця 2.1

Показники початкового рівня сформованості
технічної компетенції

Група	Обсяг вибірки (Ов)	Кількість бакалаврів		
		Низка категорія (Ннр)	Середня категорія (Нср)	Висока категорія (Нвр)
Контрольна (к)	44	12	19	13
Експериментальна (е)	49	13	22	14

Таблиця 2.2

Показники початкового рівня сформованості
органолептичної компетенції

Група	Обсяг вибірки (Ов)	Кількість бакалаврів		
		Низка категорія (Ннр)	Середня категорія (Нср)	Висока категорія (Нвр)
Контрольна (к)	44	13	17	14
Експериментальна (е)	49	15	18	16

Таблиця 2.3

Показники початкового рівня сформованості технологічної компетенції

Група	Обсяг вибірки (Ов)	Кількість бакалаврів		
		Низка категорія (Нну)	Середня категорія (Нср)	Висока категорія (Нвр)
Контрольна (к)	44	11	21	12
Експериментальна (э)	49	14	18	17

Таким чином, отримані розрахунки кількісної оцінки початкового рівня сформованості показують:

1. Технологічна компетенція бакалаврів:
в контрольній групі ОУН $k_{ін} = 0,470$;
в експериментальній групі ОУН $k_{екс} = 0,486$;
2. Технічна компетенція бакалаврів:
в контрольній групі ОУН $k_{ін} = 0,472$;
в експериментальній групі ОУН $k_{екс} = 0,470$;
4. Органолептична компетенція бакалаврів:
в контрольній групі ОУН $k_{ін} = 0,473$;
в експериментальній групі ОУН $k_{екс} = 0,472$.

Кількісна оцінка початкового рівня сформованості базових професійних компетенцій бакалаврів в контрольній та експериментальній групі практично однакові. У процесі констатуючого етапу експерименту не виявлено суттєвої різниці в кількісній характеристиці контрольної і експериментальної групи.

Тестування показало, що майбутні інженери-педагоги у галузі харчових технологій визначили значущі якості, які необхідні майбутньому інженеру-педагогу для виконання своєї роботи – базові (технічна, технологічна і органолептична) компетенції. Зацікавленість майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до розвитку базових професійних компетенцій була обумовлена інтересом до своєї майбутньої професії. Необхідно відзначити, що спеціальні дисципліни, які безпосередньо відносяться до майбутньої професії,

студенти навчаються на третьому - четвертому курсі згідно навчального плану. При цьому формування базових професійних компетенцій відбувається в більшій мірі в процесі лабораторних робіт, виробничої практики та на професійних майстер-класах.

Таким чином, придбання базових професійних компетенцій майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій відбувається в процесі практичної, виробничої і позааудиторної діяльності.

Список використаної літератури

1. Горбатюк Р. М. Розвиток графічних компетенцій у майбутніх інженерів-педагогів / Р. М. Горбатюк // Молодь і ринок : щомісячний наук.-пед. журнал Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. – Дрогобич, 2008. – № 6 (41). – С. 71–76.

2. Горбатюк Р.М., Волкова Н.В. Інтеграція професійної освіти і виробництва як чинник модернізації підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology* : науковий часопис. Том 6. № 1. 2018. С. 89–102. URL: <http://ojs.mdpu.org.ua/index.php/itse/article/view/2447>.

Вороніна-Пригодій Дар'я Анатоліївна,

молодший науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійної освіти НАПН України

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Державно-приватне партнерство визначається як механізм, що поєднує громадські організації, у тому числі міжнародні та приватні компанії, для спільної роботи над проектами, які підтримують цілі розвитку суспільства. Програми державно-приватного партнерства можуть бути дуже ефективними, і є докази того, що вони перевершили громадські очікування за різними показниками сталого розвитку.

Проте, постійне обговорення питання розвитку державно-приватного партнерства у країнах Європи, актуалізація не лише позитивного досвіду, що є спільним для кількох держав-членів та дебати щодо зміни ролі органів державної влади вказує на наявність певних протиріч.

Натякаючи на політичне та ідеологічне питання про те, чи є державно-приватне партнерство взагалі правильним методом надання послуг, деякі країни все ще вважають, що їм потрібно пройти певний шлях, перш ніж досягти можливого консенсусу щодо робочих схем як розумних і виправданих засобів надання державних послуг (Бельгія (Фландрія), Болгарія, Греція, Словенія та Швейцарія). Норвегія підкреслює, що державно-приватне партнерство також може стати проблематичним з точки зору демократичного контролю. Коли надання послуг або технічне обслуговування делегується третій стороні, електорат неминуче втрачає частину свого контролю над тим, як ця діяльність

здійснюється. Тоді постає питання, чи те, що втрачається з точки зору контролю, отримується з точки зору ефективності (Present problems or challenges, 2008, с. 11).

У ході порівняльно-педагогічного дослідження з виявлення стану реалізації державно-приватного партнерства в країнах Європи встановлено ряд проблем:

– узгодження прав та обов'язків державного та приватного сектору (у доповіді Європейської аудиторної палати (European Court of Auditors), під назвою «Державно-приватне партнерство в ЄС: широко поширені недоліки та обмежені переконання», були піддані критиці показники ефективності державно-приватного партнерства у кількох країнах ЄС, заявивши, що вони «не завжди ефективно здійснювали управління і не забезпечували адекватного співвідношення ціни та якості» (Public Private Partnerships in the EU: Widespread shortcomings and limited benefits, 2018, р. 49));

– надходження, розподіл та особливості витрат фінансових ресурсів (як зазначає Romero, M. J. (2018), у докладі «The European Network on Debt and Development (Eurodad)» зазначено, що при розробці кошторисів та виконанні спільних проектів спостерігається перевищення вдвічі й більше так званого «порога доступності» (affordability threshold), що встановлений урядом та Світовим банком на початку проекту);

– проекти, що виконуються у рамках програм державно-приватного партнерства виконуються із затримками (як зазначає Guasch, J (2017) у вибірці з 500 проектів кожної модальності (традиційні контракти та контракти державно-приватного партнерства) були затримки приблизно в 92 % випадків. При цьому безпосередньо затримки саме з наявності відносин у межах державно-приватного партнерства становили приблизно 26 % з них);

– перенесення акцентів управління зі сфери держави у приватний сектор економіки (державно-приватне партнерство передбачає довгострокові контрактні угоди, за яких приватний сектор надає інфраструктуру та послуги, які традиційно надавалися державним сектором, такі як лікарні, школи, дороги, водопостачання та санітарія. Як правило, ця інфраструктура є неприбутковою, що знижує зацікавленість у їх розвитку при відсутності державного фінансування (Gondard & Salom, 2018));

– часте переукладання контрактів (переукладення контрактів є дуже частим, бо необхідно постійно враховувати зміну ціни на ринку та узгоджувати витрати проекту з державними структурами. Якщо не переукладати контракти, то це призводить до зниження загального добробуту учасників проекту та в деяких випадках може загрожувати довірі до дієвості системи державно-приватного партнерства (Progress and problems in PPPs, 2020));

– різні форми договорів державно-приватного партнерства та їх сумісність із правовою (національною, регіональною чи місцевою) базою (особливо це стосується країн Естонія, Фінляндія, Греція, Італія, Латвія, Литва, Норвегія та Швеція. Рахункова рада країни видає нові принципи бухгалтерського обліку (GAAP), в яких стверджується, що більшість об'єктів

інфраструктури (дороги, водопроводи, школи, лікарні тощо) слід відображати в балансі суб'єкта державного сектору як актив або зобов'язання (Present problems or challenges, 2008, сс. 11-12)).

Отже, сучасний етап розвитку і консолідації державного та приватного сегментів з розбудови європейського ринку праці та освітніх національних систем, вплив глобальних європейських інституцій у галузі зайнятості та професійної підготовки кадрів, а також посилення ролі міжнародних організацій у визначенні пріоритетів професійної освіти в світі та регіонах, є об'єктивним і динамічним явищем, що призводить до актуалізації проблем, вирішення яких сприятиме підвищенню ефективності взаємодії державного та приватного секторів економіки.

До основних проблеми розвитку державно-приватного партнерства у країнах Європейського Союзу належать: узгодження прав та обов'язків державного та приватного сектору; запровадження чітких механізмів регулювання витрат фінансових витрат; формування алгоритмів виконання проектів без затримки; наявність різних форм договорів державно-приватного партнерства та їх сумісність із правовою (національною, регіональною чи місцевою) базою.

Список використаної літератури

1. Gondard, C. & Salom, E. G. (2018, December 04). *The problem with Public-Private Partnerships and the role of the EU*. Retrieved from <https://www.eurodad.org/ppps-eu>.
2. Guasch, J. (2017). Procurement and renegotiation of public private partnerships in infrastructure: evidence, typology and tendencies (pp. 246-261). *Law and Economics of Public Procurement Reforms*. G. Piga and T. Tatrai, Taylor & Francis Group. London: Routledge.
3. Present problems or challenges (2008). Good Practice in the Relationship between Local/Regional Authorities and the Private Sector «Public-Private Partnerships (PPP)». Retrieved from <https://rm.coe.int/168074720b>.
4. Progress and problems in PPPs (2020). *Public-private partnerships under the «people-first» approach*, 7. Retrieved from https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/46538/1/S2000676_en.pdf.
5. *Public Private Partnerships in the EU: Widespread shortcomings and limited benefits* (2018). Pursuant to Article 287(4), second subparagraph, TFEU, 09. Retrieved from https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_09/SR_PPP_EN.pdf.
6. Romero, M. J. (2018, October 03). *History RePPPeated – How public-private partnerships are failing*. Retrieved from <https://www.eurodad.org/historyrepppeated>.

Герлянд Тетяна Миколаївна,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач лабораторії технологій професійного навчання
Інституту професійної освіти
Національної академії педагогічних наук України

ЕКООРІЄНТОВАНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ

Екологія в останні десятиліття є одним з найважливіших складових вітчизняної педагогічної науки, глибинний сенс і головна мета якої полягає у долученні людей до збереження довкілля. У побудові перспективи розвитку суспільства найбільш проблемними завжди виступають саме питання охорони навколишнього середовища, раціонального використання природних ресурсів, захисту екологічних прав. Актуальною це питання, насамперед, виступає для майбутніх кваліфікованих фахівців, які є головними трансляторами робітничих цінностей у соціумі, а особливо як невід’ємна сторона їхньої професійної майстерності спеціаліста – випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти, одним із компонентів якої є екологічні знання, тобто уявлення про наслідки нераціонального використання природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища та ін., що відображають стратегії взаємодії особистості з природним середовищем. Однак цей процес не завжди має позитивний результат, оскільки залежить також від сформованості особистої самосвідомості, розвитку системи освіти, коли виникає необхідність оновлення організації навчання екологічного спрямування.

Загальновідомо, що одним з основних напрямів модернізації професійної (професійно-технічної) освіти в Україні є зміна методів і форм організації навчання, використання різноманітних його технологій, що забезпечують досягнення майбутніми кваліфікованими робітниками освітніх стандартів і формують нові якості (ключові компетентності) як у випускників, так і у викладачів.

На сучасному етапі спроби вдосконалення освітнього процесу в цьому аспекті виражаються у розробці та впровадженні нових екоорієнтованих педагогічних технологій. Під ними розуміють способи підвищення ефективності навчання, тобто таке проектування освітнього процесу, яке має чітко заданий результат. Ефективність екологічної освіти багато в чому визначається готовністю викладачів до професійної діяльності, яка означає здатність вирішувати професійні завдання та проблеми, що виникають у реальних умовах освітнього процесу. З огляду на це, особлива роль відводиться використанню екоорієнтованих технологій в освітньому процесі та підвищенню професіоналізму викладачів на засадах оволодіння ними цими технологіями. Професійна компетентність викладачів, у свою чергу, базується

на синтезі засвоєних екологічних, педагогічних та методичних знань, умінь, навичок, необхідних для вирішення професійних завдань.

Загальною метою проектування екоорієнтованих педагогічних технологій є актуалізація когнітивних здібностей майбутніх кваліфікованих робітників з екологічних питань, мотивування свідомого ставлення до збереження довкілля, та закладання пріоритетів екологічної безпеки під час виконання професійної діяльності [1, с. 50].

Провідною метою екологічної підготовки викладачів є пролонговане у часі і конструктивне за змістом надання всебічної психолого-педагогічної, методичної допомоги та дидактичного забезпечення щодо здійснення екологічної освіти. У змісті такої підготовки можна виокремити два напрями: 1) підготовка викладачів екологічно орієнтованих дисциплін; 2) підготовка викладачів фахово орієнтованих дисциплін. Кожний з цих напрямів має свою специфіку, завдання, методи, але, у підсумку, обидва спрямовані на усвідомлення ролі кожного викладача у створенні системи моральних цінностей, формуванні гармонійних відносин, екоцентричного типу мислення, виховання почуття відповідальності у своїх учнів [2, с. 117].

Подальшого вивчення на сьогодні потребують теоретичні і методичні засади розвитку готовності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання екоорієнтованих педагогічних технологій, вивчення досвіду їхнього використання у закладах професійної освіти та навчання в країнах Європейського Союзу.

Список використаної літератури

1. Кулалаєва Н. В. Екоорієнтовані педагогічні технології у підготовці майбутніх будівельників : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Екологічні засади збалансованого регіонального розвитку» (Івано-Франківськ, Україна, 10-11 травня 2016 р.). Івано-Франківськ : «Симфонія форте», 2016. С. 50–54.

2. Лук'янова Л. Б. Основи екології, методика екологізації фахових дисциплін: Навчально-методичний посібник для викладачів. Вид. 2-ге змінене і доповнене. Київ : ТОВ «ДСК – Центр». 210 с.

Глоба Ангеліна Михайлівна,
студентка групи 21-М(б)

факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник: Агейкіна-Старченко Т.В.,

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри теорії та методики музичного виховання

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МИСТЕЦТВО» В КОНТЕКСТІ НУШ

Реформування національної освіти, зокрема, загальної мистецької освіти, актуалізує необхідність з'ясування та осмислення особливостей викладання предметів галузі «Мистецтво» в початковій школі з метою впровадження в освітній процес нових форм і методів навчання.

Загальна мистецька освіта представлена освітньою галуззю «Мистецтво». Реформа шкільної освіти «Нова українська школа» внесла корективи в її зміст, форми, методи та технології. Зміст мистецької освітньої галузі реалізується або через інтегрований курс «Мистецтво», або через окремі предмети за видами мистецтва: образотворче мистецтво і музичне мистецтво. Оскільки програма інтегрованого курсу представляє органічне поєднання змісту різних видів мистецтва з домінантністю музичного і образотворчого, цей курс може викладати як один, так і два вчителі (вчитель музичного мистецтва; вчитель образотворчого мистецтва), які мають співпрацювати у команді, узгоджуючи планування своїх уроків [3].

У Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) зазначено, що метою мистецької освітньої галузі є формування культурної та інших компетентностей, цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті, поваги до національної та світової мистецької спадщини [4]. Порівняємо з метою освітньої галузі «Мистецтво» з попереднього Державного стандарту початкової загальної освіти (2011 р.) – формування і розвиток в учнів комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду [5]. Як бачимо, два варіанти Державного стандарту ґрунтуються на засадах компетентнісного підходу і відповідно віддзеркалюються в навчальних програмах, але є деякі відмінності, які ми маємо враховувати у викладанні мистецьких дисциплін – у НУШ ми формуємо не тільки предметні мистецькі компетентності, які стосуються галузі «Мистецтво», але й ключові компетентності.

Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя.

Новий Закон «Про освіту» передбачає такі ключові компетентності:

- *вільне володіння державною мовою;*
- *здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;*
- *математична компетентність;*
- *компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;*
- *інформаційно-комунікаційна компетентність;*
- *екологічна компетентність;*
- *інноваційність;*
- *навчання впродовж життя;*

- *громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;*
- *культурна компетентність;*
- *підприємливість та фінансова грамотність [2].*

Якщо перші п'ять перших в переліку компетентностей вже існували в освітньому процесі, то 6 останніх для української школи є новими. Тому при підготовці до уроків вчителю необхідно враховувати цей факт.

Ключові групи компетентностей є наскрізними у змісті всіх освітніх галузей та слугують підставою до їхньої інтеграції. Усі перелічені компетентності однаково важливі й взаємопов'язані. Кожну з них діти набувають під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: уміння читати і розуміти прочитане; уміння висловлювати думку усно і письмово; критичне мислення; здатність логічно обґрунтовувати позицію; виявляти ініціативу; творити; уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення; уміння конструктивно керувати емоціями; застосовувати емоційний інтелект; здатність співпрацювати в команді. Ключові компетентності й наскрізні вміння створюють «канву», яка є основою для успішної самореалізації учня – як особистості, громадянина і фахівця [3]. Наведемо декілька прикладів, як на предметах освітньої мистецької галузі формувати ключові компетентності. У процесі усного висловлювання своїх вражень від мистецтва, оцінювання власної художньо-творчої діяльності формується компетентність «спілкування державною мовою»; під час здійснення елементарних розрахунків (для встановлення пропорцій, для запису музичного ритму тощо) – математична компетентність; під час самостійного (чи за допомогою дорослого) використання інформаційних технологій для отримання мистецької інформації, художнього творення – інформаційно-цифрова компетентність; у процесі формування уміння визначати власні художні інтереси, досягнення і потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва формується компетентність «уміння вчитися впродовж життя».

Формування предметних мистецьких компетентностей відбувається через реалізацію змістових ліній «Художньо-творча діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво» (у Державному стандарті 2011 року це були музична, образотворча та мистецько-синтетична (відповідно хореографічного, театрального та екранних видів мистецтва) змістові лінії).

Слід зауважити, що Державний стандарт початкової освіти передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі та з переважанням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи). Це вимагає від вчителя застосування не тільки нетрадиційних способів музикування (звучні жести; біт бокс; пен таппінг; степ руками; гра на клавесах;

музикування на паперових стаканчиках тощо), а й використання предметів, які нас оточують і можуть звучати по-різному: різний папір – пергамент, гофре, газета; синтетичні матеріали – фольга, поліетилен; пластик – пляшки, лінійки, трубочки, гребінці, миски, гудзики; різні крупи; воду; природні матеріали – жолуді, каштани, горіхи, шишки, камінчики; невеликі металеві предмети – ключі, палички, гайки). Оскільки всі учні нової української школи мають леґо-конструктори, доцільним буде ознайомитися з методикою їх використання на предметах мистецької освітньої галузі та інтегрувати в освітній процес ігри, вправи і завдання.

Цінним у НУШ є надання учителю академічної свободи. Це дає можливість вчителю створювати авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання тощо [1]. Для допомоги вчителю вже створено освітній портал із методичними та дидактичними матеріалами, українськими е-енциклопедіями, мультимедійними підручниками та інтерактивними онлайн-ресурсами. Щоб зробити музичні уроки цікавими та захопливими для сучасних дітей, а також допомогти вчителям творчо готуватись до них, Міністерство освіти і науки України спільно з Mastercard розпочало проєкт «Безцінні уроки музики». Обличчям проєкту став відомий співак, саунд-продюсер популярних хітів сучасності MONATIK. На жаль, проєкт був тимчасово призупинено у зв'язку з пандемією COVID-19. Натомість вимушене дистанційне навчання спонукало вчителів мистецької освітньої галузі знайти способи творчої взаємодії з учнями, а право на академічну свободу дозволило сміливо приймати швидкі рішення щодо переформатування освітнього процесу і зробити дистанційні уроки цікавими для здобувачів освіти.

Таким чином, аналіз нормативних документів, методичних рекомендацій дозволив визначити особливості викладання предметів освітньої галузі «Мистецтво» в контексті НУШ: зміст мистецької освітньої галузі реалізується або через інтегрований курс «Мистецтво», або через окремі предмети за видами мистецтва: образотворче мистецтво і музичне мистецтво; у НУШ ми формуємо не тільки предметні мистецькі компетентності, які стосуються галузі «Мистецтво», але й ключові компетентності; ключові групи компетентностей є наскрізними у змісті всіх освітніх галузей, зокрема, і галузі «Мистецтво», та слугують підставою до їхньої інтеграції; формування предметних мистецьких компетентностей відбувається через реалізацію змістових ліній «Художньо-творча діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво»; організація освітнього процесу відбувається із переваженням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи); надання учителю академічної свободи, що дає можливість вчителю створювати авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання.

Список використаної літератури

1. Гриневич Л. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / [упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова

С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р.; за заг. ред. Грищенка М.]. - [Б. м., 2016?]. - 40 с.

2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

3. Музично-естетична освіта і виховання в закладах освіти області у 2019–2020 навчальному році : інструктивно-методичний лист / Т. В. Кібалова. – Миколаїв: ОПОПП, 2019. – 52 с

4. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

5. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF#Text>

Гордієнко Аліна Вікторівна,
студентка ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»;
Науковий керівник: Дехтярьова С. В.,
викладач спецдисциплін ВСП
«Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Оскільки сучасне життя стрімко розвивається, то й система освіти повинна вдосконалюватися і змінюватися. Це призводить до появи освітніх інновацій, покликаних суттєво змінити освітній процес. Сучасним учням не потрібно просто подати тему, скільки треба навчити її зрозуміти, осмислити для подальшого пошуку інформації, яка допоможе знайти рішення проблеми. Тому перед вчителем постає проблема пошуку шляхів відновлення інтересу учнів до уроків технологій, підвищення їх мотивації до навчання. Саме використання інноваційних технологій на уроках може вирішити поставлені освітні проблеми.

Суть інноваційного навчання полягає в тому, що освіта та освітня діяльність повинні орієнтуватися на динамічні зміни світу, ґрунтуються на розвитку різних форм мислення, творчих здібностей, компетентностей особистості.

До інноваційних технологій відносять: технологію критичного мислення, технологію особистісно-орієнтованого навчання, проектні технології, технології інтерактивного навчання, інформаційно-комп'ютерні технології, ігрові технології.

Ефективність впровадження інноваційних технологій безпосередньо залежить від таких факторів, як рівень підготовки класу та забезпеченість

закладів освіти необхідними технічними засобами навчання. При впровадженні новітніх технологій у освітній процес особливу увагу необхідно приділяти порядку впровадження нового та дотриманню правил наступності та психологічної доцільності [1].

Але треба пам'ятати, що нові технології необхідно підбирати відповідно до теми уроку, використовувати такі засоби чи форми, які адекватно підкреслювали б те, що вчитель хоче донести, мотивували б учнів та були максимально ефективними. Інноваційні технології в навчальному процесі можуть підвищити якість знань і навичок учнів лише за умови збалансування психологічно-педагогічних умов та врахування віку та специфіки класу [2].

За допомогою ігрових технологій навчання на уроках технологій можна вносити позитивні зміни. Ігрові форми сприяють ненав'язливій реалізації основних цілей уроку, активізують творчу уяву учнів, оптимізують навички співпраці, дають можливість учням самостійно знаходити рішення проблем. Так, наприклад, під час вивчення навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» продуктивною є гра «Урок-подорож у світ виробів в'язаних гачком», де учні на зупинках обирають свій варіант виготовлення чохла для мобільного телефону. Під час вивчення навчального модуля «Дизайн сучасного одягу» – гра «Чорна скринька» – з чорної скриньки дістається зразок швейного виробу, по якому учень повинен розповісти про дефекти, помилки в зразку або визначити послідовність виготовлення швейного зразка.

На всіх типах уроків можна застосовувати інтерактивні методи навчання. Через їх велику кількість, можна підібрати до будь-якої теми уроку. Вчителі технологій, використовуючи інтерактивні методи навчання на своїх уроках, підвищують інтерес учнів до предмета, розвивають творчі здібності учнів, покращують розумові та мовленнєві навички, формують активну життєву позицію школярів, сприяють самовдосконаленню учня як особистості

Використання інформаційно-комп'ютерних технологій, зокрема презентацій, дозволяє подати матеріал як систему яскравих опорних образів, наповнених вичерпною структурованою інформацією в алгоритмічному порядку.

Використання інноваційних технологій на уроках технологій дає можливість кожному учню проявити свої сильні сторони та якості. Крім того, співпраця учнів у процесі інноваційного навчання вчить критично мислити, розглядати альтернативи, приймати продуктивні рішення, конструктивно спілкуватися, обговорювати та взаємодіяти з іншими учнями.

Отже, впровадження інноваційних технологій на уроках технологій є складним і багатогранним процесом, який вимагає від педагогів знання багатьох факторів функціонування сучасної освіти та освітніх процесів. Розумне та збалансоване використання інноваційних технологій завжди забезпечує позитивні результати.

Список використаної літератури

1. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посібник. Київ: А.П.Н. України, 2002. 136 с.

2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2004. 38 с.

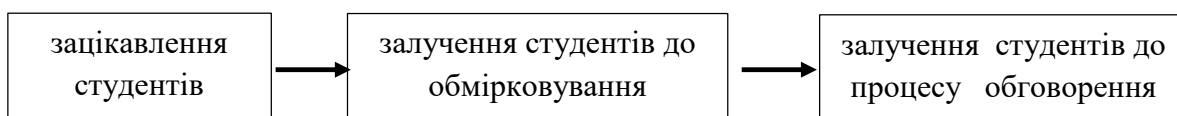
Гриджук Оксана Євгенівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри філософії, соціології та культурології
Національного лісотехнічного університету України

ЕФЕКТИВНА НАВЧАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Одним із показників педагогічної майстерності викладача є його ефективна комунікативна і навчальна взаємодія зі студентами. Саме від співпраці зі студентом, спроможності викладача налаштувати його на навчання значною мірою залежить ефективність засвоєння студентами навчального матеріалу. Часто в аудиторії викладач, читаючи лекцію, спостерігає за «пасивними» реакціями студентів, їхніми незацікавленими поглядами і добре усвідомлює, що такий студент думає про щось зовсім інше, те, що не стосується навчальної теми. У такому випадку зрозумілим стає те, що лише зміна способу комунікації зі студентами, спонукання їх до роботи спроможна вплинути на активізацію їх на занятті.

Загальновідомим є те, що різні способи сприйняття інформації по-різному впливають на ступінь сприйняття і засвоєння нового навчального матеріалу. Це передовсім засоби візуалізації (презентації, відео- й аудіоматеріали, таблиці, навчальні посібники, різного роду роздатковий матеріал тощо), використання яких, беззаперечно, має позитивний вплив на навчальний процес. Проте якщо ще на першому курсі таких засобів викладачеві цілком достатньо, щоб постійно утримувати робочу атмосферу в аудиторії, то під час подальшого навчання дуже важливо (насамперед для самих студентів) вплинути на них таким чином, щоб вони почали обмірковувати навчальний матеріал й усвідомлювати, як його згодом можна буде використати з практичною метою.

Найпростішим засобом активізації студента є його зацікавлення (акцент на значущості обговорюваної проблеми, реклама, апелювання до можливого практичного використання тощо), що, власне, і залежить від педагогічної майстерності викладача. Відповідна реакція студента – це його запитання, згода чи заперечення. Саме за такого підходу відбувається активізація мислення та почуттєво-емоційної діяльності аудиторії. Через відповіді на питання можна вийти на рівень обговорення (питання, проблеми тощо) і згодом на дискусію (на одному з наступних занять). Якщо студент виходить на рівень обговорення, то він уже починає думати над питанням. На цьому етапі йому доцільно допомогти (дати змогу опрацювати додаткову літературу, ознайомитися з новітніми дослідженнями тощо). Узагальнено цей процес відображено в схемі.

Варто також провести так званий зворотний семінар (коли студенти ставлять запитання, а викладач на них відповідає). Доцільність такого способу опрацювання навчального матеріалу обумовлена кількома чинниками: по-перше, сам викладач починає чітко розуміти рівень опрацювання, осмислення й засвоєння його студентами, по-друге, має змогу скоригувати міркування студентів або заповнити прогалини в їхніх знаннях, по-третє, вивести студентів на цілісне розуміння певної проблеми чи кола питань; по-четверте, спрямувати студентів на можливість практичного застосування набутих під час навчання знань; по-п'яте, переконати їх у тому, що лише ґрунтовні теоретичні знання, опереті на сформовані вміння й навички, стають основою успішної практичної самореалізації студента як майбутнього фахівця високого рівня кваліфікації.

Лише після цього доречною й актуальною стає навчальна дискусія, під час якої студенти найбільше мають змогу сформувати навички ефективної комунікації. На цьому етапі важливо «привчити» кожного студента до певної послідовності міркувань, зокрема:

- що я хочу сказати;
- у якій послідовності я висловлюватиму думки;
- які фрази я при цьому можу використати;
- якими мовними засобами я можу оформити власне мовлення;
- якою може бути реакція на мої слова;
- якими аргументами я зможу підсилити свої міркування або спростувати хибні думки співрозмовника.

Студент має навчитися так будувати власне висловлювання, щоб переконати співрозмовника і налаштувати його на майбутню співпрацю. Саме тому під час навчальної дискусії викладач стає спостерігачем та коригувальником процесу спілкування між студентами і лише частково допомагає їм. На цьому етапі педагогічна майстерність викладача значною мірою визначає ефективність роботи студентів на занятті загалом і рівень розвитку їхніх навичок до спілкування зокрема, бо через аналіз помилок, аргументоване пояснення їх, наведення ефективних моделей комунікативної поведінки, повторне програвання навчальної дискусії (що ініціює саме викладач) і формуються комунікативні вміння і навички студентів.

У такому контексті, на наше переконання, ефективна комунікативна взаємодія викладача зі студентами, його педагогічна майстерність (педагогічне моделювання, використовуваний методичний арсенал, пошук й застосування нових елементів у навчально-виховному процесі, особистісні комунікативні навички, послуговування нормативною літературною мовою, потреба в постійному самовдосконаленні й особистісному і професійному саморозвитку тощо) стають основою для продуктивного навчального процесу.

Давиденко Наталія Іполітівна,
заступник директора з методичної роботи
КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості «Дружба»
Криворізької міської ради

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Науково-технічний розвиток суспільства, цифровізація та інформатизація всіх сфер суспільного життя спричинили чимало нових можливостей для комфортного споживання всіх видів освітніх послуг. Серед новітніх комп'ютерних технологій вирізняються хмарні технології, які, з широким поширенням смартфонів, засобів цифрової комунікації, Інтернет, здійснюють розподілену обробку цифрових даних, за допомогою яких комп'ютерні ресурси надаються інтернет-користувачеві як онлайн-сервіс. Для використання контенту споживачеві достатньо мати комп'ютер зі встановленим спеціальним програмним забезпеченням та доступ у Інтернет. Далі він може організувати свою діяльність у будь-якій точці земної кулі та в будь-який зручний для нього час [3].

Охоплення хмарними технологіями всіх без винятку сфер життєдіяльності сучасної людини не могло не позначитися на стані освітньої галузі. Їх безсумнівними перевагами слід визначити:

1) можливість створення контенту самим користувачем (методистом закладу, педагогом, управлінцем, учнем, батьком, іншими зацікавленими сторонами), що зумовлено використанням технологій Web 2.0 і вище. Це дозволяє використовувати переваги найновішого програмного забезпечення без спеціальних знань;

2) безпосередня робота з матеріалами, які фізично розміщені на віддаленому сервері, завдяки чому саме власник сервісу піклується про вдосконалення ресурсу та його широку доступність, а також несе відповідальність за збереження і захист даних. Тобто користувач не опікується проблемами функціональності та оновлення наданих йому інструментів, обсягом дискового простору для збереження даних, захистом від несанкціонованого доступу чи технічними проблемами підтримки ресурсу. Замість купівлі обладнання та інструментів він їх орендує в тому обсязі, який йому потрібен;

3) «хмара» відкриває новий підхід до організації освітньої діяльності, при якому ані обладнання, ані програмне забезпечення не належать конкретній установі, яка отримує вже готовий для використання сервіс;

4) власник контенту сам встановлює права доступу та регулює обсяг та можливості у використанні ресурсу [2].

Національним інститутом стандартів і технологій США встановлені такі обов'язкові характеристики, що мають бути притаманні хмарним технологіям, а саме: самообслуговування на вимогу користувача в тому обсязі й режимі, які виявляються найдоцільнішим; універсальний доступ до мережі з будь-якого

пристрою; об'єднання ресурсів для обслуговування значної кількості споживачів, інтегрування окремих сервісів у єдиний масив, який користувач може налаштувати й керувати залежно від завдань; еластичність, тобто можливість змін режиму надання послуг автоматично; облік споживання; зручність і універсальність [1].

Лідерами в наданні послуг в освіті через хмарні технології є корпорації Google та Microsoft, які безкоштовно пропонують закладам і установам освіти, а також пересічним громадянам пакети хмарних сервісів G Suite for Education та Microsoft Office 365. Вони прийшли на зміну файлових сховищ та сервісів для обміну інформацією, оскільки додають до них чимало корисних функцій – форум, чат, відеоконференція, організація навчання у віртуальному класі тощо.

Незважаючи на чималі переваги хмарних технологій та значну кількість моделей організації діяльності в закладі освіти за їх допомогою, розглянемо найбільш важливі з них для підтримки методичної роботи педагогів у закладі позашкільної освіти.

Віртуальний кабінет методичної служби закладу є різновидом тематичного сайту. Для його побудови можуть бути використані послуги фахівця-програміста, або вже створені електронні шаблони від науково-дослідних освітніх установ під типові потреби закладів освіти. Між тим, такі інструменти хмарних технологій, як Carrd, Bubble, Grav, Template Stash, WordPress, Wix та інші, вможливають створення сайтів навіть педагогами, які не знайомі з основами програмування. Зауважимо, що безкоштовні версії цих ресурсів мають деякі функціональні обмеження, проте наявних можливостей цілком достатньо, щоб забезпечити повноцінну роботу віртуального методичного кабінету, оскільки ці інструменти досить добре інтегруються зі хмарними сховищами, гіпертекстовими та інтернет-технологіями.

Архітектура віртуального методичного кабінету має відповідати головним напрямам роботи методичної служби закладу. Це досягається структуруванням інформації та ресурсів на окремих вкладках сайту. Зазвичай, це головна сторінка, на якій розміщується презентаційна інформація та посилання на персональні сторінки в соціальних мережах чи окремі сайти, що підтримуються методистами закладу освіти. обов'язковою є розділ чи окрема сторінка з контактною інформацією та формою для зворотного зв'язку. Решта сторінок формується з огляду на досвід методичної роботи закладу. Сайт загалом має містити анонси важливих подій, фотогалерею, звіти, нормативну документацію, плани роботи методичної служби, графік проведення заходів, матеріали для підтримки роботи педагогів закладу, структуровану відповідно до напрямку діяльності. Головним елементом віртуального методичного кабінету є електронна методична скарбничка.

Електронна методична скарбничка як елемент віртуального методичного кабінету чи окремий тематичний сайт містить матеріали, необхідні для повноцінної професійної діяльності всіх педагогів закладу освіти. Це для закладу позашкільної освіти, зокрема, нормативна документація для планування роботи гуртка, банк навчальних програм, методичні розробки занять гуртка (за різними напрямками і для різного рівня), відеозаписи майтер-класів, воркшопів або посилання на них, електронні форми для ведення поточної документації, презентації і звіти діяльності керівників гуртка,

приклади оформлення документів для атестації керівників гуртка, науково-методичні праці педагогів закладу чи посилення на них, рекомендації для організації навчання дітей з особливими освітніми потребами. Обов'язковим елементом методичної скарбнички є рекомендації щодо організації дистанційного навчання в умовах карантинних обмежень і в умовах військового стану.

Створюючи віртуальний методичний кабінет заклад освіти має встановити певні вимоги до оформлення матеріалів – обсяг, зміст, естетичні критерії, етичні норми подачі інформації, формати презентації інформації.

Виходячи з вимог забезпечення якості освітніх послуг, віртуальний методичний кабінет повинен створювати можливості для активної взаємодії методичної служби заходу з педагогами. Ефективними є обговорення концепцій, проєктів та програм для позашкільної освіти, що відбувається через форум або форми для опитування, створені безпосередньо на цьому веб-сайті. Технічно, підтримка засобів зворотної зв'язку та віртуального методичного кабінету закладу здійснюється спеціально призначеним модератором.

Хмарні технології в організації методичної роботи дозволяють досягти відкритості, прозорості й демократичності у функціонуванні закладу освіти, забезпечити методичну підтримку педагогів, надаючи своєчасні консультації, матеріали з передового педагогічного досвіду. Це, урешті-решт, сприяє підвищенню якості освітніх послуг, створенню позитивного професійного іміджу закладу позашкільної освіти.

Список використаних джерел

1. 15 инструментов для создания сайта «с нуля». URL: <https://www.imena.ua/blog/website-tools/> (дата звернення 20.04.2022).

2. Вакалюк Т.А. Хмарні технології в освіті. Навчально-методичний посібник для студентів фізико-математичного факультету. Житомир, 2016. 72 с.

3. The Main Benefits & Challenges of Cloud Computing in Education. URL: <https://www.buchanan.com/benefits-cloud-computing-education/> (accessed date of 20.04.2022).

Демченко Михайло Сергійович,

аспірант спеціальності 015 Професійна освіта
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Науковий керівник: Ігнатенко Ганна Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти та
технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Професійна компетентність педагога є інтегрованим показником, але її структура не є сталою та незмінною – вона вдосконалюється та корегується.

Процес професійної діяльності, що ґрунтується на засадах неперервної освіти сприяє розвитку всіх компонентів професійної компетентності, набутих педагогом під час навчання та фахової діяльності [1].

У її розвитку вагоме значення відводиться як формальній, так і неформальній освіті. Наше дослідження спрямоване на визначення педагогічних умов формування компетентності майбутнього педагога професійного навчання під час неформальної освіти.

Слід зазначити, що неформальна освіта, хоча і визначається як та, що відбувається за межами традиційно визнаних навчальних інституцій, але може бути запланованою та проєктованою. Більш того, вона може плануватися «зверху-вниз», тобто, навчальними закладами, які розробляють певні курси, тренінги здійснюють контроль та забезпечують тих, хто навчається навчальними матеріалами. Неформальній освіті притаманна така характерна риса як «ненавмисне пізнання». Процес неформальної освіти передбачає наявність високої мотивації та самодисципліни. Перевагою неформальної освіти перед формальною є її гнучкість та більша функціональність, адже ця навчальна діяльність може відбуватись поза навчальними закладами та не обмежена віковим діапазоном [2].

Метою неформальної освіти є вдосконалення професійної компетентності та професійних якостей фахівця, а не атестація того хто навчається. Таким чином, неформальна освіта включає в себе всі дії не направлені на отримання диплому або визнаного свідоцтва і є направленою на точну, але довільно вибрану ціль; вона враховує соціальний контекст та особисті прагнення індивіда. З нашої точки зору це обумовлює можливість неперервного професійного зростання майбутнього педагога професійного навчання, який має змогу вдосконалювати та поновлювати свої компетентності протягом професійного життя [3].

Вважаємо, що формальна та неформальна форми освіти в умовах вищого педагогічного закладу освіти мають співіснувати та взаємодоповнювати одна одну.

Список використаних джерел

1. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання на засадах компетентнісного підходу : кол. монографія / за наук. ред. В. І. Ковальчука. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. 194 с.

2. Ihnatenko Hanna, Vovk Bohdan, Yermolenko Yevhen. Innovation in the students independent work organization. *Innovative Approaches to Ensuring the Quality of Education, Scientific Research and Technological Processes*. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts Katowice School of Technology. Monograph 43. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021. P. 612-621.

3. Ігнатенко Г. В. Позанавчальна виховна робота в системі формування професійної мобільності учнів. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Серія: Педагогічні науки. Випуск 27. Глухів: ГНПУ імені Олександра Довженка, 2015. С.164-169

Докторович Валерія Миколаївна,
заступник директора з навчально-виробничої роботи
ДПТНЗ «Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну»

ПЛАНУВАННЯ, СТРУКТУРУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Потреба в інноваціях виникає тоді, коли з'являється необхідність вирішити певну проблему, створюється протиріччя між бажанням і реальним результатом. Для визначення напрямів інноваційної діяльності необхідно визначити перспективу з урахуванням соціального замовлення суспільства щодо якості П(ПТ)О, запити роботодавців щодо рівня освіченості здобувачів освіти і чітко сформулювати мету інноваційної діяльності. Мета повинна бути зрозуміла і прийнята всіма учасниками інноваційного педагогічного процесу.

Керівник ЗП(ПТ)О має враховувати індивідуальні якості учасників інноваційного процесу, рівень їх професійної компетентності, організаторські навички, психологічну готовність до нових видів діяльності, додаткового педагогічного навантаження.

Наводимо перелік позицій, за якими керівник може оцінити готовність педагогів до нових видів діяльності: ступінь відповідальності виконання своїх посадових обов'язків; мотив педагогічної діяльності (визнання – намагання – випадковість); пріоритети в організації роботи: пошук нового – набір відомих прийомів; ставлення здобувачів освіти; ставлення батьків; ставлення колективу; прагнення до лідерства; кругозір; вихованість; тактовність; активна участь на педрадах, нарадах; ступінь професійної відкритості: охоче ділиться досвідом (часто проводить відкриті заняття, майстер-класи); моральні правила: комунікабельність, відкритість, стриманість.

При плануванні інноваційної діяльності необхідною умовою є реалізація наступних принципів: 1) гуманізм (створення в ЗП(ПТ)О емоційного поля відносин, що забезпечує повагу до особистості педагогічних працівників, пошук шляхів індивідуального підходу з метою оптимального включення в освітній процес); 2) демократизація (активізація участі всіх суб'єктів інноваційного процесу в процесі вибору і плануванні змісту інновацій); 3) науковість, аналітичність; 4) системний підхід (збалансованість усіх планів, органічне поєднання перспективних, річних і оперативних планів); 5) перспективність (спрямованість на кінцевий результат); 6) ритмічність (рівномірний розподіл усіх справ протягом навчального року між членами колективу, які беруть участь в інновації); 7) конкретність; 8) реальність (досяжність, націленість на результат); 9) динамічність (змінність під впливом зовнішніх і внутрішніх умов); 10) визначення оперативних цілей на конкретних періодах часу і етапах упровадження інновацій.

Розглянемо основні напрями розвитку П(ПТ)О, що є своєрідним орієнтиром у інноваційній діяльності: 1) орієнтація системи П(ПТ)О на інтереси особистості здобувачів освіти; максимальне врахування

індивідуальних особливостей здобувачів освіти; створення педагогічних систем для здобувачів освіти, які потребують спеціалізованих форм навчання; 2) вирішення комплексу проблем виховання здобувачів освіти, розгляд їх як пріоритетних і першочергових; консолідація місцевої спільноти в інтересах здобувачів освіти; об'єднання зусиль усіх рівнів управління П(ПТ)О; 3) оновлення змісту освіти; ретельний відбір мінімально необхідного змісту освіти; формування нової культури, що дозволяє здобувачам освіти ефективно працювати в цифровому середовищі; 4) введення комплексу соціальних, економічних, правових і організаційно-управлінських заходів з підтримки розвитку системи П(ПТ)О, інноваційної та експериментальної діяльності; широке залучення роботодавців до формування освітньої траєкторії ЗП(ПТ)О, введення мережевої взаємодії; 5) істотне підвищення ролі науково-методичної роботи; співпраця з провідними кафедрами ЗВО; підвищення професійної компетентності педагогів сучасних ЗП(ПТ)О (формування «м'яких» навичок); 6) створення умов для розширення впровадження SMART-технологій в освітній процес; 7) багаторівневе вивчення соціального запиту регіону на підготовку кваліфікованих робітників; 8) удосконалення роботи методичних служб ЗП(ПТ)О, переведення методичної роботи в інноваційну науково-методичну роботу; надання постійної методичної підтримки педагогам; стимулювання творчої педагогічної праці.

Уникнути багатьох помилок ще на рівні проєктування інноваційної діяльності допоможе складання аналітичного обґрунтування за допомогою матриці SWOT/PEST-аналізу, який дозволить урахувати всі можливості, загрози, сильні та слабкі сторони, що безумовно відкриє можливості стратегічного бачення результату.

Цілі і завдання інновацій ґрунтуються на основі ретельного аналізу ЗП(ПТ)О, виходячи із сьогодення, з одного боку, і з прогнозів його розвитку – з іншого.

Обрані мета і завдання інновацій повинні бути узгоджені і схвалені більшістю педагогічного колективу, реалістичні, адаптовані до нових умов, повинні підвищувати рівень мотивації і стимулювання, забезпечувати контроль. При управлінні інноваційними процесами в сучасному ЗП(ПТ)О з урахуванням прогнозу кінцевих результатів основна частина цих дій обговорюється колегіально.

Заходи інноваційної діяльності наведено в додатку (рис. 10) через введення нових функцій управління інноваційною діяльністю ЗП(ПТ)О). У зміст цієї моделі включено оновлення змісту освіти, оновлення системи методичної роботи, оновлення системи управління якістю П(ПТ)О. У зміст оновлення освіти включено маркетинговий блок управління інноваційною діяльністю, що ґрунтується на принципах емерджентності, менеджерства і консалтингу та використанні сучасних освітніх педагогічних технологій.

Для організації оцінювання об'єктів інновацій необхідне спеціальне інструментальне забезпечення. У цей час теоретична і практична педагогіка не має підбору такого інструментального забезпечення. Це в повній мірі свідчить

про необхідність створення таких інструментів. Для їх розробки важливо виявити співвідношення феноменів «критерій», «показник/індикатор» та «рівень». Дамо визначення кожного з них.

До критеріїв висуваються такі вимоги: а) об'єктивність; б) стійкість і сталість; в) повторюваність у предметі; г) готовність встановлювати міру відповідності предмета, що досліджується, його ідеалу.

Досліджуючи питання компетентності, О. Овчарук зазначає, що «для кожної науки досить важливим є питання про критерії, якими можна керуватися при оцінці педагогічних процесів і явищ. Тільки при наявності таких критеріїв можна зробити висновок про бажані, найкращі результати педагогічного впливу» [1, с. 160].

У свою чергу термін «показник» характеризує конкретний прояв суті якостей процесу чи явища і є складником критерію. Отже, критерій як характеристика педагогічного явища чи об'єкта може мати кілька чи навіть багато показників.

Під «показником/індикатором» розуміються ознаки (найбільш суттєві), зміни в яких призводять до системних змін (перехід від кількості в якість). Показники визначаються за допомогою безперервних або дискретних величин, які можуть бути абсолютними, відносними або питомими, залежно від умов і методів їх розрахунку.

Формування системи показників стану освіти як складової оцінки її якості відображено в низці публікацій О. Байназарової, О. Касьянової, Т. Лукіної, В. Лунячека, Л. Паращенко та ін. Значний внесок у формування теоретичної та методологічної основи побудови системи статистичних показників, дослідження їх суті, складності та структури зроблено у працях науковців С. Герасименка, А. Головача, А. Єріної, В. Михайлова, О. Осауленка, Ю. Цал-Цалко, І. Калачової, Н. Парфенцевої, Л. Гохберга, Н. Ковалевої [2, с. 358].

Рівень – це ступінь вираженості показника/індикатора щодо обраного критерію.

Як показники/індикатори оцінювання визначені такі: 1) чіткість поставленої мети, адекватність завдань заявленій меті в області підвищення професійної компетентності педагогів. Забезпеченість моніторингу інструментарієм, його адекватність; 2) збір та обробка інформації про результати оцінювання професійної діяльності педагогів. Виявлення проблем і труднощів. Вивчення та аналіз стану результатів методичної роботи. Результативність соціологічних, психологічних досліджень. Індивідуальні карти контролю діяльності педагогів; 3) обґрунтованість вибору форм методичної роботи, розуміння і застосування особливостей їх організації, форм до стану кадрового складу, його компетентності; 4) оригінальність, авторство у відборі змісту організації методичної роботи; 5) порівняльні дані за рівнями професійної компетентності педагогів, інтерпретація отриманих даних, їх використання в системі методичної роботи; 6) відповідність методичної продукції критеріям оцінювання; 7) рівень поширення і впровадження позитивного педагогічного досвіду (затребуваність методичної продукції).

На підставі запропонованих критеріїв і показників виділяємо рівні методичної роботи: високий, достатній, середній, низький. Використовуючи запропонований спосіб оцінювання, можна визначити найбільші проблеми в управлінні інноваційною діяльністю в ЗП(ПТ)О і спроектувати шляхи вирішення виявлених проблем [3, с.11].

Список використаної літератури

1. Корсак К.В. *Світова вища освіта. Порівняння і визнання законних кваліфікацій і дипломів* : монографія. Київ : МАУП – МКА, 1997. 208 с.
2. Ковтун Н.В. *Методологія та організація статистичного дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності* : дис. ... д-ра екон. наук: спец.: 08.03.01. Київ, 2006. 550 с.
3. Докторович В. М. *Управління інноваційною діяльністю закладу професійної (професійно-технічної) освіти: методичні рекомендації* / В. М. Докторович (за наук. ред. проф. Л.М. Сергєєвої). – Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2021. – 52 с.

Дудчак Ганна Павлівна,
аспірантка кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету

СКЛАДОВІ УПРАВЛІНСЬКИХ КОМПЕТЕНТОСТЕЙ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Трансформаційні процеси в суспільстві, вимоги ринку праці до освітніх послуг, прогресивні тенденції розвитку освіти, а також глибокі соціальні й економічні зрушення що відбулися в Україні впродовж останнього десятиліття спонукають до визначення окремих цілей підготовки майбутніх менеджерів освітньої галузі, що не досягнуті в її практиці.

При цьому, основним трендом у сучасній професійній підготовці майбутніх менеджерів освітньої галузі є *використання компетентнісного підходу*, який передбачає серед результатів навчання здатність випускників демонструвати та активно застосовувати у професійній діяльності динамічні комбінації визначених знань, умінь та практичних навичок, ціннісних установок, способів мислення тощо. Зазначений тренд змінює орієнтацію системи професійної підготовки на врахування особливостей професійно-управлінської діяльності менеджера освітньої галузі та очікуваних від неї результатів, що обговорюються гарантими освітніх програм, випускниками магістратур, роботодавцями та іншими стейкхолдерами.

Дискусії на цю тему неодмінно відбуваються і в академічному середовищі, при цьому роль останніх суб'єктів педагогічного процесу поступово стає не домінуючою.

Як вважає В. Жигір, одним з перспективних завдань майбутніх менеджерів освітньої галузі повинно бути *інтегрування невизначеності* в

системі прогнозування, прийнятті рішень та організаційної структури управління освітнім процесом. Для виконання цього завдання, на думку науковця, необхідно формувати в майбутніх керівників закладів освіти низку особистісних характеристик, це зокрема: здатність до адаптації, використання інновацій, постійного навчання, ефективного керування собою, а також завзятість у рішенні проблем та емоційна стійкість. Визначені автором концептуальні положення безсумнівно є корисними для нашого дослідження, але відмітимо, що більшість з названих особистісних якостей майбутніх менеджерів освітньої галузі вже враховані у змісті професійної підготовки [2, с. 52-53].

Інший дослідник, О. Кравчук, наголошує на пріоритетності формування у майбутніх менеджерів освітньої галузі *готовності до бачення стратегії розвитку навчального закладу*, яка повинна будуватися з використанням перспективного і вітчизняного і зарубіжного досвіду. При цьому, фундаментальною основою для такої стратегії виступає комплексний моніторинг закладу освіти за напрямками: наявний педагогічний колектив та обслуговуючий персонал; рівень організації освітнього процесу та його якість; рівень фінансування закладу та ступінь управління фінансами; рівень внутрішньої та зовнішньої управлінської комунікації, а також форми звітності адміністрації школи перед керівниками освітніх структур вищого рівня, учнями, батьками і місцевою спільнотою [3, с. 76]. В контексті нашого дослідження, ця ідея видається перспективною, тому ми включимо це питання до переліку перспективних концептів оновлення, які у сучасних умовах постають перед системою професійної підготовки майбутніх менеджерів освітньої галузі.

Дослідниця Н. Слюсаренко акцентує увагу на іншому важливому завданні професійної підготовки майбутніх керівників освіти – *підготовка до створення кожним майбутнім менеджером освітньої галузі власного освітнього простору*, яка необхідний для забезпечення успішного виконання усіх функцій керівникам освітнього закладу, а також для його належного професійного розвитку [4]. При цьому, концепт «власний освітній простір» науковець визначає як «певну частину освітнього простору, яка персоналізується і фіксується як «власна», «освітній простір для мене» та забезпечує особистісне зростання майбутнього менеджера освітньої галузі» [4, с. 42]. Також відмітимо, що Н. Слюсаренко в якості засобу створення власного освітнього простору майбутнього менеджера освітньої галузі розглядає сучасні інформаційно-комунікаційні технології, оскільки саме вони дозволяють дуже швидко отримати необхідну інформацію у ході самостійного пошуку [4]. Ми цілком згодні з представленою позицією автора, оскільки в умовах інформаційного суспільства важко переоцінити роль інформаційно-комп'ютерних технологій для особистісного і професійного розвитку.

М. Бобровський, С. Горбачов та О. Заплотинська наголошують на пріоритетності підготовки майбутніх менеджерів освітньої галузі до *побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої*

освіти. Цими фахівцями-практиками розроблено «Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти», які ґрунтуються на запропонованих для інституційного аудиту вимогах та критеріях для оцінювання якості освітньої діяльності, управлінських процесів в освітньому закладі та охоплюють освітнє середовище, управлінські процеси, якість педагогічної діяльності, а також систему оцінювання навчальних досягнень учнів [1]. Пропоновані методичні рекомендації складаються з трьох розділів. У першому розділі «Розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти» висвітлено шляхи розроблення стратегії (політик) і процедур забезпечення якості освіти, вивчення і оцінювання (самооцінювання) та планування/визначення шляхів удосконалення. У другому розділі «Методи збору інформації» подано директиви щодо вивчення документації, проведення опитування та спостереження, а також надано приклад використання інструментів для отримання інформації. У третьому розділі «Напрями самооцінювання якості освітньої діяльності» охарактеризовано оцінювання за напрямками: освітнє середовище закладу освіти, система оцінювання здобувачів освіти, оцінювання педагогічної діяльності педагогічних працівників та управлінські процеси закладу освіти [1].

При цьому, М. Бобровський, С. Горбачов та О. Заплотинська акцентують увагу на тому, що у ході запровадження внутрішньої системи забезпечення якості необхідно враховувати особливості кожного освітнього закладу – тип, рівень освіти, умови діяльності, фінансування, місцезнаходження, освітня програма тощо, адже це обов'язкова умова успішної реалізації такого стратегічного рішення, яке у підсумку може підвищити загальну дієвість закладу освіти та забезпечити міцну основу для виникнення ініціатив щодо його подальшого ефективного та сталого розвитку в сучасних складних умовах [1, с. 5-6]. Ми цілком згодні з актуальністю питання розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти, тому вважаємо за доцільне включити його у перелік перспективних концептів оновлення системи професійної підготовки майбутніх менеджерів освітньої галузі.

Висновки і перспективи. Таким чином, у ході дослідження визначено окремі цілі підготовки майбутніх менеджерів освітньої галузі, що не досягнуті поки в практиці масової магістерської освіти, але мають стати частиною специфічних компетентностей та результатів навчання у найближчій перспективі.

До таких результатів навчання нами віднесено:

- здатність демонструвати готовність до формування стратегії розвитку навчального закладу;
- здатність до створення кожним майбутнім менеджером освітньої галузі власного освітнього простору;
- здатність до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі.

Зазначені проблеми здобуття таких компетентостей в підготовці майбутніх менеджерів освітньої галузі детермінують необхідність перегляду завдань, змісту та технологій навчання, які застосовуються у сучасній системі професійної підготовки майбутніх менеджерів освітньої галузі, а врахування визначених перспективних цілей у процесі професійної підготовки забезпечить належну підготовленість кожного майбутнього менеджера освітньої галузі до ефективної та результативної професійній діяльності в умовах складної соціально-економічної ситуації та реформування системи освіти.

Список використаної літератури:

1. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ, Державна служба якості освіти, 2019. 240 с.
2. Жигір В. Вимоги до професійної підготовки сучасного менеджера освіти. *Молодь і ринок*. 2011. № 3. С. 50-55.
3. Кравчук О.С. Вітчизняний та зарубіжний досвід професійної підготовки керівників навчальних закладів в умовах магістратури. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2017. 4 (90). С. 87-92.
4. Слюсаренко Н. В. Освітній простір майбутнього менеджера освітньої галузі. *Підготовка менеджерів освітньої галузі в умовах децентралізації управлінських структур: світовий досвід. Матеріали Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції, м. Херсон, 10–11 листопада 2016 р.* Херсон: «Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 41-43.

Єрмак Тетяна Миколаївна,
аспірантка Інституту педагогіки
Національної академії педагогічних наук України,
директорка НВК ліцей №157 м. Києва

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК УЧНІВ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Демократичні процеси, які відбуваються в нашій країні впродовж останніх років зумовлюють необхідність оновлення системи освіти й виховання громадян, готових самовіддано захищати й розбудовувати країну, особистостей із громадянською позицією, які мають людську гідність, національну самосвідомість, гуманістичну мораль, знають і вміють відстоювати свої права та права цивілізованого суспільства. Це потребує трансформації світоглядних орієнтацій і суспільної самосвідомості молоді, а також посилення ролі всіх ланок системи загальної середньої освіти щодо формування сучасної моделі навчання і виховання. Сучасна суспільно політична ситуація в Україні актуалізувала проблему формування лідерських навичок в учнів, а лідерство набуло особливого значення.

Сучасний лідер повинен вміти зорієнтуватись в кожній конкретній ситуації, робити правильний вибір, ухвалити правильні рішення, враховувати інтереси інших. Сутність лідера полягає не тільки у власному розвитку, а й в умінні надихати людей навколо себе та переконувати їх у їхніх можливостях та цінностях [1].

Важливо, щоб учні відчули можливості лідерства під час навчання в школі, навчилися мистецтву будувати стосунки в команді, визначати особисті завдання та ефективно їх виконувати. Це також дає можливість навчитися виявляти та демонструвати ефективні комунікативні та міжособистісні навички. Жоден лідер не буде успішним без комунікативних навичок. Це не тільки вміння чітко і зрозуміло висловлювати свої думки, а й ще - зацікавити своєю мовою присутніх, об'єднати всіх спільною ідеєю. Успішне лідерство неможливе без впевненості у собі, своїх діях. Щоб бути успішним лідером потрібно розуміти закони природи й керуватися прийнятими цінностями, розвивати культуру взаємної довіри та поваги. Це сприятиме злагодженій роботі в команді, поважати відмінності, підтримувати і спрямовувати інших власним прикладом.

Лідерство – це навичка для життя. Воно є однією з важливих проблем, які мають вирішувати суспільство та заклади освіти для досягнення цілей і завдань сталого й цілісного розвитку людини. У сучасному суспільстві виклики, які виникають, дедалі більше змінюються, в тому числі необхідно створювати нові консенсуси, розвивати егалітарне бачення індивідів, скорочувати соціальну нерівність. Молодь має бути учасником процесів побудови демократії через соціальну участь, свободи, обов'язки, права та повноваження. Крім того, лідерство серед молоді має бути орієнтованим на службу громадськості з навчанням етичним цінностям, політиці, соціальній прихильності та навчання для сприяння реальним перетворенням, яких потребує країна та її громадяни. Тому саме в школі відбувається становлення майбутніх лідерів. Лідерство може мати багато різних форм прояву. Хтось може бути президентом учнівського самоврядування або очолювати дискусійний клуб. Інші можуть проявитися у волонтерській діяльності чи соціальній роботі, а хтось - робити непомітні, але важливі справи. Але в кожен з учнів має власні цілі й амбіції, тому педагоги повинні допомогти учням покращити свої лідерські навички.

Нам імпонують дослідження С. Кові, який у своїх працях розглядав проблеми становлення особистості лідера та його відносин у групі. Дослідник виділяє сім базових навичок успішного лідера: проактивність, цілеспрямованість, послідовність, позитивне мислення, емпатія, синергія, особистий розвиток, знайти свій голос і надихнути на це інших [2; 3].

У межах його концепції лідерства схарактеризовано навички як перетин понять знань (що, для чого), умінь (як) і бажань (хотіти зробити), якими має володіти лідер – це навички ефективності, яка визначається як рівновага між результатом, ресурсами (фізичними, фінансовими, людськими) та засобами; парадигму «Виграв/Виграв»; співвідношення головних характеристик

особистості з її покликанням; чотири ролі лідера (зразок; штурман; настроювач; натхнення); парадигму принцип-центричного лідерства [4].

Ми підтримуємо позицію дослідника щодо фундаментального значення цінностей в структурі особистості та їх потужної мотиваційної ролі. Саме цінності наповнюють буття лідера особистим і водночас, соціально важливим сенсом та є «маяком» на шляху до досягнення мети.

Ми віримо, що в кожний учень школи є генієм та має великий потенціал. Ми хочемо заохотити дітей, мотивувати їх і дати їм впевненість у реалізації власних великих мрій та власного потенціалу у дорослому житті.

З цією метою ми започаткували в НВК ліцей №157 м. Києва проєкт «Лідерство, побудоване на цінностях» завдання якого:

- розкрити унікальність кожного учня;
- розвивати навички самопрезентації;
- формувати розуміння «себе, як частинки колективу (класу, групи друзів, членів родини, громадян власної країни)»;
- розвивати навички роботи у команді;
- формувати гнучкість у прийнятті рішення;
- формувати розуміння власних емоцій, емоційних проявів та вміння їх контролювати;
- формувати уміння проявляти ініціативу;
- підвищити впевненість у собі;
- формувати уміння приймати рішення та проєктувати їх наслідки;

Освітній процес реалізації проєкту «Лідерство, побудоване на цінностях» має ґрунтуватись на базових лідерських навичках учнів:

1. Самоконтроль та саморегуляція;
2. Розуміння причинно-наслідкових зв'язків;
3. Працювати індивідуально та в групі;
4. Визначати пріоритети;
5. Ініціативність;
6. Чітка громадянська позиція;
7. Розуміння власного організму – працездатності та відпочинку;
8. Адаптуватися до навколишнього і соціального середовища.

У сучасних умовах – лідерство дасть змогу підняти людське бачення на рівень ширшого світогляду, вивести ефективність діяльності людини на рівень вищих стандартів, а також сформувати особистість здатну досягти великих результатів з допомогою своїх неординарних здібностей. Виходячи з цього перед закладами освіти постають завдання розробити цілеспрямовану систему розвитку лідерського потенціалу учнів, а саме: навчити учня виявляти, розвивати базові лідерські навички та грамотно застосовувати їх в житті.

Лідерство допомагає людині реалізувати свої можливості для позитивних змін, взяти спільні зобов'язання та діяти у напрямі єдиної мети, поєднавши зусилля відповідальних особистостей. Формує суспільство активних громадян із спільними цінностями.

Список використаної літератури

1. Сергеева Л. М., Кондратьева В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. /за наук. ред. Л. М. Сергеевої. ІваноФранківськ. «ЛілеяНВ». 2015. 296 с.
2. Кови С. Восьмой навык: от эффективности к величию; пер. с англ. 3-е изд. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2009. 408 с.
3. Кови С. Семь навыков высокоэффективных людей: мощные инструменты развития личности; пер. с англ. 6-е изд. Москва : Альпина Паблишерз, 2011. 374 с.
4. Нестуля С. І., Нестуля О. О. Основи лідерства. Наукові концепції (середина ХХ – початок ХХІ ст.) : навч. посіб. Полтава : ПУЕТ, 2016. 375 с.

Єрмоленко Андрій Борисович,
кандидат політичних наук, доцент
завідувач кафедри методики професійної освіти та
соціально-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти

ІНТЕРАКЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасність формує нові вимоги до освітнього середовища, сутності, змісту та організації занять. Інтерактивні технології дозволяють активізувати освітній процес, зробити його більш цікавим, базуються на активній взаємодії та особистісному прояві педагогів і здобувачів освіти. Це дозволяє змістити акцент із засвоєння інформації на розвиток їх способів мислення і діяльності. З іншого боку, інтеракція є ефективним способом освітньої і виховної діяльності педагогічного працівника. В умовах сучасної системи освіти головне завдання викладача не лише дати здобувачу освіти фундаментальні знання, а також забезпечити для нього всі необхідні умови, які б сприяли його самоосвіті.

Провідною ідеєю сучасного навчання є самовдосконалення, самореалізація творчої особистості, що потребує створення оптимального освітнього середовища, в якому кожен здобувач освіти відчуває свою успішність та розумову спроможність, формує інтелектуальний потенціал. Умовами цього є сприяння розвитку природних задатків та моральних якостей; налаштування на подальшу активну, творчо усвідомлену самодіяльність, що відповідає духовним потребам, задовольняє прагнення до самореалізації і прояву особистісних якостей. Що є ефективним способом комплексного розвитку особистості, виявлення й формування її творчого потенціалу. Виконання такого завдання можливе лише за суб'єкт-суб'єктної моделі навчання, у якій провідне значення має застосування інтерактивних методів навчання [2].

Термін «інтерактивний» походить від слів: інтер (лат. inter) – префікс, що означає перебування поміж кимось, чимось та актив (лат. actus) – приводжу в рух. Таке трактування дозволяє розглядати інтеракцію як процес занурення здобувача освіти в освітнє середовище, яке спонукає його до активізації

пізнавальної і розвивальної діяльності. Професіоналізм педагога полягає в оптимальній організації освітнього простору, що унеможлиблює неучасть всіх учасників: або кожен має конкретне завдання, за виконання якого він має публічно відзвітуватися, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання, тощо.

Сучасні технології дозволяють робити багато речей інтерактивними, тобто такими, в яких користувач може приймати певну участь. Інтерактивним може бути дисплей комп'ютера, виставка в музеї, відеофільм, заняття, театральний спектакль та багато іншого. Відповідно і способи досягнення інтерактивності можуть бути абсолютно різними [3].

Інтерактивне навчання дає можливість педагогу раціонально використовувати час заняття а здобувачу освіти дозволяє проявити себе, у тому числі і в процесі самостійної роботи. Застосування технологій інтерактивного навчання, може зробити заняття більш змістовним, а педагогу дозволяє легко залучати здобувачів освіти до освітнього процесу.

Як зазначає Н. Волкова, особливість інтерактивного навчання полягає в тому, що забезпечується навчальна взаємодія не лише між педагогом та здобувачами освіти, самі здобувачі також активно взаємодіють між собою у пошуках і продукуванні нових знань або в процесі формування та розвитку нових компетентностей. При цьому, саме взаємодія між тими, хто навчається, виходить на перший план. Доцільність упровадження інтерактивних технологій навчання обумовлена можливістю трансформації освітнього процесу у співнавчання, взаємонавчання (колективне, мікрогрупове, групове, навчання у співпраці), де всі рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання.

Спільна навчальна діяльність, розмаїття способів навчальної взаємодії максимально підвищують активність і внесок кожного учасника, допомагають уточнити власні уявлення, оцінні судження, усвідомити почуття і ставлення, стимулюють вільний обмін думками; розвивають навички активного слухання, співпереживання, співробітництва, упевненої поведінки і толерантності; стимулюють розвиток й самовдосконалення емоційної стійкості й чутливості, гнучкості спілкування, емпатійності, рефлексивності тощо [1].

Як правило, найбільший об'єм інформації в певній галузі має педагог або експерт. Включення в освітній процес досвіду, знань, способів мислення здобувачів освіти відкривають нові горизонти виконання завдань і продукування нових знань. Поряд з цим, сучасність демонструє ефективність командного результату, його переваги над індивідуальною діяльністю. Цей факт актуалізує інтеграцію групи в процесі інтеракції. Саме в такий спосіб створюються оптимальні умови для розвитку та взаємодіяння здобувачів освіти [4].

Таким чином, основною педагогічною ідеєю застосування інтерактивних технологій навчання є активізація розумової діяльності здобувачів освіти, актуалізація опорних знань, індивідуалізація освітнього процесу, надання можливості самостійного осмислення значення здобутих знань для використання їх на практиці, виховання позитивного ставлення до пізнавальної

діяльності. Разом з цим, в процесі інтеракції, індивідуальні завдання переростають у групові, кожний учасник робить унікальний внесок у спільні здобутки, зусилля кожного є необхідною умовою успіху всієї групи. Уміле використання різноманітних інтерактивних технологій під час організації освітнього процесу знімає нервові напруження, дає змогу змінювати «звичні» форми діяльності, зосереджуватися на вузлових проблемах, які потребують повсякденної уваги.

Блер Шеппард, керівник міжнародної групи з розробки стратегії і розвитку лідерства корпорації PwC стверджує, що сучасні дослідження ринку праці, прогнози розвитку суспільства та перспективи професійного розвитку особистості свідчать про наступне:

- для того щоб бути актуальним, потрібно постійно пристосовуватися та взаємодіяти з оточуючими, при цьому залишатися вірними собі і своїм ідеалам;
- сучасним підліткам важливі не стільки отримані знання, як сам процес навчання;
- навчання не тільки новим навичкам, а й новим способам мислення – це процес довжиною в життя [6].

З іншого боку, сучасність демонструє новий формат вибудови організацій та взаємодії в різних проектах, так званий «бірюзовий». За таких умов відсутня вертикаль керівництва, результат кожного є важливим складником успіху команди, постійний розвиток, та інше [5]. Досвід реалізації таких проектів та компаній сьогодні свідчить про ефективність такого стилю мислення і компетентностей роботи в команді, що може бути досягнутий саме засобами включення інтеракції в освітній процес.

Як визначено в «Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні», професійна освіта має більшою мірою спрямовуватися на задоволення індивідуальних потреб особистості у здобутті затребуваних на ринку праці кваліфікацій, забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців, професійний розвиток виробничого персоналу підприємств [7]. Підґрунтям вирішення цього завдання в контексті розв'язання протиріч між запитом професійного розвитку особистості, соціокультурного середовища та роботодавців є розвиток інтерактивного освітнього середовища закладу професійної освіти.

Список використаної літератури

1. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник / Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
2. Єрмоленко А. Інтерактивні технології навчання: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО, 2022. 30 с.
3. Інтерактивний - що це таке? Значення слова, визначення, походження, переклад. URL: <http://warface.top/interactive.html>
4. Інтерактивні методи навчання: навч. посібник / за заг. ред. П.Шевчука і П.Фенриха. Щецін: Вид-во WSAP, 2005. 170 с.

5. Історія бірюзової компанії Urtech. URL: <http://surl.li/buymr>

6. Майбутнє ринку праці: Протиборство тенденцій, які будуть формувати робоче середовище в 2030 році. PwC Україна, 2017. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/workforce-of-the-future.html>

7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с.

Єршова Людмила Михайлівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
заступник директора з науково-експериментальної роботи
Інституту професійної освіти НАПН України

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності (2000) та наказу Міністерства освіти і науки України (№ 742 від 28.05.2019 р.) на базі ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти переробної промисловості», ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище», Державного навчального закладу «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування», ДНЗ «Регіональний центр професійної освіти швейного виробництва та сфери послуг Харківської області», ДНЗ «Черкаський професійний автодорожній ліцей», Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Харківській області проводиться експеримент за темою «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності».

В ході виконання завдань дослідження було обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості в учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі: П(ПТ)О) готовності до підприємницької діяльності (рис.1). Зокрема, охарактеризовано такі критерії та відповідні показники:

- мотиваційно-ціннісний (показники: мотивація до здійснення підприємницької діяльності (задоволення потреб різного рівня, любов до певного виду діяльності, визнання, престиж, незалежність, самостійність, розвиток); цінності (особистісні – чесність, порядність, ризикованість, розсудливість, працьовитість; родинні – відповідальність за добробут, честь і престиж родини, виховання і розвиток її членів; суспільні – відповідальність за якість товарів і послуг, податкова культура; державницькі – економічний патріотизм);

- когнітивно-пізнавальний (показник: рівень засвоєння майбутнім кваліфікованим робітником психологічних, економічних і правових знань для успішного відкриття і ведення власного бізнесу);

- діяльнісно-практичний (показник: уміння застосовувати отримані знання на практиці).

КРИТЕРІЇ І ПОКАЗНИКИ ГОТОВНОСТІ УЧНІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

КРИТЕРІЇ	ПОКАЗНИКИ	
МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ	МОТИВАЦІЯ	ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ РІЗНОГО РІВНЯ, ВИЗНАННЯ, ПРЕСТИЖ, ЗАМОЖНІСТЬ, САМОСТІЙНІСТЬ, РОЗВИТОК
	ЦІННОСТІ	ОСОБИСТІСНІ – ЧЕСНІСТЬ, ПОРЯДНІСТЬ, РИЗИКОВАНІСТЬ, РОЗСУДЛИВІСТЬ, ПРАЦЬОВИТІСТЬ; РОДИННІ – ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОБРОБУТ, ЧЕСТЬ І ПРЕСТИЖ РОДИНИ, ВИХОВАННЯ І РОЗВИТОК ЇЇ ЧЛЕНІВ; СУСПІЛЬНІ – ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЯКІСТЬ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ, ПОДАТКОВА КУЛЬТУРА; ДЕРЖАВНИЦЬКІ – ЕКОНОМІЧНИЙ ПАТРІОТИЗМ; ПРОФЕСІЙНІ – ПІДПРИЄМНИЦЬКА ЧЕСТЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ОРІЄНТАЦІЯ НА РЕЗУЛЬТАТ, НЕЗАЛЕЖНІСТЬ
КОГНІТИВНО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ	ЗНАННЯ	ПСИХОЛОГІЧНІ
		ЕКОНОМІЧНІ
		ПРАВОВІ
ДІЯЛЬНІСНО-ПРАКТИЧНИЙ	УМІННЯ Й НАВИЧКИ	АКТИВНІСТЬ
		УСПІШНІСТЬ
		РЕФЛЕКСІЯ

Рис.1.

Кожен із показників оцінювався за шкалою рівнів: низький, середній, достатній, високий.

Обґрунтовано діагностичний інструментарій для виявлення рівня розвиненості основних показників готовності учнів до підприємницької діяльності. Проведено діагностичне тестування учнів закладів професійної освіти, в якому взяли участь 438 здобувачів освіти 1-2 курсів: 95 (Вінниця), 52 (Черкаси), 90 (Одеса), 49 (Львів), 152 (Харків). Всі методики адаптовані для онлайн-тестування в кожному з закладів освіти, що є учасниками експерименту (Доступно: <http://surl.li/atyfj>).

У процесі онлайн-тестування з'ясувалися: мотиви вибору професії, готовність до ризику, рівень суб'єктивного контролю, професійні ціннісні орієнтації, професійна спрямованість особистості, орієнтація на певний тип професійного середовища, розвиненість вольових якостей особистості.

Окрім тестування застосовувалися також інші методи: аналіз успішності з економічних дисциплін, педагогічне спостереження та фіксування інформації. Класними наставниками і психологами закладів освіти було зафіксовано стартовий (на початку експерименту) рівень знань учнів про особливості своєї особистості (аналіз успішності), правові та економічні основи підприємницької діяльності (опитування) та рівень активності учнів у позашкільній діяльності (фіксування участі у конкурсах професійної майстерності, проектній діяльності, активності на заняттях і в соцмережах тощо).

Узагальнений аналіз результатів проведеного дослідження дав змогу встановити, що переважній більшості діагностованих учнів (57%) притаманний початковий рівень готовності до підприємницької діяльності. Цінності й мотиви учнів даного рівня характеризуються: розмитістю уявлень про роль підприємництва в суспільстві й державі; відсутністю чітких уявлень про своє ставлення до підприємництва та його роль у суспільстві й державі, відсутністю стійкого інтересу до позашкільної діяльності (конкурси, змагання, олімпіади),

домінуванням зовнішньої мотивації (прагнення високого заробітку і престижу, наявність страху осуду та невдачі). Даному рівню властива фрагментарність і несистематичність знань про підприємницьку діяльність та особистість підприємця: економічних (про підприємництво як вид діяльності); правових (про умови відкриття і ведення власної справи, про законодавство у сфері регулювання підприємницької діяльності); психологічні (слабка поінформованість про риси та якості особистості, сприятливі для відкриття і ведення власної справи; наявність заниженої самооцінки; нерозвинені вольові якості та відсутність уявлень про шляхи їх розвитку). Діяльність учня початкового рівня готовності до підприємницької діяльності характеризується: низьким рівнем активності на заняттях (уникання додаткових самостійних завдань, відсутність бажання готувати виступи, повідомлення реферати, брати участь в обговореннях); слабким виявом ініціативи у колективних і групових видах позааудиторної роботи; низьким рівнем готовності до успіху й відсутністю історій власного успіху; невмінням презентувати власну ідею. Для цього рівня характерна також низька здатність до самоаналізу успіхів і невдач, самоконтролю й саморегуляції поведінки.

Достатній рівень готовності до підприємницької діяльності виявили 35% діагностованих учнів. Цей рівень характеризується незначною впливовістю внутрішніх індивідуальних і соціально-значимих мотивів; наявністю загальновідомих уявлень про роль підприємництва в суспільстві й державі, розумінням бюджетоформуючої ролі підприємництва; усвідомленням власної мотивації до підприємницької діяльності (достаток родини, фінансова незалежність, престижність); розумінням необхідності брати участь у планових заходах закладу освіти. Даному рівню властива наявність основних знань про підприємницьку діяльність та особистість підприємця: економічних (про ринок праці, про підприємництво як вид діяльності); правових (про умови відкриття і ведення власної справи); психологічних (поінформованість про основні риси та якості особистості, сприятливі для відкриття і ведення власної справи; наявність адекватної самооцінки; знання важливих для підприємництва вольових якостей і методів їх розвитку). Діяльність учня достатнього рівня готовності до підприємницької діяльності характеризується: помірною активністю на заняттях (підготовка визначеної програмою кількості повідомлень і рефератів, участь у обговореннях); участю в колективних і групових видах роботи; умінням представляти власні ідеї; наявністю історій власного успіху. Для цього рівня характерна також здатність аналізувати причини своїх успіхів і невдач, контролювати власну поведінку, визначати завдання для розвитку окремих рис і якостей своєї особистості, визначати кар'єрні орієнтири.

Високий рівень готовності до підприємницької діяльності виявили лише 8% діагностованих учнів. Цей рівень характеризується наявністю: усвідомлених ціннісних уявлень про роль підприємництва в суспільстві й державі; високим рівнем внутрішньої індивідуальної та суспільно-значимої мотивації до підприємницької діяльності (прагнення до творчої діяльності,

очікування задоволення від корисних для суспільства справ, усвідомлений інтерес до активної комунікації); розумінням бюджетоформуючої ролі підприємництва та його ключового значення для формування середнього класу людей та зміцнення демократичних засад розвитку суспільства; усвідомленням власної мотивації до підприємницької діяльності (достаток родини, фінансова незалежність, престижність, соціальна відповідальність, економічний патріотизм); усвідомленою потребою активної участі у пропонованих закладом освіти позашкільних заходах. Даному рівню властива наявність позапрограмних знань про підприємницьку діяльність та особистість підприємця: економічних (про ринок праці та основні методи його аналізу, про підприємництво як вид діяльності, про історії професійного успіху в обраній галузі); правових (про умови відкриття і ведення власної справи, про законодавство у сфері регулювання підприємницької діяльності; про основні юридичні проблеми сучасних підприємців; про державні та громадські інституції, створені з метою допомагати при відкритті й веденні підприємницької діяльності); психологічні (поінформованість щодо існування методик створення психологічного портрета підприємця, знання окремих методик діагностики особистості; наявність заниженої самооцінки; нерозвинені волевільності якості та відсутність уявлень про шляхи їх розвитку, низький рівень готовності до успіху). Діяльність учня високого рівня готовності до підприємницької діяльності характеризується: умінням визначати й корегувати рівень домагань і самооцінку особистості; високим рівнем активності на заняттях, у колективних і групових видах роботи, соціальних мережах; здатністю ініціювати власні заходи та заохочувати інших до участі в них; умінням презентувати бізнес-ідеї, створювати план їх реалізації; наявність історій власного успіху, уміння створювати архів успішних справ, е-портфоліо. Для цього рівня характерна також здатність до самоаналізу успіхів і невдач, самоконтролю й саморегуляції поведінки; знання психологічного автопортрету побудови планів розвитку своєї особистості та кар'єри.

Отримані результати переконали в необхідності комплексного забезпечення організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності. Такі умови визначалися шляхом проведення опитування (<http://surl.li/atxla>), тестування (<http://surl.li/atyfj>), експертного оцінювання (<http://surl.li/atxng>). До них віднесено: оновлення змісту дисциплін загальнопрофесійної, професійно-теоретичної та загальноосвітньої підготовки компонентою інноваційного підприємництва; розроблення методики формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в закладах П(ПТ)О; розвиток соціального партнерства; підготовка комплексу навчально-методичного забезпечення вивчення інноваційного підприємництва [1-7].

Розроблено методику формування у майбутніх кваліфікованих робітників готовності до підприємницької діяльності [12], що передбачає використання навчальної програми «Основи інноваційного підприємництва» [8] та впровадження програми експериментальних заходів для впливу на визначені

вище показники.

З метою підготовки творчих груп закладів освіти до впровадження передбаченої методикою навчальної програми та програми експериментальних заходів лабораторією професійної кар'єри ПТЮ НАПН України було проведено 10 організаційних і навчальних вебінарів і круглих столів та передбачено інші види діяльності (рис.2).

Рис.2.

Результати, отримані учасниками експерименту в ході здійснення інноваційної освітньої діяльності, представлялися та оприлюднювалися шляхом участі у 8 масових заходах та в 7 публікаціях наукового та виробничо-практичного характеру [9-15].

У закладах освіти, що є учасниками експерименту, здійснено адаптацію розробленої в ході експерименту методики розвитку готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності з урахуванням відповідної галузевої специфіки («промисловість», «торгівля і громадське харчування», «житлово-комунальне господарство і невиробничі види побутового обслуговування населення», «будівництво», «зв'язок», «транспорт»).

Протягом 2021 року з метою впровадження методики розвитку готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності у закладах освіти було реалізовано програми експериментальних заходів, адаптовані до специфіки кожного закладу (<http://surl.li/bujta>) (рис.3).

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ РОБОЧИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ І ПЛАНІВ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

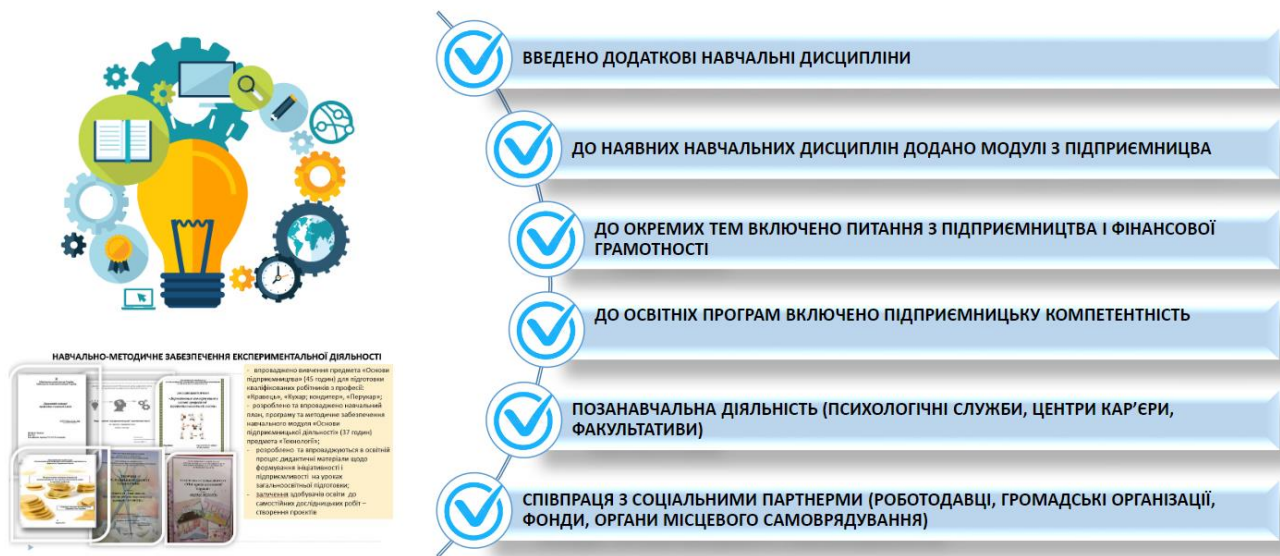

Рис. 3.

За результатами реалізації програми експериментальних заходів видано збірник авторських розробок, у якому представлено найбільш ефективні форми роботи з розвитку готовності молоді до підприємницької діяльності [9-10; 12-15], підготовлено матеріали для методичних рекомендацій з формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності.

Отже, відповідно до завдань формувального етапу експерименту протягом року учасниками експерименту було: визначено критерії, показники та рівні сформованості в учнів закладів П(ПТ)О готовності до підприємницької діяльності; проведено діагностичне тестування учнів та виявлено рівень розвиненості в них основних показників готовності до підприємницької діяльності; створено організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності; розроблено методичку формування у майбутніх кваліфікованих робітників готовності до підприємницької діяльності; проведено серію заходів для підготовки творчих груп до впровадження розробленої методички в освітній процес закладів П(ПТ)О; у закладах освіти методичку формування у майбутніх кваліфікованих робітників готовності до підприємницької діяльності адаптовано до галузевої специфіки закладу та впроваджено в освітній процес; отримані результати (методичні рекомендації, практикум, розробки уроків і позанавчальних заходів, бізнес-проекти тощо) оприлюднено на масових заходах різних рівнів, періодичних виданнях та опубліковано у збірнику авторських розробок.

На наступному етапі роботи передбачено: виявлення регіональної та галузевої специфіки формування готовності молоді до відкриття власної справи; проведення повторного діагностичного тестування учнів – учасників експерименту для з'ясування ефективності створених у закладах освіти педагогічних умов.

Список використаної літератури

1. Alieksieieva, S., Yershova, L., Kravets, S., Lapshyna, O. & Odnoroh, H. Self-education and self-management to develop entrepreneurship competence in future professionals. *SHS Web of Conferences*. 2021. 104. 03002. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110403002>
2. Алексеева, С.В., Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., & Сохацька, Г.М. (2021). *Основи економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник*. Житомир: Полісся.
3. Алексеева, С.В., Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Закатнов, Д.О., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., & Сохацька, Г.М. (2021). Підприємницька компетентність майбутніх фахівців: методичний посібник. Житомир: Полісся.
4. Гриценко, І.А., Байдулін, В.Б., & Савченко, М.О. (2021). *Від бізнес-ідеї до підприємницького успіху: методичні рекомендації*. Житомир: Полісся.
5. Гриценко, І.А., Сохацька, Г.М., Базиль, Л.О., & Орлов, В.Ф. (2021). Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу). В Радкевич, В. О., & Єршова, Л. М. (Ред.). *Професійна (професійно-технічна) та фахова передвища освіта: інформаційно-аналітичні матеріали (с.41-69)*. Житомир: Полісся
6. Єршова, Л.М. (2021). Модернізація змісту загальноосвітньої підготовки в системі професійної (професійно-технічної) освіти. В *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: збірник матеріалів XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) (25 березня 2021 р.)*. (с. 29-34). К.: ІПТО НАПН України.
7. Єршова, Л.М. (2021). Самоменеджмент як основа розвитку в майбутніх фахівців навичок ведення власної справи. Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи. В *Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (25-26 листопада 2021 р.)*.
8. Закатнов, Д. О. (ред.) (2019). Основи інноваційного підприємництва: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної освіти). *Професійна освіта*, 2 (83), 33-35
9. Іващенко, О.М. (2021). Організація підприємницької діяльності в дитячому кафе здорового харчування «Балу»: бізнес-план. В *Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової (с. 244-252)*. Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва).
10. Полякова, Л.І. (2021). Мої кроки до власної справи. Салон «МАМА BEAUTY»: практично-орієнтований проект. В *Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової (с. 253-265)*. Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва).
11. Tkachenko, M. (2021). Organization of innovative educational activity for formation of readiness of future qualified workers for entrepreneurship. *Professional Pedagogics*, 1(22), 132-142. <https://doi.org/10.32835/2707->

<https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/663/843>

12. Ткаченко, М. В. (2021). Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в галузі торгівлі та ресторанного господарства: методичні рекомендації. В *Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової* (с. 291-324). Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва).

13. Філіпова, А.В. (2021). Методика підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності в умовах змішаного навчання (з досвіду роботи). В *Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової* (с. 332-337). Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва)..

14. Філіпова, А.В. (2021). Створення власної справи в умовах карантину: урок виробничого навчання з використанням змішаної форми навчання: методична розробка уроку. В *Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової* (с. 151-173). Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва).

15. Шарикіна, А.С. (2021). Формування підприємницької компетентності на уроках іноземної мови (з досвіду роботи). В *Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової* (с. 326-331). Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва).

Жукова Дар'я Віталіївна,

аспірантка спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Глухівського національного педагогічного університету

імені Олександра Довженка

Науковий керівник: Ігнатенко Ганна Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти та

технологій сільськогосподарського виробництва

Глухівського національного педагогічного університету

імені Олександра Довженка

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Динаміка соціально-економічного розвитку суспільства, демократизація та гуманізація освіти зумовлюють необхідність визначення ефективних шляхів та засобів забезпечення підготовки висококваліфікованих креативних спеціалістів. Звідси актуальною проблемою сучасної психолого-педагогічної

науки та практики є розвиток творчої особистості майбутніх педагогів професійного начання, оскільки від її вирішення багато в чому залежить якість підготовки в майбутньому кваліфікованих робітників в умовах закладів професійної професійно-технічної освіти [1].

У сучасних умовах педагог повинен мати здатність творчо і нестандартно мислити. Тому одним із найважливіших завдань вищих педагогічних закладів освіти на сучасному етапі є пошук найбільш ефективних та дієвих форм роботи з розвитку креативності майбутніх освітян.

До питання розвитку творчої обдарованості людини звертались низка науковців, зокрема, Р. Штернберг вивчав зв'язок креативності та інтелекту, С. Сисоева вивчала індивідуально-психологічні особливості творчих людей і т.д..

Саме педагог багато в чому супроводжує та надихає творчий розвиток людини у найбільш чутливі до педагогічного впливу періоди його життя. Метою та результатом педагогічної творчості є творчий розвиток тих, хто навчається, який передбачає поступове формування у них здатності до творчості - невід'ємної якості особистості, що поєднує у собі спрямованість та мотиви, творчі здібності та психічні процеси, характерологічні якості особистості, що забезпечують успіх у творчості [2].

На відміну від особистісного підходу до вивчення процесу формування креативної особистості освітянина, у дослідженні творчості педагога пріоритет надається діяльнісному підходу: творча професійна діяльність педагога вважається провідним фактором, що впливає на розвиток творчих здібностей. При цьому саме у процесі творчої професійної діяльності розкриваються творчі можливості педагога, відбувається їх реалізація та розвиток. У таких умовах виникає необхідність підготовки до розуміння рівня власної творчої професійної педагогічної діяльності, формування потреби аналізувати власний педагогічний досвід та реалізовувати педагогічний досвід інших з урахуванням своєї творчої індивідуальності.

У процесі підготовки педагогів необхідно враховувати особистість та якості творчої особистості, у тому числі: спрямованість на самореалізацію, в якій виявляються духовно-естетичні якості особистості; прагнення до досягнення мети, коли творчість є сенсом життя; незалежність та автономія думок та суджень; відкритість та щирість особистості, її справжність; оригінальність розв'язання задачі при створенні художнього образу, ініціативність та гнучкість особистості; віра у власні сили та їх адекватна оцінка; високий рівень рефлексії, самокритики та критичного мислення; відкритість досвіду, сприйняття незвичайного, нового, оригінального в навколишньому світі та передача власного ставлення до світу [3].

Професійно-педагогічна підготовка майбутніх педагогів професійного навчання має свої особливості та має дві мети: по-перше, розвивати творчі здібності освітян та стимулювати їх творчий пошук засобами навчальної, позанавчальної, дослідницької та самостійної роботи; по-друге, озброїти майбутніх педагогів прийомами, методами, технологіями стимулювання та розвитку творчого потенціалу у процесі навчальної та позанавчальної

діяльності. Аудиторна робота відіграє винятково важливу роль у розвитку творчих здібностей майбутніх педагогів професійного навчання.

Формуванню творчої особистості майбутнього фахівця в освітньому процесі сприяє використання нетрадиційних форм та методів навчання, інноваційних технологій навчання, спрямованих на розвиток творчих здібностей: вирішення професійних завдань моделювання та вирішення педагогічних ситуацій, мікронавчання, творчі зміни, дидактичні, рольові та ділові ігри, діалогічні форми та методи взаємодії суб'єктів освіти, реалізація науково-дослідних проєктів, конкурсів, творчих майстерень, дискусій з проблем сучасної освіти тощо. Перевага перед простим сприйняттям готової інформації полягає в тому, що при вирішенні тих чи інших завдань освітянин активно і творчо мислить, а це призводить не тільки до міцності та ґрунтовності знань, але й до набуття цінної розумової якості – здатності орієнтуватися у будь-якій ситуації та самостійно знаходити шляхи вирішення нестандартного завдання.

Індивідуально-диференційована система навчання, в основі якої лежить індивідуально-диференційований підхід, створює гнучкі умови для активного перетворення власної навчальної діяльності та її пристосування до педагогічних вимог педагогів. Кожен студент, виходячи з педагогічних вимог індивідуально-орієнтованого плану, визначає персональну програму навчальної діяльності. Це пов'язано з тим, що ця система навчання забезпечує взаємозв'язок мотиваційної і регулятивної поведінки сторін з допомогою широкого використання механізмів мотивації, стимулюючих успіхи у навчанні.

Важливою складовою освітнього процесу ВЗО є науково-дослідна робота, яка є органічною частиною освіти, основним елементом та рушійною силою його розвитку. Це необхідна умова підготовки майбутніх креативних педагогів професійного навчання. Окреслена робота сприяє розвитку творчого мислення, творчих здібностей, умінь та навичок дослідницького характеру, поглибленню знань з конкретного предмета [4].

Як бачимо, педагогічна творчість відображає процес особистісно-професійної реалізації та самореалізації педагога у професійно-педагогічній діяльності [5].

Таким чином, креативність педагога професійного навчання є обов'язковою характеристикою цілісної особистості, обумовленої відповідними психолого-педагогічними умовами та високим рівнем сформованості його професійних та особистісних якостей. Тому стратегія творчого підходу до організації освітнього процесу у вищій школі повинна включати усвідомлення майбутніми педагогами професійного навчання власних особистісних та професійних можливостей, розвиток педагогічних здібностей; задоволення потреб у новизні та нестандартних способах вирішення професійних завдань.

Список використаних джерел

1. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання на засадах компетентнісного підходу : кол. монографія / за наук. ред. В. І. Ковальчука. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. 194 с.

2. Дубасенюк О. А. Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів 2011, С. 23-28.
3. Енциклопедія освіти, Харків, 2008, 1040 с.
4. Овчаров С. М. Індивідуально-диференційована система професійного навчання майбутніх учителів інформатики, Полтава, 2010, 120 с.
5. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості, Київ, 2006, 344 с.

Заїка Артем Олексійович,
аспірант кафедри професійної освіти та
технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Дослідження проблеми опису та формування цифрової компетентності педагога в цифровому освітньому середовищі – один з напрямків, що активно розвиваються в галузі дослідження професійної діяльності педагога. Сьогодні це поняття залишається недостатньо вивченим: відсутні чіткі визначення даного феномену, опис його компонентної структури та шляхів формування.

Модель цифрової компетенції педагога ЮНЕСКО складається з п'яти основних галузей професійної цифрової компетентності: мотивація до навчання у цифровому середовищі; освітня діяльність та оцінювання; моделювання та проєктування освітнього середовища; поширення цифрового контенту; професійний розвиток педагога [2].

Цифрова компетентність педагога передбачає готовність до професійної діяльності в цифровому освітньому середовищі, його здатність до пошуку, аналізу та творчого перетворення інформації, здатність до оволодіння вміннями та навичками в галузі цифрових технологій, володіння вміннями та навичками відбору, проєктування та розробки цифрових засобів навчання, вибору цифрових технологій для реалізації освітнього процесу [1].

Структура цифрової компетентності педагогічного працівника в більшості досліджень представлена чотирьома ключовими компонентами, що враховують особливості професійно-педагогічної діяльності: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та оцінювально-рефлексивний.

Мотиваційний компонент цифрової компетентності майстра виробничого навчання в сучасних умовах становить особливий інтерес, тому що він відображає усвідомлену потребу особистості в застосуванні цифрових технологій у професійній діяльності.

Реалізація моделі з формування цифрової компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання здійснюється за допомогою застосування викладачем цифрових освітніх ресурсів та цифрових технологій під час проведення лекційних та практичних занять, самостійним створенням

здобувачем освіти цифрових ресурсів для представлення свого виступу на практичних заняттях. У процесі навчання використовуються як традиційні, так і сучасні форми та методи навчання, сучасні цифрові технології та можливості цифрового освітнього середовища [3].

Спираючись на результати науково-педагогічних досліджень, мотиваційний компонент цифрової компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання розглядається як сукупність внутрішніх та зовнішніх мотивів до своєї майбутньої професійної діяльності, що характеризується прагненням майбутнього педагога до застосування цифрових технологій, бажанням самовдосконалюватись у сфері цифрових освітніх технологій, прагнення до досягнення успіху під час розв'язання нестандартних завдань. Показниками сформованості мотиваційного компонента є: професійно-особистісна позиція стосовно професійної діяльності в умовах цифровізації освіти; зацікавленість до проблем цифровізації освіти; психологічний комфорт у процесі освоєння цифрових технологій; власні мотиви до освоєння цифрових технологій та використання цифрових освітніх ресурсів; потреба у досягненні результатів освоєння цифрових технологій тощо [4].

Для формування цифрової компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання необхідно розробити комплекс завдань, який являє собою спеціальний дидактичний засіб, що об'єднаний єдиною дидактичною метою – сформувати цифрову компетентність та всебічно розвивати здобувача освіти. Розроблений комплекс завдань повинен реалізовувати загальні дидактичні функції (розвиваючу, навчаючу та виховну), а також специфічні функції (мотиваційну, інформаційну, рефлексивну).

Завдання комплексу навчальних завдань повинні бути орієнтовані, перш за все, на формування стійкої мотивації до оволодіння навичками роботи з цифровими технологіями та їх практичного застосування у освітній та майбутній професійній діяльності, спрямований на самостійну роботу здобувача освіти. До комплексу завдань з формування цифрової компетентності майбутнього майстра виробничого навчання доречно включити завдання таких видів [5]:

- завдання, що формують готовність до оволодіння навичками роботи з цифровими технологіями та використання цифрових освітніх ресурсів;
- завдання, що формують знання можливостей основних цифрових освітніх ресурсів і платформ для організації освітнього процесу;
- завдання, що формують здатність розрізняти основні види цифрових освітніх ресурсів і застосовувати їх на відповідних етапах навчального заняття для підвищення його ефективності;
- завдання, що формують здатність до оцінки власних результатів освоєння цифрових технологій.

Високий рівень сформованості мотиваційно компонента цифрової компетентності дозволить майстру виробничого навчання вдосконалюватися в галузі цифрових технологій, вивчати нові цифрові та педагогічні технології та їх дидактичні можливості для ефективної організації освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Ottestad G., Kelentrić M. Professional Digital Competence in Teacher Education. *Nordic Journal of Digital Literacy*. 2014. Vol. 9. № 4. P. 243–249.
2. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers (Version 3). France: United Nations Educational, 2018. 66 p.
3. Ковальчук, В. І., Заїка, А. О. Формування цифрової компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання сільськогосподарського профілю. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2021. № 85(5). С.118–129.
4. Моїсеєнко М. В., Ків А. Ю. Дидактичні умови формування цифрової компетентності студентів педагогічних університетів. *Educational Dimension*. 2020. Vol. 54. Issue 2. P. 165–178.
5. Поясок Т. Б., Беспарточна О. І. Організація педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу в комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі закладу вищої освіти. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2018. Том 67. № 5. С. 199–212.

Замрозович-Шадріна Світлана Романівна,

доктор педагогічних наук, доцент

кафедри фахових методик і технологій початкової освіти

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчання майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах має розосереджений характер, адже кожна із спеціальностей не спрямована на загальні завдання інтелектуально-творчого розвитку особистості, а бере участь у вирішенні вузькопрофесійних завдань.

Аналізуючи дані останніх досліджень і публікацій, можемо зазначити, що питанням професійної підготовки майбутніх педагогів займалися багато вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретичні та методологічні основи розкрито у працях О. Духновича, Я. Коменського, А. Макаренка, О. Мороза, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, К. Ушинського. У наш час розв'язанням даної проблеми займаються В. Андрущенко, А. Богущ, І. Зязюн, В. Коцур, Н. Ничкало, В. Паламарчук, О. Пехота, О. Савченко, В. Семиченко, С. Сисоєва та ін.

Серед основних завдань освітньої галузі, які виокремлені в Законах України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Державній національній програмі „Освіта” (Україна ХХІ століття), Національній доктрині розвитку освіти в Україні значну роль відіграє активізація людського фактору, забезпечення можливості розвивати творчий потенціал кожної людини. У зв'язку з розвитком цивілізації висувуються нові вимоги перед особистістю, перед освітою, що має велике значення для її розвитку.

Навчально-виховний процес підготовки майбутніх педагогів повинен

проходити в системі інноваційних технологій навчання, використовуючи нові ефективні нововведення психолого-педагогічної науки [1; 2; 3]. Тому вищі навчальні заклади повинні створити нову практику освіти, забезпечивши для цього такі педагогічні умови:

- науково-інтелектуальні сили та фінансові ресурси;
- довготривалі дослідження з розробки нової психолого-педагогічної теорії та практики;
- професіоналізм, наукова кваліфікація учасників інноваційного процесу, що сприятиме виходу майбутніх педагогів на рівень постановки проблем розвитку педагогічної освіти.

Наукові колективи кафедр, лабораторії психолого-педагогічного напрямку розробляють науково-методичне забезпечення навчального процесу, навчально-методичні комплекси для засвоєння майбутніми педагогами психолого-педагогічних навчальних дисциплін, що сприятиме їх креативному розвитку.

Підготовку майбутніх педагогів необхідно розглядати як цілісну систему, яка складається з трьох напрямків:

- наукового, що вивчає закономірності професійного становлення особистості для розробки методів, засобів і способів використання психолого-педагогічних знань в умовах НУШ;
- прикладного, який виконує психолого-педагогічне забезпечення всього навчально-виховного процесу, зокрема, складання навчальних програм, створення посібників і підручників, розробку психолого-педагогічних основ педагога, в освітніх установах, спеціальних навчально-виховних установах, в управлінській сфері, правоохоронних органах, включаючи роботу з неповнолітніми та ін., де основною є психопрофілактика, психолого-педагогічна діагностика, розвиток, корекція, консультування, а серед основних видів діяльності майбутнього педагога є консультаційна; діагностико-аналітична; корекційно-розвивальна, організаційно-методична; соціально-педагогічна; культосвітня.

Професійна компетентність передбачає сформованість у майбутнього фахівця єдиного комплексу знань, навичок, умінь, психолого-педагогічних якостей і професійних акмеологічних позицій. Рольовими характеристиками професійної компетентності педагога є знання, навички й уміння, а інші компоненти є суб'єктивними характеристиками та показують ставлення педагога до професійної діяльності. Досягнення різних рівнів професійної компетентності визначається різними факторами, серед яких індивідуальні обмеження, які є протипоказаннями для виконання професійних функцій.

Дослідження вчених, наші спостереження переконливо доводять, що якість професійної підготовки майбутніх педагогів до інноваційної діяльності підвищується, якщо створено таке освітнє середовище, яке забезпечує їхній професійно-творчий розвиток з допомогою використання особистісно орієнтованого навчання, поєднання колективної роботи з роботою в малих групах, проведення тренінгових занять із майбутніми фахівцями, використання

технології проектного навчання. Застосування технології проектного навчання сприяє розвитку у студентів креативності, ініціативності, які допоможуть їм розпізнати їхні нахили та інтереси.

Отже, підготовка майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі до інноваційної діяльності свідчить про усвідомлення зростаючої ролі інноваційних процесів у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Інноваційні педагогічні технології: Словник-довідник / автор-упорядник І.М. Дичківська. Рівне: РДГУ, 2003. 43 с.

2. Пехота О. М. Особистісно орієнтована освіта і технології. Неперервна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Віпол, 2000. С. 274-318.

3. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект: науково-методичний посібник / за ред.. Л. Даниленко. Київ: Логос, 2001. 185 с.

Зінченко Володимир Павлович,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ І SWOT-АНАЛІЗУ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Протягом останніх років освіта перебуває у стані перманентного реформування, насамперед через адаптацію системи освіти України до європейської. Окрім того, суттєві зміни в організації освітнього процесу відбулись через пандемію, а наразі й військовий стан.

У практику ЗВО увійшло віддалене навчання з використанням різноманітних дистанційних технологій і платформ. При цьому різко зросло значення самостійної роботи здобувачів.

Мета роботи полягає у обґрунтуванні можливостей застосування ментальних карт і SWOT-аналізу для активізації освітньої діяльності майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання.

В цьому аспекті важливим чинником ефективності освітнього процесу є у навчально-пізнавальна активність і умотивованість здобувачів вищої освіти [5].

Провідну мотивацію здобувачів вищої освіти можна поділити на такі типи: 1) широкі соціальні мотиви; 2) науково-пізнавальні мотиви; 3) професійні мотиви; 4) утилітарні мотиви; 5) мотиви соціальної ідентифікації [1].

Крім того, навчальна активність здобувачів залежить від рівня пізнавальних здібностей та дисциплінованості.

Пізнавальні здібності студентів є передумовою успішного виконання навчально-пізнавальної діяльності. Це перцептивні, мислительні, мнемічні здібності [4].

Засобів активізації самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів існує дуже багато і вони мають забезпечувати: участь у дискусіях і обговореннях; здатність ставити запитання; вміння відстоювати свою позицію; рецензування та оцінювання відповідей та виконаних робіт інших студентів; самостійний вибір завдань відповідно до своїх можливостей; знаходження різних варіантів рішень проблеми чи задачі; здійснювати рефлексію власної діяльності [2, с.127].

В умовах дистанційного навчання суттєво змінюється роль викладача.

Якщо в традиційній педагогіці викладач розглядався насамперед як «передавач» знань і контролер, то нині він стає фасилітатором, який здатний організовувати і координувати роботу у групі, допомагати та полегшувати оволодіння програмовими компетентностями. На думку Т. Манна, фасилітатор є насамперед комунікатором, який може: спрямовувати та структурувати обговорення проблем, визначати ефективні рішення у дискусії, брати на себе ризики за результати обговорення, вільно і цікаво спілкуватись, умотивувати здобувачів до активної дискусії [7].

Основними умовами, що забезпечують успішність оволодіння здобувачами програмовим матеріалом є: доцільне розміщення в аудиторії, що сприяє вільній комунікації; мотивація навчання за рахунок актуалізації минулих знань та створення проблемних ситуацій; викладач у ролі фасилітатора для зменшення авторитарного впливу; використання ділових та рольових ігор; взаємоаналіз та обговорення питань; використання ментальних карт при підготовці відповідей; застосування SWOT-аналізу при вивченні окремих проблем.

Ці засоби активізації пізнавальної діяльності широко використовуються у освітньому процесі, але вони мають свою специфіку в умовах дистанційного навчання.

Важливою умовою активізації пізнавальної діяльності на практичних і семінарських заняттях є доцільне розміщення здобувачів у аудиторії. Стандартна фронтальна схема, коли викладач перебуває за кафедрою лицем до студентів є малоефективною, бо не забезпечує вільного діалогу і взаємодії між учасниками освітнього процесу. Для проведення занять створюється «круглий стіл», або декілька окремих блоків столів для розміщення студентів лицем один до одного. Таке розміщення стимулює активність і спрямовує на жваве обговорення проблем. Біля столів встановлюються декілька кліп-чартів, якщо таке неможливо, то на кожному блоці столів – великі аркуші паперу і фломастери.

При дистанційному навчанні цю умову можна деякою мірою забезпечити створенням віртуальних круглих столів.

Значну роль у осмисленні та оволодінні програмовим матеріалом можуть відігравати ментальні карти, які доцільно використовувати у підготовці питань на практичних чи семінарських заняттях.

Ментальні карти (карти пам'яті від англ. mind map) — спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем. Вони використовуються для створення, візуалізації, структурування і класифікації ідей, а також як засіб для навчання, організації, вирішення завдань, ухвалення рішень, при написанні доповідей, статей [6].

Для створення ментальних карт існує багато спеціальних програм, доступних в Інтернеті, але, на нашу думку, найкращий ефект досягається при виконанні їх вручну за допомогою кольорових фломастерів.

Доцільно використовувати міні-карти для фіксування інформації на лекціях та конференціях.

Озвучуючи свої думки не з тексту, а з ментальних карт, здобувачі користуються живою мовою, не читаючи відповіді на питання. Це сприяє глибшому розумінню проблеми і формуванню важливої для майбутнього вчителя комунікативної компетентності.

Наприклад, при вивченні курсів «Основи наукових досліджень» та «Методологія і методи наукових досліджень» ментальні карти виявляються ефективними при розгляді кожної з тем, зокрема «Методологічні основи наукового пізнання», «Організація та проведення наукового дослідження», «Педагогічний експеримент», «Педагогічна діагностика» та інші.

Наступним засобом активізації навчальної діяльності, який ми використовуємо на заняттях, є SWOT-аналіз, що спрямований на розвиток критичного мислення.

Абревіатура цього терміну містить перші літери елементів аналізу і розшифровується як: Strengths (сильні сторони); Weaknesses (слабкі сторони); Opportunities (можливості); Threats (загрози).

Нині SWOT-аналіз є одним із дієвих методів активного навчання. Він дає можливість системно проаналізувати об'єкт чи явище, що вивчається шляхом обговорень у малих групах, дискусією, продукуванням власних ідей, пошуком інформації та виробленням спільних рішень [3].

Логічна послідовність SWOT-аналізу:

- виявлення сильних та слабких сторін усередині об'єкта аналізу;
- виявлення зовнішніх можливостей та загроз;
- встановлення зв'язків між ними.

Сильні сторони – це особливості та характеристики організації, особистості чи діяльності, що дають внутрішні можливості для успішного досягнення поставленої мети (високий рівень компетентності, достатнє матеріальне та методичне забезпечення тощо).

Слабкі сторони – це особливості та характеристики організації чи діяльності, що заважають успішному досягненню поставленої мети (брак необхідних ресурсів; недостатнє матеріально-технічне забезпечення, недостатня кваліфікація тощо).

Можливості - це те, що допоможе організації, діяльності особистості розвиватися (набуття нової кваліфікації, впровадження інноваційних технологій, отримання гранту на фінансування та ін.).

Загрози – це зовнішні чинники, які не підвладні організації, особистості і можуть завдати шкоди діяльності, або позбавити переваг.

Під час SWOT-аналізу інформація структурується у вигляді SWOT-матриці.

Наприклад, курс «Методологія і методи наукових досліджень». Тема: «Організація та проведення наукового дослідження».

Практичне завдання.

Скласти завдання на виконання магістерської роботи за своєю темою та здійснити його SWOT-аналіз.

Тема магістерського дослідження «Формування профорієнтаційної компетентності майбутніх викладачів професійного навчання засобами інтердисциплінарної проектної діяльності»

Матриця SWOT-аналізу

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Достатнє володіння автора технологією проектної діяльності. 2. Знання автором основних положень профорієнтаційної роботи. 3. Володіння автором профорієнтаційною компетентністю. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Не всі здобувачі експериментальних і контрольних груп володіють достатньою мірою проектною технологією. 2. Трудомісткість розробки завдань і проектів, та погодження їх з навчальними програмами підготовки здобувачів. 3. Складність забезпечення достатньої взаємодії викладачів, що викладають різні дисципліни, задіяні у проектній діяльності.
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Актуальна тема. Профорієнтаційна компетентність педагога дозволить якісно здійснювати комплектування груп здобувачів професійної освіти. 2. Володіння профорієнтаційною компетентністю забезпечить належний професійний розвиток педагога. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Можливість проблем з затвердженням даної теми, як дуже складної 2. Поява дистанційного навчання «низького якості» у регіонах.

Розроблена матриця може використовуватись для обговорення в групах (віртуальних круглих столах).

SWOT-аналіз може використовуватись при розгляді всіх тем. Але найбільш ефективним він є при вивчення тем, пов'язаних з перспективами реформування і вдосконалення системи освіти, розробки засобів впливу на досліджуваних, діагностики діяльності вчителя тощо.

На основі проведеного дослідження можна констатувати, що ментальні карти і SWOT-аналіз мають значні можливості у активізації освітньої діяльності майбутніх педагогів, особливо в умовах дистанційного навчання.

Список використаної літератури

1. Баклицький І.О. Психологічні особливості навчальної мотивації студентів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2008. Вип. 2. С. 16-27.

2. Гула Л. В. Шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі організації самостійної роботи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. Випуск 72. Том 1. С.126-129.

3. Дмітренко В.С, Джинджоян В.В. SWOT-аналіз євроінтеграційних процесів України. URL: http://confcontact.com/2013_03_15/3_Dmitrenko.htm

4. Ліфінцев С.М. Роль методів навчання у формуванні навчально-пізнавальної активності студентів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 2009, №6. С.92-96.

5. Плис М. А. Фактори формування у студентів мотивації к обучению. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. 2012. № 9. С. 300–305.

6. Позднякова Т.Є. Візуалізація та структурування інформації за допомогою ментальних карт на уроках біології: науково-методичний посібник. Рівне: РОШПО, 2018. 50 с.

7. Mann T. Facilitation - A Manual of Models, Tools and Techniques for Effective Group Working Ring-bound. 2007. 269 p.

Ільїна Тетяна Володимирівна,

старший викладач кафедри професійної та вищої освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СЛУХАЧІВ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інтегральною складовою національної системи освіти є якість освіти, яка, в свою чергу, визначається трьома групами характеристик якості: потенціалу, процесу і результатів освіти.

Найпотужнішою характеристикою, рушійною силою якості освіти є якісна професійна підготовка науково-педагогічного складу закладів освіти. Саме вони гарантують якість процесу формування професіоналізму у учнів через впровадження в навчальний процес ефективних освітніх технологій і використання різних видів якісного контролю, сформованість мотивації до творчої, креативної та ефективної педагогічної діяльності, якість управлінських процесів тощо [3].

Сталий, безперервний процес розвитку, набуття нових та вдосконалення раніше набутих професійних і загальних компетентностей, необхідних у

професійній діяльності науково-педагогічних працівників закладів освіти є одним із гострих питань, що постають в процесі діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти з точки зору забезпечення якості освіти і підвищення конкурентоздатності закладу, а підґрунтям для розвитку, важливим ресурсом поповнення та збагачення знань є система післядипломної педагогічної освіти, для удосконалення та розвитку якої розробляються і впроваджуються відповідні механізми [1].

Аналізуючи процеси, що відбуваються в Україні під час воєнного стану, зокрема, у професійній і вищій освіті, ми звернули увагу на необхідність оперативного реформування діяльності курсів підвищення кваліфікації, а саме тих форм і методів, які вже успішно були впроваджені у навчальний процес, але потребують переосмислення, доповнення та оновлення.

Зупинимося на тих тенденціях, що чітко проявляються, а саме:

- сучасні соціокультурні умови наголошують на самоцінність ідеї неперервної освіти, коли від фахівця, зокрема слухача вимагається постійне вдосконалення своїх професійних знань, не зважаючи на воєнний стан;
- організація освітнього процесу за умови інформаційного суспільства та воєнного стану потребує принципових змін – скорочення аудиторного навантаження, на користь зростання долі самостійної роботи слухачів;
- центр тяжіння у навчальному процесі зміщується з пасивного, репродуктивного сприйняття інформації слухачем на його активну, продуктивну самостійну навчальну діяльність.

Зауважимо, що навчальна діяльність слухача курсів підвищення кваліфікації нами розуміється, як його систематична, самостійна діяльність, яка відбувається без участі або під керівництвом викладача, з частковим відривом або без відриву від виконання професійних обов'язків (педагогічної діяльності) слухачем, що стає домінантою у сучасних умовах - умовах воєнного стану в країні.

Зазначимо, що питання співвідношення між онлайн заняттями та позааудиторними заняттями, наголошує на більш детальній організації самостійної роботи слухачів (СРС), це стосується і загальних принципів, і форм, методів, засобів тощо.

Види СРС у відповідності до місця проведення, характеру та ступеня керівництва з боку викладача, традиційних способів контролю за її результатами, досить чітко та всебічно розглянуті у різноманітних наукових та науково-методичних роботах науковців кафедри професійної і вищої освіти Центрального інституту післядипломної освіти (ЦІПО) [1; 2] .

Але прецедентів організації самостійної роботи слухачів під час саме воєнного стану на даний момент немає, що актуалізує потребу у відповідному науково-методичному супроводі.

З березня 2022 року нами впроваджується у навчальний процес в якості навчального експерименту наступна дистанційна форма спілкування слухачів із викладачами кафедри, яка, на нашу думку, має показати досить ефективні результати в управлінні самостійною роботою слухачів (відповідно до зворотного зв'язку із слухачами різних категорій і з різних регіонів України).

Пропонуємо ознайомитися з основними позиціями алгоритму управління самостійною роботою слухачів курсів підвищення кваліфікації на базі Центрального інституту післядипломної освіти (ЦІПО):

1. Обговорення із слухачами під час тимбілдингу куратором-тьютором умов навчання: форм спілкування (онлайн заняття та консультації), доступ до фонду науково-методичних матеріалів, презентацій лекційних та семінарських занять, тем та питань спецкурсів й тематичних дискусій, форм подання звітних матеріалів, у випадку неможливості бути присутнім на дистанційних (онлайн) заняттях (лист основного змісту, есе в науковому стилі, тези, презентації тощо)), вимоги і критерії оцінки випускної дипломної роботи, консультацій з використанням альтернативних каналів спілкування, зокрема, додатками-месенджерами тощо. Альтернативні канали спілкування підбираються індивідуально, в залежності від поточних умов в яких перебуває слухач.

2. Розміщення науково-методичних матеріалів в електронному кабінеті відповідно до етапів навчання.

3. Розміщення розкладу занять відповідно до етапів навчання із зазначенням лінків, особистої електронної пошти викладачів або альтернативних каналів спілкування, за якими слухач має зв'язатися з викладачем.

4. Відповідно до плану навчання групи слухачів, надання доступу до тестових завдань вхідного контролю знань, що розміщені на платформі.

5. Надання викладачем під час консультацій, відповідно до сформованого розкладу, рецензії щодо звітних матеріалів самостійної роботи слухача у дискусійному форматі, а також, за вимоги слухача, надання додаткових науково-методичних матеріалів, порад щодо виконання індивідуальних завдань та/або погодження теми для написання випускної роботи.

6. Надання слухачем доступу викладачу для перевірки виконаних індивідуальних завдань в рамках самостійної роботи згідно методичних рекомендацій. При цьому, слухач обирає доступний і зручний канал передачі своєї роботи (електронну пошту викладача, послуги Укрпошти, Нової пошти, кур'єрська доставка тощо). У випадку перевищення максимального розміру файлу готової роботи, який можна передати через електронну пошту, висилається ключ доступу на доступний слухачеві сервіс хмарного сховища (наприклад Onedrive, Dropbox, Google Drive тощо).

7. Відповідно до плану навчання групи слухачів, надання доступу до тестових завдань вихідного контролю знань, що розміщені на платформі.

За результатами попереднього обговорення на засіданні кафедри професійної та вищої освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» така форма дистанційного управління самостійною роботою слухачів курсів підвищення кваліфікації в даних умовах воєнного стану визнана оптимальною, але потребує вдосконалення, оскільки має декілька мінусів, а саме:

✓ Збільшення затвердженого навчального навантаження викладачів у зв'язку із значними витратами часу на листування з великою кількістю слухачів та перевірку їхніх індивідуальних завдань самостійної роботи.

✓ Відсутність у слухача умов оперативного отримання та обробки науково-методичного матеріалу, виконання завдань, консультування з викладачем.

✓ Відсутність у слухача мотивації до навчання в наслідок психічного та фізичного напруження, зумовленого воєнним станом.

✓ Ймовірність втрати інформації під час листування (нестабільний інтернет як у викладача, так і у слухача, випадкове потрапляння листів до спаму, помилка при відправленні тощо).

✓ Необхідність постійного спостереження викладачем за різними формами зв'язку зі слухачами.

Для підтвердження та оперативного вирішення проблем, у випадку їх існування, планується проведення експерименту із залученням груп слухачів, які навчаються на курсах підвищення кваліфікації у Центральному інституті післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

Список використаної літератури

1. Концептуальні засади психолого-педагогічної підготовки конкурентоздатного фахівця в умовах післядипломної педагогічної освіти: на вибірці науково-педагогічних працівників / автор. кол. : Л. М. Сергєєва, О. І. Бондарчук, М. І. Скрипник, А. О. Молчанова, О. А. Філь ; наук. ред. Г. О. Козлакова. К. : ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти», 2015. 40 с. URL: <http://surl.li/byvsm> (дата звернення 20.04.2022).

2. Купрієвич, В. (2018). Модель професійного самовдосконалення керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти у процесі підвищення кваліфікації. *Professional Pedagogics*, (15), 41–47. URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/52> (дата звернення 21.04.2022).

3. Сергєєва Л.М., Стойчик Т.І. Конкурентоздатність як умова професійного становлення фахівців: монографія. / Л.М. Сергєєва, Т.І. Стойчик, Дніпро: Журфонд, 2020. 181 с. URL: <http://surl.li/byvsq> (дата звернення 20.04.2022).

Кайтановська Ольга Миколаївна,

науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення професійної освіти ДНУ Інституту модернізації змісту освіти, аспірантка ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОПЕРАТОРІВ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

Нині методологічним підґрунтям розвитку системи освіти в Україні виступають провідні ідеї, принципи та положення сучасної філософії освіти, психології, педагогіки, дидактики. Завдяки педагогічним теоріям відбувається розвиток дидактичних основ професійної освіти, формування змісту, технологій та методик з метою підготовки висококваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Здобувачі освіти у ЗП(ПТ)О мають переконатися, що духовний, культурний, інтелектуальний розвиток особистості є прекрасним підґрунтям для реалізації себе у майбутній професійній діяльності. При цьому відкриваються життєтворчі перспективи, узгоджені з кращими традиціями. Тому процес підготовки робітників у ЗП(ПТ)О з професії оператор поштового зв'язку має спрямовуватися на формування готовності до роботи на виробництві, що ґрунтується на потребі особистості у навчанні і вдосконаленні упродовж життя.

Для кожної сфери притаманна своя специфічна система професійно важливих компетентностей, які слід належно проаналізувати і дослідити як конкретні дидактичні питання їх формування в ЗП(ПТ)О.

Професійна компетентність – це базова характеристика діяльності спеціаліста; вона включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти і має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення [4].

Значний внесок стосовно обґрунтування цієї теми здійснили як українські так і зарубіжні вчені: Т. Андрущенко, С. Ніколаєнко, О. Польона, О. Кисла, О. Синиця, А. Харчук, М. Мілохіна, Вольфганга Ратке, Френсіс Бекон, Ян-Амос Коменський та інші.

Мета полягає у визначенні дидактичних засад та формуванні професійної компетентності майбутніх операторів поштового зв'язку у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

У своїх матеріалах «Основи дидактики» автор В. М. Чайка [5] наголошує, що вперше слово «дидактика» з'явилося у працях німецького педагога Вольфганга Ратке і означало «мистецтво навчання». Англійський філософ Френсіс Бекон вважав дидактику самостійною науковою галуззю і виокремив із системи філософських знань. Аналогічно термін «дидактика» трактував і чеський педагог Ян-Амос Коменський. Сутність дидактики він визначив як «універсальне мистецтво навчати всього всіх». Спочатку цим терміном позначали практичну діяльність, а потім поступово відокремлену науку про інтегрально-взаємопов'язані види діяльності - викладання та уміння.

Велику увагу Ян-Амос Коменський приділяв проблемі змісту освіти, охарактеризувавши основні принципи його визначення: доцільності, енциклопедичності знань, посиленості, концентричності.

Видатні французькі педагоги просвітителі Жан Жак Русо, Дені Дідро виступали за поєднання навчання з ремісничою працею (праця на виробництві) акцент мав іти на досвіт і спостереження, а не на зазубрювання та орієнтацію на книжкові знання. Й. Генріх Песталоці зробив спробу поєднати працю дитини на виробництві з навчанням. На його думку знання будуть більш засвоєними тоді коли вони опановуються послідовно і систематично.

Проаналізувавши праці видатних вчених можна сказати, що дидактика це вид діяльності, який спрямований на передавання молодому поколінню соціального досвіду, його викладання (навчання учителем) і уміння

(засвоювати матеріал учнем) працювати на результат. Іншими словами це зв'язок між учнем і вчителем для спільної роботи на результат.

На основі комплексу педагогічних теорій у межах дидактичних основ професійної освіти втілюються в освітньому процесі інноваційні підходи, принципи та технології, які виражають сутність і значущість сучасної професійної педагогіки під час формування у здобувачів професійної освіти, діяльність яких в майбутньому пов'язана з роботою на виробництві, професійних якостей.

Компетентнісний підхід скеровує освіту на формування цілого набору компетентностей (знань, умінь, навичок, тощо), яким має володіти педагог у ЗП(ПТ)О. Традиційна система освіти акцентувала основні зусилля на набуті знань, умінь і навичок, що догматично абсолютизувало знання і формувало знаннєвий підхід до навчання.

Набуття молоддю знань, умінь і навичок спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу.

Посилаючись на Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти з професії оператор поштового зв'язку (Наказ МОН від 27.12.2017 № 1691) слід зазначити, що професійні компетентності за кожною професійною кваліфікацією відрізняються.

Таблиця 1

Аналіз професійних компетентностей за модулями та кваліфікаціями

Кваліфікація 3-го класу. Оволодіння операціями по прийому, обробці і видачі внутрішніх та міжнародних поштових відправлень	
<i>Навчальний модуль</i>	<i>Професійна компетентність</i>
Технологія пересилання внутрішніх поштових відправлень	Ознайомлення з характеристикою виробничого обладнання відділень та вузлів поштового зв'язку
	Виконання прийому, обробки та видачі внутрішніх поштових відправлень
	Оволодіння навичками усного ділового мовлення та культури спілкування
	Засвоєння психологічних особливостей праці оператора поштового зв'язку
Технологія пересилання міжнародних поштових відправлень	Виконання прийому, обробки та вручення міжнародних поштових відправлень
	Застосування програми АСРК (автоматизована система реєстрації та контролю), її основні функції
	Призначення, ознаки та правила оформлення довідково-інформаційних документів
	Розуміння міжособистісних відносин і соціально-психологічного клімату у колективі
Кваліфікація 2-го класу. Оволодіння операціями з надання фінансових послуг поштового зв'язку	

<i>Навчальний модуль</i>	<i>Професійна компетентність</i>
Технологічні операції по переказним послугам та виплаті грошової допомоги	Виконання прийому, обробки, виплати (доставки) переказів, платежів, пенсій
	Застосування нового обладнання
	Оволодіння знаннями з оформлення довідково-інформаційних документів
	Обслуговування як процес спілкування відвідувача й оператора
Технологічні операції з надання інших послуг поштового зв'язку	Надання послуг за агентськими угодами та інших послуг
	Застосування нового програмного забезпечення для обробки документів
	Оволодіння знаннями з оформлення обліково-фінансових документів
	Засвоєння основних понять ділової комунікації
Кваліфікація 1-го класу. Здійснення виробничого контролю та статистичного обліку в сфері поштового зв'язку	
<i>Навчальний модуль</i>	<i>Професійна компетентність</i>
Оволодіння навиками з організації роботи контрольно-довідкових дільниць	Організація роботи контрольно-довідкових дільниць.
	Застосування автоматизованого робочого місця оператора
	Ознайомлення з організаційними і розпорядчими документами, їх використання
	Оволодіння основами корпоративної культури

Особи які навчаються у ЗП(ПТ)О за професією оператор поштового зв'язку мають засвоїти професійні компетентності в залежності від кваліфікації яку вони хочуть здобути. Їм необхідно усвідомити, що професійні компетентності є підґрунтям для реалізації себе у майбутній професії оператор поштового зв'язку та можуть конкурувати на ринку праці.

Список використаної літератури

1. Хименець В., Компетентнесний підхід до професійного розвитку вчителя, 2010.
2. Васянович Г., Онищенко В. Дидактичні засади формування професійних якостей майбутніх кваліфікованих робітників // Педагогіка і психологія професійної освіти, 2014, № 1. С. 7–25.
3. Глянєнко К., Дидактичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти (охорона праці), 2021, Випуск 197. С 76-80.
4. Банашко Л., Севастянова О., інші. / Концепція педагогічної компетентності майбутніх вчителів у системі ступеневої підготовки спеціалістів початкової ланки освіти.
5. Чайка В.М., Основи дидактики, 2011.
6. Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від «27» грудня 2017 р. № 1691. URL: [Стандарти професійно-технічної освіти – Інститут модернізації змісту освіти \(imzo.gov.ua\)](http://standarti.imzo.gov.ua).

Караман Ростислав Станіславович,
аспірант Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ СТРАТЕГІЯХ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Стрімкі соціально-економічні, культурно-освітні, інформаційно-технологічні трансформації в сучасному суспільстві, а також складні політичні реалії сьогодення зумовлюють підготовку фахівців освітньої галузі, здатних ефективно працювати в умовах інтенсивного накопичення наукової інформації, які прагнуть до професійного саморозвитку і самореалізації, володіють умінням використовувати засвоєну теорію в практичній діяльності, а також оперують методичним інструментарієм формування українськомовної особистості майбутнього вчителя. Реформування системи української освіти, вимоги до підвищення її якості, світові інтеграційні та глобалізаційні процеси, об'єктивна суспільна потреба в зміцненні статусу українськомовної особистості закономірно актуалізують обрану проблему дослідження.

Мінливий глобалізований соціум, доленосні геополітичні виклики вочевидь спонукають наукову спільноту до пошуку ефективних змістових і методичних ресурсів для формування українськомовної особистості фахівця будь-якої галузі, майбутнього вчителя фізичного виховання зокрема. Реалізація особистісно орієнтованого підходу в системі вищої освіти, розширення функційного діапазону освітніх наук об'єктивно зумовлюють необхідність суттєвої корекції в організації освітнього процесу майбутніх учителів фізичного виховання, оптимізацію підходів до формування фахової та загальних компетентностей майбутніх фахівців освітньої галузі.

Лінгводидактичні стратегії – це потужний методичний ресурс для формування українськомовної особистості майбутнього вчителя фізичного виховання, що ґрунтується на оптимальному дидактичному співвідношенні – єдності викладання та учіння, визначає систему дидактичних відношень і забезпечує її цілісність. Відтак особистісно орієнтований підхід як складник лінгводидактичних стратегій доцільно реалізувати через цілеспрямовану навчальну діяльність майбутніх учителів фізичного виховання, яку розглядаємо як розподілену співдіяльність, доцільність якої в освітньому процесі продуктивна за умови керованої й усвідомленої діяльності як викладача, так і майбутніх учителів фізичного виховання, й зорієнтованої на розроблений та узгоджений проєкт. Ефективність особистісно орієнтованого підходу залежить від оптимального врахування психологічних особливостей суб'єктів освітнього процесу, взаємозв'язку елементів системи наукових знань про мовленнєву діяльність як необхідну умову формування українськомовної особистості майбутнього вчителя фізичного виховання.

Вивчення й узагальнення наукової літератури з обраної проблеми дали змогу з'ясувати, що теоретичні основи особистісно орієнтованого підходу та лінгводидактичних стратегій формування фахової й загальних компетентностей майбутніх учителів розроблено й експериментально перевірено в спеціальних

дослідженнях і працях: аспекти системності в процесі навчання (П. Анохін, В. Якунін), етапи формування комунікативних умінь та навичок у теоріях психології (Л. Виготський, П. Гальперін, І. Зимня, О. Леонт'єв, Н. Талізїна, С. Рубінштейн, Г. Костюк), дидактичний процес у закладах вищої освіти (Б. Анан'єв, Г. Єйгер, Г. Колшанський, Н. Кузьміна), організація освітнього процесу на засадах системності (Ф. де Соссюр, Б. де Куртене, В. Виноградов, О. Потебня, О. Шахматов), закономірності формування мовної, мовленнєвої та комунікативної компетентностей майбутнього фахівця (З.Бакум, Н.Голуб, О. Горошкіна, Т. Донченко, Р. Дружененко, В. Заєць, О. Караман, С. Караман, Г.Кузнецова, О.Кулик, О.Любашенко, В. Мельничайко, М.Пентиліук, К. Плиско, Л.Овсієнко, С.Омельчук, О. Полінок, С. Яворська та ін.).

Незважаючи на значні здобутки науковців у теорії і практиці реалізації сучасних підходів до навчання, особистісно орієнтованого зокрема, лінгводидактичних стратегій формування українськомовної особистості фахівців різних галузей освіти, тематичний діапазон окресленої проблематики, досліджень з психолінгвістики, психології, дидактики, лінгводидактики охоплюють лише окремі аспекти мовної підготовки майбутніх фахівців різних галузей. Водночас проблема реалізації особистісно орієнтованого підходу у лінгводидактичних стратегіях формування українськомовної особистості майбутнього вчителя фізичного виховання в закладах вищої освіти ще не була предметом спеціального дослідження. Існує об'єктивна потреба, зумовлена сучасними викликами й умовами реформування української освіти, в пошуку оптимальних шляхів розроблення методики реалізації особистісно орієнтованого підходу у лінгводидактичних стратегіях формування українськомовної особистості майбутнього вчителя фізичного виховання в закладах вищої освіти.

Отже, особистісно орієнтований підхід до навчання майбутніх учителів фізичного виховання у лінгводидактичних стратегіях ґрунтується на сутнісному дидактичному відношенні – єдності викладання та навчально-пізнавальної діяльності (учіння), що визначає й організує всю систему дидактичних відношень та забезпечує її цілісність. Ефективність організованого освітнього процесу на засадах особистісно орієнтованого підходу в розроблених лінгводидактичних стратегіях значною мірою залежить від урахування типологічних характеристик суб'єктів навчання та їх активної, цілеспрямованої діяльності.

Карась Олена Дмитрівна,
доктор філософії, викладач української мови, англійської мови
ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

СТВОРЕННЯ МОВЛЕННЄВО КУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ІЗ ДОЛУЧЕННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

На сьогодні актуальною проблемою еволюції середовищного підходу у вищій освіті, фаховій передвищій зокрема, є управління розвитком мовленнєво

культурного освітнього середовища закладу фахової передвищої освіти з урахуванням глобальних змін, тенденцій національних систем вищої освіти, стратегій розвитку закладів фахової передвищої освіти в конкурентних умовах.

Аналіз педагогічних джерел засвідчує, що вчені (А. Богуш, С. Дубовик, О. Корчова, Г. Мариківська) пов'язують процес виховання та навчання особистості, і культуромовної передусім, із створенням відповідного мовленнєвого освітнього середовища.

В. Ясвін визначає освітнє середовище як систему впливів і умов формування особистості за заданим зразком, а також можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і предметно-просторовому оточенні.

А. Богуш цілком слушно зазначає, що кожна особа взаємодіє з різними людьми, мовлення яких може бути літературно правильним або мати різні відхилення від літературних норм, з наявністю місцевих говірок, діалектизмів, жаргонізмів чи бути взагалі суржиковим. Авторка уточнює, що під мовленнєвим середовищем варто розуміти «сукупність сімейних, побутових, соціально-педагогічних неорганізованих і цілеспрямованих умов спілкування мовців» [2, с. 13].

Окрім цього, А. Богуш наголошує, що мовна особистість не є вродженою, вона формується і розвивається у процесі навчання, виховання, спілкування, тобто в різних видах діяльності [2, с. 13]. Погоджуємося з думкою науковиці, що формування і становлення мовної особистості здобувача освіти відбувається в мовленнєвому середовищі, де особистість соціологізується, виховується, навчається, розвивається, формується. Вплив середовища на людину не односторонній: людина послідовно діє в системах «середовище – людина», «людина – середовище». «Означена взаємодія зумовлює і розвиток усіх психічних процесів, і функцій людини, які пов'язані з середовищем. Водночас високий рівень розвитку психічних процесів дає змогу людині цілеспрямовано впливати на середовище і змінювати його. Відтак, виховання мовленнєвої культури, культури спілкування, формування мовної особистості і мовленнєвої поведінки багато в чому залежить від специфіки мовленнєвого середовища» [2, с. 13].

Отже, під мовленнєво культурним освітнім середовищем розуміємо сукупність освітніх факторів (заздалегідь дібраних методів, форм та засобів), що спрямовані на ефективну мовленнєву взаємодію в колі «викладач – студент», «студент – студент», а відтак і на формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців. Саме від мовленнєвого освітнього середовища залежить правильність, багатство та різноманітність мовлення здобувачів освіти.

Уважаємо, що результативне формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців відбуватиметься за умови створення мовленнєво культурного освітнього середовища із долученням інноваційних технологій.

Система професійної освіти в умовах сучасного закладу фахової передвищої освіти вимагає радикальних змін в освітньому процесі, а відтак використання інноваційних технологій, методів і засобів навчання.

Дослідженням інноваційних технологій у підготовці здобувачів освіти займається низка науковців, зокрібно А. Арістова, Л. Базиль, Х. Бахтіярова, С. Волобуєва, І. Дичківська, О. Дубасенюк, М. Кляп, В. Ковальчук, В. Луговий, О. Пометун, Г. Селевко, С. Федотенко та інші.

Інноваційні технології навчання «стимулюють новаторські зміни в культурі, соціальному середовищі; зорієнтовані на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку творчих здібностей, різноманітних форм логічного та образного мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми» [1, с. 18].

В освітньому процесі сучасного закладу фахової передвищої освіти використовуються такі інноваційні технології навчання: диференційоване, проблемне, контекстне навчання, ігрові технології навчання, інформаційні технології, кредитно-модульна технологія, особистісно-орієнтоване навчання тощо.

Маємо зазначити, що з огляду на всесвітню пандемію та російсько-українську війну сьогодні сучасна система освіти «вимагає грамотного застосування онлайн-технологій з відповідними методичними підходами, що забезпечують ефективне поєднання безпосередньої та опосередкованої форми взаємодії студентів і викладачів у вигляді змішаного навчання» [4, с. 4]. А відтак найбільшої актуальності в здійсненні освітнього процесу набули засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

Послугування інформаційними технологіями в освітньому процесі закладу вищої освіти сприяє підвищенню якості професійної підготовки майбутніх педагогів, розвитку та становленню їхньої мовленнєвої компетентності.

Основними сучасними інформаційними технологіями, що застосовують викладачі у процесі створення мовленнєво культурного освітнього середовища, є електронні та гібридні бібліотеки, електронні підручники та посібники, мультимедійні електронні освітні ресурси, довідково-пошукові системи Інтернет, хмарні сервіси Google та інші. Використання цих технологій в освітньому процесі нині є невіддільним елементом життя та віртуальної й прагматичної соціалізації особистості сучасних здобувачів освіти, а не просто прагненням освіти йти в ногу з часом.

Культурне освітнє мережеве середовище відрізняється від локалізованого аудиторно передусім тим, що: мотивує здобувачів освіти до опрацювання мережевого інформаційного контенту, який постійно змінюється, доповнюється, форматується; дає змогу здобувачам освіти швидко знайти різну інформацію з теми, що аналізується, вивчається, оскільки, наприклад, під час студіювання змісту лексики студенти водночас можуть здійснити семантичний аналіз за різними тлумачними словниками.

Окрім цього, мережеве освітнє середовище дає змогу обирати для роботи різні зручні топоси (часові, локальні); активізує процес формування мовленнєвої культури не лише через слухові рецептори, але й зорові. Заняття з мовленнєвої культури з використанням ІКТ допомагають майбутнім фахівцям

правильно аналізувати загальні та професійні комунікативні ситуації, оцінити свою мовленнєву культуру та культуру інших людей, оволодіти нормами мовленнєвого етикету в глобальних інформаційних мережах та правилами поведінки під час роботи на освітніх платформах.

Створення мовленнєво культурного освітнього середовища полягає в застосуванні сучасних ІКТ під час лекційних, практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи.

Інформаційний сервіс Google Forms допомагає здійснювати процедуру діагностики сформованості складників мовленнєвої культури здобувачів вищої освіти у вигляді тестування. «Раціонально організований контроль дає викладачеві можливість аналізувати свою діяльність, своєчасно помічати недоліки, шукати шляхи їх усунення, планувати індивідуальну роботу зі студентами. Програмовий контроль не лише забезпечує економію навчального часу, але й значно полегшує роботу викладача, який одержує вже готові, опрацьовані комп'ютером результати самоконтролю» [3, с. 5].

Таким чином, створення мовленнєво культурного освітнього середовища із долученням інноваційних технологій, сучасних інформаційно-комунікаційних засобів зокрема, підвищить мотивацію до оволодіння мовленнєвою культурою на всіх її рівнях, забезпечить індивідуалізацію, інтерактивність навчання, дасть змогу здобувачам освіти сформувати високий рівень мовленнєвої та професійної культури, удосконалити практичні навички володіння сучасною комп'ютерною технікою, уміння послуговуватися вербальними та невербальними, візуальними, аудіовізуальними, комунікативними засобами, сприятиме самореалізації й самоствердженню майбутніх фахівців.

Список використаної літератури

1. Арістова А. В., Бахтіярова Х. Ш., Волобуєва С. В. та ін. Інноваційні технології навчання: навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / К. : НТУ, 2017. 172 с.

2. Богуш А. М. Вплив полікультурного мовленнєвого середовища на формування мовної особистості. Гірська школа українських Карпат. 2017. № 16. С. 11–14. URL: <http://dSPACE.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2267/1/Vplyv%20polikulturalnogo%20omovlennyevogo%20seredovyshha%20na%20formuvannya%20movnoyi%20osobystosti.pdf> (дата звернення: 09.10.2021).

3. Войцехівська І. С. Інформаційні технології у формуванні мовленнєвої компетенції майбутніх спеціалістів. Вивчаємо українську мову та літературу. 2012. № 6. С. 2–7.

4. Рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо впровадження змішаного навчання в закладах фахової передвищої та вищої освіти від 24.06.2020 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchannya/zmishanenavchannia-bookletspreads-2.pdf> (дата звернення: 10.04.2021).

Кінах Неля Володимирівна,

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки і психології
Волинського інституту післядипломної
педагогічної освіти

Рубльова Наталія Олександрівна,

заступник директора з проєктної діяльності та платних послуг
Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти

ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ В РОБОТІ ПЕДАГОГА

Будь-яка сфера суспільного життя, зокрема і освітня, розвивається завдяки інноваціям, які дають змогу активно генерувати ідеї, спираючись на попередній досвід, аналізувати наявну ситуацію, відчувати і визначати майбутні тенденції в освітній галузі. Одним із сучасних підходів до створення інновацій є дизайн-мислення. Дизайн-мислення для освітніх інновацій зумовлено тим, що стрімкі зміни, які відбуваються нині у світовій економіці, науці, техніці та технологіях, ставлять перед сучасною освітою важливі й складні завдання: навчити особистість жити та ефективно діяти в умовах змінних координат, спрямовувати свої зусилля на постійне самовдосконалення, стимулювати пошук оптимальної траєкторії власного саморозвитку та професійного вдосконалення, здійснювати інноваційну діяльність в умовах динамічного розвитку суспільства.

Тільки інноваційна за своєю сутністю освіта може виховати людину, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації, є всебічно розвиненою, самостійною, самодостатньою особистістю, яка керується в житті власними знаннями і переконаннями. На це й спрямовує педагогів Концепція «Нової української школи». Однією з рис випускника за концепцією Нової української школи передбачається така: «Інноватор», здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя [2].

Кожна людина у своїй сфері діяльності хоче досягти кращих результатів з меншими витратами. Саме дизайн-мислення й допомагає розв'язувати проблеми у професійній діяльності вчителя, мотивує мислити інноваційно, бачити приховані можливості, вийти за межі існуючих стереотипів і звичних способів вирішення, *thinking outside the box* (дослівно «думати поза коробкою».)

Це те, чого бракує нам, педагогам, особливо тим, хто викладає свій предмет багато років. Наш світ дуже швидко змінюється завдяки розвитку нових технологій. Діти більш гнучкі і мобільні, ніж їх батьки і вчителі. Дизайн-мислення може допомогти покращити взаємодію з учнями, колегами; вирішити окремі проблеми у педагогічній практиці.

Поняття “дизайн-мислення” не має єдиного формулювання. Складаючись з двох термінів “дизайн” (*design*) та “мислення” (*thinking*), термін визначає

основні підходи до створення інноваційних продуктів. Зміст поняття “design” означає проектування, розробка, тобто діяльність зі створення чогось, а “дизайн” позначає дещо значно ширше, ніж просто візуалізація. Синонімом дизайн-мислення є проєктне мислення – розумова активна діяльність для створення інноваційних продуктів. Як зазначає І. Яловега «Design Thinking» визначає нестандартний підхід до розв’язування завдань, який починається з розуміння і визначення бажань людей та закінчується інноваційним продуктом, розробленим індивідуально до їхніх потреб. Він знижує ризик і невизначеність, які завжди супроводжують впровадження інновацій [3].

Дизайн-мислення пов’язане з відповіддю на такі базові питання: що є? (досліджується існуюча реальність); що якщо? (уявляється нове майбутнє); що чіпляє? (здійснюється вибір); що працює? (оцінюється результат) [4]. Основою Design Thinking є емпатія, нестереотипне мислення, здатність накопичувати ідеї, формувати в уявленні схематичні образи для подальшого виявлення закономірностей та генерування ідей.

Дизайн-мислення можна розглядати як інструмент, за допомогою якого можна формувати майбутнє і випускати на ринок освітні продукти, освітні послуги і свій досвід. Іншими словами, дизайн-мислення можемо використовувати реалізації для освітніх інновацій. Дана технологія реалізується через: процес накопичення ідей і нестереотипного мислення; ухвалення ризикованих рішень на ранніх стадіях проєктування; усунення страху зазнати невдачі; глибоке розуміння споживачів освітніх послуг, їх цілей, поведінки і схильностей; раннє тестування освітніх інноваційних ідей; зміна ергономічності, застосування і сприйняття цінності освітнього продукту.

Дизайн-мислення характеризує позицію, яка необхідна людині, щоб перетворювати і організовувати простір навколо себе [1]. У дизайн-мисленні виділяють 7 етапів: 1) визначення проблеми; 2) дослідження; 3) формування ідей; 4) прототипування (створення прототипу); 5) вибір кращого рішення; 6) впровадження рішення; 7) оцінка результатів.

Відповідальність етапу “визначення проблеми” полягає в тому, що якщо невірно визначити проблему, то і рішення, до якого ми прийдемо буде рішенням не тієї проблеми, що ми бралися вирішувати. Після того, як ми визначили проблему, потрібно визначити, хто є кінцевим користувачем (чию проблему ми вирішуємо?) І якого результату хочемо досягти (що є успішним результатом проєкту?).

Другий етап в дизайн-мисленні – є дослідження. Починається зазвичай з огляду історії проблеми: хтось цю проблему вирішував до вас? Як її вирішити? Чи були рішення успішними, чи ні? Чому? Огляд історії допоможе уникнути помилок, які вже були здійснені. На етапі формування ідей потрібно зібрати всю наявну інформацію і зрозуміти потреби. Потім починається процес мозкового штурму.

Генерація ідей, які вирішують проблему. Помилково буде зупинятися на одній ідеї, навіть якщо вона дуже вдала. Потрібно продовжувати придумувати і розглядати проблему з різних боків, це допоможе прийти до найнесподіваніших

і цікавих ідей. Використовуємо метод кооперативного навчання. Дуже важлива командна робота: п'ятеро людей, які вирішують проблему протягом одного дня, майже завжди приходять до більшої кількості різних ідей, ніж одна людина, яка вирішує проблему протягом п'яти днів. Дотримуємося правил групової роботи, дотримуємося позитивного підходу висловлювані ідеї, навіть абсурдні не критикуємо. Якщо учасники будуть боятися висловлювати ідеї, які можуть здатися дивними, ніколи не з'явиться нічого революційного.

На етапі прототипування (створення прототипу), коли все придумано починаємо працювати з цими ідеями – вибирати кращі, об'єднувати, удосконалювати тощо. На етапі вибору найкращого рішення потрібно вибрати дійсно краще, яке будемо впроваджувати. Уважно потрібно переглянути цілі і придумані ідеї – ніщо не повинно впливати на ваш вибір.

У процесі дизайн-мислення дуже важливо оцінити те, що у вас вийшло, і, якщо потрібно, доопрацювати або змінити продукт. Отримати зворотний зв'язок ми можемо від наших потенційних користувачів. Їм можемо задати питання, чи влаштовує вас результат? Що можна поліпшити, і внесіть ці зміни.

Отже, дизайн-мислення - творчий і систематичний підхід до вирішення різноманітних проблем, який сприяє розвитку уяви та креативності педагога, вчить як знаходити рішення, яких не існувало раніше

Список використаної літератури

1. Измestьева Е. *Что такое дизайн-мышление?* Доступно: <https://test.ru/2015/01/28/what-is-design-thinking/>
2. Концепція нової української школи. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Яловега І. Витоки дизайн-мислення: евристика в першій та другий етапи розвитку філософії та науки. *Фізико-математична освіта №4 (22), 2019. С. 150-156.*
4. Liedtka J., Ogilvie T. *Designing for Growth: A Design Thinking. Tool Kit for Managers.* 2011.

Кладов Сергій Анатолійович,
методист КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості «Дружба»
Криворізької міської ради

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ

Процес інформатизації суспільства розсуває межі спілкування та комунікації. Підтверджено, що засоби комунікації є двигуном прогресу людства. Сучасний освітній заклад широко й вільно послуговується інформаційними технологіями, хмарними освітніми ресурсами, організовує проектну діяльність, дистанційні форми навчання, розробляє і застосовує електронний навчальний контент. Водночас, набуття учнями знань про світ, формування естетичних уявлень, засвоєння норм етики та моралі підростаючим поколінням зазвичай відбувається не на підставі власного досвіду чи під

керівництвом педагогів, а на матеріалах ЗМІ, що широко представлені в сферах масової комунікації [1].

Дитина з тієї хвилини, як навчилася включати телевізор або комп'ютер (що тепер відбувається раніше, ніж вона навчилася читати), потрапляє під вплив засобів масової комунікації, виходить у медіапростір. І навчити дитину «жити у віртуальних світах», не втрачаючи зв'язку з реальністю, – ось одне із завдань, яке висуває життя до сучасної школи. Реклама, ЗМІ, Інтернет, сучасна кінопродукція – все це активно формує цінності, стереотипи поведінки та ставлення дітей та молоді, впливає на їхній світогляд та особистісну ідентичність. Спроби правового регулювання медіаполю з метою убезпечити молодь від впливу так званої «паралельної школи» (телевізійної реклами, ЗМІ, Інтернету) на сьогодні не дають бажаних результатів, оскільки неможливо обмежити доступ дитини до інформації, яка перебуває у вільному обігу. Сучасний підліток повинен сам вміти орієнтуватися в медіасередовищі, відслідковувати його вплив на себе і, за потреби, чинити опір цим впливам. Він також повинен вміти оцінювати якість і достовірність інформаційних повідомлень, які він отримує [2].

Незважаючи на ряд заходів (державних і приватних програм, спецкурсів, навчальних дисциплін), проблема підготовки підростаючого покоління до повноцінного життя в епоху інформаційного суспільства все ще залишається невирішеною. Тож, не випадково сьогодні стрімко розвивається новий напрям в освітній галузі – медіаосвіта.

Медіаосвіта – це процес освіти та розвитку особистості за допомогою та на матеріалі засобів масової комунікації з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь інтерпретації, аналізу та оцінки медіатексту, навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехніки [3].

Своєрідність медіаосвіти полягає в наступному:

– медіаосвіта передбачає зміну педагогічної парадигми – педагог і учень рівноправні перед отриманою інформацією; педагог не вчить, а допомагає осягати світ, пропонуючи аналізувати отриману інформацію на різних рівнях осмислення;

– медіаосвіта передбачає, що в учителя має бути сформована висока культура використання сучасних засобів навчання, до того ж – мультимедійних, бо лише найвища культура пред'явлення інформації може стати основою формування комплексу інформаційних умінь в учнів;

– учень може випереджати вчителя у знанні технічних аспектів сучасних мас-медіа, що педагог також має вміло використовувати задля оптимізації й підвищення ефективності навчання [3].

Медіаосвіта висуває такі завдання:

– формування в учнів загальних інформаційних умінь, культури роботи з інформацією, етики та естетики спілкування в світі масових комунікацій;

– формування критичного мислення у процесі інтегрованої медіаосвіти;

- сприяння боротьбі з дидактичними стресами, створення умов для впровадження здоров'язберезувальних педагогічних технологій;
- запровадження індивідуального підходу, що сприятиме реалізації творчого потенціалу кожного учня;
- активізація практичної художньо-мистецької діяльності з використанням медіа-ресурсів;
- запровадження педагогічних комп'ютерно зорієнтованих технологій, що дозволяють підвищити рівень соціальної адаптації учнів, прискорити їх соціалізацію;
- формування активної моральної позиції, патріотичного духу, громадянської самосвідомості учнів [1].

Медіаосвіта з'явилася як інструмент захисту від шкідливих ефектів та трендів медіа. Першою країною, яка використала цю парадигму у 30-х роках минулого століття, була Великобританія. Сьогодні у Великобританії та Австралії медіаграмотність – окремий курс у комплексі гуманітарних предметів. У Фінляндії медіаосвіта ввійшла до переліку предметів середньої школи у 70-ті роки, а до ЗВО – у 80-ті роки. У Швеції цей курс є обов'язковим із 1980 року.

Історія вітчизняної медіаосвіти бере початок з 1920 років та перегукується з розвитком кіноіндустрії. Кінець 1950-х – початок 1960-х був часом зародження медіаосвіти в середніх школах, університетах, позашкільних дитячих центрах. Серед важливих досягнень 1970-90-х років були перші офіційні програми з кіно- та медіаосвіти, опубліковані Міністерством освіти СРСР. Сьогодні медіаосвіта розглядається з-поміж важливих напрямів усебічного розвитку учня та широко запроваджується в закладах освіти різного рівня. Формуванням цього складного феномену опікуються вітчизняні платформи Дія, Prometheus, Всеосвіта, МОН України, що зокрема зазначено в проекті Цифрова адженда України – 2020.

Медіаграмотність, з-поміж інших свої завдань, має на увазі використання технічних засобів, необхідних для одержання фотографій, відеофрагментів, аудіозаписів, текстової інформації через сканування тощо. У процесі набуття учнями медіаграмотності сьогодні широко використовується цифровий фотоапарат, цифрова відеокамера, інтерактивна дошка, мультимедійні проектори, сканери, модеми, мікрофони, веб-камери, цифрові міні-лабораторії, графічні планшети, комп'ютери і смартфони та ін. Для підтримки роботи цих пристроїв застосовується стандартне програмне забезпечення, яке дозволяє збирати інформацію різних форматів у єдиний медіафайл. Це, зокрема, пакет MS Office (Word, Publisher, PowerPoint, Excel та ін.); MovieMaker (для створення відео); FrontPage (Створення Web-сайтів); програми для роботи з графікою (Photoshop, CorelDraw, 3DMax); різні середовища програмування (Scratch) [3].

До першочергових завдань медіаосвіти є формування медіаграмотності в учнів, тобто здатності не лише послуговуватися різним цифровим

інструментарієм для створення медіа-продуктів, але й здатності оцінювати якість пропонованої ЗМІ інформації.

Згідно концепції К. Безелгет, медіаосвіта має базуватися на трьох головних підходах – культурологічному, критичному й творчому. З огляду на це, з раннього віку необхідно розширювати знання дитини в сфері вивчення досвіду різних культур, як сучасних, так і в історичні ретроспективи. Дітям необхідно знайти цілу низку критичних інструментів для аналізу текстів, що допомагають їм осмислювати і формулювати свою думку від переглянутого. Крім цього, учні повинні опанувати творчий підхід до осмислення інформації в контексті їх культурних і критичних знань [4].

У процесі навчання медіаграмотності формуються такі якості особистості, як критичність і логічність мислення, аналітичні здібності, цифрові компетентності, креативність. Додаємо до цього також такі важливі особистісні якості, як уважність, спостережливість, цілеспрямованість/конкретність у досягненні мети, почуття гумору, ерудиція, етичні цінності, загальна культура особистості, толерантність, патріотизм, самодостатність, упевненість у собі, почуття прекрасного, естетична культура.

Британським кіноінститутом за безпосередньої участі К. Безелгет були розроблені ключові поняття та аспекти системи оволодіння медіаграмотністю, з-поміж них: «хто передає інформацію та чому, тобто хто є агентами медіа; який тип цього тексту (яка категорія медіа); як саме цей текст було створено (визначення технології медіа); за допомогою чого ми дізнаємося про те, що цей текст означає (мова медіа); хто саме сприймає цей текст, і який сенс із нього витягує (яка аудиторія медіа); як це текст представляє свою тематику (репрезентації медіа)» [4].

Задля розвитку медіаграмотності учнів на заняттях гуртка можуть бути застосовані: заняття з медіабезпеки в мережі Інтернет, виставки досягнень у сфері ІТ (у тому числі віртуальні), створення та робота з веб-сайтами, створення презентацій та мультимедійних файлів, створення та обробка відеофільмів, створення та обробка графічних зображень, видання віртуальних газет для закладу, персональні блоги, спеціальні завдання на розвиток ключових аспектів медіаграмотності. З-поміж них: «Пошук скарбів», «Знайди помилку», фактчекінг (з англ. – перевірка фактів), веб-квест «Шукачі пригод», рольова гра «Слідство ведуть знавці» та ін.

Отже, медіаграмотність – необхідна умова не тільки адекватного сприйняття підростаючим поколінням впливів медіа, здатність до розпізнавання медіаманіпуляцій та вміння протистояти їм, а й удосконалення творчої та професійної діяльності в медіасередовищі. Гуртки на базі закладів позашкільної освіти мають значний потенціал у розвитку медіаграмотності дітей та учнівської молоді.

Список використаної літератури

1. Ковальчук В. І., Єрмак Т. М. Створення інформаційно-освітнього простору школи для формування в учнів навичок 21 століття. *Збірник наукових*

праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2020. №34. С. 85–102.

2. Лаврентьева О., Кучма О., Скрипник Л. Проектування змісту інформаційно-консультативного середовища закладу освіти. *Освітній вимір.* 2020. Випуск 2 (54). С. 148–164. <https://doi.org/10.31812/educdim.v54i2.3865>.

3. Медіаосвіта та медіаграмотність / ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

4. Bazalgette C. Primary Media Education: A Curriculum. Statement. London: BFI, 1989, 125 p.

Ковальчук Андрій Васильович,
аспірант кафедри професійної освіти та
технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сворення цифрової держави передбачає цифрову трансформацію всіх сфер життєдіяльності людини у нові, більш ефективні та сучасні. Процеси цифровізації започаткували новий етап у розвитку суспільства, що змінює роль самої людини, як ініціатора та рушія суспільного прогресу. З кожним днем роль техніки стрімко зростає формуючи новий соціотехнологічний устрій життя, де провідну роль відіграють інноваційні технології. У своїй основі цифровізація передбачає трансформацію важливої інформації в цифрову форму для забезпечення її ефективного використання в різних областях людської діяльності та формування нових комунікативних й пізнавальних можливостей. Розширюючи ж ці можливості, процес цифровізації створює нові місця існування людини – цифрові, технологічні, які відмінні від реальності, але претендують на її більш досконалу заміну [1]. Цифровізація не обмежується виключним використанням технологій, вона характеризується зміною культури, інтегрованої в усі сфери роботи, та трансформацією в управлінні різними командами.

Цифровізація технічних і технологічних рішень у різних сферах науки, промисловості, освіти та економіки вимагає переорієнтації системи професійної підготовки фахівців, формування в них готовності до роботи в швидкозмінному світі технологій [8].

Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 [2] серед інших загальнодержавних викликів, що стримують розвиток регіонів і держави в цілому, визначено низький рівень цифровізації регіонів і цифрової обізнаності.

У Концепції розвитку цифрових компетентностей [7] визначено, що існує гостра потреба у забезпеченні готовності суспільства до процесів глобальної цифровізації економіки та всіх сфер життєдіяльності суспільства, до панування ними ключових комбінацій знань, умінь і навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері цифрових технологій, що забезпечується через формування у них цифрової компетентності. Таким чином актуалізується потреба цифровізації системи освіти.

Серед пріоритетних напрямків державної політики України – побудова цифрової освіти. Сьогодні активно розробляються і впроваджуються концепції цифровізації певних галузей, а в професійній підготовці використовується потенціал цифрових технологій.

Цифровізація освіти передбачає насичення інформаційно-освітнього середовища електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно комунікаційного обміну між ними, що фактично уможлиблює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний освітній простір [6].

У цей час використання сучасних цифрових технологій в освіті вже стало нормою нашого життя, вже створена велика кількість різноманітних курсів, які допомагають здобувачам освіти не просто знати про всі нові тенденції, але й ефективно використовувати цифрові сервіси та технології у педагогічній діяльності [4].

Цифрову освіту можна визначити як засіб індивідуалізації освіти, що дозволяє реалізувати персоніфіковану стратегію навчання, скоригувати темп засвоєння матеріалу, відібрати найбільш відповідні для цього методики й техніки із застосуванням можливостей цифрових технологій [8].

Використання сучасних цифрових технологій є необхідною умовою розвитку більш ефективних підходів до навчання та вдосконалення методики викладання, що дозволяє заощадити час і зробити діяльність більш ефективною, здійснювати швидкий пошук інформації, планувати результати, скористатися графічними можливостями комп'ютера, розвивати інтерес здобувачів освіти до досліджуваного матеріалу, стимулювати пізнавальну й творчу активність, самостійність здобувачів, формувати комунікативні навички, забезпечувати об'єктивний контроль якості освітнього процесу [5].

На думку вчених цифровізації освітнього процесу сприятиме впровадження технологій: адаптивного навчання, віртуального класу, масових відкритих онлайн-курсів, синхронного та асинхронного навчання, змішаного навчання, перевернутого навчання, самостійно спрямованого навчання, систем управління навчальним процесом, хмарного навчання, мобільного навчання, системи управління курсом (CMS), e-Learning, Технології 1: 1, гейміфікації [9] та ін.

Цифрові технології забезпечують свободу пошуку інформації, її персоналізацію, інтерактивність, мультимедійність, субкультурність. Такі інновації створюють ситуацію комфорту для сучасного покоління здобувачів освіти.

Цифровізація сприяє гнучкості освітнього процесу, роблячи його більш пристосованим до реалій сьогодення, що забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців [3, с. 188].

В аспекті цифровізації освіти окреслюється проблема цифровізації фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. Сьогодні в суспільстві особливе ставлення до цієї категорії педагогічних працівників, а саме до їхньої місії – підготовки нової еліти кваліфікованих робітників для економіки країни. Виходячи з цього постає потреба впровадження в освітній процес сучасних технологій, що дозволять сформувати у здобувачів цифрову компетентність та готовність використовувати цифрові технології у майбутній професійній діяльності. Оскільки на ринку праці постійно впроваджуються новітні технології потребує оновлення змісту фахової підготовки відповідно до спеціалізації конкретної виробничої сфери.

Список використаної літератури

1. Биков В.Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. *Матеріали методологічного семінару НАПН України "Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку"*. 4 квітня 2019 р. / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка. К. 2019. С.20-26.

2. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Офіційний вісник України, 2020 р., № 67, ст. 2155.

3. Карплюк С.О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку. Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / за ред. В. Кременя, О. Ляшенка ; укл. А.В. Яцишин, О.М. Соколюк. Київ, 2019. С. 188–197.*

4. Ковальчук В. І. Сорока В. В. Підготовка фахівців автотранспортного профілю в умовах цифровізації. *Pedagogical concept and its features, social work and linguology: Collective Scientific Monograph*. Dallas: Primedia eLaunch, 2021. (Edition 2). С. 2–20.

5. Ковальчук В. І. Застосування цифрової педагогіки в підготовці майбутніх фахівців сфери підприємництва. *Молодий вчений*. 2018. № 5. С. 523–526.

6. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. No 67-р]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>

7. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: розпорядження від 3 березня 2021 р. № 167-р Київ / Кабінет Міністрів України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>

8. Сорока В. В. Формування готовності майбутніх майстрів виробничого навчання до застосування цифрових технологій у професійній

діяльності. *Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)*. Глухів, 2021. 307 с.

9. Стратегії інтенсифікації вищої гуманітарної освіти в Україні та країнах ЄС: монографія / О. В., В.І. Ковальчук, Н. О. Арістова, Р. А. Попов, І. С. Гриценко. Київ: НУБіП України, 2017. 388 с.

Ковальчук Василь Іванович,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри професійної освіти і
технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в нашій країні потребують побудови конкурентоспроможної системи освіти, що в першу чергу залежить від науково-творчого потенціалу та інноваційної активності педагогічних працівників. З огляду на це сучасний етап реформування вітчизняної системи професійної освіти передбачає істотне розширення змістового поля професійної діяльності працівників закладів освіти всіх рівнів. Зокрема постає завдання розвитку педагогічної майстерності педагога професійного навчання, оскільки саме їхня самовіддана творча робота формує підґрунтя для якісної підготовки висококваліфікованих фахівців, які є ключовим ресурсом у розбудові високотехнологічної економіки і реалізації сталого розвитку країни.

Задля розв'язання цього завдання у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка вибудована системи розвитку педагогічної майстерності майбутніх педагогів професійного навчання, яка реалізується через науково-дослідну роботу, освітній процес, неформальну освіту.

На кафедрі професійної освіти і технологій сільськогосподарського виробництва наукові дослідження здійснюються в межах науково-дослідної теми «Розвиток педагогічної майстерності педагога професійного навчання в умовах освітніх трансформацій». Дослідження передбачає цілісний науковий аналіз проблеми та обґрунтування теоретичних і методичних засад розвитку педагогічної майстерності педагога професійного навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти як комплексної педагогічної системи.

В рамках реалізації науково-дослідної роботи підготовлено та захищено дисертаційні дослідження: «Формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до використання знаково-символічної наочності» (Єрмоленко Є.І), «Формування інформатичної компетентності майбутніх

педагогів професійного навчання у закладах вищої освіти» (Базиль С.М.), «Підготовка майбутніх учителів початкової школи із застосуванням хмарних технологій у процесі вивчення фахових дисциплін» (Шевченко Л.М.), «Професійна підготовка майстрів виробничого навчання швейного профілю із застосуванням змішаного навчання» (Бикова Т.Б), «Формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до інноваційної діяльності у сільськогосподарському виробництві» (Маринченко Є.О.), «Формування готовності майбутніх майстрів виробничого навчання до застосування цифрових технологій у професійній діяльності» (Сорока В.В.), «Формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства у фаховій підготовці» (Карась О.Д.). В означених дослідженнях висвітлені різноманітні аспекти розвитку педагогічної майстерності та підготовлені відповідні методичні матеріали. На кафедрі функціонує також наукова лабораторія «Інноваційні технології навчання» до діяльності якої залучені науково-педагогічні працівники університету, здобувачі освіти, фахівці закладів-партнерів. Серед завдань Лабораторії: створення та популяризація наукових продуктів, впровадження інноваційних технологій в освітній процес, залучення педагогічної спільноти до наукової та інноваційної діяльності, сприяння розвитку педагогічної майстерності педагогів.

Розвитку означеної якості в майбутніх педагогів професійного навчання сприяє також впровадження в освітній процес таких освітніх компонентів, як «Педагогіка», «Психологія», «Професійна педагогіка», «Методика професійного навчання», «Інформаційні технології в освіті», «Інноваційні технології в сільськогосподарському виробництві», «Комунікативні технології в професійній діяльності», «Організація гурткової роботи в закладах професійної освіти», «Майстерність педагогічної взаємодії», «Педагогічна творчість педагога професійного навчання» (на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти) та «Інноваційна педагогіка», «Педагогічна психологія», «Інноваційні педагогічні технології в професійній освіті», «Методика викладання дисциплін у ЗВО», «Методика викладання спецдисциплін сільськогосподарського профілю», «Академічна риторика» (на другому (магістерському) рівні вищої освіти) та «Педагогічна майстерність викладача» (на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти). в процесі навчання майбутні педагоги навчаються організовувати та аналізувати свою педагогічну діяльність; визначити основні категорії педагогічної майстерності; використовувати педагогічні технології; управляти своїм станом та поведінкою, доцільно використовуючи невербальні засоби у спілкуванні; аналізувати, вирішувати педагогічні ситуації та педагогічні задачі; застосовувати ефективні стилі педагогічного спілкування, вирішувати проблеми педагогічного спілкування тощо. В процесі навчання студенти мають можливість перейняти кращі практики педагогічної майстерності від своїх педагогів. Реалізації набутих знань сприяють також педагогічні практики. Таким чином в

освітньому процесі створено найбільш сприятливі умови для формування і розвитку означеної якості.

Особливого значення кафедра приділяє професійному розвитку викладачів. З цією метою створена «Школа педагогічної майстерності». Завдання якої спрямовані на формування готовності педагогічних працівників до модернізації змісту освіти; пошук ефективних форм, методів організації освітнього процесу в закладах професійної освіти; методичне забезпечення інноваційної діяльності; вироблення оригінального педагогічного стилю викладача; розробку і впровадження освітніх технологій; популяризацію кращого педагогічного досвіду; допомогу у побудові індивідуальної траєкторії розвитку педагога; поглиблення практичної та творчої співпраці викладача та студента; створення умов для самоосвіти й саморозвитку педагога. В рамках діяльності школи відбуваються семінари, тренінги для викладачів щодо опанування сучасними інноваційними технологіями навчання. Означені заходи сприяють удосконаленню методики навчання та формуванню конкурентоспроможного педагога професійного навчання.

Педагоги і здобувачі освіти беруть участь у заходах неформальної освіти з питань розвитку педагогічної майстерності (тренінги, майстер класи, літні школи тощо).

Результати реалізації системи розвитку педагогічної майстерності майбутніх педагогів професійного навчання презентуються в наукових публікаціях викладачів та студентів обговорюються на наукових семінарах та конференціях різного рівня, впроваджуються у практику діяльності закладів освіти.

Колодяжний Сергій Миколайович,
аспірант Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

ПСИХОЛОГІЧНІ НАВИЧКИ ПЕДАГОГА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ СИСТЕМИ ОСВІТИ

З огляду на сучасні реалії системи освіти, педагог ХХІ століття – це фахівець, який обізнаний не лише у тій предметній сфері, що викладає в навчальному закладі, але й володіє чималою кількістю не надто важливих на перший погляд, проте вкрай необхідних під час реальної практики навичок. Окремою категорією серед подібних умінь варто виділити психологічні, тобто знання в сфері психології та вміння їх використовувати по відношенню до студентів чи учнів.

Така важливість наявності психологічних знань і навичок зумовлена стрімким розвитком педагогіки і глибинним вивченням ефективних способів викладання та їхнього впливу на освітній процес. Як відомо, закони педагогіки – це об'єктивні, істотні, стійкі, повторювальні зв'язки педагогічних явищ з їх зовнішніми та внутрішніми чинниками [3, с. 11]. Однак, навіть педагогічні

закони змінюються із плином часу та збільшенням кількості наукових досліджень. Чого не скажеш про психологію. Саме тому нині психологія стала невід'ємною частиною не лише буденного життя людей і навіть медицини, але й педагогічної практики.

Педагогічній діяльності притаманна тенденція до інтегративності: кожна подія студентського чи учнівського життя є результатом впливу багатьох систем і чинників. Приймаючи будь-яке педагогічне рішення, педагог має інтегрально оцінювати стан здобувача освіти як результат взаємодії життєво важливих і значущих для нього систем (сімейні стосунки, вплив неформальних груп поза навчальним закладом, його місце у колективах однолітків) [2, с. 460]. Кожен із цих соціальних чи особистісних факторів впливає на продуктивність освітнього процесу, а отже, педагог повинен у першу чергу забезпечити психологічний комфорт своїх учнів чи студентів й організувати навчальний процес таким чином, щоб засвоєння знань та формування вмінь відбувалося ефективно, без зайвих моральних перепон та в задоволення самим здобувачам освіти.

У трактовці більшості науковців функції педагогічної діяльності поділяються на дві групи: цілепокладальні та організаційно-структурні. Звернемо увагу на першу групу, що співвідноситься із дидактичними, академічними, авторитарними, комунікативними здібностями людини і передбачає цілеспрямоване формування тих із них, прояв яких є недостатнім у реалізації даних функцій: орієнтувальна, що визначає спрямованість особистості, її мотиви, ідеали; мобілізуюча (стимулююча) – активізація розумової діяльності здобувачів освіти, розвиток їх самостійності; розвивальна – управління розвитком особистості учнів та студентів у цілому; інформаційна – володіння матеріалом і мистецтвом його подання [2, с. 462].

Для втілення всіх вищезазначених компонентів педагогічної діяльності, безперечно, необхідні знання та навички зі сфери психології. Визначення рівня зацікавленості у предметі шляхом аналізу зовнішніх проявів реакції студентів, проведення бесіди з ними заради з'ясування комфортної та цікавої тактики навчання, коректна реакція на девіантну поведінку студентів, визначення можливих її причин та вживання заходів заради покращення їхньої навчальної успішності тощо – усі ці вміння здобуваються лише під час заглиблення у психологію як науку та детальне вивчення психології молоді.

У процесі професійної діяльності психолого-педагогічна культура викладача, зазвичай, зростає. Окрім репродуктивної діяльності, він займається педагогічним моделюванням, пошуком нових елементів у навчально-виховному процесі, його вдосконаленням. Одночасно розвиваються педагогічні здібності й якості, збагачується методичний арсенал. Однак, розвиток структурних компонентів педагогічної майстерності відбувається нерівномірно. Тому, менш досвідчені колеги звертаються за порадою до більш досвічених педагогів-наставників [1, с. 14].

Безперечно, деякі психологічні навички приходять лише з часом, під час отримання безпосереднього педагогічного досвіду та спостереження за освітнім

процесом і прогресом учнів залежно від різноманітних навчальних умов. Проте, у педагога, який не має досвіду викладання, але вже має значні знання в сфері психології, професійний шлях не лише стане простішим для нього самого, але й принесе набагато більш плідні результати в самому освітньому процесі.

Таким чином, сучасні вимоги суспільства та реалії системи освіти диктують педагогу нові закони, серед яких – уміння бути психологом та педагогом одночасно. Така потреба з'явилася після ретельного аналізу взаємодії педагога та студента, а також розвитку педагогіки як науки загалом.

Отже, педагог-професіонал – це не лише фахівець, який викладатиме свій матеріал аудиторії та оцінить наявні результати свого викладання. Це вмілий психолог, який проаналізує загальний настрій аудиторії, її вимоги і бажання по відношенню до навчання, визначить особливості освітньої тактики для кожного здобувача освіти та організує навчальний процес так, що він проходитиме в абсолютному психологічному комфорті та орієнтованості на потреби тих, хто навчається, а отже буде надзвичайно ефективним.

Список використаної літератури

1. Гураль О. І. Професійні вміння педагога. *Педагогічні науки: історія розвитку, сучасний стан та перспективні дослідження*: Матеріали II науково-практ. конф., м. Полтава, 27–28 берез. 2020 р. Херсон, 2020. С. 12–15.
2. Токарева Н. М., Шамне А. В. *Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник* [для студентів вищих навчальних закладів]. Київ, 2017. 548 с.
3. Хриков Є.М. *Педагогічні умови виструктуру наукового знання*/ Є.М. Хриков// Шлях освіти. – 2011 № 2. - С. 11-15.

Кравець Світлана Григорівна,
кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
завідувач лабораторії зарубіжних систем
професійної освіти і навчання
Інституту професійної освіти НАПН України

ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ

Сьогодні державна політика у сфері розвитку професійної освіти орієнтується на упровадження кращих міжнародних стандартів і практик щодо створення нових ринково-орієнтованих та дуальних моделей професійної освіти і навчання, які забезпечують інтеграцію професійної підготовки випускників із вимогами ринку праці та відповідно до актуальних професійних кваліфікацій. Розвиток трудових ресурсів на часі є фактором економічного зростання держави та її відбудови у воєнний та післявоєнний періоди. У вирішенні цього питання актуалізується значення взаємодії між державним та приватним сектором, органами державної влади та органами місцевого

самоврядування для проведення необхідних реформ щодо вдосконалення механізмів державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти.

Першочерговою є необхідність оновлення чинної та створення сучасної нормативно-правової бази щодо розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти. Йдеться про оновлення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки [1] та створення на її основі Концепції розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти.

Відповідно до Статті 81 Закону України «Про освіту» [4], якою визначаються правові, організаційні та фінансові засади розвитку державно-приватного партнерства у сфері освіти і науки, виникає невідкладне питання прийняття нового Закону України «Про професійну освіту і навчання», в якому будуть окреслені визначальні положення для органів місцевої влади, закладів професійної (професійно-технічної) освіти, приватних партнерів щодо розроблення організаційно-методичних моделей розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти, обґрунтованої на основі дослідження інноваційних моделей та кращих практик розвитку державно-приватного партнерства в сфері професійної освіти і навчання у зарубіжних країнах.

Актуальним на часі є підвищення ефективності та конкурентоспроможності усіх галузей національної економіки (транспортна інфраструктура, агропромисловість, машинобудування, будівництво і житлово-комунальне господарство; соціальний захист населення та ін.) шляхом реалізації глобальних інвестиційних проєктів. Для цього необхідно спільними зусиллями освітянської спільноти та зацікавлених у розвитку професійної освіти представників ринку праці зосередити увагу створенні технологій розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти, що містить практичні інструменти для забезпечення партнерської взаємодії закладів професійної (професійно-технічної) освіти з ринком праці.

Результатом такої взаємодії мають бути процеси: розроблення й затвердження професійних стандартів для різних галузей економіки; впровадження системи підтвердження/визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах; присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами; впровадження інноваційних освітніх програм професійної підготовки та перепідготовки персоналу для різних галузей виробництва, у тому числі шляхом дуальної освіти, виконання спільних програм закладів освіти, органів державного управління, бізнес-структур і громадських організацій та співпраці з міжнародними структурами тощо.

На реалізацію завдань щодо розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти спрямовані завдання Концепції «Сучасна професійна

(професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року [2] та відповідний План заходів на 2020-2027 роки [3] із її запровадження, а саме:

- 1) формування системи професійних кваліфікацій;
- 2) запровадження механізмів стимулювання роботодавців до участі в освітньому процесі;
- 3) створення умов для розвитку дуальної форми здобуття освіти;
- 4) визнання неформальної й інформальної освіти, повних і часткових професійних кваліфікацій;
- 5) популяризація професійної освіти серед дітей, молоді, дорослих, планування професійного розвитку та кар'єри.

Для виконання цих завдань першочерговими кроками у цих процесах має стати вдосконалення законодавства для створення ефективного правового середовища, розширення змістовних статей щодо державно-приватного партнерства в профільних освітніх законах, впровадження мотиваційних механізмів для активізації участі недержавних суб'єктів в цій сфері; надання організаційної та методичної допомоги органам місцевої влади, закладам професійної (професійно-технічної) освіти, приватним партнерам, які прагнуть розвивати співпрацю на засадах державно-приватного партнерства шляхом вироблення єдиної концепції та довгострокової моделі розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти.

Список використаної літератури

1. Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013–2018 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України №739-р від 14.08.2013 р. [online] Верховна Рада України. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-%D1%80#Text>
2. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року: розпорядження Кабінету Міністрів України № 419-р від 12.07.2019 р. [online] Верховна рада України. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>
3. План заходів на 2020-2027 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року: розпорядження Кабінету Міністрів України № 508-р від 29. 04.2020 р. [online] Верховна Рада України. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/508-2020-%D1%80#Text>
4. Про освіту: Закон України № 2145 – VIII від 05. 09. 2017 р. [online] Верховна Рада України. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Кравчук Андрій Віталійович,
викладач фізики;
Рибак Тетяна Миколаївна,
викладач іноземних мов
Житомирського агротехнічного фахового коледжу

ІНТЕРАКТИВНІ ЗАНЯТТЯ З WORDWALL

Нинішня освіта ніколи вже не стане як раніше. З приходом мережі Інтернет та сучасних інформаційно-комунікативних технологій в освітній простір стиль викладання та здобуття знань кардинально змінився. І для того, щоб розвивати у студентів необхідні навички та знання, щоб відповідати попиту сучасного цифрового суспільства, сучасний викладач безперервно навчається та вдосконалюється.

В наш час викладач все більше і більше набуває ролі фасилітатора, коуча, який допомагає студентам знаходити та обробляти інформацію самостійно. І тому вони розуміють необхідність працювати не лише над підвищенням рівня володіння предметними знаннями, а й над формуванням інформаційно-комунікаційної та технологічної компетентності у електронному середовищі.

Ситуація 2022 року, що склалася у зв'язку з пандемією у світі, викликала необхідність швидко адаптуватися та шукати альтернативи, які б дозволили продовжити якісне навчання в дистанційному режимі. Таким чином, за останній рік збільшився попит на використання різних smart-технологій, застосовувалися різні інтерактивні методи взаємодії між викладачами та студентами, а також між студентами. У цій ситуації наявність комп'ютерних та мобільних пристроїв, різні навчальні онлайн платформи та програми дозволили всім учасникам освітнього процесу повноцінно вести навчання, не дивлячись на вимушене дистанціювання.

В інтернеті серед безлічі інструментів для формування інтерактивного інтелектуального віртуального середовища є одна цікава ігрова онлайн платформа під назвою Wordwall. Даний сайт www.wordwall.net є набором шаблонів, на базі яких ви створюєте свої власні навчальні ресурси у вигляді вправ, презентацій, завдань, ігор без будь-яких спеціальних навичок з ІКТ, а потім включаєте їх у свої заняття, а також для домашнього завдання. Це значно полегшує роботу викладачу, оскільки використовуючи готові шаблони, не потрібно вигадувати подачу матеріалу. А набір різних тем дозволяє зробити завдання цікавим студентам. Цю платформу можна використовувати як в умовах дистанційного навчання, так і в аудиторії.

Ця платформа може бути цікава викладачам будь-яких дисциплін, оскільки цей сайт успішно застосовується практично в будь-яких сферах знань. Багато шаблонів досить традиційні, наприклад, «Кросворд», «Зіставлення», «Знайди пару», «Пропущене слово», «Правда чи брехня», «Анаграма», «Розплутай», а деякі шаблони є унікальними, ви не знайдете їх на інших типових ресурсах. Наприклад, це шаблони «Удар крота», «Проткни кулю»,

«Шибениця», «Випадкове колесо» та інші. Тут, в мережевому співтоваристві, є можливість поділитися своїми ресурсами з колегами всього світу, а також знайти готові ресурси, створені іншими викладачами та відредагувати їх під своє заняття. Також тут можна змінювати мову інтерфейсу (є українська мова).

У вкладці «Мої результати» ми бачимо рейтинг своїх студентів: їхній бал, кількість правильних відповідей з кожного питання та час, за який вони виконали завдання і відповідно ми можемо оцінити своїх студентів, не витрачаючи додаткового часу на перевірку, оскільки система робить це сама.

Можна виділити наступні переваги використання цієї платформи:

1. Створення стимулюючих завдань в ігровій формі.
2. Залучені студенти.
3. Просто та швидко використовувати для безперервного моніторингу знань студентів.
4. Підходить всім предметам.
5. Можливість змінювати мову інтерфейсу.
6. Можна швидко змінювати шаблони і створювати нові завдання.
7. Ви можете використовувати унікальні шаблони, які не знайдете на інших платформах.
8. Можна знайти готові завдання та редагувати під своє заняття.
9. Не вимагає додаткового часу від викладача на перевірку завдань, оскільки система автоматично вираховує бал.

Список використаної літератури

1. Створюйте кращі уроки швидше – Wordwall. URL: <https://wordwall.net/uk>.
2. Швачич Г. Г., Толстой В. В., Петречук Л. М., Іващенко Ю. С. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навч. посіб. Дніпро. 2017. 230 с.

Красних Олена Володимирівна,
завідувач навчально-виробничою практикою,
Відокремленого структурного підрозділу,
Криворізького фахового коледжу
Державного Університету Економіки і Технології

ВИДИ І ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Одним із завдань дослідження є з'ясування джерел інформації, розкриття феномена «соціальна інформація», уточнення суті дефініції «управлінська інформація», визначення видів соціальної інформації, їх змісту та якісних характеристик у закладах фахової перед вищої освіти.

Відповідно до мети і завдань дослідження у науковій розвідці з огляду на сучасне витлумачення поняття «інформація», яке ще не набуло чіткої концептуалізації, потребують вивчення, визначення та конкретизації види

інформації соціального спрямування, що надходять або створюються у закладах фахової передвищої освіти. Отже, багатий на різні форми відображення Всесвіт характеризується виявами різноманітних видів інформації. У цьому контексті, одним із фундаторів соціальної інформатики А. Урсулом, обґрунтовано погляд на варіативність видів соціальної інформації [5–9], який є важливим для визначення видів соціальної інформації в закладах фахової передвищої освіти, а саме: виходячи з принципу невичерпності матерії, можна заздалегідь передбачити, що видів інформації має бути невичерпна кількість, хоча на кожному етапі пізнання інформації виділятиметься лише обмежена, але щоразу дедалі більша кількість цих видів. Аналіз наукової літератури засвідчує, що дослідниками наведено багато характеристик різних видів соціальної інформації. Наприклад, учений В. Афанасьєв, розкриваючи суть управління суспільством, репрезентував терміни-характеристики соціальної інформації, що використовується в управлінні соціальними системами: прижиттєва, цінна, фіксована, нефіксована, вихідна, проміжна, універсальна, комплектна (повна), некомплектна, постійна, змінна, академічна, робоча, прогностична, планова, орієнтувальна, нормативна, директивно-нормативна, попереджувальна, горизонтальна, вертикальна, пряма, зворотна, контрольно-звітна, внутрішня, зовнішня, систематизована, несистематизована, надійна, первинна, достовірна, своєчасна, корисна, вторинна, підсумкова, результативна, основна, разова [2].

Тлумачення термінології або ж конкретних дефініцій є засобами нашого мислення й дають можливість аналізувати дійсність та вибудовувати її нові моделі, причини цього лежать також і в суті самого феномена соціальної інформації. На нашу думку, це є правомірним, оскільки дослідники по-різному бачать навколишній світ і об'єкти, процеси, явища у ньому. Саме цим можна пояснити відсутність єдиного бачення термінів-характеристик соціальної інформації та понятійного апарату в таких галузях наукового знання, як соціальне управління, соціальна інформатика, внутрішньошкільне управління. До того ж кількість цих характеристик зростає в міру того, як дослідники класифікують за видами соціальну інформацію та обґрунтовують авторський понятійно-категоріальний апарат у процесі викладу теоретичних і практичних положень.

Проблеми природи матеріального світу й відображення його у свідомості особистості знайшли своє відтворення у хронологічному порядку генезису й взаємозв'язку видів інформації – фізичної, біологічної та соціальної, що характеризують якісну своєрідність процесів відображення на різних рівнях організації матерії. Фізична інформація властива процесам відображення в неживій природі (елементи, речовини, неорганічні структури, планетні й зоряні системи). У живій і неживій природі виникає природна естетична інформація через сполучення кольору, світла й тіней, звуків і пахоців та мистецька, що характеризує результати творчої діяльності людей як її різновид. Біологічна інформація циркулює в живій природі й формує її структури.

Соціальна інформація створюється, використовується й накопичується в процесі управління суспільством як соціальною системою і закладах фахової передвищої освіти – як її різновиду. Це пояснюється тим, що людина, яка її створює, формує, використовує і трансформує у процесі діяльності, – істота соціальна за своєю суттю й така, що обов'язково належить до того чи іншого класу, нації, соціальної верстви, організації, колективу, суспільства.

У контексті зазначеного слід відмітити, що вченим О. Леонтєвим обґрунтовано пріоритетність саме соціальної діяльності порівняно з її іншими видами [4], а філософами зроблено висновок, який лишається незаперечним незалежно від теоретичних побудов та ідеологічних домінант суспільного розвитку про «...цілісність суспільства як соціальної системи, що функціонує завдяки виробництву й постає як живий організм з усіма особливостями економічних, соціально-політичних, ідеологічних, культурних, побутових, сімейних та інших соціальних відносин, які безпосередньо характеризують життєдіяльність людей. У центрі суспільства – людина, яка є суб'єктом і головною діючою його особою, без якої воно не існує». Наведені вище висновки дозволяють стверджувати, що в суспільстві та властивих йому сферах: «...праця і побут, суспільне життя й культура, поведінка (стиль життя) людей та їхні духовні цінності» [1, с.109], зокрема й у закладах фахової передвищої освіти, циркулює переважно соціальна інформація. Різновидом її є семантична, що створюється в людському суспільстві в ході або в результаті наукової, виробничої чи суспільно-політичної, освітньої діяльності людей і є результатом пізнання законів, закономірностей, природи, суспільства та мислення. Семантична інформація є первинною, а в результаті її аналітико-синтетичного опрацювання – вторинною. Поділ інформації на естетичну і семантичну, а також на первинну та вторинну є умовним і залежно від ситуації знаходить прояв той чи інший її аспект.

На підставі зазначеного вище доцільним є розгляд феномена «соціальна інформація» як одного з базових загальнонаукових таких наук як соціальна та правова інформатика, менеджмент, що має ключову роль та функції в управлінні закладами фахової передвищої освіти.

Таке трактування поняття є занадто загальним тому, що тільки вказується на мету її використання і не дає чіткого уявлення про сутність суспільства, його структуру, взаємозв'язки та взаємозалежності між явищами, об'єктами та суб'єктами в системі «інформація – людина – суспільство», роль людини у створенні соціальної інформації та її використанні в процесі діяльності.

У праці вченого-соціолога А. Урсула «Соціальна інформація: деякі методологічні аспекти» дається визначення поняттю як відображення в суспільстві розмаїття природних і соціальних явищ та зазначається, що соціальна інформація – це нагромаджені в суспільстві й визнані ним знання у змінній формі [3, с.64]. Філософське осмислення даного поняття здійснено вченими на діалектико-матеріалістичній теорії пізнання з конкретизацією явищ у суспільстві та без розкриття суті зміненої форми знання. Пізнання суб'єктом оточуючого світу відбувається за умови не тільки безпосереднього вивчення,

спостереження, дослідження, а й за умов його видозміни та перетворення, в результаті чого і накопичуються певні індивідуальні знання.

Соціальну інформацію тлумачать також і як відчужене від індивіда знання, узагальнене й закріплене на матеріальному носіїві. Інакше кажучи, така інформація – це трансформована форма знання. Однак таке трактування потребує визначення сутності поняття «знання», котре у філософії переважно трактується як елементарна форма науки та її елемент, які традиційно виникали в процесі діяльності людини. Знання накопичувалися і передавалися від покоління до покоління як усвідомлений набутий практичний досвід. Процес утворення нових знань, як і процес створення нової технології або техніки, можна представити як результат взаємодії людини й природи, людини й суспільства, суб'єкта й об'єкта. Це дає підстави зробити висновок, що знання, накопичене людством, є рушійною силою подальших видозмін завдяки взаємодії людини із Всесвітом світу, результатом пізнання і джерелом інформації. У процесі суспільно-практичної діяльності людини змінюється не тільки обсяг знань, а й межі пізнання суб'єкта, тобто розширюється сфера застосування знань у практиці життєдіяльності людини.

Тому, власне, соціальне життя людини неможливе без знань та вироблення, здобуття й використання інформації. Аналіз наведених вище трактувань поняття «соціальна інформація» дозволяє зробити висновок про те, що вченими більшою мірою акцентується увага на первинній його складовій – «соціо» і на пріоритетності законів «соціо» в системі «Всесвіт – інформація – людина – суспільство», що певною мірою зміщує акценти у розумінні первинності природи за діалектикою її розвитку і є за науковою сутністю дещо методологічно некоректним.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В. П. Сучасна соціальна філософія : курс лекцій / В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. – К. : Генеза, 1996. – 368 с.
2. Афанасьев В. Г. Социальная информация и управление обществом / В. Г. Афанасьев. – М., 1975. – 408 с.
3. Афанасьев В. Г. Социальная информация: некоторые методологические аспекты / В. Г. Афанасьев, А. Д. Урсул // Вопр. философии. – 1974. – № 10. – С. 64–70.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Просвещение, 1975. – 410 с.
5. Урсул А. Д. Информация: методологические аспекты / А. Д. Урсул. – М. : Наука, 1971. – 295 с.
6. Урсул А. Д. На пути к устойчивому развитию цивилизации: информационные факторы / А. Д. Урсул, Т. А. Урсул // Информ. общество. – 1997. – № 2/3. – С. 20–25.
7. Урсул А. Д. Проблема информации и информатизации общества / А. Д. Урсул // НТИ. Сер. 2. – 1991. – № 6. – С. 1–8.
7. Урсул А. Д. Проблемы информации в современной науке: философские очерки / А. Д. Урсул. – М., 1975 – 226 с.
9. Урсул А. Д. Социальная информатика : две концепции развития / А. Д. Урсул // НТИ. Сер. 1. – 1990. – № 1. – С. 2–8.

Криворот Тетяна Григорівна,
кандидат педагогічних наук
старший науковий співробітник лабораторії
електронних навчальних ресурсів
Інституту професійної освіти НАПН України

СТВОРЕННЯ ФУТАЖУ НАВЧАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Застосування цифрових інтернет-технологій спрямоване на удосконалення навчального процесу, а відео виступає ефективним інструментом. Використання відео дозволяє представити навчальний матеріал наочно, продемонструвати конкретні приклади застосування описаних дій, зацікавити, підвищити мотивацію, надати глядачу впевненості у власних силах.

Використання футажу розширює можливості створення навчального відео контенту і насичує його зміст. Футажі допомагають урізноманітнити просту розмову на камеру, їх часто застосовують при створенні переходу від одного розділу відео роботи до іншого або для того, щоб довге відео повідомлення розділити на короткі ролики.

Футаж – необроблений відеоматеріал, який потребує редагування для створення завершеного продукту, у нашому випадку, відео навчального призначення. Якщо говорити більш широко, то футажем є будь-які кадри, що містять різні типи медіа і можуть бути використані під час відео монтажу, наприклад, спецефекти, фони, анімація, титри, архівні матеріали [1].

Розрізняють футажі чотирьох типів:

1. Прості футажі – готові відеофрагменти, які використовують як заставку на початку відео або для переходу між кадрами. Мета таких футажів підготувати глядача до перегляду, задати відповідний настрій.

2. Футажі із альфа-каналом – короткі відеоролики з прозорим фоном. За допомогою програми відеомонтажу та альфа-каналу до своєї відео роботи можна додати будь-яке анімоване зображення.

3. Футажі із масками використовують як рамки. При накладанні маски на відеоматеріал, частину кадру можна закрити іншим зображенням, тобто приховати небажані об'єкти.

4. Футажі із хромакеєм – це відео, в яких об'єкти розміщені на однотонному фоні (найчастіше на зеленому). Щоб використати футаж із хромакеєм, потрібно спочатку виділити та видалити однотонний фон за допомогою спеціальної програми відеоредактора. Накладання таких кадрів поверх основного відео дозволяє з'являтися новим об'єктам та візуальним ефектам на фоні відзнятого матеріалу.

Для самостійного створення простого футажу навчального призначення можна зняти короткий ролик на камеру або вирізати потрібну частину із

готового фільму, зберегти її, як звичайний відеофайл, і використовувати під час монтажу. Складніше буде зі створенням футажу із альфа-каналом. Спочатку потрібно буде відзняти відео на однотонному фоні (для цього достатньо використати шматок зеленої тканини на задньому плані), а вже потім прибрати фон за допомогою відеоредактора. Важливо пам'ятати, що на об'єкті відеозйомки не повинно бути такого ж кольору як фон.

Щоб розпочати створення футажу потрібно мати мінімум три речі: камеру, мікрофон та освітлення. Вибір правильного обладнання із доступного є запорукою успішної роботи. Відеокамера, цифровий фотоапарат, веб-камера і навіть камера на сучасному смартфоні – чудові варіанти для початку. Вони доступні, зручні в налаштуванні, компактні. Підходять для простих кадрів, які не потребуватимуть складної обробки. Головна вимога – зображення має бути чітким. Для забезпечення плавного руху і чіткого відеоряду можна використовувати зовнішні стабілізатори. Простий триногий штатив підходить для відео, які мають нерухомий кадр (інтерв'ю, запис навчального повідомлення за столом, відео звернення від першої особи). Якщо зйомка відбувається за допомогою камери смартфона то потрібна підставка для мобільного телефону. Якщо потрібно зняти динамічний огляд техніки, певного виробництва або процесу, то у такому випадку ні підставка ні штатив не допоможуть. Виникне потреба інвестувати у спеціальні зовнішні стабілізатори.

Для того, щоб додати звук до відео, є декілька можливостей:

1. Використати вбудований мікрофон пристрою, який є в будь-якому смартфоні або дзеркальній камері. Але, крім навчального повідомлення, такий мікрофон записуватиме усе, що відбувається навколо (сторонній шум, відлуння звуків). Якість звуку у вихідному ролику буде невисокою.

2. Прикріпити до камери або смартфона додатковий мікрофон. Завдяки вузькій спрямованості такий пристрій записуватиме звук лише в одному напрямку.

3. Використати петличний мікрофон. При цьому, руки залишаться вільними, звук буде записаний без стороннього шуму. Але такий варіант не дозволить відійти далеко від камери або активно пересуватися, адже заважатиме шнур, що з'єднує мікрофон і камеру.

4. Радіосистеми – мікрофон із приймачем та передавачем. Загалом, це та сама петличка, яку можна розмістити на одязі, але завдяки відсутності шнура можна вільно рухатися та відходити від камери на потрібну відстань.

Світло – це головний інструмент оператора. Можна виділити п'ять видів світла: малююче, заповнююче, контрове, фонове і моделююче. Спрямований потік променів, що виявляє рельєф об'єкта зйомки називають малюючим світлом, воно спрямоване під кутом до об'єкта. Слабший і розсіяний потік, що висвітлює ділянки, на які не потрапив малюючий промінь, називають

заповнюючим світлом. Джерело цього світла розташовується з боку камери. Контрове світло встановлюється позаду об'єкта зйомки, надає об'єкту підсвічену окантовку. Фонове світло висвічує фон, виокремлює об'єкт. Моделююче світло – це вузький промінь, спрямований на певну частину об'єкта, деталь, з метою виділити, підкреслити її значення [2].

Якщо навчальне відео буде занадто темним або надто яскравим, може страждати зміст, адже сприйняття навчального повідомлення буде приглушене. Кожному автору доступні два основні джерела світла: природне і студійне (штучне) освітлення. Щоб вдало використовувати природне освітлення, потрібно знімати на відкритому повітрі в похмурий день або в золоті години (перші години після сходу сонця і останні перед заходом). Щодо студійного освітлення, то можна використовувати усі доступні джерела електроосвітлення у приміщенні, а також спалахи та світловідбивачі.

Вибір героїв також є важливим етапом при створенні футажу навчального призначення. Щоб впевнено і комфортно почувати себе перед камерою, потрібно мати відповідний досвід. Піднімаючи камеру на штативі вище або нижче рівня очей людини і, відповідно, змінюючи кут її нахилу можна висловити своє ставлення: нижній ракурс представляє героя доброзичливим, відкритим, позитивним. Верхній ракурс умовно позначає негативного героя. Горизонтальні або вертикальні рухи камери краще виконувати зі штатива. Для зйомки середніх та крупних планів краще підійти ближче до об'єкта.

Отже, для створення та використання футажу потрібно мати мінімальні навички відео оператора, розуміти прийоми відеозйомки, освоїти необхідний набір програмних інструментів. Відео навчального призначення інструктує глядача, а його головна мета – допомогти учням зрозуміти і засвоїти необхідний матеріал. Для досягнення цієї мети здійснюється відповідне редагування попередньо створеного відео контенту та готових анімованих кадрів за допомогою спеціальної програми – відеоредактора. Футаж – це потужний інструмент для відеомонтажу, який потрібно використовувати доцільно, щоб не перенавантажити відео навчального призначення, а лише змістовно доповнити та підсилити візуально.

Список використаної літератури

1. Західкнига. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zahidknyga.com.ua/instrukcii/kak-sdelat-futazh.html>.
2. Технологічні та творчі основи операторської майстерності / Укладач: М. Г. Едель / Альбом-посібник до курсу лекцій за навчальною програмою: «Аудіо-відео технології для кіно-відео гуртків і дитячих телестудій» – Запоріжжя.: «Грані», 2020. – 69 с.

Кузнецов Роман Михайлович,
аспірант Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ (БУДІВНИЦТВО І ЗВАРЮВАННЯ) ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Надстрімкий розвиток цифрових технологій в усіх галузях діяльності країни, і педагогічній зокрема, інтелектуалізація праці та комерціалізація знань, генерування інноваційних ідей у технологічному поступі держави поглиблюють ключову проблему розвитку її економіки – забезпечення висококваліфікованими кадрами, здатними створювати, освоювати та запроваджувати в освіту, виробництво новітню техніку та технології, сприяти сталому соціально-економічному розвитку України.

Неспростовною є думка про те, що основним джерелом переваг суспільства є його інноваційна діяльність, без якої неможливо підвищити ефективність будь-якого сектора економіки, й освітнього передусім.

З огляду на зазначене домінуючим завданням освітньої галузі України є підготовка майбутніх фахівців, які зможуть забезпечити інноваційний розвиток країни, і їхня підготовка відповідатиме рівневі міжнародних кваліфікаційних вимог. Нагальною потребою щодо підготовки спеціалістів професійної освіти, зокрема спеціалізації «Будівництво та зварювання», є формування їхньої готовності до використання інноваційних технологій у процесі професійної діяльності. Означену проблему розглядаємо на засадах бінарності: 1) підготовка майбутнього педагога-бакалавра професійної освіти до інноваційної діяльності у закладах вищої освіти; 2) розвиток інноваційної діяльності в будівництві.

Щодо другого складника, який є орієнтувальним у формуванні готовності бакалаврів професійного навчання спеціальності «Будівництво і зварювання» до використання інновацій у роботі, варто зазначити, що саме галузь будівництва сприяє розвитку національної економіки, забезпечує введення в експлуатацію основних виробничих фондів, створює умови для використання інноваційних засобів виробництва, будівельних матеріалів, технологій, машин і механізмів, відтак – стимулює запровадження інноваційної діяльності передусім в освітніх закладах, де здійснюється підготовка кадрів як для будівельної галузі, так і освітньої.

Однак аналіз наукових досліджень, зокрема праць Н. Головач, Л. Згалат-Лозинської, А. Єсипенко, М. Клименка, В. Лича та інших щодо розвитку будівельного й освітнього секторів економіки, засвідчує, що «реалізація інноваційної діяльності в будівництві характеризується певним консерватизмом та інерційністю. З огляду на це будівельна галузь в рейтингу інноваційно активних сфер економічної діяльності обіймає одне з останніх місць, що

обумовлено специфікою будівельної продукції та багатоаспектністю нормативно-правового регулювання будівництва» [1, с. 24]. Значущу роль у розв'язанні цієї проблеми має відігравати професіоналізм і професійно-технічна освіта.

Сучасна професійна освіта має бути спрямована на підготовку фахівців, готових до інноваційної діяльності, свідомих того, що інноваціями потрібно управляти; спроможних вибудовувати власну траєкторію нововведень, змінюватися і відповідати за своє професійне майбутнє, здатних утвердити себе в умовах конкуренції на ринку праці.

Насамперед ідеться про бакалаврів-педагогів професійного навчання освітньої програми «Професійна освіта (Будівництво), фахова діяльність яких спрямована на підготовку сучасних конкурентоспроможних робітничих кадрів для економіки країни.

Необхідність модернізації педагогічної освіти та підготовки педагогічних кадрів нової генерації задекларовано в низці документів державної ваги, а саме: Законах України «Про освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про порядок здійснення інноваційної діяльності»; Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки; Концепції «Сучасна професійно-технічна освіта» на період до 2027 року; Економічній стратегії «Україна - 2030Е»; Стратегії розвитку професійно-технічної освіти до 2023 року; Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року; Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року; Указі Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року та інших.

Заслуговує на увагу зарубіжний досвід, присвячений питанням інноваційної діяльності. Такі країни, як Франція, Данія, Чехія, Латвія прийняли акти з регулювання та розвитку інновацій саме в закладах вищої освіти. Зокрема, Франція успішно керується Законами «Інновацій і досліджень» (1991 р.), «Наукових досліджень» (2006 р.), Латвія – Законом «Про наукову діяльність» (2005 р.), Німеччина – Стратегією розвитку високих технологій (2007 р.), Чехія – Національною інноваційною політичною стратегією (2005 - 2010 рр.).

Студіювання літературних джерел засвідчує, що проблема формування готовності до інноваційної діяльності майбутніх фахівців, і професійної освіти зосібна, є об'єктом вивчення багатьох науковців, проте практичний досвід підготовки бакалаврів із професійної освіти (Будівництво і зварювання) щодо їхньої спроможності на високому рівні використовувати інноваційні технології у професійній діяльності аналізується суперечностями, а саме: неузгодженістю між соціальним замовленням на висококваліфікованих фахівців професійної освіти спеціалізації «Будівництво і зварювання», здатних застосовувати сучасні інноваційні технології в професійній діяльності, і практикою реалізації соціального замовлення у закладах вищої освіти; розгортанням в освіті об'єктивних процесів розвитку на засадах нововведень, що спонукають до інноваційної педагогічної діяльності, та недостатньою готовністю педагогів до

подолання труднощів, що супроводжують упровадження інновацій у педагогічну діяльність; сучасним розвитком будівельної галузі, що характеризується впровадження інноваційних технологій, та низьким рівнем їх використання в професійній підготовці бакалаврів із професійної освіти (Будівництво і зварювання); об'єктивною необхідністю формування в майбутніх бакалаврів із професійної освіти (Будівництво) готовності до використання інноваційних технологій у професійній діяльності та недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення цього процесу.

Означені суперечності потребують розв'язання і спонукують до пошуку нових раціональних шляхів формування готовності бакалаврів із професійної освіти зі спеціалізації «Будівництво і зварювання» до інноваційної професійної діяльності в умовах викликів часу.

Список використаної літератури

1. Згалат-Лозинська Л. О. Державне регулювання інноваційної діяльності в будівництві: теорія, методологія, стратегія розвитку : монографія. Київ : «ДКС-Центр», 2020. 470 с.

Кулішов Володимир Сергійович,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОГО МАЙСТРА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ

В умовах реформування системи вітчизняної освіти взагалі і професійної (професійно-технічної) освіти (далі П(ПТ)О) зокрема, широкого запровадження новітніх виробничих технологій, підвищення якості робітничих кадрів розширюються та ускладнюються функції системи професійної підготовки кваліфікованих робітників, зростає потреба науково-методичного супроводу її функціонування.

У зв'язку зі зміною змісту та характеру праці на основі досягнень науково-технічного прогресу в галузях, виникнення нових професій суттєве значення має організація навчально-виробничого процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О), яка повинна бути спрямована на значне підвищення якості професійної підготовки робітників, її фундаменталізації та гнучкості. Сучасні вимоги до якості трудових ресурсів потребують переважно інноваційних підходів до їх підготовки, високого професіоналізму як педагогічних працівників системи П(ПТ)О, так і керівного складу відповідних закладів освіти [1].

До керівного складу ЗП(ПТ)О належить старший майстер, який є організатором виробничого навчання та практики учнів, відповідає за їх стан, забезпечує безпечні умови праці учнів та майстрів виробничого навчання, керує навчально-виробничою діяльністю.

У своїй роботі старший майстер керується Законом України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» від 10.02.1998 № 103/98-ВР (редакція станом на 02.04.2022), Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, Постановами Кабінету Міністрів України від 07.06.1999 № 992 «Про порядок надання робочих місць для проходження учнями, слухачами ПТНЗ виробничого навчання та виробничої практики», від 27.08.2010 № 770 «Про внесення змін до порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами ПТНЗ виробничого навчання та виробничої практики», від 03.04.2019 № 281 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 07.06.1999 № 992», від 27.08.2010 № 784 «Про затвердження порядку працевлаштування випускників ПТНЗ, підготовка яких проводилася за державним замовленням», від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (редакція станом на 31.12.2019), Положенням про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах, затвердженим наказом МОН України від 30.05.2006 № 419 (редакція станом на 08.09.2015), Положенням про порядок кваліфікаційної атестації та присвоєння кваліфікації особам, які здобувають професійно-технічну освіту, затвердженого наказом Мінпраці та соціальної політики України і Міністерством освіти і науки України від 31.12.1998 № 201/469 (редакція станом на 26.12.2017) тощо.

В сучасних умовах виробництва змінилися підходи до організації навчально-виробничого процесу у ЗП(ПТ)О, а отже – розширився функціонал діяльності старшого майстра. Які ж завдання сьогодні поставлені перед старшим майстром?

1. Забезпечення якості професійно-практичної підготовки.
2. Оновлення стану навчально-матеріальної бази ЗП(ПТ)О.
3. Підбір кадрів та підвищення професійного рівня молодих майстрів виробничого навчання.
4. Впровадження в навчально-виробничий процес сучасних виробничих технологій та обладнання.
5. Створення навчально-практичних центрів (дільниць).
6. Укладання договорів на підготовку кадрів, проходження виробничої практики та працевлаштування.
7. Участь у організації професійного навчання учнів за дуальною формою здобуття освіти тощо.

Таким чином, серед основних напрямів діяльності старшого майстра варто виділити два основних:

1) Планування, організація та контроль навчально-виробничого процесу як у ЗП(ПТ)О, так і в умовах виробництва;

2) Інструктивно-методична робота з майстрами виробничого навчання. Розглянемо більш детально кожен з напрямів діяльності.

Однією з основних функцій професійної діяльності старшого майстра ЗП(ПТ)О є організація та контроль професійно-практичної підготовки. У цьому контексті старший майстер:

- відповідає за навчально-виробничу діяльність майстрів виробничого навчання та роботу всього персоналу навчально-виробничих майстерень, полігонів і лабораторій закладу освіти;

- організовує навчально-виробничий процес відповідно до програм виробничого навчання, технологій виробництва;

- здійснює контроль за веденням встановленої обліково-звітної документації щодо показників роботи навчальних майстерень, полігонів і лабораторій;

- відповідає за оснащення навчальних майстерень, полігонів і лабораторій обладнанням, устаткуванням, матеріалами, інструментами, пристроями і технологічною документацією;

- проводить прийом і оцінку якості продукції, виконаної учнями в процесі навчання (при відсутності у закладі освіти робітника технічного контролю);

- контролює проведення виробничого навчання, ведення технічної документації;

- готує проекти договорів та разом із майстрами виробничого навчання визначає робочі місця, що відповідають вимогам навчальних програм для проходження учнями виробничої практики;

- контролює виконання учнями кваліфікаційних (пробних) робіт;

- контролює дотримання майстрами виробничого навчання та працівниками навчально-виробничих майстерень, полігонів і лабораторій правил внутрішнього трудового розпорядку закладу освіти, вимог, правил охорони праці та протипожежної безпеки згідно з чинним законодавством.

Також, сьогодні старший майстер є одним із організаторів і координаторів освітнього процесу у ЗП(ПТ)О за дуальною формою навчання. Старший майстер, як правило, здійснює домовленості щодо організації професійного навчання із керівниками підприємств, установ та організацій, укладає угоди на підготовку кадрів, частково здійснює контроль за організацією навчально-виробничого процесу за дуальною формою навчання.

Ще однією важливою ланкою професійної діяльності старшого майстра ЗП(ПТ)О є інструктивно-методична робота з майстрами виробничого навчання, яка сьогодні зводиться до:

- здійснення контролю за підготовкою майстрів виробничого навчання до проведення занять;

– сприяння розвитку педагогічної і технічної творчості майстрів виробничого навчання, участі їх у відповідних методичних секціях, конкурсах професійної майстерності;

– організації і контролю підвищення кваліфікації і стажування майстрів виробничого навчання разом із заступником директора з навчально-виробничої роботи, участі у їх атестації;

– підготовки відповідних матеріалів і виступів на засіданнях педагогічної ради закладу освіти у межах своїх посадових обов'язків.

Важливим аспектом методичної діяльності старшого майстра є організація роботи Школи молодого майстра. Її мета – надання майстрам-початківцям методичної допомоги у розв'язанні першочергових проблем, подоланні труднощів, з якими зустрічаються молоді педагогічні працівники, з метою підтримання їхньої творчої наснаги, бажання плідно працювати. У рамках роботи школи, як правило, розглядаються питання організації роботи майстра виробничого навчання з планування, підготовки до занять, створення комплексного методичного забезпечення професій, системи роботи майстра з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності, впровадження інтерактивних технологій, інноваційних виробничих технологій та обладнання. Молоді педагоги ознайомлюються також з нормативно-правовими документами у сфері П(ПТ)О [2].

Отже, як бачимо функціонал обов'язків старшого майстра ЗП(ПТ)О сьогодні досить широкий, що вимагає від нього постійного професійного розвитку та роботи на випередження, зокрема:

1) мати професійні якості керівника-менеджера та сучасне управлінське мислення;

2) проводити маркетингові дослідження та проектувати виробничу діяльність ЗП(ПТ)О;

3) виходити на новий рівень інформаційної взаємодії з урахуванням корпоративних інтересів підприємств;

4) знати і володіти новими виробничими технологіями.

Таким чином, специфіка професійної діяльності старшого майстра сьогодні є одним із тих ключових аспектів роботи ЗП(ПТ)О, що впливає як на якість професійної підготовки кваліфікованих робітників, так і на методичну й технологічну готовність майстрів виробничого навчання до виконання професійних обов'язків.

Список використаної літератури

1. Організація, планування та контроль навчально-виробничого процесу. Методичні рекомендації / Укладачі М.Д.Грачов, В.М.Скиба, Самойленко Н.Ю. Суми, 2011. 40с.

2. Роль старшого майстра у вирішенні актуальних питань організації професійно-практичної підготовки. Матеріали кращих освітніх практик педагогічних працівників закладів професійної освіти / Укладачі Горлова А.Г., Левіна Р.М., Юдіна Ю.Г. Біла Церква, 2020. 85 с. Режим доступу: <https://profosvita.org/mod/page/view.php?id=10775>

Купрієвич Вікторія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної і
вищої освіти Центрального інституту післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України;

Тарасюк Ірина Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної і
вищої освіти Центрального інституту післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ГОЛОВНІ ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Проблема побудови ефективної системи професійного розвитку викладачів закладів професійної освіти має комплексний психолого-педагогічний характер. Питання професійного розвитку педагогічних працівників закладів освіти є ключовим на сьогодні, особливо під час реформування системи професійної освіти і освіти загалом.

В умовах цифрового суспільства перед сучасними фахівцями постають нові виклики щодо професійного розвитку та самовдосконалення, постійного підвищення професіоналізму та педагогічної майстерності, безперервного навчання. Сьогодні в технічно розвиненому, економічно нестабільному світі, а ще в умовах воєнних дій в Україні кожній особистості потрібно самореалізуватися, насамперед професійно, діяти якісно й ефективно, щоб бути конкурентоздатною, затребуваною та успішною в соціумі.

Різноманітні аспекти професійного розвитку педагогів ґрунтовно розкриваються у дослідженнях вітчизняних (О. Баніт, І. Зязюн, В. Ковальчук, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, В. Олійник, Л. Сергеева, В. Сидоренко, Т. Сорочан та ін.) і зарубіжних (А. Глетсорн, П. Гріммет, Н. Дене Фічтмен, Б. Джойс, Е. Еріксон, С. Зепеде, Л. Ингварсон, Дж. Крістенсен, С. Кеєген, М. Кочрен-Сміт, С. Літл, З. Мевареч, М. Ріс, Р. Фесслер, М. Хуберман) вчених. Слід відзначити, що основною особливістю діяльності викладача є поліфункціональність, що проявляється в різних видах діяльності: управлінській, дидактичній, організаторській, проєктувально-рефлексивній.

У педагогіці розвитку особистості – це «процес закономірного зміни особистості в результаті є соціалізація ... Розвиток особистості здійснюється в діяльності, керованій системою мотивів, присутніх цієї особистості» [3, с. 88]. Таким чином, на основі зазначеного ми можемо зробити узагальнюючий висновок, що розвиток особистості – це процес якісних змін, що здійснюються завдяки діяльності в соціально-культурній сфері. Професійний розвиток особистості викладача – це формування особистості професіонала, що відбувається у процесі оволодіння професійно-педагогічною діяльністю та її самостійного провадження в закладах професійної освіти. Професійно-педагогічна діяльність викладача спрямована на постійне вдосконалення, прагнення досягти вершин педагогічної майстерності та має системний

характер. З огляду на вищезазначене розглянемо головні принципи професійного розвитку викладача.

Принцип активної діяльності особистості передбачає, що, знаходячись під впливом різних факторів та впливу професійного середовища, викладач розвивається професійно, саме в активній діяльності, що в подальшому дозволяє трансформувати цю сферу. Професійний розвиток викладача через активну діяльність здійснюється у двох площинах: професійній та особистісній. Так, професійне зростання – це кількісна характеристика, що передбачає високу професійну кваліфікацію, розвинені професійні вміння, включаючи прийняття рішень, планування, алгоритми вирішення проблемних ситуацій, власне все те, що веде до отримання високих результатів у професійно-педагогічній діяльності. Особистісне зростання – це якісна характеристика викладача, що передбачає розвиток таких професійно значущих якостей, як мотивація, творчість, система цінностей тощо.

Принцип детермінізму полягає у необхідності визначення й урахування різних факторів, що впливають на професійний розвиток викладача. Власне, одним із таких факторів є мотивація.

Мотивація як психологічний чинник покликана підвищувати якість роботи, результативність, рівень наданих послуг, поліпшувати мікроклімат в установі, а також допомагати в досягненні професійних цілей, давати позитивну перспективу, підвищувати самоповагу. Удосконалення – це процес формування в себе певних особистісних рис професіоналізму, розвитку своїх здібностей, отримання професійних знань і вмінь. [1]. Відомо, що розвиток особистості мотивується як внутрішньою мотивацією (мотивами саморозвитку, досягнення поставлених цілей), так і зовнішньою (авторитет колективу, особистостей, вимоги, які ставить перед особою життя). Таким чином, за логікою розвитку особистості, професійний розвиток викладача здійснюється під впливом мотивації «ззовні» та «зсередини».

Принцип рефлексії. Професійний розвиток викладача відбувається паралельно з розвитком його особистості. Саме особистісний розвиток надає стимул професійному через глибше розуміння дидактичних і методичних принципів завдяки набутому досвіду педагогічної діяльності. Водночас критичне осмислення та рефлексивне переосмислення викладачем набутого досвіду призводить до змін у професійній діяльності. Прагнення рефлексивно оцінювати власну діяльність дає можливість викладачеві виявляти проблемні місця і труднощі у роботі, сприяє усвідомленню та пошуку оптимальних шляхів їх подолання. На шляху до професійної майстерності викладач стає рефлексивним практиком.

Принцип мобільності полягає в адаптивній здатності викладача швидко переключатися, перелаштовуватися з одного виду діяльності на інший, що сприяє професійному розвитку й активності у вирішенні освітніх завдань у професійно-педагогічній діяльності.

Принцип зворотного зв'язку в професійному розвитку викладача закладу професійної освіти має не менш важливе значення, ніж перераховані вище.

Своєчасно отримана інформація у вигляді оцінки, відзив щодо його праці, документи, що фіксують результати діяльності педагога – все це дозволяє йому визначити правильність або помилковість його дій, порівняти себе з колегами, отримати «погляд з боку», побачити певні прогалини, визначити проблемні місця в професійній діяльності, порівняти себе з колегами, перейняти кращий досвід.

Підсумовуючи зазначимо, що розглянуті принципи професійного розвитку викладача закладу професійної освіти можуть бути доповнені та деталізовані щодо особливостей викладання окремих дисциплін. Загальним залишається розуміння того, що професійний розвиток – це складний, безперервний, багатоплановий процес, який супроводжується якісними змінами в особистості викладача, безпосередньо впливає на вдосконалення професійної майстерності та формування конкурентоздатного професіонала. Сьогодні надзвичайно гостро постала потреба в професіоналах, які здатні опановувати власну поведінку, формувати систему власного саморозвитку й самовдосконалення, що здатні вибудовувати продуктивні стратегії конструювання нового досвіду в кризових життєвих ситуаціях та в сучасному світі в цілому.

Список використаної літератури

1. Купрієвич В.О. Особливості мотивації професійного самовдосконалення керівників професійно-технічних навчальних закладів. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць / НАПН України ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти»*; гол. ред. В.В. Олійник; редкол.: О.Л. Ануфрієва [та ін.]. Київ. АТОПОЛ ГРУП, 2017. Вип. 3(32). 156 с. С. 51 - 61.
2. Сергеева Л.М. Практики безперервного вдосконалення педагогічного персоналу. *Методичний вісник професійно-технічної освіти Чернівецьчини*. Випуск 3. Чернівці. 2019. С. 38–42.
3. Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головка. Київ. Либідь. 1997. 373 с.
4. Хоржевська І. М. Професіоналізм та професійний розвиток особистості. *Наука і освіта*. 2016. №11. 55–60.

Кучерак Ірина Володимирівна,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри методики професійної освіти
та соціально-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Останні десятиліття в Україні ознаменувалися низкою освітніх реформ, поміж яких – впровадження інклюзивного навчання як особливої філософії освіти, що забезпечує рівноправний доступ до навчання та реалізацію

природного потенціалу кожного здобувача освіти незалежно від особливостей розвитку та наявних психофізичних порушень.

Впровадження інклюзивного навчання – достатньо складне завдання, яке потребує не лише удосконалення нормативно-правового забезпечення, але й оновлення матеріально-технічної бази освітніх закладів, належної фінансової підтримки і, безперечно, забезпечення відповідного рівня підготовки педагогічних працівників. Останнє потребує особливо пильної уваги, адже до цього часу педагоги не мали досвіду навчання учнів із особливими освітніми потребами. Відповідно, з'являється потреба у перегляді самого поняття педагогічної майстерності як найвищого рівня педагогічної діяльності. Адже відтепер вагомою складовою педагогічної майстерності учителя постає інклюзивна компетентність.

Теоретичні і практичні аспекти формування інклюзивної компетентності педагога послужили предметом вивчення багатьох досліджень науковців. Поміж ними – О. Казачінер, Н. Фіголь, Ю. Бойчук, О. Савицька, З. Удович, І. Калініченко. Проте, зважаючи на аналіз наукової літератури та практику впровадження інклюзії в практику освітніх закладів, доводиться констатувати необхідність у додатковому вивченню даного питання, особливо, зважаючи на оновлення законодавчої бази. Означене зумовлює актуальність порушеної проблеми та вибір теми дослідження.

У науковій літературі інклюзивну компетентність розглядають як інтегральну якість особистості, важливу складову якості підготовки фахівців, що поєднує декілька компонентів – когнітивно-операційний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивно-оцінний[1; с. 69]. Розглянемо більш детально кожен із перелічених компонентів.

Когнітивно-операційний: для забезпечення високого рівня інклюзивної компетентності важливим є наявність цілої низки знань, умінь та навичок. Насамперед, це знання законодавчої бази, що регламентує організацію інклюзивного навчання в Україні, низки міжнародних документів, що стосуються інклюзії та є ратифікованими у нашій державі.

Мотиваційно-ціннісний: важливим є формування мотиваційно-ціннісного компоненту інклюзивної компетентності, що забезпечує спрямованість на досягнення ефективності інклюзивного навчання завдяки сформованим мотивам та ціннісним орієнтирам здійснення педагогічної діяльності.

Рефлексивно оцінний: не менш вагомим постає вміння адекватно оцінювати власну діяльність задля внесення відповідних корективів та уникнення ймовірних помилок і складнощів.

Інклюзивна компетентність – вимога часу, те, без чого неможливо забезпечити ефективно інклюзивне навчання. Адже, незважаючи на впровадження інновацій та розвиток науково-технічного процесу, у центрі освітнього процесу завжди залишається особистість учителя. Саме від нього залежить значною мірою успіх чи провал інклюзивних процесів.

Дане дослідження не охоплює повноти висвітлення порушеної тематики. Перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямі вбачаємо у

розробленні навчально-методичних рекомендацій для фахівців транспортної сфери щодо адаптації та модифікації навчальних програм задля реалізації індивідуальних освітніх траєкторій осіб з ООП.

Список використаної літератури

1. Бовкуш К.П. Основні засади формування інклюзивної компетентності педагога/ К. Бовкуш //Молодий вчений. №7(10). 2014. С. 158-159

2. Бойчук Ю. Д. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія / Ю. Д. Бойчук, О. С. Бородіна, О. М. Микитюк ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди .Харків : ХНПУ, 2015. 117 с.

3. Кучерак І.В. Інклюзивна компетентність як основа якості підготовки фахівців транспортної галузі // Інноваційні технології при підготовці фахівців транспортної галузі: електронний зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Біла Церква, 30 вересня 2021 р. / за заг. ред. А.Б. Єрмоленка, І.В. Кучерак. Біла Церква: БІНПО ДЗВО УМО НАПН України, 2021. 108 с, с. 58-61

Кучма Олександр Іванович,

кандидат технічних наук, с.н.с. кафедри загальнотехнічних дисциплін та професійного навчання Криворізького державного педагогічного університету;

Лукаш Василь Іванович,

старший викладач кафедри загальнотехнічних дисциплін та професійного навчання Криворізького державного педагогічного університету

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Підготовка фахівців другого магістерського рівня за спеціальністю 014 Середня освіта (трудове навчання і технології) охоплює й формування в них здатності та спроможності до викладацької діяльності у закладах професійної, фахової передвищої та вищої освіти. Зважаючи на напрям підготовки, освітньо-професійна програма за цим напрямом у Криворізькому державному педагогічному університеті спрямовується й на формування педагогічної майстерності у викладанні загальнотехнічних та спеціальних (автосправа й конструювання одягу) дисциплін. Це завдання зумовлює включення до змісту професійної підготовки як окремих навчальних дисциплін, так і особливих методів і педагогічних технологій, безпосередньо націлених на формування методичної компетентності майбутнього викладача.

Навчальна дисципліна «Методика викладання загальнотехнічних дисциплін та виробничих технологій» передбачена структурно-логічною схемою підготовки фахівців ступеня магістра за освітньою програмою «Середня освіта (Трудове навчання і технології)». Вона пов'язана із загальнотехнічними дисциплінами, які складають основу для викладання трудового навчання і технологій у старшій профільній школі («Нарисна геометрія і креслення», «Технології конструкційних матеріалів», «Технічна

механіка», «Основи охорони праці», «Взаємозамінність, стандартизація та технічні вимірювання», «Електротехніка та електроніка» тощо), спеціальними дисциплінами напряму конструювання та дизайну одягу й автосправи, а також із дисциплінами, що забезпечують педагогічну підготовку («Сучасні освітні парадигми та технології», «ІКТ в управлінні освітою») і методичну підготовку майбутніх учителів («Теорія і методика навчання технологій у профільній школі», «Основи проєктної діяльності в профільній школі»), ґрунтується на знаннях з психології праці та інженерної психології, органічно пов'язана з педагогічною практикою студентів у закладах вищої освіти [2].

Головними завданнями цієї дисципліни є: розкриття змісту основних положень провідних нормативних документів щодо структури професійної підготовки майбутніх учителів технологій і креслення, місця в цій структурі загальнотехнічних дисциплін та виробничих технологій; формування знань про взаємодію суб'єктів педагогічного процесу, ознайомлення студентів зі змістом роботи викладача з організації, планування й матеріального забезпечення викладання загальнотехнічних дисциплін та виробничих технологій; розвиток умінь організації навчальних занять, навичок використання дидактичного інструментарію при викладанні загальнотехнічних дисциплін та виробничих технологій; оволодіння шляхами забезпечення освітньої, розвивальної й виховної функцій загальнотехнічної підготовки майбутніх учителів; підготовка студентів до розробки необхідної документації для викладача загальнотехнічних дисциплін та виробничих технологій, проєктування професійної кар'єри [2].

Формуванню професійної майстерності майбутніх викладачів сприяє тематична спрямованість курсу, зокрема такі теми, як-от: «Система підготовки викладачів загальнотехнічних і спеціальних дисциплін», «Професійно-педагогічна культура викладача загальнотехнічних та спеціальних дисциплін», «Методи, форми і засоби викладання загальнотехнічних і спеціальних дисциплін», «Сучасні технології навчання загальнотехнічних і спеціальних дисциплін», «Організація і методика виробничого навчання», «Інноваційний досвід викладання загальнотехнічних та спеціальних дисциплін» та ін.

Не менш важливе значення мають методи, які застосовуються під час засвоєння майбутніми викладачами дисципліни. З-поміж них такі, як: мікровикладання, асистування, метод проєктів, кейс-метод, портфоліо [3].

Метод мікровикладання (з англ. *microteaching*) є доцільним у формуванні методичної компетентності майбутніх викладачів, особливо тих, які не мали досвід педагогічної роботи та не проходили педагогічних практик, тобто мали попередньо непедогогічну освіту. Під час мікровикладання – відтворення фрагменту лекційного матеріалу – студент формує якості ораторської майстерності – уміння володіти аудиторією, чітко й лаконічно формулювати думки, підкріплювати аргументи прикладами, емоційно зафарбовувати висловлювання, реагувати на репліки аудиторії тощо. У ході мікровикладання досить ефективно може відбуватися й відпрацювання інших важливих методів із арсеналу педагогічної майстерності викладача, це, зокрема, наочні методи

навчання – демонстрація, ілюстрація, візуалізація навчального матеріалу, а також скрайбінг – ведення розповіді паралельно із наданням візуальної підтримки головним положенням і фактам за допомогою схем, таблиць, графіків, малюнків, інфографік тощо [1].

Мікровикладання може бути елементом будь-якого типу навчального заняття (лекція, практичне й лабораторне заняття, консультування). Воно зазвичай продовжується до 10 хвилин і обов'язкового аналізується викладачем та іншими студентами. У такий спосіб у майбутніх викладачів ініціюється професійна рефлексія. Великий педагогічний ефект має перегляд відеозапису, зробленого під час мікровикладання.

Якщо виходити з того, що асистент (від лат. *assistens* – присутній, помічник) тлумачиться як «помічник спеціаліста», то асистування слід розглядати як метод моделювання професійної діяльності майбутніми викладачами, під час реалізації якого студенти вивчають особливості організації викладацької діяльності та апробовують на практиці методи, форми і технології педагогічної праці в закладі вищої освіти.

Донедавна у вітчизняних вишах була спеціальна посада асистента, між тим у багатьох закордонних університетах вона зберіглася дотепер і має назву «teaching assistant». Цю посаду можуть посідати студенти, які щойно закінчили бакалаврську програму чи навчаються на магістерських або докторських програмах. До їх обов'язків належить проведення практичних і лабораторних занять, перевірка студентських робіт, технічна підтримка платформ дистанційного навчання.

Запровадження цього методу в практику підготовки майбутніх викладачів дає їм змогу самостійно апробувати теоретично засвоєні концепції, методи і прийоми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Із цією метою, під час вивчення курсу «Методика викладання загальнотехнічних дисциплін та виробничих технологій» студентам доручається виконувати окремі види викладацької роботи: здійснювати перевірку знань, проводити опитування, готувати дидактичний матеріал до занять, проводити фрагменти занять у вигляді ділової гри, публікувати й модерувати навчальний контент. Досить ефективним методом оцінки рівня професійної майстерності майбутніх викладачів є запровадження фестивалів, конкурсів, елементами яких є проведення фрагменту навчального заняття.

Розвиток викладацької майстерності студентів потребує опрацювання й розв'язання ситуативних завдань, що охоплюють усі функції викладача загальнотехнічних та спеціальних дисциплін. Сформовані у вигляді текстових або відео-кейсів, такі завдання дозволяють виявити рівень сформованості професійних мотивів, спеціальних і методичних знань студентів [1].

Задля пошуку й концептуалізації передового педагогічного досвіду у викладанні загальнотехнічних дисциплін добре зарекомендували себе методичні проєкти. Їх тематика формується з огляду на зміст курсу, а власне проєктом може бути презентація, газета, публікація в мережі, веб-квест,

розроблений навчальний контент, електронний курс, набір діагностичних матеріалів, засобів візуалізації тощо.

Отже, розвиток педагогічної майстерності майбутніх викладачів загальнотехнічних дисциплін потребує застосування новітніх методів і підходів, що сприяють закріпленню спеціальних предметних знань та формуванню методичної компетентності студентів магістратури.

Список використаної літератури

1. Кучма О.І., Лукаш В.І. Методичні підходи в активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях із загальнотехнічних дисциплін. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 2021, Вип. 2 (46). С. 161-169.

2. Робоча програма навчальної дисципліни «Методика навчання загальнотехнічних дисциплін та виробничих технологій» для здобувачів вищої освіти ступеня магістр спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання і технології) / укл. О.О. Лаврентьєва. Кривий Ріг, 2021. 19 с.

3. Як стати майстерним педагогом : навчально-методичний посібник / [кол. автор. : В.І Ковальчук, Л.М. Сергєєва та ін.] ; за заг. ред. Л.І. Даниленко. Київ : Етіс плюс, 2007. 184 с.

Лаврентьєва Олена Олександрівна,

доктор педагогічних наук, професор кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи
Університету імені Альфреда Нобеля

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОЗРОБКИ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ

Соціальна робота є тією важливою галуззю сучасного суспільства, роль і значущість якої не може бути перебільшена навіть у мирні часи та в здоровому суспільстві. По всьому світу, соціальні служби виконують важливу місію – вони допомагають у попередженні та вирішенні соціальних проблем різним верствам населення, беруть на себе роль у захисті дітей та інвалідів, вразливих категорій, формують суспільну думку щодо щасливого й повноцінного функціонування людства й сприяють її укріпленню й поширенню.

У системі професійної підготовки за спеціальністю 231 «Соціальна робота» передбачено чимало освітніх компонентів, які забезпечують формування компонентів професійної компетентності майбутніх фахівців. Проте, досягти інтеграції всіх компонентів та елементів цього складного особистісного утворення має на меті курс «Професійна майстерність соціального працівника». Цей курс забезпечує загальну теоретичну й практичну підготовку здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти до роботи в соціальній сфері, розкриває питання сутності й змісту професійної діяльності соціального працівника, шляхів, методів і технологій формування та вдосконалення його професійної майстерності соціального працівника,

стимулює студентів до активного саморозвитку й самовдосконалення, як основи для їхньої практичної роботи в соціальній сфері [4].

Серед поставлених завдань курсу слід наголосити на розумінні майбутнім соціальним працівником сутності і змісту, закономірностей та специфіки соціальної сфери на сучасному етапі розвитку суспільства, а також готовності до сприйняття, адаптації, розробки та впровадження інновацій в професійній діяльності.

Довідкові джерела визначають інновацію як це реалізовану творчу ідею, яка не лише спричинила зміни, але й створила нову цінність. Інновація є кінцевим результатом інтелектуальної діяльності людини, її фантазії, творчого процесу, раціоналізації, адаптації, відкриття, винаходу тощо [2].

Т. Опалюк визначає соціальну інновацію як свідомо організоване нововведення в практиці соціальної роботи, що з'являється на певному етапі розвитку суспільства відповідно до мінливих соціальних умов, і має на меті ефективні позитивні перетворення, покращення, нові погляди, ідеї і концепції, що дозволяють ефективним шляхом вирішити соціальні, культурні, економічні завдання таким чином, щоб отримати безсумнівну користь людству загалом та окремим особам зокрема [3, с. 178].

Л. Бойко-Бойчук виокремлено кілька підходів до потрактування соціальної інновації, спільним для яких є спрямованість інновації на реалізацію соціальних потреб. Тож, до соціальних інновацій належать нові системи освіти, здоров'язбереження, нові соціальні системи, системи суспільних комунікацій, що використовують інноваційні підходи, методи і технології. Соціальною інновацією є ідеї, стратегії, концепти, форми організації в соціальній сфері, що спричиняють зміни в поведінці та інтересах людей, регулюють соціальні, економічні та політичні процеси [1, с. 99].

Соціальні інновації характеризуються певною специфікою. Передусім, вони, зазвичай, є результатом колективної творчості, оскільки спираються на досвід соціальної роботи в тій чи тій сфері. Водночас, запровадження соціальних інновацій є досить складними з точки зору об'єктивної оцінки їх ефективності. Видозміни в суспільстві відстрочені у часі, при цьому більшість громадян схильні до консерватизму й насторожено ставляться до нового, що гальмує просування інновацій. Соціальні інновації мають велику невизначеність наслідків, широку сферу застосування та велику швидкість «старіння». У процесі розроблення, проектування та апробації соціальної інновації відбувається її перетворення в соціальну послугу [3].

За призначенням соціальні інновації можуть бути як у вигляді окремого суспільного продукту, так і видозміненої соціально значущої діяльності. Ураховуючи структуру й спосіб життєдіяльності сучасного суспільства, соціальні інновації можуть бути притаманні будь-якій сфері суспільного життя, проте найпомітнішими й найрезультативнішими є ті, які запроваджуються через взаємодію різних суспільних груп. Серед найбільш актуальних для сучасного стану розвитку соціальної сфери слід виокремити ті, які забезпечують соціальну допомогу державними і благодійними організаціями

всіх рівнів у вирішенні проблем збереження, абілітації й реабілітації здоров'я, модернізації системи освіти, розвитку демократії; відкривають доступ та вироблюють нові послуги в сфері інтелектуальної власності; сприяють створенню безпечного й комфортного довкілля; формують суспільну думку щодо гендерних питань, ставлення до насильства, інклюзії тощо; сприяють залученню бізнесу до побудови нових методів взаємодії зі споживачами; створюють сприятливі умови для впровадження інновацій на місцях.

Зрозуміло, що соціальний працівник, підготовлений до розробки та запровадження соціальних інновацій, повинен сформувати в собі особливі якості й професійно важливі риси характеру. В. Кремінь узагальнив їх у терміні «інноваційна особистість», яку учений вбачає у здатності бути відкритим інноваціям, умінні концептуалізувати, розробляти шляхи, адаптувати та запроваджувати зміни в свою діяльність. На відміну від творчо працюючого фахівця, який спроможний розробляти такі інновації, що порушують рівновагу в соціальній системі, інноваційна особистість активно реагує на нові ідеї, з інтересом «підхоплює» їх, інтерпретує, застосовує для підвищення ефективності своєї діяльності.

Підготовка майбутніх соціальних працівників до розробки та застосування соціальних інновацій передбачає, передусім, ознайомлення зі змістом цього феномену та специфіки інновацій в соціальній сфері, порівняно зі сферами науки та інженерії. Доцільним є ознайомлення з прикладами соціальних інновацій та досвідом роботи тих організацій по всьому світові, які такі соціальні продукти створюють. Важливо наголосити на підходах, які запроваджують в різних країнах у конструюванні інновацій, а також їх зумовленість культурними цінностями суспільства. Цікавий банк соціальних інновацій містять Інтернет-ресурси, соціальні мережі, канали, соціальні проекти, що можуть стати предметом обговорення на заняттях з курсу «Професійна майстерність соціального працівника» [2].

Особистісна готовність фахівця до розроблення та запровадження інновацій охоплює систему мотивів і потреб, професійних намагань, а також розвиненість творчих рис особистості. У підготовці соціального працівника необхідно поєднувати засоби діагностики й розвитку особистості студента на постійній основі. Предметом діагностики можуть стати творчі якості особистості – критичне мислення, схильність до ризику, соціальна активність, сприйняття нового, творчий потенціал та ін.

Наступним етапом є оволодіння майбутнім соціальним працівником технологіями розроблення соціальних інновацій. Дослідники виокремлюють кілька фаз, які відбивають логіку цього творчого процесу, а саме: фази аналізу, розроблення, розвитку, оцінки й поширення. Для закріплення етапів цього технологічного процесу варто застосовувати кейс-метод, що концентрується навколо конкретних прикладів соціальних інновацій в різних сферах суспільства.

Логічним завершенням курсу «Професійна майстерність соціального працівника» є підготовка соціального проекту – готової розробки (авторської чи

реально існуючої в суспільстві), яка може бути застосована для ініціювання позитивних соціальних змін.

У процесі цієї роботи важливо забезпечити усвідомлення майбутнім фахівцем зв'язку між готовністю до запровадження соціальних інновацій та рівнем його професійної майстерності.

Список використаної літератури

1. Бойко-Бойчук Л.В. Поняття «соціальна інновація»: типи визначень, приклади застосування. *Наука та інновації*. 2009. Т. 5, № 3. С. 94-99.

2. Ковальчук В. І. Підготовка фахівців соціальної сфери до професійної діяльності засобами інноваційних технологій. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Вип. XXXIII. Серія: соціально-педагогічна. Кам'янець-Подільський: Медобори, 2019. С. 38–56.

3. Опалюк Т.Л. Основи професійної майстерності в соціальній сфері. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. 206 с.

4. Робоча програма навчальної дисципліни «Професійна майстерність соціального працівника» для здобувачів вищої освіти зі спеціальності 231 «Соціальна робота» бакалаврського рівня / Укладач: О.О. Лаврентьєва. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. 14 с.

Лайма Даукиас,

методист навчального відділу
Інституту філології Київського університету
імені Бориса Грінченка

ЛІНГВОМЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТУДЮВАННЯ МОВНИХ (МОВЛЕННЄВИХ) ДЕВІАЦІЙ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

У науковому дискурсі останнього двадцятиріччя ХХІ століття виокремилися різногалузеві підходи до розуміння мовних (мовленнєвих) девіацій, у межах яких розкриваються відхилення та причини їхньої появи в мовній практиці. З'ясовано, що сучасні підходи до багатоаспектного аналізу «негативного мовного матеріалу», спричиненого результатом неправильних дій суб'єкта пізнання або неправильності його суджень.

Учені намагаються встановити найважливіші етапи породження мовлення, використовуючи «негативний мовний матеріал». На думку Ф. Бацевича, систематичні дослідження мовних (мовленнєвих) відхилень могли б сформувати окрему галузь психолінгвістики. Мовні (мовленнєві) відхилення, на думку вченого, – це результат неправильного програмування мовленнєвих дій або реалізації програми і т. ін. [1, с. 25]. Опрацювання психологічної та психолінгвістичної літератури дало змогу з'ясувати, що класифікація помилок не була суттєвим питанням для дослідників. До питання класифікації помилок зверталися лише за необхідності. Науковці (Бацевич Ф., Леонтьєв О.) пропонують такий поділ помилок:

- 1) помилкові мовленнєві дії (з тих чи інших причин недоцільні у певній ситуації);
- 2) помилкове програмування мовленнєвої дії;
- 3) помилка у процесі реалізації програми висловлювання (помилкові операції, помилки у доборі слова; неправильна або недостатня реалізація граматичних завдань);
- 4) помилки, що пов'язані з моторним промовлянням та його реалізацією (обмовки, антиципації, персеверація).

У працях С. Горохової до психолінгвістичного підходу додається ще й фреймовий. Девіації, причинами вияву яких є глибинні аспекти породження мовлення, залишились поза увагою дослідниці [2, с. 26].

У межах цього напряму праця оцінюється як одна з найважливіших за своїми результатами. Але, якщо об'єкт, що аналізується, виявляє специфіку своєї поведінки лише в певних межах, то дослідники можуть говорити лише про певний етап або модуль [1, с. 26].

Лінгвістичний підхід. Лінгвістичний підхід поділяється на декілька підтипів. **Дидактико-нормативний підхід.** Особливості цього підтипу: нормативно-описове, структурно-рівневе бачення причини появи відхилень в усному та письмовому мовленні [1, с. 27]. У працях Н. Алгазіної, Н. Бабич, М. Вороніна, В. Китайгородської, А. Никерова, І. Ощипко, С. Цейтлін та інших появу девіацій науковці пояснюють внутрішньомовними причинами, а різновид девіацій пов'язують із порушенням норм на різних рівнях системи мови. В основі цих класифікацій девіацій лежать критерії культури мовлення та критерії добору мовно виражальних засобів відповідно до мети та обставин спілкування. Цей критерій утілили Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак у «Словнику-довіднику з культури української мови» (1996). У «Словнику-довіднику...» девіації поділяються на фонетичні, лексико-фразеологічні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні та пунктуаційні [3, с. 11-12]. У праці «Словарь-справочник...» дослідник виділяє орфографічні, пунктуаційні, орфоепічні, словотвірні, морфологічні, синтаксичні девіації, помилки читання, графічні помилки, діалектні помилки та просторічні помилки. Враховуючи рівень оволодіння мовними нормами, девіації ділимо на суттєві та несуттєві, власне помилки та недоліки, однотипні та не однотипні, частотні та нечастотні, типові й нетипові та інші. Таке розуміння мовних (мовленнєвих) девіацій відобразилось у програмі викладання рідної мови в Україні 1998 року.

У межах цього підходу виокремлюється **власне лінгвістичний аспект** дослідження девіацій, який пояснює вплив лінгвальних чинників на механізми та причини виникнення девіацій. До прикладу, Б. Норман вважає, що мовленнєві девіації виникають через вплив системи конкретної мови. Дослідник виділяє три чинники породження девіацій:

- 1) суперечності між структурою і нормою (мовна (мовленнєва) девіація порушує відповідну «заборону», яку накладає норма на систему, через що виникають, наприклад, ненормативні, каузативні форми дієслів, коротких прикметників тощо);

2) взаємодія одиниць різних рівнів мовної системи (механізм мовленнєвої діяльності працює недостатньо узгоджено в різних своїх частинах, наприклад, коли у «продуманій» мовцем синтаксичній структурі є затримка з добором лексеми);

3) взаємодія одиниць одного мовного рівня (мовні девіації виникають у порушенні парадигматичних і синтагматичних співвідношень) [1, с. 28-29].

Нормативно-видавничий підхід. Особливість підходу полягає в орієнтуванні на писемний тип мовлення, найчастотніші відхилення від тексту, що складається, та тексту авторського, на психологічні основи породження авторських девіацій і помилок складальника. Типологія відхилень та причин їх виникнення є підпорядкованою семасіологічному підходу та враховує лінгвістичні аспекти. Поєднання нормативно-видавничого та психолінгвістичного підходів можна простежити у праці Ю.Красикова «*Теория речевых ошибок (на материале ошибок наборщика)*». Нормативно-видавничий та комунікативний підходи можна простежити в роботах Б. Мучника, А. Мільчина, М. Феллера [1, с. 30].

Отже, проаналізовані підходи до вивчення мовних (мовленнєвих) девіацій у мовній практиці дають змогу зробити висновок, що всі вони можуть поєднуватися або накладатися з урахуванням тенденцій у формуванні нового розуміння сутності норми, девіації та мови загалом, що, відповідно, значно впливають на методику навчання української мови в закладах загальної середньої освіти й активно інтегруються в зміст чинних навчальних програм.

Список використаної літератури

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної девіатології. Л.: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2000. 236 с.
2. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 38. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. 432 с.
3. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. Львів: Фенікс, 1996. 368 с. (Трансформація гуманітарної освіти в Україні).

Липська Лариса Василівна,
кандидат педагогічних наук,
завідувач лабораторії електронних навчальних ресурсів,
Інститут професійної освіти НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Події, які відбуваються останнім часом, стали каталізаторами невідворотного цифрового майбутнього, в якому володіння цифровими навичками є базовою життєвою необхідністю. При цьому кардинальних і фундаментальних змін зазнає сфера освіти.

Щоб крокувати в ногу з сучасним суспільством, в яке надшвидкими темпами інтегруються цифрові технології, потрібно володіти цифровою грамотністю.

На сьогодні ключовим викликом є недостатність цифрових компетенцій. Тобто рівень підготовки громадян з питань цифрових компетентностей не відповідає вимогам цифрової економіки та суспільства.

Через низьку медіаграмотність та відсутність цифрової культури збільшується частка населення, яка не вміє протистояти пропаганді, маніпуляціям та шахрайству в цифровому середовищі.

Саме тому важливим завданням освіти у XXI столітті є формування нових професійних компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників, пов'язаних зі стрімким розвитком цифрового суспільства.

Сучасному педагогу для успішної професійної діяльності, також, необхідно опанувати новітні цифрові технології.

Володіння сучасними цифровими технологіями забезпечує майбутнім кваліфікованим робітникам високий рівень інформаційної культури, дає можливість застосовувати їх для навчання та роботи, у щоденному житті.

На сьогодні цифрові технології володіють великими можливостями по використанню їх в освітньому процесі і з усіма своїми ресурсами є одним із суттєвих засобів реалізації цілей і завдань освітнього процесу. Зараз педагог має багато можливостей для використання і застосування різноманітних цифрових технологій у навчанні здобувачів освіти, а саме: інформація з мережі Internet, банки даних, навчальні електронні посібники, дидактичний матеріал, довідники і словники, форуми для спілкування, презентації, відео, програми, які автоматизують контроль знань (тести, опитувальники та інших). Завдяки всьому цьому можна актуалізувати зміст навчання, можливий інтенсивний обмін інформацією з партнерами ззовні.

Педагог, який володіє на високому рівні цифровими технологіями та впроваджує їх у освітній процес, значно підвищує рівень підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Тобто цифрові технології в сучасному освітньому просторі виступає як засіб підвищення професійної майстерності.

Сучасна професійна освіта передбачає широке застосування цифрових технологій кожним педагогом у власній професійній діяльності, що є шляхом оновлення та цифровізації системи професійної освіти нашої держави. Цей процес неможливий без систематичного використання електронних освітніх ресурсів під час освітнього процесу у закладах професійної освіти.

Сучасне покоління молоді звикло взаємодіяти з навколишнім світом за допомогою різних цифрових пристроїв та гаджетів, для них це є зручно та звично.

У системі освіти широкого поширення набули універсальні офісні прикладні програми і засоби інформаційно-комунікаційних технологій: текстові процесори, електронні таблиці, програми підготовки презентацій, системи управління базами даних, органайзери, графічні пакети та ін.

Розвиток суспільства нині диктує необхідність використання цифрових

технологій в усіх сферах життя. Тому сучасні заклади професійної освіти не повинні відриватися від вимог часу і мають використовувати цифрові технології в своїй діяльності.

Створення та функціонування інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти надає можливість кожному за допомогою нього навчатися, спілкуватися та взаємодіяти з іншими. Робота в такому ІОС потребує відповідної підготовки, необхідності розробки відповідних матеріалів та методики їх використання.

Сьогодні цифрові технології відіграють значну роль в розвитку та підвищенні якості сучасної освіти. Реалізація принципів навчання та визначених вимог до використання в освітньому процесі цифрових технологій сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Отже, використання цифрових технологій в освітній процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників істотно прискорює передачу і засвоєння знань, сприяє підвищенню якості навчання, що дає можливість майбутнім фахівцям успішно і швидко адаптуватися в сучасному суспільстві.

Список використаної літератури

1. Гуржій А.М., Пригодій М.А., Липська Л.В., Кононенко А.Г., Зуєва А.Б., Криворот Т.Г., Гуменний О.Д., Гуменна Л.С. Розроблення та використання мережевих навчально-методичних комплексів для підготовки кваліфікованих робітників: навчально-методичний посібник. Житомир: «Полісся», 2020. 238 с.

2. Липська Л.В. Формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у системі професійно-технічної освіти з використанням інформаційно-освітнього середовища. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка.* 2016. № 12. С. 90-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvipto_2016_12_12

3. Липська Л.В. Використання SMART-технологій у навчальному процесі професійно-технічних навчальних закладів. URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/3/article/view/561>

Мандрагеля Володимир Андрійович,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри методики професійної освіти
та соціально-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У СВІТІ

Кваліфікована робоча сила є найважливішою складовою виробничого процесу і виступає основоположною частиною розвитку людського капіталу в країні. Останній Організація економічного співробітництва та розвитку

визначає як запас знань, навичок та інших особистісних характеристик, втілених у людей, які допомагають їм бути продуктивними. Існує й більш широка дефініція – знання, навички, компетенції та інші властивості, втілені в окремих осіб або групах людей, набуті протягом їхнього життя та використані для виробництва товарів, послуг чи ідей у ринкових умовах [4]. Професійна освіта відіграє роль одного з основних гравців в інвестиціях людського капіталу в країнах і прямо чи опосередковано пов'язується з економічним розвитком, а також технологічним прогресом. Економічний розвиток та технічні вдосконалення неможливо досягти без освіти, і саме ЗП(ПТ)О виробляють ці ресурси.

На ефективність освітнього процесу та його результативність впливають багато чинників: кваліфікація та компетентність науково-педагогічних працівників; інституційна побудова та стан матеріально-технічної бази закладу освіти; якість і зміст навчальних програм; мотивація учнів (студентів, слухачів) на опанування випереджальними знаннями, навичками та вміннями тощо. Значну роль при цьому відіграють глобальні тенденції у сфері професійної освіти.

Сьогодні, коли триває війна в Україні, відбувається кардинальний і широкомасштабний перехід Збройних Сил України на стандарти НАТО, який включає не тільки зміни в організаційній структурі, управлінні військами, але й динамічну модернізацію озброєння, бойової техніки, систем логістики тощо. Легко передбачити у недалекому майбутньому значні інвестиції західних компаній у різноманітні сектори вітчизняної економіки, що вимагатиме підготовки значної кількості висококваліфікованих фахівців. Відтак, перед системою П(ПТ)О постає завдання прискореної її інтеграції до передових світових та європейських стандартів технічної та професійної освіти і тренінгу. Зазначене передбачає якісне покращання підготовки майбутніх фахівців новітніх професій, а також посилену й скоординовану перепідготовку викладачів та майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О.

Це також вимагає фокусування уваги на питаннях, які до недавнього часу знаходилися на периферії освітнього процесу в Україні. Йдеться про адресну підтримку та добробут студентів, а також педагогів і адміністрацій ЗП(ПТ)О, збільшення участі дівчат та жінок у нетрадиційних курсах, покращання та збільшення масштабів навчання людей з обмеженими можливостями. До цього слід додати необхідність удосконалення профорієнтаційної діяльності, соціального маркетингу, а також сприяння переходу зі школи на закладів П(ПТ)О [3].

Фахівці європейського центру UNEVOC – UNESCO, що знаходиться в Бонні (ФРН), вважають, що однією з головних тенденцій подальшого удосконалення професійної освіти є залучення більш широкого кола зацікавлених сторін щодо визначення нових кваліфікацій та компетентностей (New Qualifications and Competencies – NQC), зокрема неурядових організацій, представників громадянського суспільства, молодіжних організацій, досвідчених і авторитетних експертів [6, с. 9]. Такого висновку вони дійшли в

процесі реалізації проєкту «Поєднання інновацій і навчання в П(ПТ)О» (The Bridging Innovation and Learning in TVET – BILT), що розпочався у липні 2019 р. За його допомогою значно розширені можливості для співпраці та взаємного навчання між Європою, Африкою та країнами АТР. Проєкт доповнює національні розробки для вивчення та підтримки інноваційних, ринково-орієнтованих та привабливих способів навчання та співпраці в П(ПТ)О [1].

Надзвичайно важливу роль при цьому відіграє ієрархія навичок і компетентностей для відповідної професії (спеціалізації). Для цього можуть використовуватися опитування представників ринку праці, напрацювання аналітиків, які досліджують та прогнозують розвиток економіки та праці в контексті ринкових змін. Необхідно також враховувати сигнали, які йдуть від аналізу вакансій, від рекламаних вакансій та від зацікавлених сторін. Це надає можливість більш об'єктивно оцінювати попиту на різні професії та навички [5, с. 12]. Слід також наголосити на нагальній потребі більш тісного взаємозв'язку між мінливими та динамічними пріоритетами навичок та компетенцій в тій чи іншій професії та актуальністю Національних рамок кваліфікацій. У багатьох країнах світу саме секторні або галузеві робочі групи розробляють національні кваліфікації для різних промислових секторів, з відповідним представництвом відповідної галузі, професії або зацікавлені сторони громади.

Очевидною тенденцією, яка стосується не тільки системи П(ПТ)О, але й інших освітянських рівнів, є потужний розвиток ІКТ та «зеленої» економіки. Професії, що пов'язані з ними, будуть користуватися значним попитом у майбутньому. Вже наприкінці 2019 р. ЄС прийняв свою амбітну Європейську зелену угоду та розпочав її реалізацію, спрямовану на досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 р. Для досягнення цієї мети знадобляться дії всіх секторів економіки ЄС, у тому числі: інвестування в екологічно чисті технології; підтримка інноваційної промисловості; запровадження чистіших, дешевших і здоровіших видів приватного та громадського транспорту; декарбонізації енергетичного сектору; забезпечення більшої енергоефективності будівель; співпраця з міжнародними партнерами для покращення глобальних екологічних стандартів [2].

Доволі значущою тенденцією для закладів П(ПТ)О виступає зміцнення зв'язків з промисловістю у розробці та впровадженні навчальних курсів, щоб підготовлені люди могли реалізувати свої прагнення до працевлаштування. І тут на перший план виходять наступні напрями: розробка та перегляд навчальних планів та програм; покращання так званого корпоративного навчання; підвищення ефективності навчання на робочому місці тощо. У сукупності це призведе до покращання кваліфікації наявної робочої сили

Список використаної літератури

1. About BILT. UNEVOC – UNESCO. URL.: <https://unevoc.unesco.org/bilt/About+BILT> (Last accessed: 22.04.2022).
2. EU Green Deal. WECOOP. URL.: <https://wecoop.eu/glossary/green-deal/> (Last accessed: 27.04.2022).

3. Lalithanheera K.A. Strategy and development planning for future ready TVET 8 September 2021 URL: <https://www.ft.lk/columns/Strategy-and-development-planning-for-future-ready-TVET/4-722769> (Last accessed: 27.04.2022).

4. Productivity, human capital and educational policies. OECD. URL.: <https://www.oecd.org/economy/human-capital/> (Last accessed: 28.04.2022).

5. Technical and Vocational Education and Training. Australian Government, Department of Foreign Affairs and Trade. Diplomatic Academy, 2020. 25 p.

6. Trends in New Qualifications and Competencies for TVET. Perspectives of the European UNEVOC Network. UNESCO-UNEVOC International Centre, Bonn, 2020. 66 p.

Маринченко Інна Віталіївна,

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій

Глухівського національного педагогічного університету

імені Олександра Довженка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ШВЕЙНІЙ ГАЛУЗІ ТА ФЕШН-ІНДУСТРІЇ

Ідея цифрового одягу з'явилась в результаті формування сучасного погляду на надмірне споживацтво та утилізацію великої кількості не використаних товарів. Так українська дизайнерка Даша Шаповалова вважає, що люди купують надто багато одягу, який викидають або перестають носити, як тільки з'являться в ньому на фото у Facebook чи Instagram. Тому українка запустила перший онлайн-магазин цифрового одягу: в ньому можна купувати для фото і не шкодити природі.

Перша у світі міжнародна платформа Dress-X продає одяг 3D-дизайнерів для створення контенту в соцмережах.

Кілька років тому відкриттям у сфері моди були віртуальні моделі, що набирали тисячі підписників в Instagram та з'являлись в рекламних кампаніях відомих брендів. Але технології розвиваються і зараз можна не тільки роздивлятися цифрових манекенниць, а й самим стати моделями для примірки віртуального одягу.

Цифровий одяг – це речі, що створюються в тривимірному вигляді за допомогою спеціальних програм. Роль «кутюрье» у цьому випадку виконують графічні дизайнери, а щоб «вдягти» такі речі, замовнику потрібно тільки надати фото в одязі, що облягає фігуру.

Актуальність цієї тенденції підкріплюють дослідження: у 2018-му році експерти фірми Barclays провели опитування та з'ясували, що кожен десятий покупець купує речі виключно для створення контенту в соцмережах.

Фактично віртуальний одяг з'явився ще декілька років тому. Першопрохідцями стали скандинавський бренд Carlings, що створив першу діджитал-колекцію у 2018 році та продавав цифрові речі за ціною 10-30 євро.

А на відміну від них голандський стартап The Fabricant започаткував справжню цифрову високу моду. Їх знаковим творінням стала сукня-комбінезон, створена спільно з художницею Джоаною Джасковскі. Виріб придбали на аукціоні за \$9500.

Ідея платити гроші за одяг, який не можна потримати в руках, комусь може здатися дивною, але у цього віяння є достатньо переваг. По-перше, такий формат одягу мінімізує відходи виробництва та дає можливість кожному приміряти на собі найрізноманітніші образи. Звичайно, такі речі не задовольняють базові потреби людини, але стануть у нагоді тим, хто регулярно створює креативні образи для Instagram.

По-друге, цифровий образ не обмежений у формах та текстурах, а тому виглядає набагато цікавіше, ніж звичайний одяг. А ще це чудова можливість стати власником дизайнерських виробів, адже віртуальні копії речей відомих брендів коштують дешевше.

Тенденція набирає шалених обертів і цифровий одяг вже починають активно демонструвати популярні Instagram-блогери. Але відчути себе персонажем відеогри може кожен, адже поповнити віртуальний гардероб зараз можна в пару кліків. Наприклад, за допомогою платформ Dress X та replicant.fashion, де можна придбати цифрові копії речей Gasanova, Ksenia Schneider та інших дизайнерів.

Одяг від Google. Шведський бренд Ivuvel (частина холдингу H & M) спільно з компанією Google представив додаток під назвою Coded Couture. Програма генерує унікальний дизайн сукні, базуючись на персональних даних користувача: збирає інформацію про погоду, про маршрутах, геолокації, активності і інтересах користувача. На основі зібраних даних додаток формує дизайн майбутньої одягу. Забарвлення і матеріал сукні визначить додаток, а фасон користувач зможе вибрати самостійно.

Проте, можливості «розумного» одягу набагато ширші від розглянутих випадків. Так, розроблено матеріали, що вміють акумулювати сонячне світло і світитися в темний час доби; текстиль, що допомагає економити заряд батареї смартфона за рахунок більш ефективного вловлювання Wi-Fi і Bluetooth; немнущі тканини, що відштовхують бруд і воду. Тож гардероб у майбутньому очікують захоплюючі зміни.

Одяг з підігрівом. Над створенням одягу, що вміє адаптуватися до погодних умов, працюють багато брендів. Один з цікавих варіантів: кофта з підігрівом від компанії Blanc. Засновники стартапу – брати Chris і Greg Livingston, виростили в горах і тому добре знають, що таке суворий клімат. Щоб зігрітися, доводиться надягати купу речей, але коли потрібно активно рухатися, то в цій екіпіровці стає спекотно. Брати розробили кофту Flare, яка вміє випромінювати тепло завдяки запатентованій системі обігріву з вуглецевого волокна. Виріб виглядає стильно і може обігрівати в трьох режимах, які перемикаються одним натисканням кнопки.

Футболка, що стежить за серцем. Великі перспективи носимі технології відкривають в медицині. Наприклад, компанія Lenovo спільно з вченими створила «розумну» футболку, яка *вміє стежити за станом серця власника*. У неї вбудовані електроди і сенсори, які в режимі реального часу збирають інформацію і щодня завантажують її в хмарне сховище. Футболка зчитує ЕКГ, стежить за диханням і тиском користувача. Отримані дані аналізуються, і в разі прояву симптомів захворювання мобільний додаток попередить власника. Як кажуть розробники, такий постійний контроль може врятувати життя, виявивши серцевий напад заздалегідь. При цьому виріб не виглядає як обладунки середньовічного лицаря, на вигляд – це звичайна компресійна футболка.

Одяг, що змінює колір і візерунок. Можливості хамелеонів залучають і світ моди, і серйозні структури. Спецслужби не відмовилися б від досконалого камуфляжу, який вміє мімікрувати під будь-яку обстановку, а дизайнерам цікаві моделі, здатні змінювати свій колір. Роботи в цьому напрямку ведуться і вже існують перші напрацювання. Наприклад, над створенням інтерактивних тканин працюють дизайнери з Будапешта Judit Eszter Karpati і Esteban de la Torre. Їхній експериментальний зразок матеріалу вміє змінювати колір і отримав назву Chromosonic. У полотно вплетені ніхромові нитки, поєднані з мікроконтролером. Під час його включення дроти нагріваються, і проявляється спеціальний барвник, що змінює колір і візерунок.

Одяг, що зберігає паролі. Ще один напрямок, що займає уми вчених – можливість записувати інформацію прямо в тканину. Одяг з такого «розумного» текстилю зможе зберігати будь-які дані: від паролів до ідентифікаційних тегів. Причому ця технологія не використовує електроніку, тут задіяні магнітні властивості провідних ниток. Тобто речі з такого текстилю можна спокійно прати і гладити, не побоюючись зіпсувати матеріал. Розробники вже встигли випробувати ідею, зашифровуючи дані в різних аксесуарах і зчитуючи їх за допомогою смартфона. А в одному з експериментів відкрили двері, махнувши перед магнітним замком рукою в сорочці з «закодованим» відрізком тканини на рукаві. Перспективи даної розробки поки суперечливі. Зберігання в такому вигляді паролів небезпечно, але RFID-мітки така тканина може легко витіснити.

Список використаної літератури

1. Єжова О.В. Інформаційні технології у створенні швейних виробів. Кіровоград: ФОП Александрова М.В., 2015. 220 с.
2. Захаркевич О.В. Практикум з комп'ютерного проектування одягу. Хмельницький : ХНУ, 2016. 311 с.
3. Колосніченко М.В. Комп'ютерне проектування одягу: Навчальний посібник. К. : «Освіта України», 2010. 183 с.
4. Пашкевич К.Л. Сучасні інформаційні технології дизайну одягу / К.Л. Пашкевич, О.В. Єжова, Т.В. Струмінська. URL. : https://er.knugd.edu.ua/bitstream/123456789/16290/1/DOvPP_2020_P254-264.pdf
5. Пашкевич К.Л. Нові технології: програма візуалізації одягу в тривимірному просторі Julivi CLO3D. Легка промисловість. 2015. №1–2. С. 18–20.
6. Kovalchuk V., Sheludko I. Implementation of digital technologies in training the vocational education pedagogues as a modern strategy for modernization of professional education. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Biologiae Pertinentia*. 2019. Vol. 1. Issue 9. С. 122–138.

Масліч Світлана Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Як відомо, професійна освіта відіграє важливу роль в економічному житті суспільства, адже її основним завданням є підготовка висококваліфікованих робітничих кадрів для ринку праці. Варто зазначити, що це одна із галузей освітнього сектора, яка якнайшвидше має реагувати на зміни, які відбуваються у різних галузях промисловості та сфери послуг. Не викликає сумніву факт, що від якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників значною мірою залежить рівень економічного життя громадян.

На сьогоднішній день освітній процес України зазнає значних викликів, передусім це пов'язано із загрозою поширення коронавірусної інфекції COVID-19, а з 24 лютого 2022 р. – початком війни. Для висвітлення проблеми організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) коротко зупинимося на хронології окремих подій 2020-2022 рр.:

1. 11.03.2020 р. у зв'язку з небезпекою поширення на території України коронавірусу COVID-19 набирає чинності Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на

території України коронавірусу COVID-19», у якій зазначається, що з 12 березня до 3 квітня 2020 р. на усій території України встановлюється карантин із забороною відвідування закладів освіти її здобувачами [1].

2. 23.03.2020 р. – опубліковано лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-173 «Щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти під час карантину», основною умовою якого є, що вчителі працюють з учнями, які перебувають удома, шляхом використання технологій дистанційного навчання з урахуванням матеріально-технічних можливостей закладу освіти [2].

3. 13.11.2020 р. – рекомендації Міністерства освіти і науки України ЗП(ПТ)О щодо переходу на змішану форму навчання (лист МОН від 13.11.2020 р. № 1/9-629) [3].

4. 24.02.2022 р. – початок війни Росії проти України, як наслідок, з 28.02.2022 р. по 13.03.2022 р. вимушені канікули.

5. З 14.03.2022 р. у більшості областей відновлено освітній процес у дистанційному форматі.

Безумовно, усі виклики, що постали перед вітчизняним освітнім простором, у т. ч. ЗП(ПТ)О, вказують на необхідність володіння на високому рівні навичками роботи з цифровими ресурсами. У цьому аспекті для нас є цікавими дослідження цифрової грамотності українців, проведені у рамках програми EGAP, результати яких показують, що 53% населення України володіють цифровими навичками нижче базового рівня. Так, взагалі 15,1% українців взагалі не володіють такими навичками, а низький рівень мають 37,9% громадян. При цьому втішає факт, що найкраще цифровими навичками володіє молодь віком 10–17 років, тобто контингент ЗП(ПТ)О. Як зазначається у аналітичних матеріалах, молодь дістала частку 61,6% у категорії «вище середнього» [4].

Зважаючи, що протягом двох останніх років освітній процес у закладах освіти переважно відбувається за змішаною формою або з використанням технологій дистанційного навчання, важливою умовою забезпечення його якості є високий рівень цифрової компетентності педагогічних працівників. Наразі викладачі та майстри виробничого навчання повинні володіти навичками роботи з Google-сервісами, додатками Microsoft, платформами для організації відеозустрічей. Проте, якщо проведення уроків теоретичного навчання у ЗП(ПТ)О, за умови вільного володіння цифровими ресурсами, не викликає особливих труднощів, з організацією професійної підготовки є проблеми. Відомо, що основна форма професійно-практичної підготовки – урок виробничого навчання. Результати роботи показують, що лише для незначної кількості професій допустимо проводити уроки виробничого навчання за дистанційною формою. Це професії на кшталт: «Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення», «Агент з організації туризму», «Адміністратор» тощо. Більшість професій, потребує проведення уроків виробничого навчання саме у навчально-виробничих майстернях (лабораторіях, полігонах тощо). За неможливості присутності здобувачів освіти в освітніх

зкладах вимушено відбувається коригування графіка освітнього процесу з перенесенням уроків виробничого навчання та виробничої практики на більш пізніший період (з можливістю проведення навчальних занять за очною формою). Варто зазначити, що такі зміни знижують загальний рівень підготовки здобувачів освіти, оскільки відбувається «розсинхронізування» теорії і практики.

Великі проблеми в організацію освітнього процесу ЗП(ПТ)О внесла війна. Це пошкодження майна закладів внаслідок воєнних дій, вимушене їх переміщення, перебування значної кількості педагогічних працівників і здобувачів освіти на більш безпечних територіях, у т. ч. за кордоном, постійні стресові стани усіх учасників освітнього процесу та ін. Значною трудностю для здобувачів освіти, що тимчасово перебувають за кордоном, стало проходження виробничої практики.

Ці та інші проблеми потребують виваженості у рішеннях, злагодженої співпраці керівників закладів з органами управління, консолідації зусиль щодо забезпечення якісного освітнього процесу. У свою чергу, якісна підготовка майбутніх кваліфікованих робітничих кадрів стане запорукою відбудови нашої країни.

Список використаної літератури

1. Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19 : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. № 211. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zapobigannya-poshim110320rennyu-na-teritoriyi-ukrayini-koronavirusu-covid-19> (дата звернення: 30.04.2022).

2. Щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти під час карантину : лист Міністерства освіти і науки України від 23.03.2020 р. № 1/9-173. URL: <https://cutt.ly/WGXtQqB> (дата звернення: 30.04.2022).

3. Щодо організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти з 16 листопада 2020 року : лист Міністерства освіти і науки України від 13.11.2020 р. № 1/9-629. URL: <https://cutt.ly/mGXt2UL> (дата звернення: 30.04.2022).

4. Дослідження цифрової грамотності українців. URL: <https://egap.in.ua/projects/doslidzhennia-tsyfrovoi-hramotnosti-ukraintsiv/> (дата звернення: 04.05.2022).

Мостова Світлана Олексіївна,

завідувач методичного відділу КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості
«Дружба» Криворізької міської ради

НЕСТАНДАРТНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

До головних завдань організації методичної роботи в закладі позашкільної освіти належить створення необхідного педагогічного супроводу із засвоєння педагогічними працівниками передових галузевих технологій (за

напрямом гурткової діяльності), а також методів, форм і технологій навчання і виховання, розкриття та розвиток їх творчого потенціалу, вдосконалення їх професійної компетентності. Не менш важливими завданнями є забезпечення оволодіння педагогами методами науково-педагогічних досліджень, способів концептуалізації та адаптації інноваційних освітніх технологій, освітніх концепцій, програм і проєктів, шляхів оцінки результативності професійно-педагогічної діяльності.

Методична робота в закладі позашкільної освіти ґрунтується на системному підході у підвищенні кваліфікації педагогічних кадрів, що означає розмаїття її організаційних форм і методів.

Головними напрямками методичної роботи в закладі позашкільної освіти є створення ефективного освітньо-виховного простору, націленого на розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді, та організація методичного та психолого-педагогічного супроводу цієї діяльності. До того ж, методична робота закладу позашкільної освіти концентрується навколо обраної науково-методичної проблеми та актуальних методико-педагогічних проблем, характерних для позашкільної освіти, і в такий спосіб сприяє вдосконаленню соціально-педагогічної моделі закладу [1].

Методична служба закладу сьогодні орієнтується на індивідуальну роботу з кожним педагогічним працівником, здійснюючі в такий спосіб педагогічну супервізію. Згідно з Типовим положенням про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа», педагогічна супервізія є відносно новим напрямом роботи з педагогами, здійснювана з метою посилення цілеспрямованості професійних дій, вдосконалення кваліфікації педагогів, підвищення ступеня їх задоволеності власною працею.

Отже, у межах педагогічно супервізії можуть бути запропоновані принципово нові підходи до організації методичної роботи в закладі позашкільної освіти. З-поміж них відмітимо групи супервізії – групова форма роботи, що концентрується навколо спільної для учасників проблеми [4].

Методика проведення супервізійної групи засновується на аналізі конкретної педагогічної ситуації, що спричинила суттєве утруднення в діяльності конкретного педагога. З метою надання цілеспрямованості у супервізії, робота групи розгортається за фазами:

– Перша фаза. Доповідь педагога, в якій він формулює проблему та свої очікування в її вирішенні. Далі керівник групи ініціює запитання від учасників доповідачеві з метою конкретизації інформації. Потім відбувається групове обговорення проблеми без втручання доповідача.

– Друга фаза. Учасники групи діляться своїми відчуттями щодо педагогічної ситуації. Під час висловлювань важливо забезпечити сприятливу позитивну атмосферу, щоб доповідач розглядуваної ситуації усвідомив приховані недоліки в своїх діях.

– Третя фаза. На ній супервізор (методист закладу) має забезпечити концептуалізацію ідей, які можуть бути покладені у побудову стратегії

вирішення розглядуваної проблеми. Методист надає слово кожному учаснику групи, який пропонує своє рішення. Жодна ідея не критикується, але приймається до уваги всіма членами групи.

– Четверта фаза. Тут супервізор робить узагальнення запропонованих варіантів, надаючи власну концепцію, дає змогу всім учасникам побудувати оптимальну стратегію та різноманітні тактики роботи в схожих ситуаціях [4].

Задля забезпечення ефективності в роботі групи супервізії розроблено три головні правила. Перше правило: педагог, виносячи свій випадок на розгляд групи, має чітко усвідомити свої очікування від супервізії. Друге правило: педагог має самотужки сформулювати свій запит та очікування. Третє правило – правило «Стоп», яке вможливує закриття обговорення педагогом у випадку, якщо воно стає некоректним [4].

У методичні роботи з педагогами закладу позашкільної освіти добре зарекомендували себе кейс-технології. Робота під час опрацювання кейсу розгортається в такий спосіб: вступні вправи на розвиток навичок групової комунікації, розгляду змісту кейсу з пошуку рішень, аналіз роботи групи за допомогою супервізора, тренінг із розвитку дослідницьких навичок, актуальних для розглядуваної проблеми, мозковий штурм з метою формування спектру можливих тактик у вирішенні проблем [2].

Для педагогів, які лише починають працювати в системі позашкільної освіти, ефективною формою методичної роботи є група професійного зростання. Засідання групи має відбуватися за заздалегідь затвердженим планом, що охоплює вивчення особливостей діяльності закладу позашкільної освіти, специфіки організації гурткової роботи.

Однією з найбільш результативних колективних форм методичної роботи в закладі для досвідчених педагогів є творча лабораторія. На засіданнях творчої лабораторії відбувається обмін досвідом, думками, знахідками, ідеями, організовується спілкування на професійні теми, апробуються нові методики гурткової роботи [1].

У методичні роботи добре себе зарекомендували заходи у вигляді ділової гри. Це, зокрема, методична естафета «Від творчого прийому – до творчого заняття». На першому етапі – «Стоп-кадр» – подається фрагмент заняття гуртка, на якому педагог демонструє нові методи, засоби навчання, прийоми організації діяльності гуртківців. На другому етапі – «Калейдоскоп нестандартних занять», у ході якого аналізуються творчі знахідки педагогів: заняття-змагання, заняття – засідання лабораторії невирішених проблем, проектні заняття тощо. На третьому етапі – «Трибуна вільних думок» – педагоги презентують та обґрунтовують доцільні моделі занять, беруть участь у диспуті «Джерела педагогічної творчості керівника гуртка» [1].

Підбиття підсумків етапу науково-методичної роботи закладу позашкільної освіти може стати ярмарок педагогічної творчості. Відкриттю ярмарки передуює робота всього педколективу і, насамперед, методичної служби

закладу з вивчення й узагальнення кращого педагогічного досвіду, у результаті чого й визначаються матеріали для експозиції.

На ярмарку представляють результати роботи гуртків й методичних об'єднань, методичні розробки, навчальні посібники, дидактичний, роздатковий матеріал, наочні посібники, засоби візуалізації й наочності, портфоліо педагогів, матеріали науково-практичних конференцій, педагогічних читань, альбоми тощо.

Серед методів розвитку професійної майстерності педагогів закладу позашкільної освіти можна також назвати методичний міст, методичний турнір, конкурс педагогічної майстерності. Найефективнішим методом узагальнення індивідуального професійного досвіду педагогів є портфоліо, в якому зберігаються найкращі здобутки фахівця.

До гнучких форм методичної роботи належать оперативні методичні наради. Їх тривалість має складати до 30 хвилин, під час яких відбувається презентація нової методичної літератури, наказів, інструкцій, нормативних документів тощо [3].

Методична робота в освітньому закладі сьогодні проводиться за підтримки ІКТ. Тож, спектр методичної роботи поступово поповнюється комп'ютерно зорієнтованими методами і технологіями, зокрема усі більше застосовуються в практиці методичних служб веб-квест, персональний сайт педагога, професійний блог, майстер-клас, вебінар, форум тощо, а також тренінгові технології, які забезпечують формування відповідних для цих видів діяльності компетентностей педагогів [2].

Отже, орієнтація Нової української школи на розвиток особистості педагога і учня в освітньому процесі, формує нові виклики до організації методичної роботи в закладі освіти, яка має бути адресною, актуальною, відповідною сучасним досягненням науки і техніки.

Список використаної літератури

1. Биковська О.В. Стратегія розвитку позашкільної освіти. Київ: ІВЦ АЛКОН, 2018. 96 с.

2. Лаврентьєва О.О. Розвиток методологічної культури вчителя в системі післядипломної освіти. Післядипломна освіта в Україні. 2018. № 1. С. 20-25.

3. Окара А. Методична діяльність у закладі позашкільної освіти. URL: <https://vseosvita.ua/library/metodicna-dialnist-v-zakladi-pozaskilnoi-osviti-172492.html> (дата звернення 20.04.2022).

4. Супервізія: професійна підтримка і професійний розвиток педагогів: порадник для супервізорів (наставників). URL: <http://www.ussf.kiev.ua/images/news/2019.09.18/%D0%A1%D1%83%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%96%D0%B7%D1%96%D1%8F.pdf> (дата звернення 20.04.2022).

Однорог Галина Володимирівна,
доктор філософії,
Інституту професійної освіти НАПН України

ПРОФЕСІЙНО АКТУАЛЬНІ ЗДАТНОСТІ ЯК ДОМІНАНТИ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

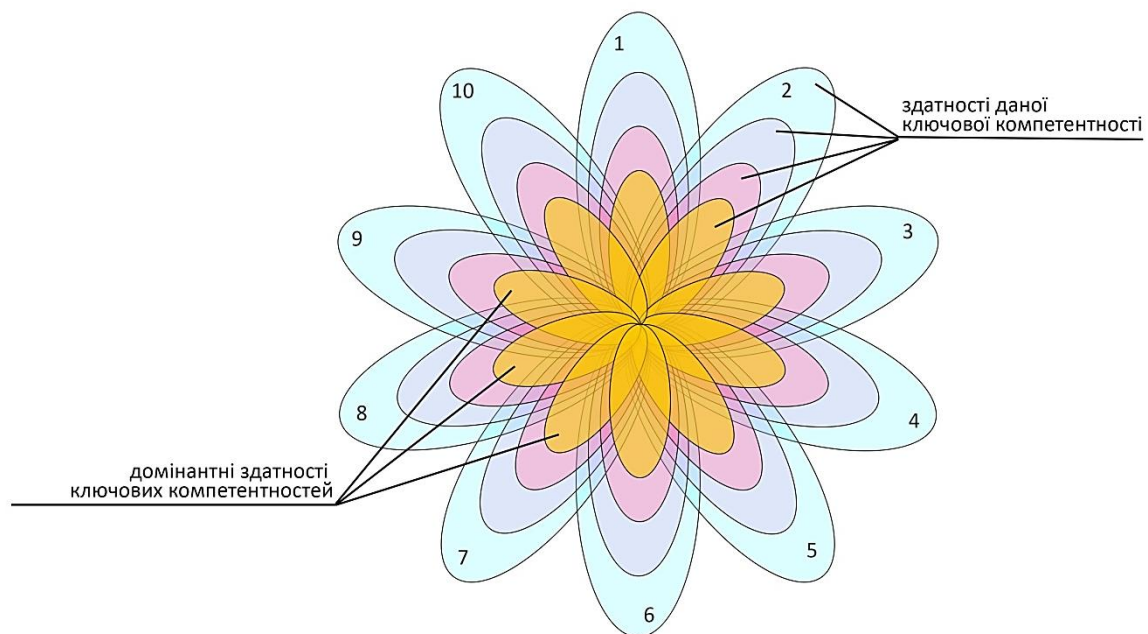
Сучасні ринок праці потребує всебічно розвинених фахівців, які здатні до саморозвитку, орієнтовані на результат, спроможні працювати в команді і відповідати за результати власної діяльності, здатні до швидкої адаптації в нових умовах. Тому особливого значення набуває оновлення змісту професійної освіти, який повинен формувати у здобувачів освіти професійні та ключові компетентності. Актуальним є розвиток саме ключових компетентностей, які впродовж життя будуть доповнюватися професійними [1].

Ключові компетентності – це спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає їй можливість ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності [2]. Формування ключових компетентностей є метою повної загальної середньої освіти. У школі закладається «фундамент» ключових компетентностей, у закладі професійної освіти має відбуватися їх професійно зорієнтований розвиток.

Перелік ключових компетентностей «формується з урахуванням їх значущості для подальшої трудової діяльності за певною професією» [3, с. 2]. Однак ключових компетентностей є багато, і кожна з них має власну структуру, що об'єднує низку здатностей особистості, розвиток яких, як показує практика, є для педагогів ЗП(ПТ)О дуже проблематичним, оскільки потребує значних часових затрат, спеціальних знань і навичок. Відтак з'ясовано, що розвиток у ЗП(ПТ)О окреслених законодавчо-нормативними документами ключових компетентностей, попри юридичне визнання їх важливості, де-факто є методично й організаційно дуже складним процесом, позбавленим системності, професійної зорієнтованості та належного методичного забезпечення.

Це зумовлює необхідність виокремлення зі змісту ключових компетентностей тих здатностей, що, з огляду на потреби конкретної професії є домінантними (*професійно актуальними здатностями*), тобто найбільш важливими для їхньої подальшої трудової діяльності в певній галузі, що відповідають запитам суспільства та ринку праці щодо певної професії.

Модель процесу визначення професійно актуальних здатностей ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників подано на рисунку 1.

Рис. 1. Модель процесу визначення професійно актуальних здатностей ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників

Для визначення переліку професійно актуальних здатностей ключових компетентностей майбутніх кравців і закрійників було досліджено ринок праці швейної промисловості щодо потреб у кваліфікованих робітниках з розвиненими ключовими компетентностями, проведено експертне оцінювання здатностей на основі переліку ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту», виокремлено домінуючі (професійно актуальні) здатності, що є найбільш важливими для їхньої подальшої трудової діяльності в галузі швейної промисловості [5; 6]. Такий підхід значно полегшує процес розвитку ключових компетентностей у закладі професійної (професійно-технічної) освіти і забезпечує його професійне спрямування (рис. 2).

Отже, ключові компетентності майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю пропонуємо розуміти як динамічний комплекс професійно актуальних здатностей, виражених у мотивах, цінностях, знаннях, вміннях і навичках, способах мислення та особистісних якостях майбутніх кравців і закрійників, необхідних для досягнення ними професійного успіху, підвищення конкурентоспроможності, формування професійної мобільності й адаптації на ринку праці швейної промисловості.

Ключові компетентності майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю є складним утворенням, що має компонентний склад (рис. 2): ціннісно-мотиваційний; когнітивно-діяльнісний; особистісно-рефлексивний.

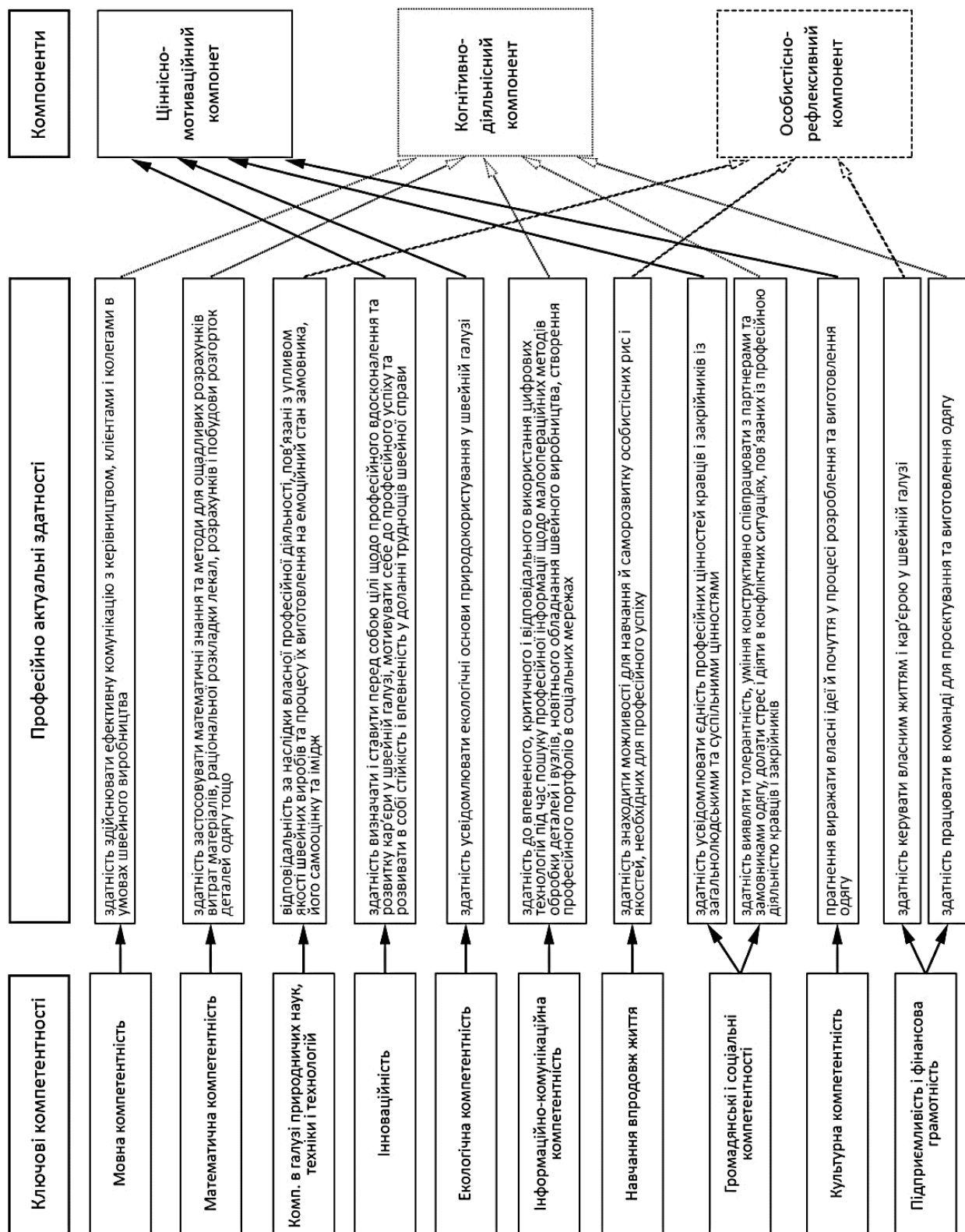

Рис. 2. Модель ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю

Список використаної літератури

1. Радкевич В. Розвиток професійної та фахової передвищої освіти в умовах трансформаційних процесів / В. Радкевич. *Науково-методичне*

забезпечення професійної освіти і навчання : зб. матер. XIV зв. Всеукр. конфер., м. Київ, 7 травня 2020 / за заг. ред. В. Радкевич. Київ. 2020. С. 16–29.

2. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392. Дата оновлення: 02.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти за компетентнісним підходом : наказ Міністерства освіти і науки України від 17.02.2021 р. № 126. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-rozroblennya-standartiv-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-za-kompetentnishim-pidhodom> (дата звернення: 20.02.2021).

4. Odnoroh H. Key competences of future garment workers: the offer and demand in the labour market. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. 2019. № 19. С. 31 – 42. DOI: <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.19.31-42>

5. Однорог Г. В. Експертне оцінювання ключових компетентностей для професій швейного профілю. Молодь і ринок. 2021. № 7-8 (193-194). С. 154 –164. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.239131>

Опанасенко Віталій Петрович,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Останні зміни, що відбуваються в сучасному соціально-культурному, політичному та економічному житті суспільства зумовлюють активне використання інформаційних технологій та організацію освітнього процесу за дистанційною формою навчання. Ефективність дистанційної освіти значною мірою залежить від низки факторів які впливають на процес її організації: рівень психологічної та професійної готовності викладачів до організації та здійснення дистанційного навчання; рівень психологічної та матеріально-технічної готовності здобувачів освіти до навчання за дистанційною формою здобуття освіти; наявність відповідного навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення відповідних дисциплін; наявність стійкого та швидкісного інтернет-зв'язку.

Ми погоджуємось із сучасними дослідниками у тому, що дистанційне навчання – це цілеспрямований інтерактивний процес взаємодії викладача та здобувача освіти який ґрунтується на сучасних освітніх інформаційних та телекомунікаційних технологіях, які дозволяють віддалено здобувати освіту у

процесі виробничої діяльності або за місцем проживання, забезпечує можливість реалізації процесу самоосвіти через планування та здійснення індивідуальної освітньої траєкторії студента враховуючи його можливості, вікові чи соціальні, стан здоров'я та потреби у відповідний проміжок часу, підвищує соціальну та професійну мобільність здобувачів [1, с.70].

Сучасні педагоги-дослідники [3, с.50] до системи організаційно-педагогічних умов відносять зміст дисципліни, методи та засоби навчання, за яких забезпечується досягнення педагогічних цілей, в нашому випадку підготовка майбутніх педагогів професійного навчання для ЗП(ПТ)О за спеціальністю 015 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка продуктів сільського господарства та харчові технології) які були б конкурентоспроможними на ринку праці. У зв'язку з цим, під час розробки вищезазначених умов для організації здобуття освіти майбутніми педагогами професійного навчання за дистанційною формою потрібно виходити з наступних положень:

- необхідно враховувати мету навчання та потреби здобувачів освіти;
- організація дистанційного навчання майбутніх фахівців повинна забезпечувати формування необхідного досвіду експлуатації засобів діяльності за спеціалізацією та досвіду творчої педагогічної діяльності;
- навчальний матеріал повинен містити адаптивний характер у зв'язку зі збільшенням частки самостійної роботи та наявними у студентів навичками використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- студенти повинні володіти навичками організації самостійного здобуття освіти.

На думку Н. Кардаш організація дистанційного навчання в ЗВО повинна також ґрунтуватись на дотриманні вимоги організації продуктивної діяльності студентів та використанні розроблених дистанційних курсів з дисциплін [2, с. 20].

Для формування професійних компетентностей майбутніх педагогів професійного навчання спеціальності 015 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка продуктів сільського господарства та харчові технології) можливо застосовувати майже всі моделі організації дистанційного навчання, що пропонуються науковцями, але зауважимо, що синхронна модель є більш прийнятною оскільки вона дозволяє організувати пряму взаємодію здобувачів у малих групах, швидко обговорити завдання чи проблемні питання та обрати шляхи їх вирішення, використовувати інтерактивні прийоми. Для більш ефективної роботи цієї моделі можна використовувати інструменти миттєвої взаємодії (такі як: Kahoot, Classtime тощо), що дозволить більш швидко організувати одночасну роботу великої кількості студентів для підтримки спільної взаємодії.

Натомість, проблемним за будь-якої моделі дистанційної освіти, залишається забезпечення професійно-практичної спрямованості лабораторних занять з дисциплін циклу професійної підготовки. Тож, серед умов, які забезпечать ефективну професійну підготовку майбутніх педагогів

професійного навчання сучасними інформаційними освітніми засобами є: професійно-практична спрямованість освітніх інформаційних ресурсів; методичне забезпечення з фахових дисциплін спеціальності; контроль якості професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання; мотивація здобувачів до здобуття освіти в умовах дистанційного навчання.

Найбільш гострою проблемою на сучасному етапі для спеціальності 015 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка продуктів сільського господарства та харчові технології) є дотримання першої умови – професійно-практична спрямованість освітніх інформаційних ресурсів – зумовлена тим, що жодна з існуючих освітніх платформ не здатна забезпечити формування практичних навичок з експлуатації, обслуговування та ремонту сільськогосподарської техніки, а лише формує у майбутніх фахівців навички роботи та створення дистанційних курсів, організації інтерактиву за допомогою мережі Інтернет, підтримка процесу дистанційного навчання в якості тьютора є навичками професійної діяльності фахівця зі спец предметів аграрного профілю, що втім не є метою вивчення фахових дисциплін технічного змісту. Тому у Глухівському НПУ ім. О.Довженка дистанційна освіта є не лише новою технологією, а об'єктом дослідження та використання в освітньому процесі підготовки здобувачів.

Дотримання другої умови – наявності методичного забезпечення з фахових дисциплін спеціальності передбачає оволодіння викладачами компетентностями щодо розробки змісту дистанційних курсів з фахових дисциплін та методичного забезпечення яке буде адаптоване до забезпечення можливості здобувачеві самостійно вивчати фахові дисципліни використовуючи будь-які доступні сучасні цифрові інструменти освітніх платформ.

Виконання третьої умови – мотивація здобувачів до здобуття освіти в умовах дистанційного навчання передбачає наявності у викладачів здатності підтримувати освітній процес у якості тьютора або консультанта, який здійснює методичну та організаційну допомогу майбутнім педагогам професійного навчання у межах своєї дисципліни та пояснює особливості виконання тих чи інших індивідуальних, проблемних чи творчих завдань через підготовлені проекти, веб-квести, тощо.

Отже, впровадження дистанційної освіти, притаманних їй форм та методів навчання повинно забезпечувати індивідуалізації освітнього процесу та реалізації студентоцентричного підходу в освіті, спонукати студентів до самоосвіти, планування особистого освітнього розвитку, формувати цифрову компетентність, спонукати до оволодіння освітніми інформаційними технологіями, сприяти формуванню професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

Список використаної літератури

1. Добровольська Н.В., Бондар М.В. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов застосування дистанційного навчання при підготовці фахівців з економічної кібернетики. Дистанційне навчання як сучасна освітня

технологія: матеріали міжвузівського вебінару. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 83-85.

2. Кардаш Н.В. Дистанційна освіта сьогодні: переваги та недоліки. Дистанційна освіта у вищій школі : Матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ, 2005. Том 33. С. 18-21.

3. Максимова Л.П. Визначення організаційно-педагогічних засад забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. Вип. 1. Серія «Педагогічні науки». 2014. № 1. С. 48-59.

Осипенко Лариса Михайлівна,
методист КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості «Дружба»
Криворізької міської ради

РОЗВИТОК ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ ЗАСОБАМИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах багатовекторного розвитку вітчизняної системи освіти особлива увага приділяється позашкільній освіті дітей та учнівської молоді. До головних завдань цієї галузі належить створення умов для організації та культурного дозвілля дітей у позаурочний час шляхом впровадження в освітній процес діяльнісних технологій навчання та виховання, створення емоційно привабливого середовища для занять за інтересами та вподобаннями, психологічно комфортної атмосфери, а також розвиток матеріально-технічної бази й професійної майстерності педагогів, які забезпечують творчу діяльність учнів [2].

Багатоваріативність закладів позашкільної освіти дає можливість батькам та їх дітям вибрати ті з них, які найбільшою мірою відповідають інтересам дитини та допоможуть якнайповніше розкритися її обдаруванням і творчим здібностям. Нині у нашій країні функціонують безліч шкіл мистецтв, центрів дитячої творчості, дитячих художніх, музичних шкіл, клубів, де дитина займається у вільний від навчання час.

Система позашкільної освіти вирізняється тим, що в ній реалізуються освітні програми з конкретного напрямку діяльності та галузі знань: художня творчість – декоративно-ужиткове мистецтво (оригамі, бісероплетіння, різьба по дереву, вишивка, художній розпис), живопис, дизайн, хореографія, вокал, гра на музичних інструментах, акторська майстерність; технічна творчість (моделювання), туристично-краєзнавча, еколого-біологічна діяльність, спорт, дослідницька робота [2]. Методичне забезпечення освітнього процесу охоплює авторські програми, які розробляються компетентними фахівцями.

Дослідниками встановлено, що творчий початок у дитини слід розвивати з самого раннього віку, допомагати їй стати творчою особистістю, створюючи певні умови для реалізації творчого потенціалу відповідно до інтересів, здібностей та освітніх потреб дитини [3]. Однією зі сполучних ланок у цьому

двосторонньому процесі (від суспільства до особистості та від особистості до суспільства) взаємодії особистості та суспільства слугує система естетичного виховання. З одного боку, вона забезпечує освоєння соціального досвіду підростаючим поколінням, а з іншого боку – покликана підготувати особистість до здійснення «зворотного зв'язку», тобто до активної творчої діяльності в провідних соціальних сферах (виробничій, сімейній, сфері дозвілля тощо) [1].

Художня творчість – це діяльність, результатом якої, насамперед, є створення матеріальних та духовних цінностей. Формування цих цінностей у підростаючого покоління відіграє значну роль у майбутньому ставленні його до суспільства, інших людей. Від цього залежить духовний розвиток дитини, який, зрештою, визначить і розвиток суспільства. Тож, сучасні науки про людину (філософія, психологія, педагогіка, естетика та ін.) пропонують комплексний погляд на людину, основою якої є розвиток та реалізація нею особистісного потенціалу, що значною мірою залежить від засобів, методів педагогічного впливу та можливостей закладу позашкільної освіти [3].

Педагоги закладу позашкільної освіти у співпраці з психологом передусім визначають чи є у дитини природні задатки до занять тим чи тим видом творчої діяльності: художньо-естетичної, технічної, спортивної, інтелектуальної. Уточнюється зміст і характер здібностей, вікові особливості їх вияву, наявність кількох видів здібностей, сприятливість оточуючого середовища, в якому дитина зростає, тип мислення, своєрідність характеру, тип темпераменту, особливості емоційно-вольової сфери – усе те, що впливає на розвиток творчого потенціалу дитини, на її майбутні досягнення, успіх у творчій діяльності. Тому, на початковому етапі занять у закладі позашкільної освіти досвідчені фахівці проводять психолого-педагогічну діагностику на виявлення типу мислення, рівня загальних та спеціальних здібностей дитини для того, щоб допомогти зробити правильний вибір та окреслити перспективи розвитку в обраному виді творчої діяльності.

Деякі фахівці вважають, що позашкільна освіта для багатьох дітей є «соціальним ліфтом». Якщо у школі учень сприймається вчителем як такий, що володіє середніми, невиразними здібностями, то залучаючись до активної діяльності за інтересами, наприклад, у центрі дитячої творчості, він може розвинути повною мірою свої творчі здібності, виявити себе як лідер, схильний до ініціативи, як самостійна й відповідальна особистість. Тож, у системі позашкільної освіти закладено великий виховний потенціал [2].

Одним із найважливіших методів художнього творчого розвитку дітей та підлітків у системі позашкільної освіти є діяльність у колективах художньої творчості. Спілкування керівника гуртка з дітьми із самого початку є позитивно емоційно забарвленим. Для їхньої спільної діяльності характерним є високий рівень мотивації досягнень, зумовлений інтересом та бажанням учня самореалізуватись, задовольнити свої потреби в особистісній та в майбутній професійній творчості. Моральна позиція керівника гуртка виражається в щирій підтримці емоційних поривів учнів реалізовувати задуми, у захощенні їх фантазії, уяви та впливає на розвиток у дітей оцінно-емоційного ставлення до

навколишнього світу, його чуттєвого сприйняття. Створюючи на заняттях гуртка атмосферу творчої взаємодії, педагог прагне підтримувати оптимальний рівень емоційного напруження, що дозволяє учням розкрити їх творчі здібності.

У будь-якій діяльності можна знайти творчий початок. І якщо говорити загалом про творчу діяльність (не відокремлюючи від неї художню, інтелектуальну чи технічну види творчості), то в ній виокремлюється інтелектуальна, мотиваційна та особистісна складові. Займаючись творчістю, діти набувають додаткових знань про предмет своєї творчості, які перетворюються ними на інструменти діяльності [3].

Потреба займатися саме цим видом діяльності формують усвідомлені мотиви до вияву креативності в будь-яких сферах, до нестандартності на рівні мислення та дій, а сам процес творення чогось нового стає особистісно значущим. Тут принагідно слід наголосити на тому, що в творчому процесі виділяють дві сторони – естетичну і раціональну, які, загалом, відокремити одну від іншої неможливо [1]. Дитині спочатку притаманне переважно емоційно-образне сприйняття дійсності, а надалі вона здатна перейти до пошуку раціональних підходів у побудові власної діяльності. Саме на цій основі відбувається розвиток її творчих здібностей.

Колективи художньої творчості – це особливе середовище, що сприяє розвитку емоційно-чуттєвого світу дитини, де вона відчуває себе захищеною та вільною. У колективах художньої творчості можуть взаємодіяти, розвиватися та навчатися діти різного рівня розвитку, різного соціального становища, тобто обдаровані та діти з обмеженою патологією, з відставанням у психічному розвитку, шульги та правші, діти із забезпечених та незаможних сімей. Ці принципові можливості позашкільної освіти дають змогу запроваджувати ключові ідеї гуманістичної педагогіки для розвитку психічно здорового суспільства.

Для розвитку творчих здібностей дітей на заняттях гуртка важливим є створення емоційно привабливого розвивального середовища, що визначається як система педагогічних умов із реалізації цілей та завдань освітньої діяльності, спрямованої на розвиток творчої особистості. У організації такого середовища важлива роль приділяється професіоналізму та майстерності педагога, його вмінням відбирати відповідні методи та засоби навчання, що дозволяють перейти з репродуктивного рівня освоєння знань, умінь та навичок на продуктивно-творчий рівень у розвитку особистості [1].

Кожне заняття гуртка має будуватися як культурний діалог між учнями і мистецтвом, митцями, наукою, науковцями, художніми об'єднаннями. Педагог включає дітей у ситуації групової, колективної взаємодії, надає можливість кожному виявляти ініціативу та самостійність, вчить узгоджувати свої дії у колективній творчій діяльності.

Розвиваючи творчі здібності дітей, педагог активно застосовує такі методи навчання, як словесні: етичні й мистецькі бесіди, дискусії, дебати; наочні: демонстрація, ілюстрація, слухання, перегляд, показ; практичні: вправи (на розвиток важливих художніх умінь); методи стимулювання творчої

активності (ігри, змагання, рейтинг, гейміфікація), методи оцінки творчих здібностей.

Отже, творчі здібності розуміються як інтегративна властивість особистості, що виявляється на інтелектуальному, мотиваційному та особистісному рівнях. Розвиток творчих здібностей дітей стає невід'ємною частиною діяльності закладу позашкільної освіти та потребує стимулювання. Умовами розвитку творчих здібностей є педагогічно доцільно організоване середовище, що дозволяє самореалізуватися дитині у певному виді діяльності та набути досвіду духовно-творчого спілкування в колективі.

Список використаної літератури

1. Ковальчук В.І. Розвиток творчих здібностей учнів ПТНЗ художнього профілю, як запорука культури праці. *Наук. збірник Чернівецького університету*: Зб. наук. праць. Рута, 2004. Вип. 210. – С.74 - 84.

2. Левицька В. Розвиток художньої дитячої творчості в позашкільних навчальних закладах України. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2018. Вип. 22. С. 62-64.

3. Моляко В. А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности. *Обдарована дитина*. 2002. № 4. С. 28.

Остапенко Дарина Володимирівна,
студентка групи 21-М(б)

факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник: Агейкіна-Старченко Т.В.

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри

теорії та методики музичного виховання

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНОЇ СПАДЩИНИ КОМПОЗИТОРІВ М. ЛИСЕНКА, М. ЛЕОНТОВИЧА, К. СТЕЦЕНКА, Я. СТЕПОВОГО НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ТА ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

Українські композитори-педагоги М. Лисенко та його послідовники М. Леонтович, К. Стеценко, Я. Степовий пройшли різні життєві шляхи, але всіх їх об'єднує безмежна любов до України, до народу, боротьба за становлення національного мистецтва. Вони підняли національну музичну культуру на новий щабель, збагатили її скарбами українських народних мелодій, а їх педагогічна діяльність, пошуки нових шляхів виховання молоді стали початком розвитку української музичної педагогіки. Тому вивчення творчої спадщини композиторів – шлях до збереження найкращих зразків вітчизняної музичної культури.

Усі найвидатніші педагоги світу визнавали, що виховання дитини завжди має ґрунтуватися насамперед на культурно-історичних цінностях своєї нації, а вже пізніше відбувається знайомство з традиціями інших народів. Інтерес української сучасної педагогіки до кращих зразків українського національного фольклору – це не ностальгія, а усвідомлення та шана тих колосальних зусиль сотень попередніх поколінь, які зумовили сьогоднішній рівень культури нашого суспільства, її розвиток та досягнення [5].

Велика роль у справі збирання, гармонізації та вивчення українського музичного фольклору належить основоположнику української композиторської школи – М. Лисенку. В творчому доробку композитора понад 600 обробок українських народних пісень. Він уклав 12 десятків обробок народних пісень для хору в супроводі фортепіано, «Збірник українських пісень» (10 випусків по 40 пісень для голосу і фортепіано), 5 збірок календарних та обрядових пісень: «Веснянки», «Купальська справа», «Колядки та щедрівки», «Весілля», а також зробив цілий ряд обробок для хору а саррелла. Організував хори, з якими виступав, популяризуючи українську народну пісню, відкривав невичерпні художні скарби українського народу. Серед перших посібників для шкіл М.В. Лисенка – збірник «Молодоці» (1875), до якого увійшли 25 дитячих ігор та 13 веснянок із фортепіанним супроводом. Цінним внеском М. Лисенка у розвиток музичного виховання була також його «Збірка пісень у хоровому розкладі, пристосованому для учнів молодшого й підстаршого віку в школах народних» (1908). Особливе значення у творчій спадщині М. Лисенка займають опери-казки «Коза-дереза», «Пан Коцький», «Зима і весна».

М. Леонтович – неперевершений майстер обробки української народної пісні (оригінальних, високохудожніх творів на основі мелодії народної пісні, їх понад 150). Бах української хорової музики – так назвали Леонтовича у Франції. Збірники: «Перша збірка пісень з Поділля», «Друга збірка пісень з Поділля». Багатий педагогічний досвід М.В. Леонтовича послужив основою для створення «Практичного курсу навчання співу в середніх школах України» (1919), який ставив за мету охопити музичним вихованням якнайширші кола учнів, прагнув не тільки викликати інтерес до музики, а й залучити їх до самостійної творчості. Творча спадщина для дітей включає понад 50 творів для дитячого хору, навчальні посібники «Нотна грамота» та «Сольфеджіо» для початкових класів загальноосвітніх шкіл і три методичні рекомендації щодо розвитку музичного слуху, виховання чуття ритму. М. Леонтович вчителював 20 років і його педагогічні ідеї були прогресивними і не втратили актуальності й у наш час.

З ініціативи композитора К. Стеценко створено мандрівні хорові капели, кобзарську школу. Автор випустив збірку «П'ять десятків колядок і щедрівок» (1907-1910). Популярністю користувалися його збірки «Луна» (1907), «Шкільний співаник» (1918, 3 випуски), які знайомили учнів з кращими зразками народної творчості. Методичні основи навчання музики К. Стеценко виклав у таких посібниках як «Початковий курс навчання дітей нотному співу» (1918), «Методика шкільного співу», «Програма навчання співу», «Українська

пісня в народній школі» (1917). К. Стеценку першому належить ідея використання графічного зображення гами («драбинка», «сходи») і відповідних методів навчання учнів, яка пізніше була ґрунтовно розроблена відомим болгарським педагогом Б. Тричковим в його праці «Столбца». На увагу заслуговують і дитячі опери-казки композитора «Івасик Телесик» (1911), «Лисичка, Котик і Півник» (1911), якими він продовжив жанр дитячої опери-казки започаткованої М. Лисенком.

Невід'ємною рисою творчості композитора Я. Степового була опора на народно-пісенне начало, на український фольклор. Він гармонізував 50 українських народних пісень для хору. Цінним матеріалом для виховання учнів стала його збірка «Проліски» (1921), до якої увійшли власні твори композитора, обробки народних пісень. Композитор видав збірки «Малим дітям» (1911), «Кобзар» (1919), «П'ять шкільних хорів» (1920), «Шкільні хори» (1921), основу яких складають його оригінальні твори [2].

З метою визначення, чи використовуються твори композиторів М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, Я. Степового в освітньому процесі на уроках з музичного мистецтва та інтегрованого курсу з мистецтва нами було проаналізовано зміст 11-ти підручників – підручники «Музичне мистецтво» Л. Аристової і В. Сергієнко [1] (1-4 класи – 2012-2015 рр.), Л. Масол і Л. Аристової [4] (5-7 класи – 2013-2015 рр.), укладених відповідно до старих Державних стандартів початкової загальної освіти та базової і повної загальної середньої освіти (2011 рік), підручники інтегрованого курсу «Мистецтво» О. Калініченко і Л. Аристової [3] (1-4 класи, 2018-2021 рр.), укладених відповідно до нового Державного стандарту початкової освіти (2018 рік).

Щоб мати загальну картину, ми навмисно обрали підручники з 1 по 7 клас одного автора – Людмили Аристової, хоча створені вони були у співавторстві з іншими авторами.

У результаті здійсненого нами аналізу ми прийшли до **висновків:**

✓ у змісті підручників «Музичне мистецтво» у **1 класі** вивчаються 2 твори Я.Степового – «Сніжинки» та «Колискова»;

✓ у **2 класі** – обробка Я.Степового укр. нар. пісні «Лугом іду» і укр. нар пісні в обробці М. Леонтовича «Щедрик», «Ой сивая зозуленька»;

✓ у **3 класі** – календарно-обрядові пісні з опери М.Лисенка «Зима і весна», українська народна пісня «Гра в зайчика» в обробці М.Леонтовича та укр. нар. пісня «Грицю, Грицю, до роботи» в обробці Я.Степового;

✓ у **4 класі** – хор «А вже весна» з опери «Зима і весна» М.Лисенка та його «Експромт ля мінор», укр. нар. пісня «Ой на горі жито» К.Стеценка;

✓ у **5 класі** – увертюра до опери М.Лисенка «Тарас Бульба» та обробка української народні пісні «Щедрик» М.Леонтовича;

✓ у **6 класі** – твори М.Лисенка «Елегія для віолончелі і фортепіано» та «Українська сюїта у формі старовинних танців на основі народних пісень»;

✓ у **7 класі** твори досліджуваних нами композиторів не вивчаються;

У змісті підручників інтегрованого курсу «Мистецтво» (для НУШ)

✓ у **1 класі** передбачено знайомство з оперою «Коза-Дереза» М.Лисенка, зокрема виконуються пісня Кози, пісня Вовчика, Пісня Лисички,

пісня Рака і фрагменти першої дії) опери К.Стеценка «Лисичка, котик і півник» (пісня Котика «Ти, мій брате півнику», пісня Лисички «Півнику-братику, ясний соколику»);

✓ у **2 класі** – обробки укр. нар. пісень «Чи дома-дома хазяїн дома?» (обробка К.Стеценка) та «Щедрик» М.Леонтовича»;

✓ у **3 класі** – твори М.Лисенка «Експромт ля мінор», «Лірична пісня», «Думка-Шумка» (*фрагменти*);

✓ у **4 класі** – «Баркарола» та фрагменти опери «Зима і Весна» М.Лисенка.

Таким чином, можна стверджувати, що незважаючи на те, що музична спадщина композиторів М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, Я. Степового представлена у змісті підручників «Музичне мистецтво» та «Мистецтво» фрагментарно. В основному – це обробки українських народних пісень, фрагменти з дитячих опер та інструментальна музика для слухання. Але ці твори й до нині являють собою цінний «пласт національної культури» (за С.Людкевичем), який має потужний художній вплив на молоде покоління.

Список використаної літератури

1. Аристова Л. С. Музичне мистецтво : підруч. для 1 кл. / Л. С. Аристова, В. В. Сергієнко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. 128 с.

2. Діхтяренко Т. М. Особливості вивчення творчості українських композиторів-класиків. – Рівне. – 60с.

3. Калініченко О. В., Аристова Л. С. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 4 класу закладів загальної середньої освіти. К. : Видавничий дім «Освіта», 2021. 144 с.

4. Масол Л. М., Аристова Л. С. Музичне мистецтво: підруч. для 5 кл. для загальноосвіт. навч. закл. / Л. С. Аристова, Л. М. Масол. – Харків : Сиція , 2013. 160с.

5. Ярова М.В. Фольклор у системі музичного виховання учнів молодших класів. *Актуальні питання мистецької педагогіки*, 2015. Випуск 4. С.117-122.

Отамась Інна Григорівна,

кандидат історичних наук,

доцентка кафедри професійної і вищої освіти

Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»

НАПН України

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ДЛЯ ЕЛЕКТРОННОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ

Цифрові компетенції, інфраструктура відіграють важливу роль у нашому приватному житті та у бізнес-середовищі. Ми використовуємо їх, щоб спілкуватися, працювати, розвивати науку та відповідати на поточні проблеми.

Водночас пандемія COVID-19 і війна, підступно розв'язана Московією проти України, показали не тільки те, наскільки ми покладаємося на наші технології, щоб мати доступ до інформації, а й те, наскільки важливо, щоб Україна не залежала від систем і рішень, що надходять з інших регіонів світу. Для досягнення цієї мети є програма «Цифрова Європа», яка надаватиме стратегічне фінансування, підтримуючи проекти у таких п'яти ключових сферах цифровізації: створення суперкомп'ютерів, створення штучного інтелекту, кібербезпека, передові цифрові навички та забезпечення широкого використання цифрових технологій в економіці й суспільстві, зокрема за допомогою цифрових технологій. У програмі передбачено створення «Центрів інновацій», основним завданням яких є прискорити відновлення економіки та сформуванню цифрову трансформацію європейського суспільства й економіки, що буде корисним для всіх, особливо для малих та середніх підприємств. Програма «Цифрова Європа» не вирішуватиме проблеми окремо, вона підтримуватиме фінансування, доступне за допомогою інших програм ЄС, таких, як програма Horizon Europe для досліджень та інновацій, Connecting Europe Facility для цифрової інфраструктури [1].

Європейська комісія поставила за мету до 2025 року забезпечити наявність базових цифрових навичок у 70% дорослих громадян. Ці ініціативи спрямовано на зниження рівня 13–14-річних дітей, які погано володіють комп'ютерами, а також збільшення цифрової грамотності з 30% (у 2019 р.) до 15% у 2030 році. Понад 70% компаній стверджують, що відсутність персоналу з адекватними цифровими навичками є перешкодою для інвестицій. Європа також стикається з браком цифрових експертів, які можуть розробляти передові технології.

Сильна цифрова економіка, керована спеціалістами з цифровими навичками, є життєво важливою для інновацій, зростання, збільшення кількості робочих місць та конкурентоспроможності. Поширення цифрових технологій має величезний вплив на ринок праці. Держави –бізнес, постачальники тренінгів, Європейська комісія та інші організації мають працювати разом, щоб подолати дефіцит цифрових навичок [2].

Плану дій щодо цифрових навичок (далі – План) для кожної країни визначатиме цілі на термін до десяти років. Підготовка Плану з розрахунком витрат допоможе країнам визначитися з пріоритетами щодо того, як навчити молодих людей цифрових навичок, відповідно до поточних та прогнозованих майбутніх потреб. План також надасть дорожню карту для досягнення країнами своїх цілей, допоможе визначитися з потрібними ресурсами. До Плану створено методичний посібник «Methodological Guidebook V 2.0 for Preparing Digital Skills Country Action Plans for Higher Education and TVET», що допоможе кожній країні підготувати свій план дій щодо цифрових навичок для вищої освіти та технічної професійної освіти (ТПТО), зосереджений на швидкому розвитку цифрових навичок серед молоді за допомогою скоординованих стратегій на кількох фронтах [4].

Хоча основну увагу зосереджено на розвитку володіння цифровими

навичками на середньому та просунутому рівнях для студентів закладів вищої освіти та ПТО, його підхід також можна адаптувати до шкільної освіти [3].

Ринки праці в усьому світі змінюються через старіння населення, швидкі цифровізацію й автоматизацію, зміну динаміки ланцюга поставок та зелений перехід. Ці постійні глобальні мегатенденції змінюють типи доступних робочих місць і навички, потрібні на таких робочих місцях. У контексті ринків праці, що швидко змінюються, системи навчання дорослих набувають усе більшого значення. Перевагами поточних цифрових змін та мінімізувати негативний вплив на працівників, значною мірою залежатиме від готовності місцевих органів та закладів освіти до навчання дорослих.

На допомогу органам місцевого самоврядування для створення перспективних систем навчання дорослих розроблено посібник «Future-proofing adult learning systems in cities and regions», розрахований на політиків, практиків на місцевому та регіональному рівнях, а також на національних політиків [5].

Сьогодні у світі й в Україні з-поміж інших загальнодержавних викликів, що стримують розвиток регіонів і держави загалом, визначено низький рівень цифровізації регіонів, а також низький рівень цифрової обізнаності. Тому у «Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027», розробленій відповідно до Цілей сталого розвитку України до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. [№ 722](#), визначено важливі завдання щодо цифровізації регіонів та підвищення рівня цифрової обізнаності громадян [6].

У сучасних умовах розбудови України як правової, демократичної, соціальної держави реформи визнано найкращим засобом для прогресивного розвитку суспільства, оскільки одним із пріоритетів є подальше вдосконалення інформаційного суспільства, зумовлене стрімким розвитком світової цивілізації та глобальним увпровадженням новітніх інформаційних технологій.

Список використаної літератури

1. European Commission (2022), Destination Earth – new digital twin of the Earth will help tackle climate change and protect nature. [Електронний ресурс]. Доступно: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_1977 (accessed on 30 march 2022).
2. European Commission (2022), Digital skills and jobs. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-skills-and-jobs>
3. Digital Skills and Jobs platform (2021), "Digital skills, The Why, the What and the How" - World Bank. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/inspiration/research/digital-skills-why-what-and-how-world-bank>
4. Methodological Guidebook V 2.0 for Preparing Digital Skills Country Action Plans for Higher Education and TVET . [Електронний ресурс]. Доступно: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/0a4174d70030f27cc66099e862b3ba79-0200022021/original/DSCAP-MethodGuidebook-Part1.pdf>

5. Digital Skills and Jobs platform (2022), Future-proofing adult learning systems in cities and regions (2022 - OECD). [Електронний ресурс]. Доступно: <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/inspiration/research/future-proofing-adult-learning-systems-cities-and-regions-2022-oecd>

6. Цілі сталого розвитку в Україні. United Nations. Ukraine. Глобальні веб-ресурси. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>

Пархоменко Олександр Юрійович,

кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри фізики та математики

Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

Мохонько Маріанна Олександрівна,

студентка 5 курсу

Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

Велика Тетяна Анатоліївна,

студентка 5 курсу

Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДА СІМПСОНА В GOOGLE ТАБЛИЦЯХ ЯК МЕТОДИЧНИЙ ПРИЙОМ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНТЕГРАЛІВ

В 11 класі школи на уроках математики учні знайомляться з поняттям інтегралів, а також опановують основні методи їх обчислення. Також вчать застосовувати формулу Ньютона-Лейбніца [2]. Ті, хто навчаються за профільним рівнем, розв'язують найпростіші задачі на знаходження об'ємів тіл [1]. На цьому вивчення теми «Інтеграл і його застосування» завершується. В університеті на курсі вищої математики або математичного аналізу студенти дізнаються, що обчислити визначений інтеграл можна не лише за допомогою формули Ньютона-Лейбніца. Для цього також є ряд чисельних методів, які дають можливість отримати наближені результати, і одним з них є метод Сімпсона [3]. Вивчення цих методів та відпрацювання навичок обчислення визначених інтегралів з їх використанням сприяють більш ґрунтовному та кращому розумінню поняття інтеграла, його геометричної інтерпретації, дають можливість поглянути на операцію інтегрування з іншої, відмінної від тієї, яка вивчається в школі, точки зору. Тому під час навчання майбутніх вчителів математики та фізики вкрай важливо розглядати і метод прямокутників, і метод трапецій, і метод Сімпсона. На нашій кафедрі вивчення чисельних методів обчислення визначених інтегралів передбачено в робочих програмах дисциплін як математичного циклу, так і методики навчання математики.

На заняттях з методики навчання математики окремим творчим, цікавим та корисним завданням для студентів є пропозиція реалізувати розглянуті

методи в програмному середовищі одного з табличних процесорів, таких як Excel Online або Google Таблиці. Ми розглянемо реалізацію метода Сімпсона саме в Google Таблицях, оскільки цей онлайн-сервіс має ряд переваг. Насамперед, це безкоштовність, а також хмарні технології, що дає змогу організувати навчальний процес дистанційно та забезпечує легку комунікацію між студентами та викладачем.

Метод Сімпсона є одним з методів чисельного інтегрування. Цей метод названий на честь британського математика Томаса Сімпсона. Метод базується на наближенні підінтегральної функції на відрізку $[a; b]$ інтерполяційним многочленом другого степеня, або квадратичним поліномом, іншими словами, апроксимації графіка функції на даному відрізку параболою [3]. Наближені чисельні методи обчислень інтегралів відіграють вирішальну роль у тих випадках, коли інтеграл неможливо обчислити іншим способом.

Як приклад, обчислимо інтеграл з точністю до чотирьох знаків після коми:

$$\int_0^5 \frac{x}{x^4 + 4} dx.$$

Формулою Сімпсона називається інтеграл від інтерполяційного многочлена другого степеня на відрізку $[a; b]$:

$$\int_a^b f(x) dx \approx \int_a^b p_2(x) dx = \frac{b-a}{6} \left(f(a) + 4f\left(\frac{a+b}{2}\right) + f(b) \right)$$

де $f(a)$, $f\left(\frac{a+b}{2}\right)$ та $f(b)$ – значення функції у відповідних точках (на кінцях відрізка, тобто в точках нижньої та верхньої меж, та в його середині).

Студенти обчислюють даний інтеграл аналітично, підставляючи числові значення в формулу Сімпсона, а потім реалізують весь процес обчислення в Google Таблицях. Причому, ніяких обмежень на логіку реалізації та форматування принципово не накладається, тому кожен студент отримує свій програмний продукт, єдиним критерієм якого є правильність обчислень та вірна відповідь. Це ускладнює роботу викладача при перевірці виконаних завдань, але розвиває творчий підхід, ініціативу та логічне мислення здобувачів освіти.

На рис. 1 наведено можливий скріншот інтерфейсу онлайн-сервісу Google Таблиці, в якому реалізовано алгоритм обчислення заданого інтегралу за допомогою формули Сімпсона.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	Обчислення визначених інтегралів за допомогою формули Сімпсона								
2									
3	Визначений інтеграл:				$\int_0^5 \frac{x}{x^4 + 4} dx$				
4	Нижня межа інтегрування:				0				
5	Верхня межа інтегрування:				5				
6									
7	$\int_a^b f(x) dx \approx \int_a^b p_2(x) dx = \frac{b-a}{6} \left(f(a) + 4f\left(\frac{a+b}{2}\right) + f(b) \right)$								
8									
9									
10									
11	Значення функції в нижній межі інтегрування:							0,0000	
12	Значення функції в верхній межі інтегрування:							0,1724	
13	Половина суми нижньої та верхньої меж (середина):							2,5000	
14	Значення функції в точці $(a+b)/2$:							0,0581	
15									
16	Значення інтеграла за формулою Сімпсона:							0,3372	
17									

Рис. 1. Реалізація формули Сімпсона в Google Таблицях

Як можна побачити на рис. 1, реалізувати алгоритм обчислення інтегралу в Google Таблицях за формулою Сімпсона порівняно нескладно, при цьому сам процес обчислення автоматизується, що дозволяє легко отримувати значення інтегралу при різних межах інтегрування. Для інтегрування іншої функції необхідно повністю змінювати формулу в комірці Н16. Але формула Сімпсона характеризується невисокою точністю результату. В нашому випадку:

$$\int_0^5 \frac{x}{x^4 + 4} dx = 0,3372.$$

З метою збільшення точності обчислень, застосовують метод Сімпсона: інтервал $[a; b]$ розбивають на $N = 2n$ елементарних відрізків однакової довжини і застосовують формулу Сімпсона на цих відрізках. Кількість таких відрізків обов'язково повинна бути парною. В такому випадку значення інтегралу є сумою результатів інтегрування на відрізках:

$$\int_a^b f(x) dx \approx \frac{h}{3} \left(f(x_0) + 2 \sum_{j=1}^{\frac{N}{2}-1} f(x_{2j}) + 4 \sum_{j=1}^{\frac{N}{2}} f(x_{2j-1}) + f(x_N) \right),$$

де $h = \frac{b-a}{N}$ – величина кроку, а $x_j = a + jh$ – границі та середини відрізків, що чергуються і на яких застосовується формула Сімпсона. Для кращого розуміння цієї формули, часто її записують в іншій формі:

$$\int_a^b f(x) dx \approx \frac{h}{3} [f(x_0) + 4f(x_1) + 2f(x_2) + 4f(x_3) + 2f(x_4) + \dots + 4f(x_{N-1}) + f(x_N)].$$

За цією формулою студентами також проводяться розрахунки з подальшою реалізацією алгоритму в Google Таблицях (рис. 2). Тут кількість відрізків розбиття $N = 20$, що забезпечує порівняно високу точність обчислень.

Рис. 2. Реалізація алгоритму обчислення визначених інтегралів методом Сімпсона в Google Таблицях

При розбитті інтервалу на 20 відрізків, метод Сімпсона дає результат:

$$\int_0^5 \frac{x}{x^2 + 4} dx = 0,3727.$$

Для проведення оцінки точності отриманих результатів, обчислимо даний інтервал за формулою Ньютона-Лейбніца:

$$\int_0^5 \frac{x}{x^2 + 4} dx = \frac{1}{2} \int_0^5 \frac{d(x^2)}{(x^2)^2 + 4} = \left(\frac{1}{4} \arctg \frac{x^2}{2} \right) \Big|_0^5 = \frac{1}{4} \arctg \frac{25}{2} \approx 0,3727.$$

Як можна побачити, результат обчислення заданого визначеного інтеграла за методом Сімпсона практично повністю співпадає з точним значенням, отриманим за формулою Ньютона-Лейбніца, принаймні, до чотирьох знаків після коми. А ось похибка обчислення за формулою Сімпсона становить приблизно 10%. Зазначимо, що зменшення кількості відрізків, на які розбивається інтервал, зменшують точність обчислень, і встановлення даної залежності може бути темою окремих досліджень або творчих завдань.

Отриманий програмний продукт студенти застосовують для дослідження інтегралів, адже обчислення автоматизовані. Однак найбільшу цінність для студентів становить сам процес реалізації алгоритму, який дає можливість ще раз детально його переосмислити, дослідити, виявити пробіли в своїх знаннях, а отже, засвоїти більш глибоко та ґрунтовно. Крім того, під час такої діяльності формується інформаційна компетентність, розвивається логічне та математичне мислення, вміння працювати з сучасним програмним забезпеченням, в тому числі, з онлайн-сервісами, усвідомлюється можливість використання електронних таблиць для розв'язання прикладних задач, тобто, здобуваються навички, які є обов'язковими для сучасного вчителя.

Список використаної літератури

1. Алгебра і початки аналізу: проф. рівень: підруч. для 11 кл. закладів загальної середньої освіти / А. Г. Мерзляк, Д. А. Номіровський, В. Б. Полонський та ін. Харків: Гімназія, 2019. 352 с.
2. Математика: алгебра і початки аналізу та геометрія, рівень стандарту: підруч. для 11 кл. закладів загальної середньої освіти / А. Г. Мерзляк, Д. А. Номіровський, В. Б. Полонський та ін. Харків: Гімназія, 2019. 208 с.
3. https://uk.wikipedia.org/wiki/Метод_Сімпсона.

Пащенко Тетяна Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу підготовки
фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

У тезах проаналізовані методичні особливості оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах будівельного профілю.

Підготовка конкурентоспроможного спеціаліста, який володіє комплексом компетентностей, що відповідають вимогам сучасного ринку праці, здатного до творчого саморозвитку та самореалізації багато в чому визначається тим освітнім простором, у якому відбувається його професійне становлення. Завдання підвищення якості освіти є одним із найважливіших завдань сучасності. Його рішення можливе лише на основі застосування нових технологій навчання і оцінювання у сфері освіти.

Проблеми оцінювання якості підготовки фахівців перебувають у центрі уваги педагогічної науки, про що свідчать численні концептуальні та світоглядні дослідження зарубіжних та українських науковців (В. Биков, Б. Гершунський, А. Єршов, М. Жалдак, Р. Гуревич, В. Радкевич, М. Теловата, М. Артюшина, О. Дубасенюк, П. Лузан, Г. Романова та ін.).

Незважаючи на значну кількість робіт щодо оцінювання якості підготовки фахівців, слід зауважити, що є ряд питань, які потребують подальшої теоретичної та практичної розробки, зокрема методичні особливості оцінювання якості підготовки фахівців для будівельної галузі.

Виклад основного матеріалу. Будівництво – одна із ключових галузей економіки. Техніки-будівельники повинні вміти грамотно та точно складати робочу документацію об'єкта, що будується. Тому підготовка висококваліфікованих техніків будівельного спрямування є важливою складовою фахової передвищої освіти.

Нові вимоги суспільства, особистості та держави на сучасному етапі породжують нові уявлення про освітні результати, яких неможливо досягти тільки традиційними методами навчання. Активізація самостійної роботи студентів, їх підготовка до трудової діяльності, вимагає практично постійного підвищення кваліфікації в умовах швидкого старіння інформації. Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи підвищення ефективності освітнього процесу. Все більша роль приділяється методам активного пізнання, самоосвіти, дистанційним освітнім програмам.

Відмінна особливість сучасної професійної освіти – особистісно-орієнтоване навчання, спрямоване на формування мобільних, конкурентоспроможних висококласних фахівців, що характеризуються відповідальністю, творчою ініціативою, здатністю робити конструктивні та компетентні дії у професійній діяльності. Орієнтація цього результату вимагає особливої системи оцінки загальних і професійних компетентностей студентів.

Оцінювання якості підготовки студентів є своєрідним підсумком на певному етапі навчального процесу. Організація і проведення оцінювання в системі коледжу є однією з найбільш складних методичних проблем. Здійснюючи оцінювання над ходом виконання студентом поставлених завдань, над правильністю виконання навчальних операцій, їх відповідністю цілям і завданням навчання, викладач має можливість з'ясувати рівень ефективності функціонування всієї моделі навчального процесу, визначати результативність дій кожного компонента, з метою своєчасного внесення оптимальних коректив.

Якість засвоєння студентами навчального матеріалу можна характеризувати за рівнями засвоєння: 1) рівень подання; 2) рівень відтворення; 3) рівень умінь і навичок; 4) рівень творчості. Система оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах будівельного профілю включає всі види контролю: попередній (вхідний), поточний, тематичний, проміжний, резидуальний (відстрочений), підсумковий та заключний.

Технологія оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах будівельного профілю включає сукупність форм (усного опитування, самостійної роботи, контрольної роботи, диктанту, графічного контролю, тесту, колоквиуму, заліку, іспиту, есе, ділової гри, мультимедійної презентації, веб-квесту, портфоліо) методів оцінювання якості підготовки: традиційних (спостереження за навчальною діяльністю студентів, усний, письмовий, графічний, комбінований, практичний) та комплексно-інноваційних (метод портфоліо, метод контролю в «перевернутому навчанні», метод ментальних карт, метод кейсів, перевірка за допомогою навчальних ігор, виконання проєктів, тестовий, програмований та інші), що реалізуються в контактному та віртуальному освітніх середовищах. Реалізація технології оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах будівельного профілю передбачає забезпечення контролю сформованості всіх компетентностей студентів за рахунок того, що певні види контролю виконують різні функції (розвиваючу, мотиваційну, емоційно-рефлексивну, попереджувальну, коригувальну, виховну, оцінно-діагностичну, інформаційну, плануючу, навчальну, диференціюючу,

узагальнюючу, встановлення зворотного зв'язку, прогностичну, соціалізуючу). Технологія оцінювання якості підготовки фахівців передбачає спрямованість на оцінку сформованості відповідних компетентностей (**інтегральних, загальних, спеціальних (фахових, предметних)**) за рахунок використання певних форм, методів та типів контролю

Аналіз практики підготовки майбутніх будівельників, анкетування роботодавців дає змогу стверджувати, що особливостями оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах будівельного профілю є переважання форм і методів графічного оцінювання якості підготовки. Графічний контроль успішності студентів коледжів будівельного профілю включає наступні види завдань: міні-графічні завдання, розрахунково-графічні завдання, індивідуальні графічні завдання, багатофункціональні завдання, професійно-зорієнтовані графічні задачі, комплексні ситуаційні завдання, курсові і дипломні проекти, які застосовуються для оцінювання знань дисциплін циклу професійної підготовки.

Правильні визначення та використання принципів оцінювання якості підготовки, формулювання цілей, відбір та структурування змісту оцінювання якості підготовки, проектування засобів, методів та форм оцінювання дозволять створити ефективну систему оцінювання освітніх результатів у закладах фахової передвищої освіти і вирішити завдання підвищення якості освіти.

Пеня Вікторія Володимирівна,

аспірант кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи Університету імені Альфреда Нобеля

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Сьогодення потребує від фахівців професій, спрямованих на допомогу, зосередження на потребах клієнта чи групи клієнтів, які постраждали в наслідок травмуючих подій, а таких, на жаль, чимало навіть в умовах мирного часу. Дотепер в Україні майже не було освітніх програм з підготовки військових психологів-реабітологів. Тобто, сьогодні в цій сфері працюють фахівці, які фактично перекваліфікувалися чи, швидше, підлаштувалися під військову тематику та працюють в управліннях МВС, СБУ або ведуть власну практику. Однак, зазвичай, вони можуть не мати досвіду практичної роботи з бійцями, які беруть безпосередню участь у бойових діях, або з мирними жителями, які отримали психологічні травми внаслідок війни.

Останні події в Україні викликають науковий і практичний інтерес до формування військових компетентностей в індивідуальному стилі професійної діяльності майбутнього психолога в умовах військового стану. Студенти, які тільки починають розвивати в собі ідентичність психолога і формують власний

індивідуальний стиль роботи, відчувають необхідність становлення ідентичності психолога військового часу [1].

Власне над дослідженнями в сфері індивідуального стилю діяльності працювали такі фахівці в області психології праці, як Є. Клімов, А. Маркова, В. Мерлін. Саме Є. Клімов увів у широкий науковий обіг поняття «індивідуального стилю діяльності». Під індивідуальним стилем діяльності учений розумів «індивідуальну систему прийомів і способів дії, яка характерна для даної людини і забезпечує досягнення нею успішних результатів діяльності» [3, с. 79].

Індивідуальний стиль діяльності дозволяє людям з різними особливостями нервової системи, з різним характером і темпераментом домагатися однакової ефективності при виконанні роботи різними способами.

Існують 4 шляхи пристосування темпераменту та інших характерологічних рис особистості до вимог діяльності: 1) професійний відбір; 2) індивідуальний підхід; 3) формування позитивного ставлення до діяльності і відповідних мотивів; 4) формування індивідуального стилю діяльності [3].

В. Мерлін, як фундатор становлення досліджуваного нами поняття, визначив, що індивідуальний стиль діяльності – це доцільна система взаємопов'язаних дій, за допомогою якої досягається певний результат [5].

А. Маркова виокремлює наступні індивідуальні стилі професійної діяльності:

1. Стиль, сформований з урахуванням вимог до діяльності, коли працівник пристосовується до професії. Такий стиль, зазвичай, є досить результативним.

2. Стиль, сформований з позицій зручності фахівця, у випадку коли діяльність пристосовується до вимог фахівця. Такий стиль може бути як результативним, так і навпаки.

3. Компромісний стиль, що обирається відповідно до схильностей фахівця, але при цьому не суперечить вимогам діяльності. При такому стилі спостерігається висока ефективність професійної діяльності без психологічної перенапруги самого фахівця.

4. Універсальний стиль, що включає способи і тактики, які можуть не завжди відповідати психофізіологічним здібностям людини, тож такий стиль вимагає від фахівця психічних витрат, але, між тим, викликає в нього відчуття задоволеності від праці.

5. Компенсаторний стиль – означає наявність у працівника здібностей до заміщення чи компенсації окремих способів діяльності, або набуття відсутніх якостей з урахуванням вимог діяльності.

6. Маскуючий стиль – дозволяє приховувати недоліки фахівця без можливої компенсації та формування відсутніх якостей.

7. Зумовлюючий стиль має місце тоді, коли фахівець виходить за межі своїх відомих можливостей, унаслідок чого визначає в собі нові ресурси,

укріплює особистісно-професійний потенціал.

8. Коригувальний стиль гарантується тим, що фахівець перебудовує свої природні особливості з урахуванням уже сформованих у нього способів діяльності та поведінки.

9. Творчий стиль, при якому фахівець виходить за межі вимог професії, збагачуючи її розробленими ним новими підходами до вирішення професійних завдань, випереджаючи при цьому своїх колег.

10. Надмірний стиль спостерігається тоді, коли працівник добровільно й свідомо витрачає більше своїх сил і можливостей, ніж це вимагає професійна діяльність [4].

Отже, формування індивідуального стилю професійної діяльності психолога в умовах військового стану може здійснюватися поетапно.

Перший етап – репродуктивний. На ньому відбувається освоєння професійної діяльності за вже відпрацьованими схемами і процедурам.

Ми вважаємо, що психологам-початківцям важливо навчитися працювати так, як «належно діяти професіоналу». Задля цього потрібно мати загальні орієнтири в психологічній діяльності, технології корекційної роботи, знати або мати уявлення як треба працювати з різними групами клієнтів і в різних умовах, освоїти окремі дії та операції, а також відпрацювати окремі процедури, прийоми і методи роботи в середовищі сиблінгів-колег та під наглядом тренерського складу. Освоєння діяльності загалом, за нормативно-схваленим зразком, стане фундаментом для подальшого розвитку навичок студента і вплине на формування його індивідуального стилю. Студенти мають ознайомитися з принципами роботи військового психолога-реабілітолога та зрозуміти відмінності, що виразняються порівняно з роботою практичного психолога, знати протоколи швидкої терапевтичної допомоги, технології роботи з клієнтами, які мають постравамувальні стресові розлади (ПТСР), пережили бойові травматичні події (БТП) тощо [2].

Другий етап – конструктивний. На ньому відбувається відступ майбутнього фахівця від нормативно-схвалюваних зразків роботи з метою виявлення особливостей та індивідуальних стилів у вирішенні професійних завдань [1].

На цьому етапі ми можемо спостерігати виникнення в психолога загальної ідеї працювати по-новому, по-своєму. У фахівця формується приблизне уявлення про те, як можна успішно виконувати професійну задачу інакше, ніж це робиться зазвичай. Тут може мати місце експеримент. Зміст експериментування й дослідної роботи полягає в комбінуванні відомих студентові прийомів і методів роботи, апробуванні й освоєнні окремих дій через нові індивідуальні прийоми. На цьому етапі закладаються основи для поступового проєктування та освоєння всієї діяльності відповідно до індивідуального бачення, тобто формування свого індивідуального стилю професійної діяльності.

У мирний час цей етап професійного становлення припадав на практичну підготовку майбутнього психолога та виробниче навчання, які здійснювалися під керівництвом викладачів та практикуючих психологів в умовах профільної установи. Під час військового стану доцільно організовувати таку роботу безпосередньо серед клієнтів, які потребують невідкладної психологічної допомоги, проте під наглядом досвідчених фахівців. Така практична підготовка як асистента військового психолога може стати частиною професійної підготовки майбутнього фахівця, а також здійснюватися на волонтерських засадах [2].

Третій етап. Закріплення та розвиток індивідуального стилю професійної діяльності.

Цей етап зазвичай має припадати на початок професійної діяльності психолога. Розвиток стилю професійної діяльності у цьому випадку відбувається успішніше, якщо свідомо керується фахівцем. Результативними методами є організація та участь фахівця у майстер-класах, воркшопах, тематичних конференціях тощо, залучення до науково-дослідної роботи, ведення портфоліо [2].

Отже, індивідуальний стиль професійної діяльності є важливим особистісним новоутворенням. Від рівня його сформованості залежить не лише статус психолога, але й ступінь його фахової допомоги клієнтам, що особливо є актуальним в умовах військового стану. Формування індивідуального стилю професійної діяльності є поетапним процесом. Кожному етапу притаманні свої цілі та завдання, провідні методи й прийоми роботи.

Список використаної літератури

1. Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (12-13 лютого 2016 р., Київ). Київ: КНУ ім. Т. Шевченко, 126 с.

2. Волкова Н.П., Лаврентьева О.О. Формування професійних домагань майбутніх психологів у процесі вивчення дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи». *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*, 2021. Вип. 2 (22). С. 164-176. DOI: 10.32342/2522-4115-2021-2-22-19.

3. Климов Е.А. Индивидуальный стиль деятельности. *Психология индивидуальных различий. Тексты* / ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романова. Москва: Изд-во МГУ, 1982. С. 74-77.

4. Маркова А.К. Психология профессионализма. Москва: Международный гуманитарный фонд Знание, 1996. 312 с.

5. Мерлин В.С. Очерк интегральной индивидуальности. Москва: Педагогика, 1986. 254 с.

Перепічай Станіслав Валерійович,
магістрант кафедри професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Науковий керівник: Вовк Богдан Іванович,
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри професійної освіти та
технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного
педагогічного університету імені Олександра Довженка

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Розвиток засобів масової комунікації, світових інформаційних мереж, комп'ютерних засобів навчання спричинило виникнення нового цифрового суспільства. У сучасних умовах освіта розглядається як найважливіший фактор соціального та економічного прогресу через те, що основною цінністю сьогоденного суспільства є сама людина, у якій сформована здатність до пошуку та освоєння нових знань, прийняття нестандартних рішень. Економічний розвиток та інтенсивне нарощування технічного потенціалу не можуть забезпечити подальший розвиток країни.

Майбутнє країни визначається рівнем духовної культури. Саме освіта принципово «працює» у майбутнє, зумовлюючи особисті якості кожної людини, її знання, вміння, навички, світоглядні і поведінкові пріоритети, що зрештою визначає економічний, моральний, духовний потенціал суспільства. Цифровізація освіти створює матеріальну та методологічну основу для нових форм здобуття освіти. Однією з таких форм є дистанційне навчання.

Термін «дистанційне навчання» міцно увійшло до світового педагогічного тезаурусу. Його активно використовують, коли позначають форму здобуття освіти поза стінами закладу освіти.

Поняття дистанційного навчання належить до тих дидактичних понять, місце яких серед дидактичних категорій не є суворо визначеним. Цьому сприяла відсутність донедавна єдиної концепції дистанційного навчання. Нині існують різні погляди на дистанційне навчання – від його абсолютизації як нової універсальної форми навчання, яка спроможна змінити традиційну, до технології комплектування засобів та методів передачі навчальної інформації.

Залучення сучасних освітніх технологій в процес підготовки фахівців, реалізація освітніх програм з допомогою дистанційного навчання стає одним з найважливіших пріоритетних напрямів у освітній політиці. Наростаюча конкуренція серед закладів освіти країни змушує розвиватися та впроваджувати нові технології в освітній процес з метою стати більш привабливими для потенційних абітурієнтів. По-друге, підвищення авторитету навчального закладу.

Впровадження дистанційного навчання в освітнє середовище ЗВО – складний та тривалий процес. Трудомісткість цього процесу полягає в консолідації безлічі ресурсів: тимчасові витрати, матеріально-технічне та кадрове забезпечення.

Сучасні заклади вищої освіти виявляють все більшу зацікавленість у дистанційній освіті, розширюючи контингент здобувачів освіти. Розробляються дистанційні навчальні курси, при цьому залучення викладачів до роботи з навчальним курсом зводиться до мінімуму. За потенціалом дистанційної форми навчання педагог стає непомітним, і досвід, особистісні характеристики не можуть транслюватися.

Отже, на сьогодні дистанційне навчання в Україні перебуває на етапі впровадження та використання в освітньому процесі навчальних закладів.

Вважаємо, що система дистанційного навчання не замінить повністю традиційну систему освіти, а має доповнювати її, і водночас дистанційне навчання має вплив на розвиток освіти як в Україні, так і у всьому світі, та на удосконалення української системи вищої освіти.

Петренко Лариса Михайлівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійної і вищої освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час війни у закладах професійної освіти розпочались заняття. Викладачі працюють у різних умовах – хтось знаходиться в евакуації і шукає зручне місце і технічні умови для зв'язку зі своїми учнями, інші – у глибокому тилу мають можливість викладати в аудиторіях і організувати виробниче навчання. Частина закладів освіти активно використовує змішану форму навчання, але багато хто працює дистанційно. Безумовно, нові умови вимагають нових підходів до організації освітнього процесу з підготовки майбутніх фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Зрозуміло, що ці заняття не можуть бути класичними, про що йдеться і в рекомендаціях Міністерства освіти і науки України.

Сьогодні заклад освіти стає передусім осередком, де всі суб'єкти навчання можуть отримати не тільки знання і свою майбутню професію, але й психологічну підтримку, не втрачати відчуття приналежності до професійної спільноти, місцевої громади. У цій кризовій ситуації у викладачів виникає потреба в опануванні різними формами і методами для гнучкої організації роботи закладу освіти, налаштування відносно комфортного освітнього процесу. Сам викладач, опинившись у надзвичайній ситуації, яка характеризується невизначеністю, постійним стресом, також шукає шляхи до одержання рівноваги, до взаємодії і діяльності. Наразі повернення до виконання

хоча би деяких звичних функцій – професійних дає змогу скоріше адаптуватись до ситуації.

Тому розпочаті курси підвищення кваліфікації в Центральному інституті післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» знайшли схвальний відгук у викладачів закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Оскільки куратори-тьютори використовують різні месенджери для взаємодії зі слухачами, а заняття здебільшого проводяться дистанційно у вигляді індивідуальних консультацій або в малих групах онлайн, то окрему увагу зосередимо саме на другому (дистанційному) етапі підвищення кваліфікації. вітчизняна педагогічна спільнота має досвід змішаного і дистанційного навчання у синхронному і асинхронному режимах, набутий під час пандемії SARS-CoV2 (COVID-19) [4].

Доцільно нагадати, що особливості *синхронного режиму* полягають у взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої «учасники **одночасно** перебувають в електронному освітньому середовищі або спілкуються за допомогою засобів аудіо-, відеоконференції». Інакше кажучи, це звичайний урок в режимі реального часу, для проведення якого обрано конкретне цифрове середовище. *Асинхронний режим передбачає* «взаємодію між суб'єктами дистанційного навчання, за якої учасники взаємодіють між собою **із затримкою в часі**» [3]. Для організації навчання в асинхронному режимі застосовуються інтерактивні освітні платформи, різні месенджери, електронна пошта (можливо такі її функції, як чати), блоги, форуми, соціальні мережі тощо. Отже, асинхронний режим навчання потребує сформованості навичок самостійного навчання, але від традиційної самостійної роботи він відрізняється присутністю підтримки вчителем з використанням відповідних цифрових інструментів.

Водночас треба зазначити і те, що упродовж усього карантинного періоду, починаючи з березня 2020 року, відбувалося опанування цифрових сервісів, електронних освітніх середовищ. Отже, як парадоксально це не звучить, але ця епідемія виступила драйвером змін в усіх міжособистісних, ділових і державних комунікаціях, значно підвищила рівень інформаційної і цифрової компетентності педагогічної спільноти, адже програмне забезпечення, наприклад LMS Moodle; сервіси Google for Edu для організації дистанційного та змішаного навчання – Google Classroom, Google Meet; програми «Zoom», «Skype», «Viber», «BBB»; сучасна CRM-система iCloud тощо стали невід'ємною складовою освітнього процесу. Тому включення закладів професійної освіти в активну навчальну діяльність в умовах війни сталося доволі швидко.

Однак для педагогів актуальним є професійний розвиток у процесі проходження курсів підвищення кваліфікації. На першому етапі основна увага зосереджується на реєстрації слухачів, персональних консультацій з використанням різних месенджерів (Viber, Telegram, WhatsApp, Lite), групових – у Viber, на платформі LMS AdL (електронне освітнє середовище УМО: [Головна \(ues.net.ua\)](http://ues.net.ua)), електронної пошти.

На II етапі курсів підвищення кваліфікації (дистанційному) освітній процес здійснюється в асинхронному режимі. Зміст навчання в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів спрямований на прогресивні зміни, розвиток «властивостей та якостей особистості, які відбуваються в період після здобуття фахівцем вищої освіти й до кінця його професійної педагогічної кар'єри» [2, с. 203]. В університеті використовується широкий спектр форматів навчальних матеріалів для дистанційного навчання слухачів. Це: «текстові матеріали, відео- та аудіоматеріали, презентації, Internet-конференції, вебсемінари, тренінги тощо» [1, с. 114]. Представлення цих матеріалів у Web-бібліотеці закладу уможливорює «конструювання сучасного змісту, методів роботи, безпосереднього моделювання нових форм у сфері освіти в цілому», а також «сприяє вирішенню навчально-професійних завдань освітян», розгортанню нелінійної траєкторії «комплексу сучасних знань з урахуванням різноманітності суспільних викликів, освітніх і професійних тенденцій» [1, с. 115].

Дистанційне навчання на II етапі підвищення кваліфікації викладачів підтримується через створення віртуальних кабінетів для кожної категорії слухачів на кожній кафедрі Центрального інституту післядипломної освіти. Структура віртуального кабінету відповідає формату асинхронного навчання слухачів. Він обов'язково має віртуальну дошку, на якій куратор-тьютор робить оголошення з метою координації дій слухачів і взаємодії з викладачами інших кафедр. Okремо є опція «матеріали», доступ до якої здійснюється через вхід у меню. Також є поличка матеріалів, на якій тьютор-куратор розміщає рекомендаційні та інструктивні матеріали. Наприклад, це може бути орієнтований список тем випускних робіт, вимоги до оформлення випускних робіт або методичні рекомендації щодо роботи в електронних кабінетах освітнього середовища тощо. У віртуальному кабінеті обов'язково є список слухачів групи та чат. Чат призначений для взаємодії на рівні слухач ↔ куратор-тьютор. До послуг слухачів курсів підвищення кваліфікації пропонуються матеріали Web-бібліотеки закладу, які класифіковано за категоріями – загальні матеріали і кафедри, в яких розміщені спецкурси, презентації, відео, монографії, посібники, лекції та ін.

Таким чином в електронному освітньому середовищі Центрального інституту післядипломної освіти представлено дидактичні матеріали для підвищення кваліфікації викладачів закладів професійної освіти. У разі їх недостатності для виконання завдань (наприклад, підготовки випускної роботи) педагоги – слухачі курсів підвищення кваліфікації можуть скористатися матеріалами електронної бібліотеки НАПН України: [Вас вітає Електронна бібліотека НАПН України - \(iitta.gov.ua\)](http://iitta.gov.ua). Як і в будь-якій бібліотеці, в ній треба зареєструватись, а далі шукати матеріали за ключовими словами або за автором. Достатньо великий перелік матеріалів, доступний не тільки для користування, але і для завантаження, представлений на сайті ДЗВО «Університет менеджменту освіти» ([Університет менеджменту освіти - Університет менеджменту освіти \(umo.edu.ua\)](http://umo.edu.ua)) безпосередньо на кафедрах

Центрального інституту післядипломної освіти, наприклад: [Університет менеджменту освіти \(umo.edu.ua\)](http://umo.edu.ua).

Не зважаючи на звуки сирен, обстрілів і бомбардувань, свою роботу продовжує Державна науково-педагогічна бібліотека ім. В. О. Сухомлинського України: <https://dnpb.gov.ua/ua/>. Для користування її ресурсами викладачі закладів професійної освіти мають зареєструватися і ознайомитися з усім переліком послуг на сайті зазначеної бібліотеки, що можна зробити, користуючись комп'ютером або смартфоном.

Водночас в умовах війни важливо враховувати морально-психологічний стан педагогів і добирати такі методи роботи, які б не допускали зайвого навантаження. Оскільки по завершенню курсів підвищення кваліфікації слухачі мають подати виконану випускну (підсумкову) роботу, тему якої обирають вони самі, то радше було би обрати найбільш зручну для себе форму її виконання. Це можуть бути творчі роботи, наприклад: анотований список літератури за темою, дайджест наукової та науково-методичної літератури за обраною актуальною темою, практична власна (авторська) розробка, опис власного практичного досвіду з теоретичним обґрунтуванням, портфоліо, есе.

У цей період слухачі можуть звертатися за консультаціями з різних питань, що стосуються підвищення кваліфікації, до кураторів-тьюторів, наукових керівників випускних (підсумкових) робіт. Доцільними також будуть проведення індивідуальних або групових зустрічей з використанням різних месенджерів (Viber, Telegram, WhatsApp, Lite) як ефективного та безпечного електронного освітнього простору.

Отже, резюмуючи, зазначимо, що на сьогодні професійний розвиток викладачів закладів професійної освіти в умовах військового стану має апробоване в період довготривалого карантину дидактичне забезпечення: 1) зміст навчання, представлений достатньо різноманітним контентом електронних освітніх ресурсів у Web-бібліотеці закладу на платформі LMS AdL (електронне освітнє середовище УМО; 2) форми – дистанційна у режимі синхронного і асинхронного навчання; 3) методи – консультації (індивідуальні та групові) з використанням різних месенджерів; 4) види випускної (підсумкової) роботи; 5) наукові підходи – андрогогічний, акмеологічний, інформаційний; 6) принципи – гуманізму і доцільності зменшення фізичного і психологічного навантаження, емпатії.

Список використаної літератури

1. Кириченко М. О., Просіна О. В., Кравчинська Т. С., Швень Я. Л. Нелінійне світорозуміння дорослих: неформальна освіта в системі українського відкритого університету післядипломної освіти. *Науковий часопис НПУ імені Н. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Вип. 77. С. 113-117.

2. Купрієвич В., Паздрій В., Антонюк Л. Особливості організації та форми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної

(професійно-технічної) освіти. *Український педагогічний журнал*. 2021. № 4. С. 198-205.

3. Пасічник О. Синхронне і асинхронне дистанційне навчання. Сучасна освіта. URL: [Синхронне й асинхронне дистанційне навчання – Освіта.UA \(osvita.ua\)](http://Osvita.UA)

4. Петренко Л.М. Аналітичний огляд запиту на публікації з питань професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників: Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії : зб. матер. III Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 15–16 черв. 2021 / за заг. ред. І. М. Савченко, В. В. Ємець. – Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. – С. 132-135.

Письменна Олександра Михайлівна,
аспірант кафедри інформатики та прикладної математики
Криворізького державного педагогічного університету

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Пандемія призвела до суттєвих змін у сфері освіти, але наразі освітній процес додатково ускладнюється воєнним станом. Заклади освіти, зокрема медичні, змушені були швидко реагувати і переформовувати весь процес навчання, у тому числі графік, форми, методи і технології. Змішане навчання за С. Консорцієм, це змішані (гібридні) курси, як результат інтегрування онлайн курсів, на які виділяється 30%-70% навчального часу, з традиційними класними (аудиторними) заходами плановим, педагогічно цінним шляхом [1].

Виришальними при впровадженні змішаного навчання стали наступні принципи: гнучкість та адаптивність; можливість урахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти (варіації змісту навчальних матеріалів, темпу та засобів навчання тощо); мобільність (можливість навчатися в зручний час у будь-якому місці, вибираючи найбільш доступні для себе засоби навчання); забезпечення захисту інформації (конфіденційність зберігання особистих даних, безпечна передача даних тощо); економічна ефективність (за рахунок більш раціонального використання навчальних приміщень, матеріально-технічної бази тощо, можливості збільшення аудиторії здобувачів освіти); використання спеціалізованих технологій і засобів навчання (можливість дистанційної взаємодії передбачає необхідність доступу до мережі Інтернету, спеціальних пристроїв, таких як комп'ютер, мобільний телефон, планшет тощо, а також програмного забезпечення) [2, с. 24].

Технологія змішаного навчання містить в собі багато інтерактивних методів і прийомів, широко послуговується інформаційно-комунікативними технологіями, навчальними ресурсами, у тому числі електронним навчальним контентом та електронними підручниками [3].

З урахуванням головних принципів змішаного навчання для підготовки

майбутніх спеціалістів у медичних коледжах було підібрано невелику кількість сервісів та платформ, серед яких:

- Google Suite for Education – комплексна платформа, застосунок для організації освітнього процесу з використанням багатьох сервісів;

- Google Meet, Zoom.us – конференц-сервіси, застосунки для групового та індивідуального спілкування онлайн, консультування, веб-конференцій, що до того ж дозволяють реалізовувати технології скрайбінгу та швидкого опитування;

- Jamboard від Google, Padlet, LIno it, Miro – інтерактивні віртуальні дошки, застосунки для організації дистанційної групової взаємодії, керівництва навчальним проєктуванням;

- Viber, Telegram, Gmail.com – сервіси для оперативної індивідуальної та групової комунікації у аудіо, відео й текстовому режимі;

- Google Диск – хмарний сервіс для зберігання та обміну інформацією;

- Google Презентації, Canva, Crello – сервіси для створення візуального навчального контенту;

- OBS Studio, Camtasia, YouTube, Stop Motion – сервіси для створення та монтажу відеоконтенту;

- Google forms, Google Документи, Learningapps, MyTestXPro, OnlineTestPad, Kahoot, Quizlet тощо – сервіси для створення електронних форм, завдань на закріплення, узагальнення, контролю знань, умінь і навичок студентів.

Викладачі медичних коледжів, за результатами дворічного досвіду роботи в карантинних обмеженнях, уже мають деякі напрацювання у застосуванні технологій змішаного навчання. Із використанням зазначених сервісів у Криворізькому медичному коледжі практикується навчання в малих групах з використанням цифрових додатків та можливостей віртуального середовища, обмін інформацією та ресурсами через хмарні цифрові середовища, використання ІКТ для набуття студентами практичних навичок, а також для організації контролю та самоконтролю отриманих знань.

Творчо працюючі викладачі запроваджують електронні підручники, які дозволяють в інтерактивному форматі із застосуванням засобів мультимедіа організувати відпрацювання студентами ключових понять, ознайомитися з новітнім професійно значущим матеріалом.

Усе більшого поширення у викладанні набуває метод гейміфікації, який став можливим завдяки розвитку ІКТ та комп'ютерної техніки, зокрема смартфонів. Для студентів медичних спеціальностей актуальними виявилися завдання з опрацювання баз даних на основі створеної системи посилань, онлайн вікторини, робота в хмарі слів, опрацювання соціальних закладок, кейсів, підготовка ментальних карток, інфографік, сторітелінг – різновиду есе, що передбачає підготовка розповіді, яка ілюструє штучно створений світ. Технології змішаного навчання дають змогу організувати ці види діяльності в синхронному (під час заняття) чи в асинхронному (під час позааудиторної роботи) режимах у той спосіб, який є більш доцільним при вивченні тої чи тої

навчальної дисципліни.

Отже, технології змішаного навчання в підготовці студентів медичних коледжів мають великий потенціал. Головним при цьому є те, що вони дозволяють компенсувати недоліки як традиційного (безкомп'ютерного), так і дистанційного навчання [3]. Вони значно підсилюють можливості безпосередньої педагогічної взаємодії, надаючи їй якості інтерактивності, мобільності, оперативності й гнучкості. Принагідно слід зауважити на нові перспективи в підготовці студентів медичних спеціальностей, зокрема це спроможність прослуховувати лекції, отримувати консультації від колег, провідних фахівців галузі, приєднуватися до професійних співтовариств, брати участь у науково-дослідній роботі.

Отже, розширення освітнього середовища з використанням сучасних цифрових технологій слід вважати сучасним етапом ефективної медичної освіти. Медичні коледжі вже впроваджують окремі елементи змішаного навчання, що свідчить про правильний рух вітчизняної медичної освіти. У подальших наукових роботах планується здійснити пошук нових прийомів та методів впровадження та використання технологій змішаного навчання у медичних коледжах.

Список використаної літератури

1. Корнієць Н.Г., Слепичко Ю.М., Тертична-Телюк С.В., Кравцова Ю.А. Змішане навчання як ефективна форма підготовки майбутніх лікарів в умовах COVID-19. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2021. № 6(344). Ч. II. С. 58-67.

2. Технологія змішаного навчання в системі відкритої післядипломної освіти: підручник /за заг. ред. В. В. Олійника. Київ, 2019. 196 с.

3. What is Blended Learning? URL: <https://www.viewsonic.com/library/education/what-is-blended-learning-definition/#:~:text=Is%20Blended%20Learning%3F-,A%20Simple%20Definition,of%20online%20and%20offline%20resources> (дата звернення 20.04.2022).

Погорелов Михайло Григорович,

доктор філософії, доцент кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти Донбаського державного педагогічного університету

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ СТУДЕНТАМИ ТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ

Сьогодні серед подій, що особливо хвилюють українське суспільство, нагальними є проблеми освітньої галузі, її реформування крізь призму вдосконалення й навіть кардинальної зміни підходів до процесів навчання й виховання молодого покоління. Вони торкнулися всіх ланок освіти, зокрема й вищої педагогічної. Фундаментальні трансформації сучасного освітнього простору в Україні характеризуються кардинально іншим розумінням цілей і

завдань вищої педагогічної освіти, усвідомленням необхідності переходу до моделі навчання «впродовж життя», новими концептуальними підходами до розробки та використання інноваційних методик і технологій ефективної освітньої діяльності. Сьогоднішній стан підготовки фахівців педагогічних спеціальностей, зокрема для закладів професійної (професійно-технічної) освіти, викликає в громадськості занепокоєння і стурбованість, адже подальший розвиток вищої педагогічної освіти висуває нові вимоги до особистісних і професійних якостей майбутнього інженера-педагога, потребує високоєфективного організаційно-методичного та дидактичного супроводу, широкого застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Тому потрібно зробити аналіз можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових освітніх ресурсів, комп'ютерних програмних засобів на заняттях автосправи та ефективного поєднання з іншими методиками навчання.

Окремим аспектам даної проблеми присвячені праці багатьох науковців що до реформування, оновлення змісту освіти та підготовки вчителя автосправи – П.Р. Атутов, В.П. Безпалько, В.І. Гусев, П.Я. Дзюба, В.О. Поляков, П.І. Ставський, Д.О. Тхоржевський та ін., щодо впровадження інтегрованих навчальних курсів – Г.А. Атанов, В.І. Боднар, Г.Є. Левченко, В.М. Мадзігон, У.Н. Нішаналієв та ін., щодо методичних аспектів вивчення автосправи, впровадження новітніх педагогічних технологій навчання – В.Г. Гетта, Р.С. Гуревич, А.І. Дьомін, В.Ф. Євграфов, М.І. Єрецький, І.Є. Каньковський та ін.

Тому проблема вивчення дисциплін профілю «Автосправа» потребує подальшого дослідження у двох аспектах: у змістовному та методичному. Актуальним та необхідним є також впровадження сучасних ефективних педагогічних технологій у навчальний процес, що сприяє підвищенню професійного рівня й результативності навчання у закладах вищої педагогічної освіти.

Сьогодні кількість професій, пов'язаних із використанням ІКТ, невпинно зростає. Відповідно, актуалізується потреба у фахівцях, які на високому рівні володіють сучасними інформаційними засобами та відповідним програмним забезпеченням, уміють працювати з інформаційними ресурсами, моделювати процеси, які реально трапляються в професійній діяльності, здатні до вибору найбільш раціональних комп'ютерних технологій, необхідних для розв'язання конкретних професійних завдань.

Аналізуючи досвід країн Європи, О. Гриценчук, І. Іванюк, О. Кравчина, І. Малицька та ін. [1] слушно зауважують, що в цих країнах розроблено низку програм, спрямованих на підвищення рівня цифрової компетентності вчителя, саморозвиток учителів та вдосконалення їхньої практичної професійної діяльності застосуванням цифрових засобів та створенням цифрового навчального середовища для учнів, тобто формування готовності до застосування ІКТ у професійній діяльності.

Реалії сьогодення в умовах дистанційного навчання вимагають перед педагогічною наукою всебічно дослідити можливості використання сучасних ІКТ в освітньому процесі та, що особливо важливо, виявити організаційно-педагогічні умови їх найбільш ефективного застосування з метою підвищення результатів навчання.

Дидактичний аналіз програмного забезпечення підтвердив необхідність використання в процесі професійної підготовки майбутніх викладачів у галузі транспорту, поряд із професійними програмними продуктами, спеціально створених педагогічних програмних засобів, а саме: електронні підручники, посібники, тексти лекцій та ін. – для подання нового навчального матеріалу; інтерактивні довідники, електронні бази даних, словники та ін. – для отримання додаткової інформації освітньо-професійного характеру; електронні тренажери, лабораторні практикуми та ін. – для формування практичних умінь і навичок тощо.

Аналіз програмного забезпечення, засвідчив необхідність використання в процесі професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі транспорту, поряд із прикладним ПЗ, спеціально створених педагогічних програмних засобів різного дидактичного спрямування: ПЗ для подання нового навчального матеріалу (електронні підручники, посібники та ін.); довідникові ПЗ (інтерактивні довідники, електронні бази даних, словники та ін.); ПЗ, орієнтовані для формування практичних умінь і навичок (електронні тренажери, лабораторні практикуми та ін.); діагностичні ПЗ (тестові системи) та ін. Однак, практичний досвід реалізації навчання фахових дисциплін у галузі транспорту доводить необхідність використання ППЗ, які уможливають комплексне розв'язання основних дидактичних завдань, тобто володіли функційними можливостями, притаманними різним видам педагогічних програмних засобів. До таких ППЗ належать електронні навчально-методичні комплекси, покликані забезпечувати неперервність процесу навчання, його повноту; реалізовувати основні освітні функції; сприяти належній організації аудиторної та позааудиторної (самостійної) роботи студентів.

Отже, системне використання сучасних ІКТ, спеціалізованого прикладного й педагогічного програмного забезпечення у процесі фахової підготовки майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту дало змогу нам сформулювати такі висновки:

1) використання ІКТ у професійній підготовці майбутніх інженерів-педагогів у галузі транспорту сприяє підвищенню мотивації навчання, зокрема завдяки можливості самостійного вибору режиму роботи з програмними засобами, урізноманітненню видів самостійної роботи, комп'ютерній візуалізації навчального матеріалу;

2) реалізація в програмних засобах навчального призначення можливостей сучасної комп'ютерної графіки, різноманітних засобів наочності формує та розвиває майбутніх викладачів професійного навчання наочно-образний вид мислення;

3) використання педагогічних програмних засобів, зокрема ЕНМК, сприяє формуванню інформаційної культури студентів, готовності до широкого застосування засобів ІКТ у майбутній професійній діяльності.

Практичний досвід реалізації комп'ютерно-орієнтованого навчання фахових дисциплін у галузі транспорту довів необхідність використання педагогічних програмних засобів, до яких належать електронні навчально-методичні комплекси. Використання комп'ютерної техніки та відповідного програмного забезпечення з автосправи, розумне та ефективно поєднання різноманітних навчальних методик дає змогу здійснювати фахову підготовку сучасної генерації викладачів професійного навчання для системи професійної (професійно-технічної) освіти.

Список використаної літератури

1. Гриценчук О.О., Іванюк І.В., Кравчина О.Є, Малицька І.Д., Овчарук О.В., Сороко Н.В. Європейський досвід розвитку цифрової компетентності вчителя в контексті сучасних освітніх реформ. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Том 65, №3. С. 316 – 336.

2. Погорелов М.Г. Формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності : навчально-методичний посібник. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2020. 151с.

3. Погорелов М.Г. Розвиток інформаційної компетентності майбутніх викладачів професійного навчання у процесі фахової підготовки з автосправи. *Молодь і ринок*. 2019. №8 (175). С. 123–128.

Позняк Оксана Володимирівна;

кандидат економічних наук доцент кафедри логістики
Національного авіаційного університету;

Лакомова Марія Сергіївна,

студентка Національного авіаційного університету

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ З ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ

У даний час логістична інфраструктура є важливою підсистемою практично всіх галузей вітчизняної економіки, а фахівці у галузі транспортної логістики є значущими партнерами будь-якої конкурентоспроможної компанії. Технологія транспортних процесів – це менеджмент та маркетинг різних видів транспорту, складових єдину транспортну систему. Область професійної діяльності транспортних логістів включає: технологію, організацію, планування та управління технічною та комерційною експлуатацією транспортних та транспортно-технологічних засобів, організацію на основі принципів логістики раціональної взаємодії видів транспорту, а також організацію системи взаємовідносин щодо забезпечення безпеки руху на транспорті.

Рішення виробничо-технологічних, розрахунково-проектних,

експериментально-дослідних та організаційно-управлінських завдань складних транспортних, виробничих систем вимагають від випускника володіння унікальним поєднанням природничо-технічних, економічних та гуманітарних знань, умінь та навичок.

Викладачі навчальних дисциплін, керуючи навчальними процесами, орієнтують студентів на досягнення сформульованих у навчальних програмах цілей та отримання відповідних результатів – конкретних загальнокультурних, загальнопрофесійних та професійних компетенцій [2].

Незважаючи на це, за останні кілька років у нашій спільноті сформувалося дуже стійке переконання у існуванні якогось протиріччя між потребами логістичних компаній у компетентних випускниках ЗВО, готових до професійної діяльності, та реальними професійними можливостями молодих спеціалістів. Практика роботи передових логістичних компаній показала, що випускнику вишу для успішного вирішення реальних проблем транспортної логістики та управління ланцюгами постачання необхідно, але мало мати комплекс знань і компетенцій, набутих під час освоєння основних освітніх програм [1].

Необхідність формування соціально-психологічної компетентності майбутніх фахівців у галузі технології транспортних процесів обумовлена такими аспектами:

- великою складністю та високими швидкостями протікання транспортних процесів. Внаслідок цього логісту необхідно здійснювати контроль не лише за безліччю параметрів, а й за швидкоплинними процесами, утримувати у пам'яті великий обсяг інформації оперативного та довідкового характеру. Це збільшує навантаження на нервово-психічну діяльність працюючого у сфері транспорту людини та створює напруженість праці;

- підвищенням ступеня автоматизації управління транспортних процесів, що вимагає від спеціаліста транспортної сфери відповідальності за прийняті рішення та високу готовність до дій у нестандартних та конфліктних ситуаціях;

- необхідністю приймати оригінальні, творчі рішення в умовах невизначеності, багатокритеріальності ринкового середовища, характерною для перспективних інноваційних логістичних бізнес-технологій;

Внаслідок теоретичного та діагностичного дослідження [3] були виявили наступні компоненти соціально-психологічної компетентності спеціаліста у сфері логістики:

- когнітивний компонент, що включає наукові знання з різних галузей психології, необхідні для успішної професійної діяльності у системі транспортних служб;

- комунікативний компонент, що є взаємопов'язаними групами перцептивних умінь, умінь професійного спілкування та спеціальних комунікативних технік з управління конфліктами в області логістичної діяльності;

- управлінський компонент – готовність та здатність професійно виконувати управлінські функції у сфері організації виробництва та праці

транспорті;

– рефлексивний компонент – усвідомлення себе як суб'єкта професійної діяльності у транспортній сфері;

– мотиваційний компонент, який включає настанови на використання психологічних знань та умінь при досягненні цілей та вирішенні поставлених завдань, постійне професійне самовдосконалення.

Соціально-психологічну компетентність спеціаліста у галузі технологій транспортних процесів ми розглядаємо як здатність застосовувати психологічні знання та вміння, виявляти професійно-важливі психологічні якості в галузі технології, організації, планування та управління транспортними системами, що забезпечує мобільне та ефективне вирішення комплексних проблем транспортної логістики [4].

Отже, для підвищення якості підготовки фахівців з транспортної логістики важливе значення мають [5]:

1) формування у процесі навчання соціально-психологічної компетентності, що забезпечує ефективне вирішення комплексних проблем у транспортній сфері;

2) проектування професійно-орієнтованого змісту дисципліни «Транспортна психологія» з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності студентів;

3) упровадження у навчальний процес інноваційних методів навчання, що підвищують активність студентів, їх мотивацію до навчально-професійної діяльності та дозволяють перейти від пасивного засвоєння знань до їх активного застосування у моделюваних чи реальних ситуаціях у професійному середовищі.

Список використаної літератури

1. Гармаш Т.А. Професійна підготовка майбутніх фахівців із логістики до управлінської діяльності: дис...канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (освіта / педагогіка); Національний авіаційний університет. Київ, 2018. 328 с.

2. Лізнева О.В. Формування професійних компетенцій майбутніх операційних логістів. *Нова наука: сучасний стан та шляхи розвитку*. 2016. № 3. С. 32-34.

3. Приходько В.М. Підготовка логістів в умовах інтеграції освіти, науки, виробництва та бізнесу. *Вища освіта*. 2014. №5. С. 128-129.

4. Сольська І.Ю. Дослідження ринку спеціалістів з логістики. *Світ транспорту*. 2016. №1. С. 236-244.

5. Стичкова В.І. Технологія формування професійної мобільності студентів-логістів. *Вища освіта сьогодні*. 2014. №1. С. 12-17.

6. Volovyk O.I., Tsarenko O.A. Analysis of professional requirements for a modern logistician. *Scientific and practical journal "Intellectualization of Logistics and Supply Chain Management"*. 2021. Issue 7(8). URL: https://www.researchgate.net/publication/355164214_Scientific_and_practical_journal_Intellectualization_of_Logistics_and_Supply_Chain_Management_issue_78_2021 (accessed data 22.04.2022).

Поясок Тамара Борисівна,
доктор педагогічних наук, професор кафедри
психології, педагогіки та філософії
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
Вербецька Еліна Віталіївна,
магістр Кременчуцького
національного університету
імені Михайла Остроградського

РОЗШИРЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В РАМКАХ СИСТЕМИ НЕПЕРЕРЕВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Оскільки поняття м'яких навичок, емпатійного та ненасильницького спілкування лише нещодавно з'явилися на пострадянському просторі і не одразу стали викладатись в курсах формальної чи неформальної освіти, викладачі іноземних мов найчастіше діють в межах набутих раніше комунікативних стилів, які походять з їх учнівського досвіду, та ігнорують решту.

Для української системи освіти найпоширенішими є авторитарний стиль спілкування, успадкований ще з радянської школи, який не витримує нових реалій та призводить до студентського спротиву, ігнорування, до конфліктів в навчальному середовищі аж до втрати учнів освітніми інституціями. Демократичний стиль, до якого часто звертаються молоді викладачі, дозволяє встановити ніби то гарні стосунки у процесі навчання, але спирається на внутрішню мотивацію студентів, що не завжди наявна, брак авторитету викладача та інструментів впливу на студентів призводять до неефективності в навчанні.

Найменш поширеним у навчальному середовищі залишається авторитетний стиль, що поєднує авторитет викладача, м'яку ієрархію, взаємну повагу в аудиторії та за її межами, слідування інтересам студентів в рамках запрограмованої освітньої траєкторії. Авторитетний стиль спілкування та навчання спирається на низку комунікативних інструментів, серед яких варто відзначити ненасильницьке спілкування, Я-послання, позитивне обрамлення, точну похвалу, широке застосування закритих та відкритих питань замість непотрібних пояснень та розпоряджень.

Ненасильницьке спілкування, що включає безоціночний опис ситуації, висловлення емоційної реакції суб'єкта висловлювання, його потреб у зв'язку з ситуацією та прямої вимоги або прохання, має низку важливих в освітньому середовищі функцій. Безоціночний опис ситуації та я-висловлювання є ефективною альтернативою звинуваченням та оціночним судженням, що псує стосунки в колективі та часто не призводять до бажаного результату; окрім того, вони дозволяють надати якісний зворотній зв'язок щодо дій чи

поведінки студентів. [4, с. 3]. Висловлення потреби викладача, що виникає у зв'язку з ситуацією, не лише дозволяє уникнути звинувачень чи припущень щодо мотивації студентів. Цей етап прокладає місток між описом ситуації та емоційної реакції на неї, та висловленням прохання чи вимоги. [3, с.120]. Воно також відкриває можливості для пошуку альтернативних варіантів задоволення зазначеної потреби.

Нарешті, пряме і недвозначне висловлення прохання або вимоги, на противагу розпливчастим формулюванням, виключає можливість її невірною розуміння студентами, а отже, знижує можливості хибного виконання завдання.

Сутність позитивного обрамлення полягає в послідовній позитивній корекції діяльності студентів, що спирається на точну похвалу: підкреслення успішних сторін діяльності студентів, динаміки їх руху в очікуваному напрямку, і лише після цього – на конструктивну критику. [2, с. 5-8].

При цьому передбачається чітка вербалізація очікувань викладача і експліцитне означення того, що саме вдалося студентам, на заміну надто загальним формулюванням чи оціночним судженням. При цьому створення позитивної обстановки йде поруч з ясною картиною очікуваної поведінки та діяльності студентів. Позитивне обрамлення передбачає стеження за тим, аби емоційна сила визнання була адекватною вкладу та намаганням студента, що виключає надмірне чи недостатнє стимулювання його діяльності. Відмова від найгірших припущень щодо студентських інтенцій також є фактором, що сприяє побудові міцних стосунків [1, с.7].

Разом із тим, освоєння окреслених інструментів потребує часу і зусиль, спрямованих на надбання та закріплення нових комунікативних навичок, і лише через це стає можливою відмова від неефективних комунікативних стилів.

Таким чином постає потреба в регулярному комунікативному тренінгу для викладачів іноземної філології, яке розвивалося б в напрямку надбання та закріплення ефективних комунікативних навичок. Необхідними умовами для активного запровадження цих навичок є психологічна готовність викладача, володіння ним відповідними навичками україно- та іншомовною лексикою, що стосується емоційно-вольової сфери, на високому рівні.

Список використаної літератури

1. Бельмаз Я. М., Сергеева І. С. Інструменти ефективної комунікації для викладачів іноземних мов педагогічного зва. Педагогіка та психологія, [S.l.], n. 62, p. 3–14, nov. 2020. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pedagogy/article/view/3244>. Дата доступу: 20 nov. 2020. Doi: <https://doi.org/10.34142/2312-2471.2019.62.01>.
2. Лемов Д. Мастерство учителя. Проверенные методики выдающихся учителей / пер. с англ. О. Медведь. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2014. 416 с.
3. Оклі, Б. Навчитися вчитися. Як запустити свій мозок на повну / пер. з англ. А. Замоцький. Київ: Наш формат, 2019. 272 с.
4. Myers W., Rosenberg M. Pratique de la communication non violente. P.: Jouvence, 2007. 95 p.

Пригодій Микола Анатолійович,

доктор педагогічних наук, професор, науковий співробітник лабораторії
електронних навчальних ресурсів ІПО НАПН України

Гуржій Андрій Миколайович

доктор технічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України,
головний науковий співробітник лабораторії електронних навчальних ресурсів
ІПО НАПН України

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Підвищення ролі цифрового продукту, як тенденції розвитку суспільства визначено необхідністю обробки нарощуваних обсягів інформації, потребою в різних формах її сприйняття, а також актуальністю і точністю застосування, так як уміння знаходити необхідну інформацію й використовувати її в повсякденній професійній діяльності стало обов'язковою вимогою до фахівця будь-якого профілю. Це значною мірою визначається рівнем і характером розвитку інформаційно-освітнього середовища, як визначального компонента педагогічної системи, що зумовлює формування його якісно нового складу і структури з використанням комп'ютерно орієнтованих засобів та цифрових технологій для побудови інформаційно-комунікаційної платформи відкритої освіти. Саме цим визначається соціально-економічна значущість досліджень з проблем цифровізації освіти [1].

Перспективними є напрямки роботи з систематизації та здійснення класифікування цифрових технологій, що застосовуються у професійній орієнтації та розвитку професійної кар'єри учнівської молоді. Обґрунтування критеріїв, показників та рівнів готовності педагогічних працівників до застосування цифрових технологій у професійній підготовці здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти також є важливим аспектом сучасних досліджень [3].

Затребуваними на освітньому ринку є розроблені та апробовані методики застосування цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Мета статті – обґрунтувати основні напрямки застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Виклад матеріалу. Електронні освітні ресурси і створене на їх базі інформаційно-освітнє середовище є основним полем для удосконалення освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Одним із пріоритетних напрямків розвитку сучасної системи освіти є розробка методики проектування електронного освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Сьогодні у закладах освіти спостерігається тенденція до масового запровадження електронних навчальних посібників у масштабах усієї установи. Ці ініціативи, як правило, спрямовані на інтеграцію недорогих електронних

навчальних посібників через партнерські відносини з видавцями та пілотні проекти щодо їх створення за участю багатьох викладачів. Отже, актуальним стає розробка універсальної технології створення та відповідної методики використання електронних навчальних посібників у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Досягнення у галузі цифрових технологій відкривають нові можливості для організації освітнього процесу з використанням платформ відеоконференцзв'язку. Це обумовлено наявністю унікальних особливостей, які підвищують її потенційну привабливість для організації взаємодії зі студентами онлайн та офлайн (перегляд запис конференцій-занять). Хоча сьогодні можна констатувати, що переважна більшість занять проводиться у режимі відеоконференцій, але вони, як правило, проходять за традиційною методикою. Необхідно враховувати особливості проведення занять з використанням цифрових технологій, тому слід розробити та апробувати методику проведення навчальних занять на основі застосування відео-конференцій.

У минулому створення відео було дорогою справою. Сьогодні вже не потрібно наймати професіонала або купувати дорогі інструменти для створення відеороликів. Можна використовувати звичайний смартфон та вбудовані редактори обробки відео. Короткі відеоролики навчального призначення активізують пізнавальну діяльність здобувачів та сприяють підвищенню запам'ятовування навчального матеріалу. Виникла проблема з необхідності обґрунтування методики створення та використання освітніх відеофрагментів на заняттях теоретичного та виробничого навчання.

Незважаючи на існуючі дослідження з використання технологій у вищій освіті, існує обмежена наукова література щодо використання інфографіки в освітньому процесі або ефективного дизайну інфографіки спеціально для освітніх закладів. Доведено позитивний вплив інфографіки на засвоєння навчального матеріалу здобувачами освіти. Отже, актуальною проблемою освіти є розробка технології створення інфографіки навчального призначення.

Презентації стали невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу. Разом з тим, для підвищення ефективності їх використання слід відходити від традиційних слайдових методик й опанувати технологію створення та використання анімаційних інтерактивних презентацій.

Для всебічного аналізу стану засвоєння навчального матеріалу здобувачами освіти слід використовувати багаторівневу типологію питань та завдань для посилення об'єктивності оцінювання. Розроблена спеціальна система, що дозволяє вирішувати складні завдання як послідовність взаємозалежних більш простих завдань, що призводять до коротких та гнучких описів задач різної складності та масштабу. Для реалізації такої системи оцінювання слід опанувати технологією створення різнорівневих тестових завдань.

Соціально-економічні трансформації, що відбуваються в країні, підвищують вимоги не лише до фахової підготовки майбутніх робітників, але й їхньої здатності до самореалізації у професійній діяльності, прийняття рішень

щодо подальшого професійного розвитку, наявності адаптаційних навичок в умовах ринку праці тощо. Тому важливо залишати позитивний професійний цифровий слід у глобальній мережі, що актуалізує важливість технології створення електронних додатків навчальних досягнень здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

Висновок. Основними напрямками застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників визначені: 1) обґрунтування методики проектування електронного освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти; 2) розробка універсальної технології створення та відповідної методики використання електронних навчальних посібників у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників; 3) визначення основних положень методики проведення навчальних занять на основі застосування відеоконференцій; 4) обґрунтування методики створення та використання освітніх відеофрагментів на заняттях теоретичного та виробничого навчання; 5) розробка технології створення інфографіки навчального призначення; 6) розкриття особливостей технології створення та використання анімаційних інтерактивних презентацій; 7) обґрунтування інструктивних матеріалів із застосування технології створення різнорівневих тестових завдань; 8) розробка технології створення електронних додатків навчальних досягнень здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

Список використаної літератури

1. Kryvorot T. & Pryhodii M. Using network-based educational and methodological complexes in professional training of future lecturers. *Professional Pedagogics*. 2020. № 20. pp. 109-117.

2. Pavliuk L. & Pryhodii M. Research activities of future teachers of technologies at the electrical engineering classes. *Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. 2019. № 18. pp. 175-179.

3. Pryhodii M. Analysis of the state of pedagogical workers training to use smart technologies in the educational process. *Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. 2019. № 18. pp. 137-142.

Прилена Іван Миколайович,
аспірант Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Швидкий розвиток соціально-економічних процесів висуває нові вимоги до системи вищої професійної освіти. Зміни в освіті мають бути спрямовані на формування і розвиток у майбутніх фахівців таких якостей, як мобільність, ініціативність, самостійність під час отримання нових знань, готовність до

ефективної міжособистісної та професійної взаємодії. Підтвердженням цього є численні дослідження ринку праці. Серед ключових компетентностей затребуваних роботодавцями є комунікативна. Так за результатами звіту Desk Search (Трендвотчінг ситуації на ринку праці) [5] зазначено, що навичками майбутнього є комунікативні навички. Особлива це стосується фахівців, які працюють в системі «людина-людина», до яких відносяться і педагоги професійного навчання.

Різні аспекти проблеми розвитку комунікативної компетентності є предметом дискусії закордонних і вітчизняних науковців. Слід зазначити, що у державних стандартах вищої враховуються вимоги до формування комунікативної компетентності. Так, у Стандарті вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 01 – «Освіта / Педагогіка», спеціальності 015 – «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» зазначено, що випускник цього рівня повинен доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід в галузі професійної діяльності та ефективно формувати комунікаційну стратегію, а також бути здатним спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; спілкуватися іноземною мовою; володіти навичками використання інформаційних і комунікаційних технологій; розуміти особливості комунікації, взаємодії та співпраці в міжнародному культурному та професійному контекстах; володіти культурою мовлення, обирати оптимальну комунікаційну стратегію у спілкуванні з групами та окремими особами; доносити зрозуміло і недвозначно професійні знання, обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу державною та іноземною мовами [4]. Слід зазначити, що комунікативна компетентність впливає на розвиток інших компетентностей, в тому числі й кросдисциплінарної.

Освітній процес передбачає активну розумову діяльність здобувачів освіти шляхом залучення їх до самостійної пошукової, індивідуальної, групової, колективної пізнавальної діяльності як на занятті, так і в поза аудиторній роботі; розв'язання проблемних ситуацій із застосуванням активних та інтерактивних методів навчання. Створення комунікативного середовища в професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання має на меті формування суб'єкт-суб'єктних відносин; моделювання особистісно орієнтованих навчально-педагогічних ситуацій; поєднання діалогових (лекція-діалог, дискусія, ділові та рольові ігри, проектна робота, педагогічні тренінги) з індивідуальними, самостійними формами навчання. Це дозволяє студентам бути суб'єктами навчальної діяльності, створює умови для співпраці викладача та студентів.

Згідно з проведеними дослідженнями, для підвищення комунікативної компетентності, необхідно на основі вивченого матеріалу студентам отримувати творчі завдання, які дозволяють їм оволодіти такими компонентами комунікативної компетентності, як: прогнозування та планування комунікативних ситуацій; знання та ерудиція; стилі спілкування (вербальні та невербальні); ситуаційне управління; комунікативна культура (загальна та національна); увага до соціальних партнерів; мовленнєві навички. Таким

чином, при вивченні предметів психолого-педагогічного циклу, необхідних для будь-якої спеціальності, перед студентом можуть бути поставлені такі завдання: сформулювати низку запитань по темі; скласти психологічну (психолого-педагогічну) характеристику своїх одногрупників; підготувати та обговорити конкретні запитання; моделювати взаємодії з партнерами, колегами, конкурентами; формулювати питання для виробничих зустрічей тощо. Під час вивчення дисциплін, пов'язаних з управлінням організаціями (управління персоналом, управління освітнім закладом тощо), студенти можуть виконувати завдання, в тому числі опрацьовувати анкети з працевлаштування, вирішувати ситуаційні проблеми пов'язані з конфліктними ситуаціями, визначення та характеристики стилів керівництва в установі, планувати та проводити виробничі наради.; створювати рекламні повідомлення про агенції, організації тощо [1 с. 72].

Одним із ефективних методів розвитку комунікативної компетентності є інтерактивність. Суть цього методу полягає в інтенсивному груповому спілкуванні, яке варіюється в залежності від видів комунікаційної діяльності, що дозволяє студентам використовувати досвід, отриманий під час навчання, у реальних ситуаціях. У більшості випадків методи взаємодії передбачають моделювання реальних життєвих сценаріїв, спільне вирішення проблем та рольові ігри. Ці методи створюють атмосферу співпраці та взаємодії, що є основою ефективного формування комунікативної компетентності студентської молоді. [2 с. 101]

Педагоги професійного навчання які володіють комунікативною компетентністю повинні легко застосовувати поняття, чітко формулювати і висловлювати думки, а також правильно будувати умовиводи, доведення логічно висловлювати їх, при цьому всьому критично мислити та не допускати мовних помилок. Ці якості педагоги професійного навчання реалізують лише за умови, коли вони постійно саморозвиваються та самовдосконалюються, як в педагогічній, так і в технологічних сферах. Одним із шляхів до досконалого володіння комунікативною компетентністю є порада щодо постійного розширення кола спілкування. Тут варто звернути увагу на те, що не потрібно зупинятися на колі спілкування які об'єднують людей певними інтересами. Щоб суттєво підвищити рівень комунікативної компетентності необхідно навчитися налагоджувати розмову з тими хто повністю протилежний за освітою та світоглядом.

Комунікативні навички які сформовані на основі крос дисциплінарного підходу допомагають педагогу професійного навчання працювати у будь-якому оточенні, адже постійно коло спілкування змінюється і стає необхідністю враховувати безліч індивідуальних та соціальних факторів для створення гарних особистісних відносин.

Комунікативна компетентність завжди набувається в соціальному середовищі. Це вимагає від людей усвідомлення: власних потреб і цінностей, своїх навичок роботи; власного сприйняття, здатності сприймати навколишнє без суб'єктивних викривлень і «систематизованих білих плям» (стійких

упереджень щодо певних питань); здатність та готовність сприймати нові речі у зовнішньому середовищі; їх здатність розуміти норми та цінності інших соціальних груп і культур (справжній інтернаціоналізм); їхні почуття та психічні стани по відношенню до ролі факторів середовища (екологічна психокультура); персоналізація навколишнього середовища (матеріальні прояв «володіння»); його економічний та культурний рівень (ставлення до навколишнього середовища – житла, землі як джерела їжі, житла, споруд тощо) [3].

Таким чином комунікативна компетентність поєднує в собі знання, уміння та навички, і готовність до постійного самовдосконалення та ефективного використання їх у повсякденній професійній діяльності. Невіддільним елементом комунікативної компетентності є норми та правила комунікації, а також правильне використання понять та фактів відповідно до професійної взаємодії з іншими людьми. Без сумніву комунікативна компетентність є важливою складовою педагогів професійного навчання і допомагає сформуванню високоорганізованих відносин у сфері міжособистісної взаємодії.

Список використаної літератури

1. Гавриляк Л. С. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця / Любов Сергіївна Гавриляк. – 2019. – №3. – С. 70–73.
2. Гончаренко-Закревська Н. Формування комунікативної компетентності студентської молоді в освітньому середовищі університету [Електронний ресурс] / Наталія Гончаренко-Закревська – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/351546.pdf>.
3. Складові комунікативної компетентності педагога [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://osnova.com.ua/skladovi-komunikativnoi-kompetentnosti-pedagoga/>.
4. Стандарт вищої освіти України [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/015-Profosvita-bakalavr.pdf>
5. Трендвотчінг ситуації на ринку праці [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://professionsoffuture.tilda.ws/#rec280204582>.

Романов Леонід Анатолійович,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної і вищої освіти ДЗВО
«Університет менеджменту освіти» НАПН України

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ПРОЄКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

За короткий проміжок часу від початку російсько-української війни ми усвідомили, що унікальною зброєю нашого народу є національні цінності і якості, що формуються у людиноцентрованому середовищі. Готовність

українського народу захищати суверенітет своєї держави виявилася злагодженій взаємодії всіх членів суспільства, здатності реалізовувати свій потенціал задля спільної Перемоги. Всебічний аналіз цього явища – ще попереду, але вже сьогодні можна констатувати, що визначені у світі супернативками XXI століття інноваційність, критичне мислення, спільна діяльність і комунікація у надвичайно жорстких умовах війни підтвердили високу затребуваність. Отже, важливо навчити майбутніх кваліфікованих робітників ефективно взаємодіяти, спільно досягати результатів, цінуючи внесок кожного. Для досягнення таких цілей продуктивним є підхід, коли діяльність кожного учасника є важливою складовою результату роботи команди (малої групи), а результат роботи команди зумовлює ефективність спільного продукту всієї групи, що найкращим чином реалізується в проєктній діяльності. Саме в проєктному навчанні найефективніше відбувається залучення учнів до технічної творчості.

У професійній педагогічній діяльності кожного викладача поєднуються нормативні елементи, що базуються на стандарті, а також – інноваційні, створені у процесі власного педагогічного пошуку. Застосування проєктних технологій навчання є інноваційною складовою практичної діяльності педагога професійної школи, сприяє розвитку індивідуальних талантів кожного учня, а також допомагає навчити учнів активно здобувати нові знання, творчо застосовувати їх. Отже, такі технології за своєю сутністю є особистісно орієнтованими.

Проєктна технологія орієнтує учнів на створення освітнього продукту. Учні за власною ініціативою індивідуально або у малих групах за певний час виконують пізнавальну, дослідницьку, конструкторську або іншу роботу на певну тему. Проєктна діяльність передбачає такі основні кроки:

1. Підготовка (визначення теми й цілей проєкту).
2. Планування (визначення джерел, способів збирання й аналізу інформації, а також способів представлення результатів; встановлення критеріїв оцінювання результату та процесу).
3. Збирання інформації (спостереження, робота з літературою, анкетування, інтерв'ювання, експеримент тощо).
4. Аналіз інформації, формулювання висновків.
5. Представлення та оцінювання (усний чи письмовий звіт та оцінювання результатів і процесу дослідження за задалегідь встановленими критеріями).

Розглянемо приклади реалізації міждисциплінарних проєктів у підготовці майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів. Так, у ході реалізації проєкту «Створимо СТО своєї мрії» інтегрується досвід вивчення дисциплін «Основи правових знань», «Основи галузевої економіки і підприємництва», «Інформаційні технології», «Спеціальні технології», «Охорона праці» [3]. Проєкт полягає в розробленні і презентації ідеї СТО, що передбачає врахування, правових, економічних, виробничих аспектів, забезпечення охорони праці. Отже, можливі ролі для членів кожної команди – «юрист», «менеджер», «маркетолог», «фахівець з технічного обслуговування»,

«ІТ-фахівець», «інженер з охорони праці», «ейчар». Під час виконання проєкту учні пропонують креативні рішення щодо рекламної кампанії СТО, представлення на його сайті необхідної юридичної документації, що дозволяє виконувати ремонтні роботи різних марок автомобілів; зменшення ручної праці, використання інноваційних виробничих технологій із застосуванням комп'ютерних засобів, покращення безпеки праці, створення сприятливих психологічних умов для працівників, розвитку СТО як організації, яка навчається. Результати проєктної діяльності учнів можуть представлятися під час тижнів професії, але можливе проведення окремого конкурсу таких проєктів.

Ефективність проєктної діяльності можна суттєво підвищити завдяки використанню ІКТ. Зокрема, в електронному форматі створюються, колажі, конструктори проєктів, інтелект-карти. Ілюстрацією цього підходу із застосуванням ІТ-підтримки є розроблений веб-квест «Обережно: автомобіль», що використовується в ході професійної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів і передбачає дослідження рівня безпеки сучасного автомобіля [2, с. 70-85]. Він спрямований на практичне застосування теоретичних знань з предметів «Спеціальна технологія», «Електрообладнання автомобіля», «Безпека життєдіяльності», «Правила дорожнього руху» та має виховний аспект, адже виховує відповідальних учасників дорожнього руху.

Проєкт виконується у п'ять етапів. На пошуковому етапі відбувається представлення теми, аналіз проблеми, постановка мети, обговорення методів реалізації. Аналітичний етап передбачає аналіз вхідної інформації, побудову алгоритму діяльності. На практичному етапі здійснюються заплановані кроки роботи, оформлення результатів виконання завдань. На презентаційному етапі представляються результати роботи. На оцінно-рефлексивному етапі відбувається оцінювання роботи команд, аналізується ефективність їх діяльності, корисність отриманих продуктів.

Розроблений навчальний Веб-квест «Обережно: автомобіль» представлений у вигляді сайту і знаходиться за адресою <https://q-safety-car.blogspot.com/>.

У ході виконання веб-квесту передбачається досягнення таких навчально-виховних цілей: вдосконалювати вміння працювати самостійно та добирати літературу; формувати навички пошуково – дослідницької роботи; спільно планувати проєктну діяльність, розподіляти завдання та їх виконувати; розвивати пізнавальну активність; формувати професійні цінності; розвивати професійно важливі якості під час діяльності в командах.

Отже, проєктне навчання активізує навчальну діяльність учнів, забезпечує баланс між теоретичними та прикладними знаннями, дослідницький, пошуковий характер освітнього процесу, формування ключових, загальнопрофесійних та професійних компетентностей, робить результати навчання «відчутними», корисними. Це підтверджують конкурси учнівських проєктів, коли здобувачі освіти на рівні закладу, регіону, України гідно представляють свої результати [1, с. 119-122].

Список використаної літератури

1. Кулалаєва Н. В., Романова Г. М., Герлянд Т. М., Шимановський М. М., Романов Л. А. Методичні засади розроблення проектних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та автотранспортної галузей. *Професійна (професійно-технічна) та фахова передвища освіта : інформаційно-аналітичні матеріали* / за наук. ред. В. О. Радкевич. Київ : ПТОО НАПН України, 2019. С. 80 – 127.
2. Романов Л. А., Герлянд Т. М., Кулалаєва Н. В., Пащенко Т. М., Романова Г. М. Веб-квест у професійному навчанні: методичні рекомендації для педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів. Житомир : Полісся, 2019. 132 с.
3. Романов Л. А. Методичні рекомендації з формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій. Київ : Наукова столиця, 2020. 72 с.

Романова Ганна Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор кафедри професійної і вищої освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ SOFT-SKILLS ФАХІВЦІВ ІННОВАЦІЙНОГО ТИПУ

Створення умов формування фахівців інноваційного типу, які володіють як професійними, так і надпрофесійними якостями, знаходиться сьогодні в центрі уваги всіх стейкхолдерів. Зокрема, точкою перетину інтересів студентів, їхніх батьків, керівництва і викладачів ЗВО, роботодавців, членів громад є розвиток soft-skills майбутніх фахівців.

Сучасні дослідження свідчать про те, що обличчя робочої сили змінюється: зростає попит міжнародних компаній на неупереджених працівників, які вміють співпрацювати з представниками різних культур (і ринків) [1, с. 275]. Порівняння попиту і пропозиції на вітчизняному ринку праці демонструє, що українські випускники не здатні на сьогодні повністю задовольнити потреби роботодавців через недостатній рівень формування гнучких навичок, кар'єрної і підприємницької компетентностей.

Розвиток soft-skills фахівців інноваційного типу потребує нових засад управління. У сучасному менеджменті актуалізується партисипативне управління, засноване на участі всіх працівників організації в прийнятті управлінських рішень. Загальновідомо, що ознакою такого управління на підприємстві є відносини між робітниками та керівниками, що ґрунтуються на партнерстві. Партисипативне управління підвищує продуктивність праці, реалізує соціальні потреби працівника, сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень. Це ефективний спосіб використання потенціалу організації, його управління та розвитку [2]. Відповідно в освіті таке управління передбачає партнерські відносини між педагогами, педагогами та учнями, учнями.

Відома класифікація парадигм управління за кольором інтерпретує червоне управління як жорстке силове, жовте – авторитарне, помаранчеве – з певним ступенем свободи виконавців, зелене – орієнтоване на мотивацію співробітників, бірюзове – спрямоване на самоуправління на основі довіри і відповідальності. Перспективи розвитку бірюзових організацій як ідеального формату роботи організацій громадянського суспільства пов'язують з орієнтацією на самореалізацію та горизонтальні зв'язки, відповідністю духу четвертої промислової революції. Ключовими їх ознаками є самоуправління, неформальність та унікальність атмосфери, досягнення самореалізації як вищої мети. Заклад освіти як бірюзова організація здатний забезпечити реалізацію індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти та їхню спільну діяльність в різноманітних проєктах, в яких розвиваються професійні та м'які навички.

Американський дослідник Д. Гоулман, розглядаючи проблему розвитку емоційного інтелекту, вживає термін «управління за допомогою серця». Він зазначає, що ще у 70 роки минулого століття більшість керівників, які брали участь у дослідженні, вважали, що їхня робота вимагає «працювати головою, а не серцем». Багато хто побоювався, що якби вони співчували працівникам або жаліли їх, то це завадило б цілям організації. Автор акцентує увагу на тому, що з кінця минулого століття жорстка ієрархія почала розпадатися під подвійним тиском глобалізації та інформаційних технологій, а майбутнє корпорацій пов'язане з керівниками, які досягатимуть віртуозної майстерності в міжособистісному спілкуванні [1, с. 262-265].

Орієнтоване на створення гармонійної атмосфери, прояв ініціативності, самостійності і відповідальності управління розвитком soft-skills фахівців інноваційного типу потребує визначення відповідних організаційно-педагогічних умов. Таке дослідження здійснено у ході підвищення кваліфікації в ДЗВО «Університет менеджменту освіти» слухачів категорій «Завідувачі (начальники) кафедр та структурних підрозділів університетів, академій інститутів» та «Заступники директорів закладів фахової передвищої освіти (коледжів, технікумів) з навчальної (навчально-виховної, виховної) роботи». Експертами виступили 36 слухачів курсів. До загального переліку експерти включили 11 умов. Оцінювання вагомості умов здійснювалося за шкалою від 0 до 10 балів. Отримані результати свідчать про те, що за середнім значенням до першої п'ятірки увійшли упровадження інноваційних педагогічних технологій (9,75 балів), сприяння професійному розвитку педагогічних працівників (9,5 балів), забезпечення академічної доброчесності (9,0 балів), підвищення мотивації студентів (8,63 бали), створення можливостей для реалізації здібностей та талантів студентської молоді (8,63 бали).

Отже, розвиток soft-skills фахівців інноваційного типу вимагає партисипативного управління, реалізації стратегії закладів освіти щодо власного розвитку як організацій, які навчаються, та передбачає корпоративне навчання викладачів, діяльність гуртків, запровадження спецкурсів, тренінгів, майстер-класів щодо розвитку soft-skills, застосування особистісно орієнтованих педагогічних технологій навчання, інформаційну підтримку педагогічних інновацій.

Список використаної літератури

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків : Віват, 2019. 512 с.
2. Семяновський В. І. Партисипативне управління як модель управління територіальними громадами. *Статистика України*, 2018, № 1. URL: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/3424/47-51.pdf?sequence=1> (дата звернення: 27.04.2022).
3. Швець Д. Є. Партисипаторна модель управління в системі вищої освіти. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2015. № 63. С. 249–256. (дата звернення: 28.04.2022).

Росновський Микола Григорович,

кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Маринченко Євгеній Олегович,

доктор філософії, старший викладач кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В АПК ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Агропромисловий комплекс України (АПК) являє собою велике за розмірами міжгалузеве формування, до якого входять економічно, технологічно та організаційно поєднані з переробною промисловістю різноманітні галузі сільського господарства, які працюють на землі та забезпечують його сировиною, промисловість, яка виробляє засоби виробництва та виробничо-технічне забезпечення (сільськогосподарська техніка, хімічні засоби захисту рослин, мінеральні добрива і т.п.). В умовах сьогодення важливим фактором, який об'єднує галузі комплексу у єдину цілісну систему, є корисний кінцевий валовий продукт, який виробляється переробною промисловістю на останній, заключній стадії технологічного процесу виробництва продуктів харчування та сировини для переробної промисловості. На сьогоднішній день аграрії всього світу намагаються бути справжніми ощадливими господарями, що перш за все пов'язано з величезною потребою в різного виду ресурсах і високими ризиками (погодні умови, хвороби рослин, шкідники і т.п.) в технологіях виробництва в такій специфічній галузі економіки як сільське господарство.

Вказана галузь – це окрема ланка ланцюга, швидка модернізація якого може забезпечити підйом всієї економіки країни. Воно є базовою галуззю, яка сама відтворюється та забезпечує сировиною багато галузей вітчизняної промисловості. Як показує світовий багаторічний досвід, це можливо лише за достатніх інвестицій та наданні АПК пріоритету розвитку. В Україні сільське господарство є пріоритетною галуззю. Тому в розвитку агропромислового комплексу України важливу роль відіграє впровадження новітніх сучасних

технологій та досягнень науково-технічного прогресу. Інновації є засобом підвищення ефективності виробництва продукції, а також засобом адаптації підприємств АПК до змін соціального, економічного, політичного середовища.

У результаті проведених аналітичних досліджень ми встановили, що суттєвої економії енергетичних ресурсів у галузі сільськогосподарського виробництва майбутній майстер виробничого навчання та педагог професійного навчання можуть запропонувати при вивченні наступних організаційних заходів в процесі вивчення дисциплін сільськогосподарського профію:

- впровадження більш нових та сучасних конструктивних рішень які закладаються при проектуванні сільськогосподарської техніки і енергетичного обладнання, котрі передбачають зниження питомих матеріалів - та енергозатрат (навчальна дисципліна «Теорія розрахунку автомобілів і сільськогосподарських машин»);

- покращення структури машино-тракторного парку, максимального збільшення частки дизельного транспорту, утворення автопоїздів із використанням причепів та автопричепів, розвитку та вдосконалення мережі автомобільних доріг в сільській місцевості (навчальна дисципліна «Експлуатація машино-тракторного парку»);

- повного задоволення потреб сільськогосподарського виробництва типовими нафтохраними, а також пересувними заправними станціями, використання в сільському господарстві супутніх енергетичних ресурсів, використання альтернативних та відновлюваних джерел енергії (навчальна дисципліна «Паливо та мастильні матеріали»);

- використання індустріальних технологій виробництва або ж безвідходних технологій переробки сільськогосподарської продукції (навчальна дисципліна «Технологія виробництва та переробка продуктів рослинництва»);

Практично в усіх випадках є можливість використання декількох варіантів енергозберігальних заходів.

На наш погляд, найбільш сприятливим з технічної та економічної точок зору для України є проведення заходів з енергозбереження, що мають правовий статус державної політики. У вказаному контексті енергозберігаюча політика в умовах сьогодення повинна розглядатися як сукупність дій, що відповідають загальнонаціональним інтересам, а саме, забезпечення життєздатності економіки, охороні навколишнього природного середовища, стратегії безпеки [1].

Ресурсозбереження та енергозбереження на сьогоднішній день — це актуальний напрям використання природного потенціалу окремих природно-економічних зон та природних ресурсів країни, який забезпечує економію та раціональне їх та використання та підвищення виробництва продукції агропромислового комплексу країни використовуючи ту саму кількість сировини, основних та допоміжних матеріалів, а також палива. Основні напрями далекоглядного ресурсозбереження зводяться до таких організаційно-технічних заходів як: комбіноване використання мінеральних, сировинних і

паливних ресурсів; запровадження ресурсозберігаючих процесів та технологій виробництва; повторне використання у переробній промисловості вторинної сировини; покращення використання земельного фонду, контроль родючості ґрунтів; надійне регулювання лісокористування, збереження продуктивності лісів, а також їх відновлення; збереження природних ресурсів при розміщенні нових промислових об'єктів тощо [2]. Загалом, комбінований розвиток всіх напрямків щодо ресурсозбереження дає поштовх та можливість створити нову модель господарювання, яка буде базуватися на раціональному використанні наявних ресурсів, найбільш оптимальному використанні первинних і вторинних ресурсів, а також безвідходного виробничого циклу. Важливою стратегією енергозбереження в сільському господарстві є також зменшення споживання енергії та енергоносіїв на тонну виробленого продукту галузей рослинництва та тваринництва, використання нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки» // Газ. «Голос України», №190 (4940) від 12.10.2010 р.

2. Росновський М.Г., Самусь Т.В. Актуальні питання енергозбереження в галузі рослинництва України. - Матеріали міжнар. наук.-техн. конф. [«Фундаментальні та прикладні проблеми сучасних технологій»], (Тернопіль, 19 –21 травн. 2010 р.) Терноп. нац. тех. ун-т ім. І.Пулюя.– Т., 2010. – 614 с.

Савенко Інна Миколаївна,

завідувач соціально-реабілітаційного відділу КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості «Дружба» Криворізької міської ради

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН ТА РОЗУМНЕ ПРИСТОСУВАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Позашкільна освіта в Україні орієнтована на створення навчальних і виховних можливостей для інтелектуального, морального, культурного й фізичного розвитку та соціального становлення всіх дітей і учнівської молоді без виключення. Функціонування позашкільної освіти ґрунтується на таких принципах, як: доступності, добровільності у виборі типів позашкільних навчальних закладів, форм позашкільного навчання і видів діяльності, а також правового й соціального захисту дітей та учнівської молоді в їх прагненні до вільного й різнобічного розвитку.

Серед напрямів Законом України «Про позашкільну освіту» (2000) визначено й соціально-реабілітаційний напрям, який має на увазі соціальне становлення та розвиток інтересів, здібностей, потреб у самореалізації учнів, підготовку їх до активної професійної та громадської діяльності, організацію їхнього змістовного дозвілля та відпочинку. Водночас, розвиваючи ідеї інклюзивного освітнього простору в Україні, Постанова кабінету міністрів України «Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної

освіти» (2019) фактично визначила головні напрями роботи закладу в цьому напрямі.

Відтак, заклад позашкільної освіти має забезпечити безперешкодний доступ до своїх будівель, споруд і приміщень осіб з інвалідністю, має надати відповідну матеріально-технічну та навчально-методичну бази, у тому числі створити можливості для реалізації дітьми з особливими освітніми потребами ІКТ, за необхідністю – допоміжні засоби навчання, забезпечити доступність усіх видів інформації в різних формах (шрифт Брайля, збільшений шрифт, електронний формат тощо). Закладу також необхідно переглянути концепцію свого функціонування, узгодити її з принципами універсального дизайну, за необхідністю в навчальних приміщеннях здійснити розумне пристосування [3].

Принагідно слід зауважити, що дизайн (з англ. design – проектувати, креслити, задумати, а також проєкт, план, малюнок) – діяльність із проєктування естетичних властивостей промислових виробів («художнє конструювання»), а також результат цієї діяльності. Уважається, що в більш широкому сенсі дизайн бере участь у вирішенні широких соціально-технічних проблем функціонування виробництва, споживання, існування людей у предметному середовищі шляхом раціональної побудови її візуальних та функціональних властивостей [1].

Об'єктом дизайну може стати практично будь-який об'єкт (комплект, ансамбль, комплекс, система) у будь-якій сфері життєдіяльності людей, де людське спілкування є культурно зумовленим. Особливість дизайну полягає в тому, що кожен предмет розглядається не тільки з погляду його корисності й краси, але й у всьому різноманітті його зв'язків у процесі функціонування. Змістом дизайну є комплексний системний підхід до проєктування кожного предмета, а об'єкти дизайну, так само як і всі твори мистецтва, несуть на собі печатку часу, рівня технічного прогресу й навіть соціально-політичного устрою суспільства [1].

Універсальний дизайн в освіті – це дизайн усіх складових навчального процесу, в центрі його уваги є здобувач освіти. Дизайн враховує потреби всіх учнів без винятку, у тому числі й дітей з особливими освітніми потребами. Він охоплює початковий план, програми, оцінювання знань, вибір методів викладання, архітектурний дизайн закладу освіти, актовий зали, бібліотеки, спортивних майданчиків, веб-сайту закладу, посадових інструкцій та навчальних матеріалів і обладнання [3].

До головних принципів універсального дизайну належать: рівність і доступність у використанні предметів, гнучкість використання предметів з різними цілями, просте та зручне використання, забезпечення сприйняття інформації з урахуванням різних сенсорних можливостей (колір, дотик, звук, світло), припустимість помилок, тобто їх попередження засобами дизайн-проєктування, низький рівень фізичних зусиль у використанні, наявність необхідного розміру простору задля повноцінного функціонування здобувачів освіти та педагогів [3].

Отже, за формулюванням, наведеному у Законі «Про освіту» (2017), універсальний дизайн є такою освітньою стратегією, яка заснована як на перебудові простору школи та класної кімнати, так і на перебудові стратегії викладання. Інтерполюючи це тлумачення на умови закладу позашкільної освіти, принципи універсального дизайну освітнього простору орієнтують на перегляд окремих архітектурних рішень, а також на зміни у методиках організації навчально-виховної і дозвілдової діяльності дітей та учнівської молоді.

Акцентуємо на тому, що до дітей з особливими освітніми потребами належать діти з інвалідністю, обдаровані діти, діти вразливих категорій населення. Інклюзивне навчання створює виняткові можливості для розвитку особистості цих дітей. І якщо обдаровані діти завжди перебували в центрі уваги позашкільної освіти, яка створювала їм умови для усебічного розвитку й розквіту, професійної орієнтації й самовизначення, то діти з інвалідністю отримали внаслідок імплементації інклюзивного навчання нові можливості.

Діти з особливими освітніми потребами без порушень інтелектуального розвитку можуть з успіхом отримувати додаткову освіту, займаючись у гуртках краєзнавчого, комп'ютерного, природничого й фізико-технічного напрямів, а також у секціях шахів, шашок, клубів знавців тощо. Для решти дітей цих категорій достатньо корисними є участь у масових заходах пізнавального характеру – конкурсах, тематичних днях, концертах, конференціях, акціях.

Спортивний напрям позашкільної освіти може запропонувати ряд цікавих і корисних занять для дітей із обмеженими фізичними можливостями. Саме в таких гуртках і секціях плекають майбутніх параолімпійців.

Гуртки художньої творчості доступні переважно всім дітям, включених у інклюзивний процес. Наприклад, гуртки образотворчого мистецтва розкривають внутрішній світ дитини, віддзеркалюють її думки і почуття, формують естетичне сприйняття дійсності, при цьому малювання, ліплення, робота з піском, дизайн-проектування дозволяють зняти чимало психологічних проблем дитини, сприяють розумовому, мовленнєвому й сенсорному розвитку. Залучення до світу декоративно-ужиткового мистецтва вможливує ознайомлення гуртківців із розмаїттям матеріалів і технік. Неперебільшений вплив вони мають на духовний розвиток дитини, уводячи її у світ народної культури. Такі заняття мають і психотерапевтичний ефект, розвивають дрібну моторику руки, знижують рівень тривожності, сприяють налагодженню теплих стосунків серед гуртківців. Ефект від занять художнім мистецтвом дітей з особливими освітніми потребами посилюється у разі, якщо дитина бере участь у виставках, отримує відзнаки і в такий спосіб переживає ситуацію успіху, що суттєво впливає на процес її соціалізації.

Дітям із особливими освітніми потребами, якщо у них немає медичних обмежень, доступні заняття в гуртках вокального й танцювального мистецтва. На таких заняттях вдало поєднуються арт-терапевтичні та художньо-естетичні технології, закріплюються координація рухів і самоконтроль, розвиваються музичний слух, відчуття ритму й власного тіла, розумові здібності. Значний

позитивний розвивальний поштовх мають виступи, концерти, відео-кліпи, фотосесії, на яких дитина відчуває себе успішною й талановитою.

Театральні гуртки в позашкільній освіті дітей з особливими освітніми потребами відіграють неперебільшену роль. Яскраве, костюмоване, музичне й динамічне дійство значно активізує всі сенсорні канали й регулює емоційний стан дитини. Водночас, театральне мистецтво – це не лише світ краси, але й простір культури. Тут залучаються до літературної творчості, розвивають мову і мовлення, вчаться керувати власним тілом і виражати за його допомогою свій внутрішній світ. На цих заняттях доступне розмаїття методів впливу на свідомість дитини: романтика, костюмовані театральні постановки, пантоміма, переказ, художнє декламування, скороговоріння, заучування напам'ять тощо. Слід пригадати чимало театральних студій, в яких виключно займаються діти з особливими освітніми потребами – глухонімі, слабкозорі, з обмеженими фізичними можливостями, з розумовими розладами, з розладами аутистичного спектру. Навіть якщо дитина не може виступати в постановках, у театральному гуртку їй завжди знайдеться місце, де вона може реалізувати свої здібності.

На заняттях гуртка будь-якого спрямування має місце ціннісно-орієнтувальна діяльність, коли під час бесід, диспутів, зустрічей, рольових ігор тощо діти формують свої ціннісні орієнтації. У інклюзивному середовищі – це толерантність, демократичність, ставлення до людей. Керівникові гуртка необхідно приділяти увагу організації педагогічно доцільної взаємодії між гуртківцями, широко впроваджувати хвилини вільного обміну думками.

У інклюзивному освітньому середовищі приділяється значна увага дизайну заняття. Педагогам рекомендується будувати його з огляду на індивідуальну програму розвитку дитини та створювати індивідуальну навчальну програму, адаптуючи чи модифікуючи її, залежно від конкретних потреб дитини.

За необхідності, у закладі позашкільної освіти слід приділити увагу створенню засобів розумного пристосування. Це спеціальні меблі, облаштування робочого місця дитини, пандуси, візуальні підказки, пристосовані туалетні кімнати.

Досвід запровадження інклюзивного навчання до сфери позашкільної освіти переконує, що в результаті перемагають усі, оскільки запровадження універсального дизайну значно підвищує якість освітніх послуг і розширює мережу гуртків та напрямів розвитку дітей та учнівської молоді.

Список використаної літератури

1. Біоніка в дизайні просторово-предметного середовища : навч. посіб. / С. П. Мигаль, І. А. Дида, Т. Є. Казанцева. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. 225 с.
2. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник/ за заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ: «А. С. К.», 2012. 308 с.
3. Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти. Постанова Кабінет Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 779. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2019-%D0%BF#Text>.

Савенко Юрій Борисович,
завідувач художньо-естетичного відділу КПНЗ «Центр дитячої та юнацької
творчості «Дружба» Криворізької міської ради

АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ МЕТОДИКИ В РОБОТІ З УЧНЯМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Арт-терапія сьогодні вважається найбільш ефективним і водночас найдоступнішим засобом адаптації людини, стабілізації її психоемоційного стану. При цьому арт-терапія – лікування мистецтвом, не має ані вікових, ані клінічних обмежень і з успіхом застосовується в комплексі лікувальних засобів для вирішення цілого спектру проблеми.

Як відомо, уперше термін арт-терапія був ужитий А. Хіллом у 1938 р. під час ілюстрації ним своїх занять образотворчою діяльністю в санаторіях з туберкульозними хворими. Розвиток арт-терапії спочатку відбувався в контексті теоретичних ідей З. Фрейда і К. Юнга, а далі – як один із провідних напрямів гуманістичної психології К. Роджерса та А. Маслоу. У 1960 р. в США була створена перша Американська арт-терапевтична асоціація. Ці ідеї згодом були поширені на інші країни, а арт-терапевтичні практики сьогодні використовуються в багатьох напрямках психокорекційної роботи, у тому числі разом із медичним лікуванням та в системі виховання особистості [2].

Паралельно з медичним і психотерапевтичним напрямом арт-терапії розвивався й педагогічний – арт-педагогіка. Під цим терміном мається на увазі інноваційна технологія особистісно зорієнтованого навчання й виховання, що вможливує розвиток емоційної культури дітей через вплив мистецтва на психічний і емоційний стан, шляхом реалізації потреб, прагнень і інтересів у творчості, завдяки урегулюванню характеру міжособистісних стосунків у дитячому колективі, а також через побудову сприятливого соціального довкілля для розвитку дитини [3].

Термін арт-терапія застосовується наразі до всіх видів терапевтичних занять мистецтвом та характеризується такими головними напрямками, як музикотерапія, драмо-терапія, танцювально-рухательна терапія, образотворча терапія, казкотерапія, фітотерапія, лялькотерапія тощо [2].

У системі гуманістичних уявлень, які лежать в основі сучасної корекційно-розвивальної роботи, значущість арт-терапії виходить із категорії «творчість». Здатність до творення нового, бажання й вміння відобразити світ у вигляді оригінального творчого продукту вважається сьогодні здатністю будь-якої людини. Сучасна гуманістична освітня парадигма виходить з того, що в кожній людині закладений творчий початок, а завданням педагога є його розкриття та розвиток (Л. Виготський, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Сухомлинський). Власне арт-терапія дозволяє розв'язувати чимало важливих завдань – виховних, коригувальних, психотерапевтичних, діагностичних і розвивальних. Арт-терапія дає можливість індивідові невербально виражати свої почуття та емоційні стани, задовольнити потреби в комунікації й творчій

самореалізації, зруйнувати складені стереотипи, навчитися отримувати задоволення від спілкування з мистецтвом, розвинути важливі особистісні якості, зняти деструктивні емоційні стани [2].

Метою арт-терапії слід вважати гармонізацію розвитку індивіда шляхом його самопізнання й самовираження в мистецтві. Сутність арт-терапії полягає у матеріалізації емоційних станів людини у процесі творчості. При цьому дотик із мистецтвом звільняє людину від бар'єрів, стереотипів, нав'язливих ідей, страхів, негативних емоцій, позбавляє замкнутості й нестриманості.

За допомогою таких художніх прийомів, як пантоміміка, малювання, ліплення, спів і творення музики, роботи з фотографіями, кінофільмами, квітами та рослинами, через опанування акторською майстерністю спричиняється не лише терапевтичний і корекційний ефект на психофізичний стан людини, а й розвивається дрібна моторика, координація рухів, логічне мислення, емоційна культура й естетичне сприйняття [3].

Механізмом арт-терапії є особливе естетично насичене середовище, що виникає у процесі спонтанної творчої діяльності. Цьому середовищу притаманні емоційна теплота, доброзичливість, емпатійне спілкування, психологічний комфорт, відчуття захищеності, радості й успіху. Кожен учасник арт-терапевтичного процесу відчуває свою цінність як особистості; а його почуття й переживання розглядаються як пріоритети в психотерапевтичній роботі.

Виокремлюють два головні механізми психологічного корекційного впливу, що спричиняє арт-терапія. Перший із них виходить з того, що мистецтво дозволяє в особливій символічній формі реконструювати конфліктну для особи ситуацію, знайти і розв'язати її шляхом переструктурування, спираючись на власний творчий потенціал. Другий механізм пов'язаний із природою естетичної реакції, що дозволяє пережити катарсис і в такий спосіб звільнитися від негативних переживань [2].

Виокремлюють дві форми арт-терапії – пасивну й активну. У першому випадку учасник «споживає» художні твори. Це перегляд картин, кінофільмів, п'єс, читання літературних творів, прослуховування музики й літературних творів. За активної форми арт-терапії суб'єкт власноруч створює творчі продукти – малюнки, опери, симфонії, ляльки, картини, поробки, скульптури, килими, книги, розповіді тощо.

Наприклад, арт-терапевтична образотворча робота припускає широкий вибір різних матеріалів. Поряд із фарбами, олівцями, восковою крейдою або пастеллю, використовуються також глина, пластилін, фотографії, кольоровий папір, фольга, текстиль, зерно, гудзики тощо. Дозволяються та заохочуються різні техніки малювання:

– монотипія – різновид графіки, виконаний шляхом малювання на гладкій поверхні, яка не поглинає фарби (олійна, картопляна, акварельна монотипія);

– друкування різноманітними матеріалами та трафаретами, навіть виготовлених з картоплі, капусти, моркви, дерев'яних паличок тощо;

- малювання свічкою або восковою крейдою, восковою пастеллю;
- живопис на склі із застосуванням кольорової туші, олійних фарб, акварелі, гуаші;
- живопис кавою із доповненням зображення гелівою ручкою, маркером, тушшю;
- живопис фарбами на вологому папері із застосуванням солі, марганцю, туші;
- кляксографія.

Одним із напрямів образотворчої терапії є ліплення як тематичне, так і спонтанне. Як матеріал можуть використовуватися пластилін, різновиди пластичних мас, тісто. Розвитку просторових уявлень дітей з особливими освітніми потребами сприяє робота з саморобними й фабричними конструкторами; вправи на створення просторового дизайну з використанням фотографій, кольорового паперу, тканин тощо.

Доцільним є застосування інших видів арт-терапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Наприклад, механізм терапії прозою або поезією такий, що дозволяє дитині у формі вірша, розповіді описати свої переживання, сховавшись за спиною свого героя. Написання розповіді вимагає високого духовного зосередження, концентрації, збагачує переживання і роздуми, дає змогу дитині ще раз пережити та осмислити свій досвід. Використання драматерапії припускає подання у пантомімі простих сенсорних образів, формує в дітей навички передавати свій стан без слів, використовуючи міміку і жести, значно підвищує усвідомлення дитиною свого сенсорного досвіду. Останнім часом, під впливом ЗМІ, виокремився ще один цікавий напрям арт-терапії – робота з піском, що передбачає чимало корисних занять, як наприклад, малювання, формотворення, скрайбінг тощо.

Значний вплив на розвиток дитини з особливими освітніми потребами має музикотерапія, яка суттєво впливає на її емоційну сферу. Музикотерапія застосовує чимало цікавих і корисних форм роботи: рухове розслаблення і злиття з ритмом музики, рецептивне сприйняття музики, музично-рухові ігри і вправи, психічна й соматична релаксація за допомогою музики, гра на музичних інструментах (зокрема на дитячих і народних музичних інструментах), вокальні вправи-співи, ритмічна декламація, музичне моделювання, пантоміма, рухова драматизація під музику, музична розповідь, гра з ляльками та дихальні вправи з музичним супроводом.

Отже, в інклюзивному освітньому середовищі корекційно-розвиткові заняття з дітьми з особливими освітніми потребами за допомогою методів арт-терапії дозволяють вирішити ряд важливих завдань. Арт-терапевтичні методи поповнюють уявлення про внутрішній світ дитини з особливими освітніми потребами і водночас забезпечують психокорекцію її пізнавальної та емоційної сфери.

Список використаної літератури

1. Мішкулинець О. О. Використання арт-терапевтичних методик в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Психологія: теорія і практика*. 2018. Вип. 2(2). С. 76-87.
2. Осика О.В., Осика К.С. Теорія і практика психокорекційної роботи: Навчальний посібник. Слов'янськ, 2016. 111 с.
3. Терлецька Л.Г. Психологія здоров'я: арт-терапевтичні технології: навч. пос. Київ: Видавничий дім «Слово», 2016. 128 с.

Самусь Тетяна Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасний світ ставить перед суспільством низку викликів, конструктивне подолання яких є запорукою успішного розвитку різних напрямів соціальної практики. Особливо, це положення стосується освітньої сфери, де врахування специфіки глобальних трансформацій є необхідною умовою її ефективності. У цьому контексті, доцільно згадати про екологічну проблематику, що в останні роки стала визначати специфіку переважної більшості освітньо-професійних програм у системі вищої освіти України. Справді, підготовка висококваліфікованих фахівців своєї справи є неможливою без забезпечення формування належних природоохоронних компетентностей.

У положеннях «Концепції екологічної освіти в Україні» стверджується, що екологічна освіта як системне культурологічне явище має бути спрямована на формування екологічної культури як компоненту національного і громадянського виховання усіх верств населення. У «Національній стратегії розвитку освіти України» зазначається, що зміст і форма сучасної освіти недостатньо орієнтовані на формування у молоді важливих компетентностей, зокрема, екологічної. З огляду на це, зростає важливість вивчення явища екологічної грамотності та екологічної компетентності, що відображається у збільшенні кількості відповідних наукових розвідок.

Проблема формування екологічної грамотності та екологічної компетентності у вищій освіті є достатньо актуальною у педагогічній науці (Н. Баярко, Г. Білецька, А. Большаков, Л. Войтова, В. Єгоров, Є. Каменська, Л. Курняк, Л. Лук'янова, Г. Тарасенко, А. Флеєнко, А. Хрипунова, Ю. Шапран та ін.).

Поняття «екологічна освіта» і «екологічна грамотність» можуть здаватися синонімічними, проте між ними є низка істотних відмінностей: якщо

екологічну освіту найчастіше сприймають як процес отримання знань, то екологічна грамотність – це здатність людини сприймати і оцінювати стан природних систем, вживати відповідних заходів для їх підтримки, відновлення або поліпшення [3]. Екологічна грамотність – багаторівневе поняття, що може розглядатися різновид функціональної грамотності. Виокремлюють чотири компоненти екологічної грамотності: когнітивний компонент (знання і вміння), емоційне сприйняття й екологічно відповідальна поведінка [2].

Слід зазначити, що технології розвитку екологічної грамотності вдало реалізуються через формування досвіду практичної діяльності здобувачів освіти, зокрема творчої. У цьому контексті, однією з важливих педагогічних умов формування екологічної грамотності є залучення студентів до раціоналізації, технічної творчості та використання тренінгових програм [1].

Мета розробленого тренінгу – формування екологічного світогляду та екологічної грамотності здобувачів освіти, дбайливого, гуманного ставлення до навколишнього середовища, усвідомлення учасниками важливості активної діяльності з охорони навколишнього середовища. Заняття тренінгу змушують здобувачів освіти вищої освіти задуматися над своїм ставленням до живої природи, навколишнього світу, що перебуває в умовах перманентної екологічної кризи.

Програма тренінгу передбачала проведення занять, міні-лекцій «Що таке екологічний тренінг?», «Екологічні проблеми, які перешкоджають сталому розвитку сільськогосподарського природокористування», «Шкідливий вплив сільськогосподарського виробництва продукції на навколишнє природне середовище», «Проблеми для навколишнього середовища через ненормоване застосування у сільськогосподарському виробництві мінеральних добрив та агрохімікатів», «Проблема відходів в аграрному секторі та пов'язаної з ним переробної промисловості»; вправи «Екологічні якості, якими має володіти педагог професійного навчання», «Улюблений куточок природи», «Ламати не будувати», «Право на життя», «Рекламний ролик», «Довкілля» тощо.

Варто коротко проаналізувати особливості реалізації тренінгу екологічної грамотності для майбутніх педагогів професійного навчання. Так, на початку тренінгових занять фіксувалося низьке бажання членів групи до співробітництва, що можливо було пов'язано зі статусом тренера (студент, а не викладач). Проте, на другому третьому місці у більшості членів групи сформувалася стійка мотивація на виконання вправ, що визначалося, зокрема, стабілізацією психологічного клімату. Крім того, додатковим фактором, що міг негативно вплинути на роботу був час проведення тренінгу – після закінчення основних навчальних занять, тому здобувачі освіти збиралися додому, що завало готовності виконувати вправи.

На нашу думку, обрана форма роботи (екологічний тренінг) була вдалою для формування екологічної грамотності студентів, оскільки стимулювала зацікавленість, пізнавальний інтерес та формувала відповідний емоційний фон для продуктивної діяльності.

Отже, якість підготовки педагогів професійного навчання визначається низкою теоретико-методологічних позицій. У цьому контексті, важливим аспектом є формування екологічної грамотності студентів, що визначається трансформацією підходів до виробничої практики та збільшенням творчих завдань відповідної тематики.

Список використаної літератури

1. Бузенко Л. І. Організаційно-педагогічні умови формування еколого-валеологічної компетентності майбутніх вчителів. *Професійні освіта: методологія, теорія та технології*. 2018. № 7. С. 43 – 56.

2. Горова М. П. Поняття екологічної грамотності студентів у контексті сталого розвитку суспільства. *«Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя»* (19-25 січня 2015 р.). С. 23-24.

3. Самусь Т. В. Аналіз результатів реалізації тренінгу формування екологічної грамотності майбутніх педагогів професійного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 36. Том 3. С. 204-209.

Сапата Марія Ігорівна,
керівник гуртка КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості «Дружба»
Криворізької міської ради

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Естетичний розвиток людини починається з раннього дитинства. Майже з перших місяців життя необхідно виховувати у дитини естетичні почуття, вводити її в світ мистецтва. Дитяче сприйняття прекрасного майже не залежить від прийнятих соціальних умовностей, моди та ідеалів епохи. І цю властиву людині з дитинства якість слід розвивати, залучаючи її до занять творчістю.

Виходячи з аналізу наукових досліджень, присвячених різним аспектам вирішення проблеми естетичного розвитку дитини (О. Дем'янчук, Л. Коновець, Г. Сотська, В. Томашевський та ін.) під естетичним світосприйняттям слід розуміти здатність до створення, інтерпретації, ціннісно-сміслового розуміння художнього образу на основі цілісного, образного, поетичного бачення світу, тонкого відчуття краси, гармонії, спрямованої на творче самовираження [3].

Найповніше розглянути своєрідність естетичного світосприйняття та його змістові характеристики можна через реалізацію його функцій. Як такі дослідники розглядають регулятивну, ідентифікаційну, естетично-пізнавальну, людинотвірну й рефлексивну.

Регулятивна функція естетичного світосприйняття ззовні виявляється як стан постійного творчого пошуку – творче занепокоєння, потреба у творчій самореалізації, що спонукає дитину активно випробувати себе в різноманітних

видах, жанрах та стилях мистецтва. Така активна, насичене подіями та позитивними емоціями творче життя, разом із першими творчими успіхами, приносить моральне, духовне задоволення дитині, стимулює її до виникнення нових ідей, проєктів, творчих ініціатив. Водночас, розширюється коло інтересів, запитів, урешті-решт накопичуються творчі техніки, зростає майстерність, приходить упевненість у своїх силах, розвивається емоційно-образне сприйняття й мотиваційно-ціннісне ставлення до світу [1].

Прикладом несформованості цього аспекту естетичного світосприйняття є руйнівна поведінка дітей та підлітків, безглузде спотворення чи знищення культурних цінностей. Такі діти не розуміють цінності естетичного боку дійсності, естетики в будь-якій діяльності. Вони є лише споживачами художньої культури. Тож, регулятивна функція реалізується разом із естетично-пізнавальною функцією естетичного світосприйняття, що не є можливим без накопичення в дитині певних мистецтвознавчих знань. Об'єктивні й структуровані знання про мистецтво – історію, форми, види, жанри, напрями, виразні засоби тощо – допомагають дитині зорієнтуватися, знайти вид мистецтва відповідно до своїх інтересів та можливостей [2].

У процесі естетичного пізнання формуються естетичні ідеали, що є найважливішим індикатором моральної та соціальної зрілості дитини в процесі дорослішання. Здатність відчувати, розуміти та оцінювати предмети утворюють естетичні смаки дитини, дозволяють їй сприймати оточуючу дійсність за законами краси. Сформовані естетичні вміння, зокрема уміння сприймати й усвідомлювати ціле, дає можливість дитині виділити структуру художньої форми, композицію, темп, ритм, колір, лінію, форму, пропорцію тощо та інше на доступному для їх віку рівні. У такий спосіб естетичне світосприйняття, що розвивається в дитині, забезпечує перехід від чуттєвого пізнання об'єктів до мислення в образах. Сприйняття художнього твору стає осмисленим і змістовним, а художні прийоми – зрозумілими [2].

Ідентифікаційна функція естетичного світосприйняття забезпечує цілісне, образне й асоціативне сприйняття світу прекрасного. Водночас, норми і цінності, мистецтва стають орієнтиром і регулятором поведінки дитини, що оцінюється нею з точки зору прекрасного або потворного. Реалізація цієї функції вможливує побудову дитиною грамотних суджень щодо естетичної цінності художніх творів на доступному їй рівні, аргументовано відстоювати свою думку та здійснювати самостійний вибір об'єктів культури [1].

Функція ідентифікації реалізується у специфічних видах діяльності, таких, як-от: естетичне споглядання, милування, емоційно-художнє співпереживання, «чуттєве» мислення, емпатія. Дитина не тільки сприймає зовнішню форму твору мистецтва, а й намагається проникнути в його глибинний сенс, знайти себе в світі мистецтва. Художньо-піднесене сприйняття життя впливає на здатність дитини мислити художніми образами, наділяючи своїми фантазіями предмети довкілля, одушевляти їх. Тож, ядром естетичного світосприйняття є особливе естетичне переживання. Як зазначають дослідники, чим гостріше, ширше і глибше є діапазон естетичного переживання, тим

ціннішим і складнішим є художній задум. У такий спосіб учень, займаючись мистецтвом, вчиться творити художній образ, висловлювати своє особисте ставлення до світу в процесі творчої діяльності [3].

Головним завданням рефлексивних процесів у розвитку естетичного світосприйняття є допомога дитині зробити усвідомлений вибір між пропонованими цінностями. Рефлексія забезпечує перебіг найважливіших процесів самопізнання дитини. Це виявляється у здатності думати про себе як про здібну й креативну людину, відчувати свою творчу індивідуальність і неповторність, яка спроможна аналізувати свою художньо-естетичну діяльність, осмислювати її результати, будувати рефлексивні судження та будувати свою подальшу траєкторію розвитку.

Людиновірна функція естетичного світосприйняття охоплює внутрішню готовність дитини до входження в світ прекрасного, дозволяє здійснити естетичний переворот у її свідомості, змінити позиції у сприйнятті довкілля. Ця функція актуальна у пізнанні, розкритті, утвердженні дитини як митця, здатного бачити й творити. Реалізація цієї функції пов'язана з проблемою збереження дитиною своєї творчої індивідуальності, формуванням особистісного художнього досвіду [3].

Розуміння змістових характеристик функцій естетичного світосприйняття, дають змогу з'ясувати структуру цього складного утворення через ряд компонентів, зокрема таких, як емоційно-образне відображення, мотиваційно-ціннісне ставлення й раціонально-логічне сприйняття. Це, зі свого боку, дозволяє побудувати систему роботи в умовах закладу позашкільної освіти щодо розвитку естетичного світосприйняття дітей [3].

Виходимо з того, що кожна зустріч із мистецтвом породжує в дитині чуттєві особистісні переживання, мотивуючи її до художньої діяльності. На заняттях гуртка образотворчого мистецтва така діяльність має бути емоційного насиченою та передбачати художнє сприйняття та аналіз явищ дійсності й творів мистецтва в єдності з художньою творчістю дітей (малюванням, ліпленням, декоративним мистецтвом, дизайном).

Витоки виховання творчої особистості лежать у емоційному досвіді дитини. Сприйняття художніх творів дітьми шкільного віку проходить ряд стадій: стадія перерахування деталей і прийомів, стадія опису і стадія інтерпретації. Перебіг цих стадій залежить від структури художнього твору від ступеня близькості його сюжету досвіду дитини, від форми поставленого запитання на сприйняття, від загальної культури дитини, вмінь спостерігати, від розвитку мови і мовлення [1]. Тож, організація спеціальних вправ на сприйняття художніх творів є важливим інструментом розвитку естетичного сприйняття.

Аналіз особливостей сприйняття різних жанрів живопису дітьми показує, що пейзаж як самостійний жанр або як тло в тематичній картині особливо сильно впливає на дітей, на їхню емоційну сферу. Виразність живопису

створюється насамперед кольором. Саме колір, колорит, у якому написано твір, відчувається глядачем і породжує почуття співпереживання. У самому слові «живопис» полягає характеристика цього мистецтва, адже «жваво писати» – створювати живі картини реального світу. Пейзажний живопис викликає інтерес дітей, приносить їм відчуття радості, створює настрій, знімає почуття страху – забезпечує емоційно-психологічний добробут. Грунтуючись на емоційному сприйнятті живопису, можна поступово збагачувати розвиток у дитини художнього смаку та естетичних ідеалів.

Природа – ефективний прийом естетичного виховання дітей. Він не обмежується формуванням здатності відчувати, любити й розуміти природу, а й спрямовується, насамперед, на формування моральних понять та переконань, які, своєю чергою, мають естетичний характер. Природа збагачує досвід, сприяє глибокому усвідомленню різноманітних явищ, народжує прагнення обґрунтувати свої судження та оцінки, підвищує допитливість та спостережливість, розвиває вміння «бачити» та «чути» красу, сприяє поглибленому пізнанню світу. У роботі з розвитку естетичного світосприйняття доцільно використовувати пленер, природні матеріали для творчості, заняття в природі.

Отже, у процесі поступового знайомства з матеріальною та духовною культурою діти починають переживати естетичні емоції при сприйнятті творів мистецтва. Відсутність повноцінного художнього досвіду, естетичних ідеалів, об'єктивних структурованих знань про мистецтво призводить до того, що в дитини розвивається споживацьке ставлення до довкілля. Тільки повноцінний художній досвід, досвід емоційно-ціннісної діяльності дозволяє побудувати повноцінне естетичне світосприйняття дійсності, допоможе розвинути здатність до творчої діяльності, забезпечуючи, зрештою, особистісне зростання дитини.

Список використаної літератури

1. Бобир О.І. Значення розвитку художньо-естетичного світобачення для майбутніх художників. *Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні* : зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. С. 67–68.

2. Лаврентьева О.О. Формування естетичного світобачення в майбутніх соціальних працівників у процесі моделювання професійних ситуацій. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: Збірник наукових праць. Педагогічні науки*, 2020. Випуск 2 (43), 2020. С. 75-83.

3. Пожарская А. В. Эстетическое мировосприятие подростка, как цель школьного художественного образования. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2015. Т. 30. С. 521–525. URL: <http://e-koncept.ru/2015/65175.htm> (дата доступа 20.04.2022).

Сергеєва Лариса Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри професійної і вищої освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Микитюк Світлана Миколаївна,
директор Навчально-методичного центру
професійно-технічної освіти у Чернівецькій області

ПЕДАГОГІЧНА ЛОГІСТИКА В УПРАВЛІННІ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Якість освіти як система достовірних знань про процеси освіти (управління, організації, зв'язки, проектування, програмування, переорганізації тощо) потребує введення логістики, як одного з найбільш успішних механізмів управління, що дозволяють синхронізувати діяльність елементів педагогічної системи освітньої установи і знизити ризик неефективного використання освітніх ресурсів. Поняття «педагогічна логістика» являє собою елемент понятійного апарату загальної логістики, спрямованої на підвищення якості освітнього процесу.

Педагогічна логістика — це новий напрям у системі управління якістю освіти, що з'явилося тільки на початку ХХІ століття. Логістика є системою, яка містить функціональні області, кожна з яких вирішує певні проблеми. До складу системи входять: інформація — планування навчального процесу, обробка замовлень, прогнозування попиту. Будь-яка логістична система управляється за допомогою інформаційної; навчально-лабораторна база — вибір виду та засобів надання освітніх послуг; кадри, які обслуговують здобувачів освіти — важливий складовий елемент системи логістики, їх підбору та підготовки надається велике значення.

Педагогічна логістика має сприйматися як механізм ефективного управління, ідея, технологія, спрямована на підвищення якості освітнього процесу, що покликана більш ефективно організувати і вибудувати освітній процес, з її допомогою буде можливо вирішити основні освітні виклики, з якими стикаються ланки великого освітнього ланцюжка, оскільки вона покликана забезпечити максимально, наскільки це тільки можливо, задоволення потреб споживачів освітніх послуг для більш ефективного використання кадрових ресурсів. Педагогічна логістика, що керує потоками, пропонує набір функцій, механізмів і алгоритмів, що дозволяють проводити оцінку ефективності процедур модернізації для вдосконалювання професійної підготовки, враховувати динаміку кваліфікаційних характеристик випускника і вимог роботодавців до кваліфікованого фахівця [2, с.71].

Зазначимо, що однією із складових професійного розвитку є підвищення кваліфікації — складова загальної системи безперервної освіти особистості. Головною метою підвищення кваліфікації є приведення у відповідність фахової та посадово-функціональної компетентності працівників освіти з потребами і

вимогами суспільства на конкретно-історичному етапі соціально-економічного розвитку українського суспільства.

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників виконує такі функції: програмно-цільові (компенсаторну, коригуючу, прогностичну) і процесуально-технологічні (діагностичну, моделюючу, організаційно-регулятивну, інтегративну, адаптивну, оціночно-аналітичну, коригуючу) при вагомій ролі соціально-психологічної функції (орієнтаційні, мотиваційні, розвитку творчої активності, інноваційності, стимулювання). Реалізація цих функцій системи підвищення кваліфікації базуються на таких принципах: соціально-економічної обумовленості, науковості, системності, безперервності, єдності централізму та регіональної демократії.

Вивчення освітніх тенденцій, особливостей освітніх процесів у ЗП(ПТ)О, принципів та проблем, привело нас до висновку, що сучасні заклади в системі П(ПТ)О гостро потребують висококваліфікованих викладачів, здатних швидко адаптуватися до нових освітніх стандартів, приймати зміни, створювати високоякісні освітні продукти. Час спонтанного управління минув. Тепер необхідно побудувати системний підхід до вирішення проблеми розвитку комплексу навчальних ресурсів за критеріями сучасної системи П(ПТ)О та диференційованими вимогами до якості освіти для всіх сегментів споживачів освітніх послуг [1].

Традиційні моделі освіти дорослих вже не можуть задовольнити потреби сучасного суспільства, що постійно змінюється [3]. Упровадження логістичної моделі освіти з урахуванням її різноманітних міждисциплінарних та соціальних аспектів потребує відповідних змін не тільки в освітній, а й у багатьох інших сферах, таких як соціальна політика, політика у сфері охорони здоров'я, зайнятості, міграції і навіть у сфері містобудування та благоустрою територій.

Однією з ключових проблем ефективного функціонування логістичної системи закладу освіти (далі — ЗО) є те, що вона може бути реалізована як для людей, так і людьми. Тому кадровий потік є вихідним пунктом для аналізу, який передуює концептуалізації пропозиції про надання освітніх послуг та її розробку в готовий освітній продукт. Саме кадровий потік є частиною інтелектуального капіталу, що має безпосереднє відношення до педагогічних працівників ЗО, як тих що задіяні в освітньому процесі, так і тих, які його супроводжують. Це сукупність знань, досвіду, практичних навиків педагога, його мобільність, здатність сприйняття нової інформації, навчання, перепідготовки, готовність до нововведень, адаптації до нових умов, креативного мислення, здатності формувати нові ідеї, культура праці. Управління кадровим потоком потребує постійного підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Вирішальну роль при цьому відіграє безперервний процес розвитку та оцінки індивідуальної компетентності педагогів. Накопичені знання та досвід їх практичного використання характеризують рівень професійної компетентності.

Формування ефективного кадрового потоку починається із задоволення потреб постачальників послуг. Коли заклад освіти фокусує свою логістичну

діяльність на потребах практичної реалізації отриманих знань, постає потреба розробляти вимоги до якості освітніх послуг та технологій для підтримки логістичної системи. У зв'язку з цим, розробка стратегії розвитку потенціалу педагогічних працівників ЗО відіграє важливу роль у побудові ефективної логістичної системи. Коли ми переходимо до суспільства знань, освітні технології стають все більш орієнтованими на клієнта, а здобувачі освіти (споживачі освітньої послуги) стають більш відповідальними за власне навчання.

У ході проведення педагогічного експерименту всеукраїнського рівня за темою «Управління розвитком закладів професійної (професійно-технічної) освіти на засадах педагогічної логістики» (2019–2022 рр) на базі Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Чернівецькій області (директор С.М. Микитюк), Чернівецького вищого професійного училища радіоелектроніки (директор С.І. Одайський), ДПТНЗ «Чернівецький професійний ліцей сфери послуг» (директор О.В. Цимбал) за наукового керівництвом доктора педагогічних наук, професора Л.М. Сергєєвої (наказ Міністерства освіти і науки України від 21.05.2019 № 693) розроблено порядок та інструментарій управлінського механізму формування комплексної системи управління розвитком ЗП(ПТ)О на основі єдиних стандартів, що ґрунтується на засадах педагогічної логістики та оптимізації відповідного ресурсного забезпечення; інституційне забезпечення розвитку логістичних систем у ЗП(ПТ)О шляхом створення на базі Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти логістичної онлайн студії та логістичного освітнього хабу, покликаних виконувати роль логістичного посередника в процесі управління професійним розвитком педагогічних працівників закладу освіти; розроблено методичні рекомендації щодо управління розвитком закладу професійної (професійно-технічної) освіти на засадах педагогічної логістики.

За результатами проведеної експертної оцінки педагогічних працівників досліджуваних ЗП(ПТ)О регіону виявлено основні проблеми, які перешкоджають ефективному впровадженню системи управління логістичними потоками в управлінні розвитком педагогічних працівників закладів освіти, а саме: відсутність управлінського обліку логістичних потоків; недостатній рівень логістичних компетенцій педагогічних працівників та нерозуміння керівниками ЗП(ПТ)О сутності й переваг впровадження комплексного логістичного підходу в їхній діяльності [4, с.12].

Отже, основними складовими системи управління розвитком педагогічних працівників закладів освіти було визначено: максимально повна реалізація логістичних компетенцій; розробка й реалізація логістичної стратегії та стратегічного планування логістичної діяльності; оцінювання ефективності системи управління логістичними потоками тощо. Впровадження системи управління логістичними потоками у діяльність закладу освіти сприятиме підвищенню рівня їх логістичної досконалості, впровадженню логістичного підходу на всіх рівнях логістичної інтеграції закладів освіти в системі професійної освіти, досягненню ними комплексу логістичних пріоритетів та сталого розвитку педагогічних працівників.

Список використаної літератури

1. Купрієвич В.О. Розвиток професіоналізму педагогічних та науково-педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти: Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 квітня 2021 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2021. С. 104–106. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/725161/> (дата звернення: 14.04.2022).
2. Руда М. В. Перспективи впровадження освітньої логістики в Україні. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»* : зб. наук. пр. Львів, 2012. Вип. 749. С. 71–77.
3. Моделі системи освіти в сучасному світі. URL: https://pidruchniki.com/15941024/pedagogika/modeli_sistemi_osviti_suchasnomu_s_viti (дата звернення: 04.04.2022).
4. Сергеева Л.М., Микитюк С.М., Кінах Н.В. Обґрунтування можливості проектування освітньо-логістичних систем в освітній процес ПТНЗ. *Методичний вісник професійно-технічної освіти Чернівецьчини*. Випуск 1. Чернівці. 2021. С.10–15.

Сердюк Галина,

аспірантка Інституту професійної освіти НАПН України

УДОСКОНАЛЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ

За умов формування інноваційної школи ХХІ століття особливе значення має становлення педагога-дослідника, який активно формує сучасну освітню модель та сприяє розвитку науково-дослідницького потенціалу учнів. У Законі «Про освіту» (стаття 21, п. 5) визначено сутність поняття «освіта наукового спрямування». Ідеться про «вид спеціалізованої освіти, що базується на дослідно-орієнтованому навчанні, спрямованому на поглиблене вивчення профільних предметів та набуття компетентностей, необхідних для подальшої дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності» [3]. Здобуття освіти наукового спрямування забезпечують наукові ліцеї, діяльність яких здійснюється на основі Положення про науковий ліцей (від 22 травня 2019 р. № 438), а зміст визначається Стандартом спеціалізованої освіти наукового спрямування (наказ Міністерства освіти і науки України від 16 жовтня 2019 р. №1303).

Дослідницька культура вчителя, який забезпечує освітній процес у науковому ліцеї, важлива для формування дослідницької компетентності учнів. «Необхідність формування дослідницької культури вчителя може бути охарактеризована як чинник готовності до здійснення різних видів педагогічної діяльності, зокрема дослідницької, творчої, інноваційної діяльності» [2, с.7]. Визначаючи зміст поняття «науково-дослідницька культура педагога», зазначимо, що «науково-дослідницька культура одночасно є різновидом

професійної культури педагога та способом оформлення буття конкретної людини як суб'єкта суспільних відносин, що склалися у сфері науки» [1, с.47].

Освітня діяльність у закладі нового типу (науковий лицей) здійснюється на основі Положення про академічну доброчесність, що регулює педагогічну взаємодію в закладі на засадах довіри, чесності, відповідальності. Культура особистості кожного суб'єкта науково-дослідницької діяльності ґрунтується на особистій відповідальності та визначає ставлення до всіх учасників освітнього процесу та до себе як професіонала. Характеризуючи дослідницьку педагогічну діяльність як процес, ми можемо визначити особливості дослідницької культури вчителя як узагальненої характеристики його педагогічної діяльності загалом. Показником дослідницької культури вчителя є не тільки наявність дослідницьких знань, умінь, навичок, професійних потреб й інтересів, а готовність працювати над самовдосконаленням, постійне прагнення до професійного розвитку, вміння застосовувати на практиці досягнення освіти і науки, адаптуючи їх до умов діяльності. Важливі гнучкість, нестандартність, логічність, прогностичність мислення вчителя, який проводить дослідження як на власному предметному матеріалі, так і в контексті методичної проблеми закладу.

Дослідницька культура потребує постійного формування, розвитку й удосконалюється під впливом набутих знань, умінь, освоєння інноваційних технологій, нових засобів навчання. Під формуванням дослідницької культури вчителя розуміємо спеціально організований процес у межах методичної роботи закладу освіти, зокрема систему роботи методичних комісій (природничо-математичної та суспільно-гуманітарної). Залучаючи вчителів до різних видів педагогічної взаємодії, а саме: конференцій, семінарів, вебінарів, майстеркласів – сприяємо активізації їхньої дослідницької культури.

Професійне становлення вчителя-дослідника відбувається через роботу з організації дослідницької роботи учнів у рамках комплексного педагогічного проекту Лицейна академія наук (ЛАН) «ВЄДІ» та конкурсу захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України. Організуючи науково-дослідницьку діяльність ліцеїстів, учнівських проблемних груп та наукових гуртків, учителі здійснюють активну співпрацю з регіональними вишами через участь у наукових конференціях та інших спільних заходах.

Для формування дослідницької культури вчителя важливо врахувати технологічний аспект. Ідеться про сукупність вимог до визначення методології, форм і методів дослідження, способів отримання та перевірки результатів. Особливої уваги потребує комплекс методів, прийомів і методик, доступних для використання в дослідницькій діяльності ліцеїстів. Гармонійне поєднання можливостей профільної школи, зорієнтованої на розвиток як ключових, так і предметних компетентностей, із запитом щодо науково-дослідницької

діяльності відкриває нові можливості для формування потужного інтелектуального, творчого потенціалу здобувачів освіти.

Ще один вектор роботи, що сприяє формуванню дослідницької культури вчителів ліцею, - це підготовка учнів до участі у Всеукраїнських олімпіадах, інтелектуальних конкурсах, турнірах. У науковому ліцеї кожен учень залучається до олімпіадного руху. На вчителя покладається завдання розробити технології та методичні рекомендації щодо організації та проведення олімпіад, систематизувати олімпіадні завдання, розробити план подальшої роботи з переможцями та підготувати команду учасників обласного чи всеукраїнського рівнів.

До ефективних форм професійної взаємодії належать педагогічна колегія та педагогічна академія, що проводяться щомісяця з актуальних питань навчання та виховання учнів. Педагогічна академія, зокрема, сприяє набуттю спеціальних і методологічних знань, що є основою для набуття досвіду методичної роботи, виявлення й творчого розв'язання різних професійних проблем. Звертаємо увагу, що в роботі педагогічної колегії та академії важливим є інформаційний аспект дослідницької культури. Теоретико-методична підготовка сприяє професійно-особистісному саморозвитку, поглиблює дослідницькі знання вчителя.

Напрямок професійно-педагогічної та соціально-педагогічної творчості передбачає такі форми роботи: тренінги, конкурси педагогічної майстерності, аукціони педагогічних ідей, взаємовідвідування, волонтерські ініціативи, навчальну практику учнів у формі літніх інтелектуальних шкіл.

У підсумку зазначимо, що вдосконалення дослідницької культури вчителя, пов'язане з потребою в постійній самоосвіті, має стати пріоритетним завданням методичної роботи в закладі, який забезпечує здобуття спеціалізованої освіти наукового спрямування. Нові можливості, які з'являються в діяльності наукового ліцею, визначають нові пріоритети, зокрема щодо культури педагогічної взаємодії, формування дослідницьких умінь, розвитку науки, педагогічної підтримки саморозвитку.

Список використаної літератури

1. Дмитришин О. Б. Формування культури науково-дослідницької діяльності у майбутнього педагога. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* (Серія "Педагогіка, соціальна робота"), 2013. Випуск 27. С. 46 - 47.
2. Костікова І. І., Дерев'янка Т. Є. Дослідницька культура вчителів у системі методичної роботи школи. *Бібліотека журналу «Управління школою»*; Харків: Вид. група «Основа», 2018. Вип. 5 (184). 128 с.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145- VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10 - 22.

Скрипник Людмила Миколаївна,
аспірантка кафедри інформатики та прикладної математики Криворізького
державного педагогічного університету

ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ТА СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО КОНСУЛЬТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІКТ

Сьогодні, у століття бурхливого розвитку та використання інформації, питання використання інформаційних освітніх технологій є дуже актуальним, а питання здійснення консультативної діяльності засобами ІКТ – одним із пріоритетних напрямів розвитку сучасної освіти. Як зазначає **Н. Курмишева**, на соцмережі та Інтернет загалом «підсіло» 91% респондентів. У «всесвітній павутині» молодь переважно слухає музику, дивиться фільми і відеоролики, спілкується з друзями. І лише незначна частина молоді використовує Інтернет для отримання знань. ЮНЕСКО визнала інфомедійну освіту пріоритетним напрямом розвитку освіти XXI століття. Тому, головними пріоритетами освітньої діяльності сьогодні має стати створення інфраструктури, інформаційних ресурсів, інформаційних технологій, інформаційних систем, автоматизованих баз даних і використання засобів ІКТ, а іншими словами – створення інформаційно-консультативного середовища з метою забезпечення вільного доступу до ресурсів комп'ютерних мереж у закладі освіти. Це організація такого місця перебування, де студенти та педагоги самостійно зможуть отримувати консультації, здобувати знання, а головне самі будуть прагнути та цікавитись навчальним матеріалом.

Однак, невирішеною залишається не лише проблема недостатнього розвитку інформаційних ресурсів, а й повільного їх впровадження в практику управління навчальних закладів через недостатню готовність більшості керівників, педагогів та студентів.

Питання формування готовності педагогів та студентів до впровадження та використання ІКТ в освітньому процесі розглядали Т. Грабовська, В. Ковальчук, А. Сатибалдієва І. Семенова, А. Стеценко, В. Туряниця, які визначають та обґрунтовують компоненти готовності викладачів до використання ІКТ, як інструмента формування метапредметних ІКТ-умінь студентів, до яких віднесено такі компоненти, як мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний і рефлексивно-оцінний [3].

У міру запровадження ІКТ в освіту відбувається зміна культури навчального закладу та ролі педагога у освітньому процесі. У зв'язку з акцентом на самостійне набуття знань посилюється консультаційна та коригувальна спрямованість освітньої діяльності педагога. В умовах надмірної наукової та навчальної інформації, що надається учням сучасними засобами ІКТ, зростають вимоги до професійної підготовки педагога в галузі основної та суміжних навчальних дисциплін. Істотно підвищуються також вимоги до особистісних, загальнокультурних, комунікативних якостей викладача [1].

Отже, все більш актуальним стає не стільки комп'ютерне оснащення

закладу освіти, скільки стратегія їх практичного використання у сфері освіти. Однак, ефективне практичне використання засобів ІКТ в освіті немислимо без готовності як педагогів так і студентів до використання таких засобів у своїй професійній діяльності.

Категорію «готовність» К. Платонов пояснює як суб'єктивний стан особистості, яка усвідомлює себе здатною і спроможною до діяльності в певному середовищі і прагне до цього. Компонентами готовності особистості до діяльності в інформаційно-консультативному середовищі вважаємо її ставлення, мотиви, знання про середовище, способи та методи діяльності в ньому, навички та вміння їх практичного застосування [5].

Виокремимо такі компоненти готовності студентів і педагогів до використання інформаційно-консультативного середовища: мотиваційний, діяльнісний і когнітивний.

Мотиваційний компонент охоплює потреби студентів та педагогів успішно виконати поставлені завдання засобами ІКТ, інтерес до діяльності та новітніх форм роботи, прагнення досягти успіху, займатись саморозвитком та самостійно покращувати свою інформаційну обізнаність.

Когнітивний компонент характеризується системою знань необхідних для використання інформаційно-консультативного середовища, які забезпечують відповідну практичну діяльність. Це, насамперед, володіння необхідними функціональними інструментами середовища, знаннями про особливості організації консультування в ньому.

Діяльнісний компонент це можливість виконання певних дій задля досягнення кінцевих результатів діяльності засобами ІКТ. Або ж це процес активної взаємодії студента чи педагога з консультантом, завдяки чому вони досягають свідомо поставленої мети, отримують необхідну інформацію чи чітку інструкцію. Діяльнісна готовність використання інформаційно-консультативного середовища визначає переорієнтацію з процесу на результат, розвиненість у студентів здатності практично діяти, самостійно знаходити необхідний матеріал, використовувати його, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях.

Консультаційна діяльність – це надання кваліфікованим фахівцем (консультантом) у галузі освіти консультаційних послуг керівникам і педагогічним працівникам закладу освіти, різним релевантним групам населення та студентам з питань професійної педагогічної діяльності та розвитку; інформаційної підтримки; допомоги; виявлення й аналізу професійних або педагогічних проблем і розроблення рекомендацій для їх вирішення; сприяння реалізації цих рекомендацій в рамках інформаційно-консультативного середовища [5].

Три головні напрями консультування, за якими працюють компетентні консультанти в інформаційно-консультативному середовищі, виокремлює В. Саюк. До них входять:

– супровід студента під час освітнього процесу й надання йому консультаційної допомоги у вирішенні проблем;

– надання консультаційних послуг різним суб'єктам соціуму, які задіяні в освітньому процесі та мають доступ до інформаційно-консультативного середовища;

– науково-методичний супровід професійної діяльності педагогічних працівників та керівників закладу [4].

Реалізація цих трьох напрямів консультування в межах функціонування інформаційно-консультативного середовища неможлива без готовності, як консультантів проводити відповідну діяльність, так і готовності отримувати дані консультації користувачами середовища. Тому реалізувати функцію консультування можливо лише за умови підготовленості всіх учасників освітнього процесу [4].

Виокремимо показники готовності необхідні для здійснення інноваційної діяльності в освіті, серед них: усвідомлення потреби у запровадженні педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці; поінформованість педагогів та студентів про новітні технології, їх можливості та способи їх використання; зорієнтованість на самостійне здобуття знань та отримання консультативної підтримки; готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності.

Отже, готовність педагогічного персоналу та студентів закладу професійної освіти до консультаційної діяльності засобами сучасних ІКТ забезпечить оновлення вимог до педагогічного персоналу та його кваліфікації, що стосуються не лише оволодіння сучасним змістом та методами навчання і виховання, а й усвідомленням нового місця та ролі педагога й стандартів професійної педагогічної діяльності загалом. У консультативній діяльності виокремлюються такі педагогічні ролі, як фасилітатор, модератор, тьютор, коуч, консультант.

За умови готовності педагогічного персоналу та студентів до використання інформаційно-консультативного середовища, відповідної їх освіченості та проінформованості подальшого розвитку набувають мотиви та цінності, знання та вміння, особистісні якості, що в сукупності здатні забезпечити інноваційний характер процесу професійної підготовки. Виконання цієї умови ставить як студента так і педагога в дієву позицію, забезпечує змістовну реалізацію самостійної діяльності та якісне і результативне функціонування інформаційно-консультативного середовища закладу професійної освіти.

Список використаної літератури

1. Андрієвська В. М., Прокопенко А. І. Компоненти готовності вчителя початкової школи до використання ІКТ як інструмента формування мета предметних ІКТ-умінь учнів.

2. Ковальчук В. І. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах інформаційного суспільства. *Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент* : кол. монографія / за наук. ред. М. О. Кириченка, Л. М. Сергеевої. Київ: Інтерсервіс, 2018. С.133-157.

3. Сатыбалдиева А.Б. Факторы формирования готовности учителей к использованию средств и методов информатизации образования. Информационно-коммуникационные технологии в образовании. 2019. № 11. С. 25-38.

4. Саюк В. І. Педагогічне консультування як професійна діяльність: методичні рекомендації. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 24.

5. Lavrentieva O., Horbatiuk R., Skripnik L., Kuchma O., Penia V., Pahuta M. Theoretical and methodological bases of designing the information and consulting environment of educational institution. *Journal of Physics: Conference Series*. 2020. Vol. 1840. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1840/1/012060>.

Слободяник Олександр Васильович,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання
Інституту професійної освіти НАПН України

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ВИРОБНИЧОМУ НАВЧАННІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Кардинальні зміни, що відбуваються у виробничій сфері України вимагають удосконалення професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, оскільки належний рівень їхньої кваліфікації, професійна компетентність і мобільність є факторами розвитку економіки будь-якої країни. Сучасна система освіти нині стикається із вирішенням завдань, пов'язаних із прискоренням й непередбачуваністю економічного та технологічного розвитку галузей народного господарства. Загальновідомо, що всі системи освіти історично орієнтовані на підготовку молоді до ефективного професійного функціонування відповідно до існуючих суспільних вимог. Відтак, інноваційний поступ сфери виробництва сьогодні окреслює нові виклики до якості підготовки суб'єктів навчання, які у перспективі здатні забезпечити стабільний розвиток економіки держави.

Незаперечним є факт, що знання, здобуті самостійно, у результаті власної дослідницько-практичної роботи, швидше та легше засвоюються, мають чіткий зв'язок із реальним застосуванням у подальшій роботі чи навчанні. Позитивні результати власної праці підвищують самооцінку та впевненість учня у можливості досягати поставленої мети, вчать формулювати її, планувати етапи виконання за першочерговістю у часі. Тому виникає потреба пошуку таких педагогічних технологій, які б відображали реалізацію особистісно зорієнтованого підходу в освіті і сприяли формуванню умінь адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства.

На нашу думку, пріоритетними напрямками роботи у підготовці сучасних робітників має стати впровадження в освітній процес новітніх педагогічних

технологій на заняттях виробничого навчання, які сприятимуть підготовці учнів до самостійного життя та впливатимуть на розвиток їх особистості.

Стосовно практичного навчання учнів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти найбільш доцільним є використання проектних технологій, орієнтованих на самореалізацію особистості учня шляхом розвитку його професійних, інтелектуальних можливостей та творчих здібностей у процесі планування та виконання завдань-проектів, в умовах, максимально наближених до реального виробництва [1].

Як засвідчує практичний досвід, впровадження проектних технологій у навчально-виробничий процес учнів – це важка, але потрібна робота, для досягнення результатів якої необхідна значна витрата часу та систематичність у виробничому навчанні.

На нашу думку, застосування проектного навчання є необхідним і доцільним при організації виробничого навчання майбутніх кваліфікованих робітників, оскільки впровадження його в закладах професійної (професійно-технічної) освіти сприяє тому, що:

- навчальний процес вбудовується в логіку діяльності, що має особистісну значущість для учня й підвищує його мотивацію (особистісно-орієнтований підхід до навчання);

- комплексний підхід до розробки навчальних проектів сприяє збалансованому фізичному й розумовому розвитку учня (розвивальне навчання);

- глибоке, осмислене засвоєння базових знань забезпечується завдяки їх універсальному використанню в різних ситуаціях, передбачених роботою над проектом (фундаменталізація навчання);

- проект сприяє розвитку творчого потенціалу учнів (гуманізація навчання);

- залучення до роботи над проектами учнів із недостатнім рівнем знань позитивно впливає на їх розвиток і ставлення до навчання (мотивація навчання і праці).

Отже, саме завдяки проектній діяльності забезпечується можливість індивідуалізації та інтенсифікації освітнього процесу, із вибором потрібного темпу просування до кінцевого результату, а майстер виробничого навчання при цьому виступає лише в ролі організатора самостійної активної пізнавальної діяльності учнів, компетентного консультанта та помічника. Його професійні вміння, спрямовані не просто на контроль знань та вмінь учнів, а на діагностику їхньої діяльності, для своєчасної допомоги, усунення труднощів у пізнанні та застосуванні знань [1].

Викладене вище дає змогу стверджувати, що застосування пошуково-дослідницьких методів при здійсненні проектної роботи сприяє формуванню креативності учнів, стимулює інтелектуальну активність, розвиває комунікативні вміння, соціальну мобільність, допомагає оволодівати навичками роботи в групі, бути відповідальним. Крім того, у процесі проектної діяльності

підвищується мотивація учнів, оскільки проектна робота стає не метою, а засобом створення кінцевого продукту діяльності.

Отже, реалізація методу проектів на практиці змінює роль учня під час виробничого навчання. Із споживача готових знань він перетворюється на активного учасника пізнавальної діяльності. Змінюється й психологічний клімат у колективі, оскільки робота учнів переорієнтовується на різноманітні види самостійної їх діяльності, на пріоритет діяльності дослідницького, пошукового, творчого характеру. В результаті впровадження проектних технологій у закладах професійної (професійно-технічної) освіти будівельного профілю розвиваються стійкі професійні мотиви учнів, формуються професійні компетентності, що стимулює майбутніх кваліфікованих робітників до активної участі в проектах з наступним якісним відтворенням трудових функцій на сучасному ринку праці.

Список використаної літератури

1. Слободяник О. В. Проектна діяльність у виробничому навчанні столярів будівельних / О. В. Слободяник. // Педагогічна преса. – 2012. – №3. – С. 19–21.

Сорока Валерій Вікторович,
доктор філософії, викладач ВСП «Професійно-педагогічний
фаховий коледж Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка»

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАВДАНЬ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій на сьогодні є невіддільною частиною нашої реальності. Дистанційне навчання у системі освіти передбачає організацію процесу навчання з використанням сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, що дозволяють здійснювати навчання на відстані без безпосереднього контакту між педагогом та здобувачами освіти.

Ґрунтуючись на тому, що сучасне покоління здобувачів освіти відмінно орієнтується у світі комунікацій та прихильне до використання технологічних новинок, нами розроблено методичний супровід до окремих освітніх компонент із застосуванням інтерактивних вправ, бо в умовах дистанційної освіти формування у майбутніх фахівців автотранспортного профілю фахових компетентностей не можливе без застосування цифрових освітніх технологій.

Здобувачі освіти, що навчаються із застосуванням цифрових освітніх технологій, усвідомлюють, що в процесі їх використання викладач постає як організатор процесу навчання, консультант, співрозмовник, одноступінь, а студент виступає в ролі активного суб'єкта педагогічної взаємодії, здатного

самостійно організувати свою діяльність і спрямовувати її на розв'язання професійно орієнтованих завдань [1].

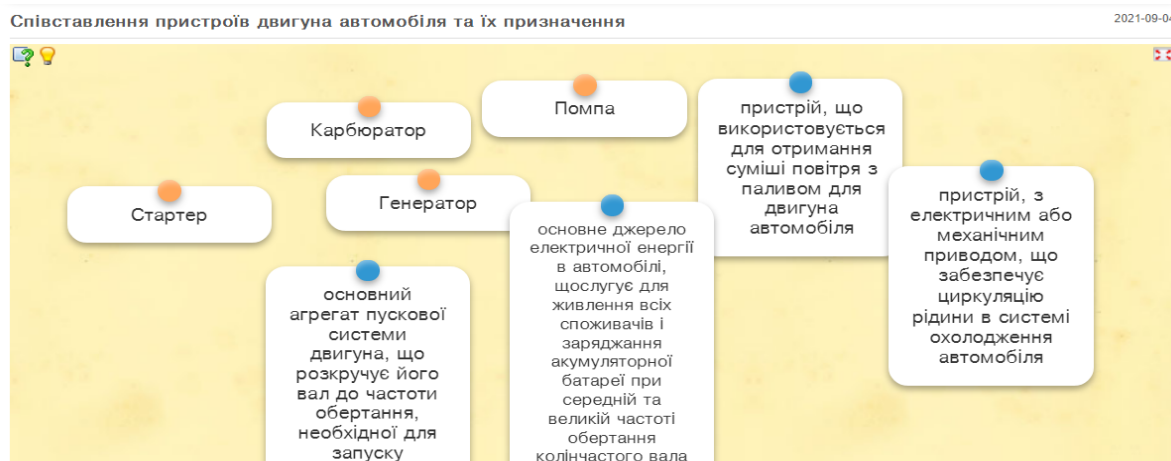
Одним із варіантів застосування цифрових технологій для різних форм навчальних занять є використання онлайн-сервісів, призначених для підтримки процесу навчання за допомогою інтерактивних модулів (вправ). При цьому створювати інтерактивні модулі за готовими шаблонами може як викладач, так і студент [2].

На сьогодні існує велика кількість інтернет-ресурсів для створення інтерактивних вправ. Багато з розроблених сервісів заслуговують на увагу, будучи унікальними за своїми функціональними можливостями. За допомогою одного сервісу можна швидко та якісно створити вікторину чи кросворд, а інший сервіс допоможе у складанні ребусів чи анаграм. Але кожному хотілося б мати під рукою такий інструмент для створення дидактичних матеріалів, який сміливо можна назвати універсальним [3].

В якості сервісу інтерактивних вправ нами використовувався LearningApps – популярний додаток Web 2.0 для підтримки освітніх процесів у закладах освіти різних типів.

Наведемо приклади розроблених нами за допомогою сервісу LearningApps інтерактивних вправ для дисципліни «Технологія ремонту та експлуатації транспортних засобів».

Вправа «Знайти пару» (рис. 1) дозволяє розробити завдання на встановлення відповідності між парами. Такий тип вправ можна застосовувати для знаходження відповідності між: терміном і визначенням; механізмом автомобіля і його призначенням; несправністю системи автомобіля та її проявами; вузлом автомобіля та його функціями і под.

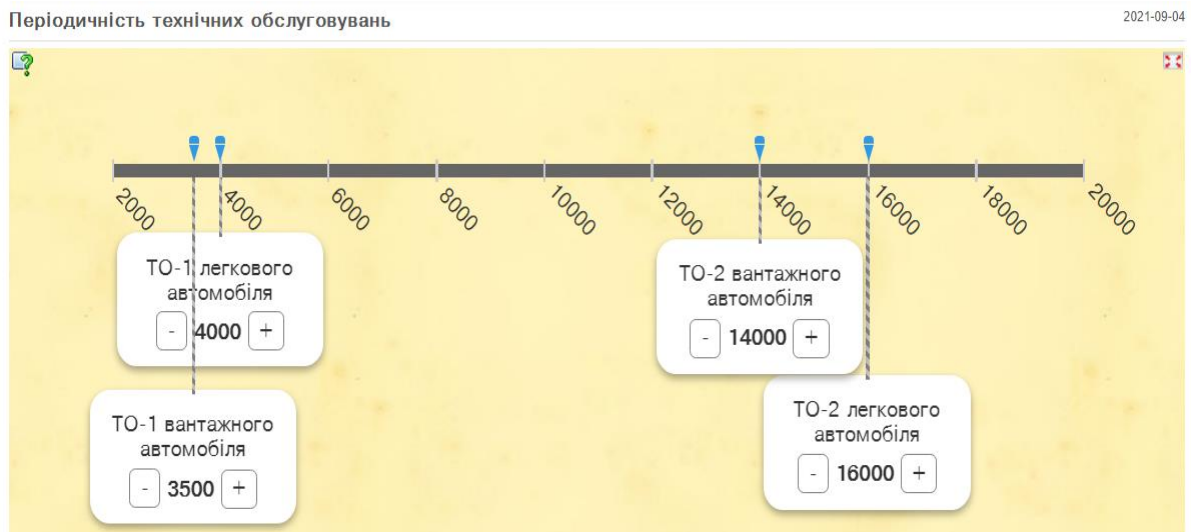
Рис. 1. Приклад інтерактивної вправи «Знайти пару»

Використовуючи вправу «Класифікація» (рис. 2), можна створювати завдання, спрямовані на сортування: деталей автомобіля, що належать до конкретного вузла; проявів несправностей систем автомобіля; обов'язкових і додаткових операцій, що проводяться при діагностуванні несправності автомобіля і т. п.

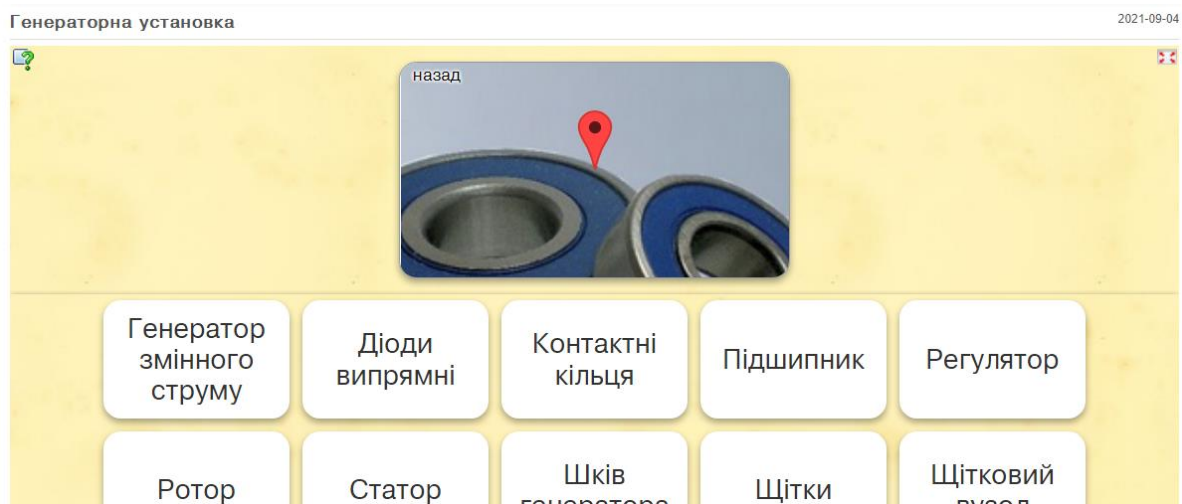
Рис. 2. Приклад інтерактивної вправи «Класифікація»

Вправи типу «Числова пряма» (рис. 3) можна застосувати для перевірки знань при вибудовуванні правильної послідовності дій при проведенні діагностування несправності автомобіля, перевірки знань щодо проведення технічного обслуговування відповідно до пройденої автомобілем відстані і т. д.

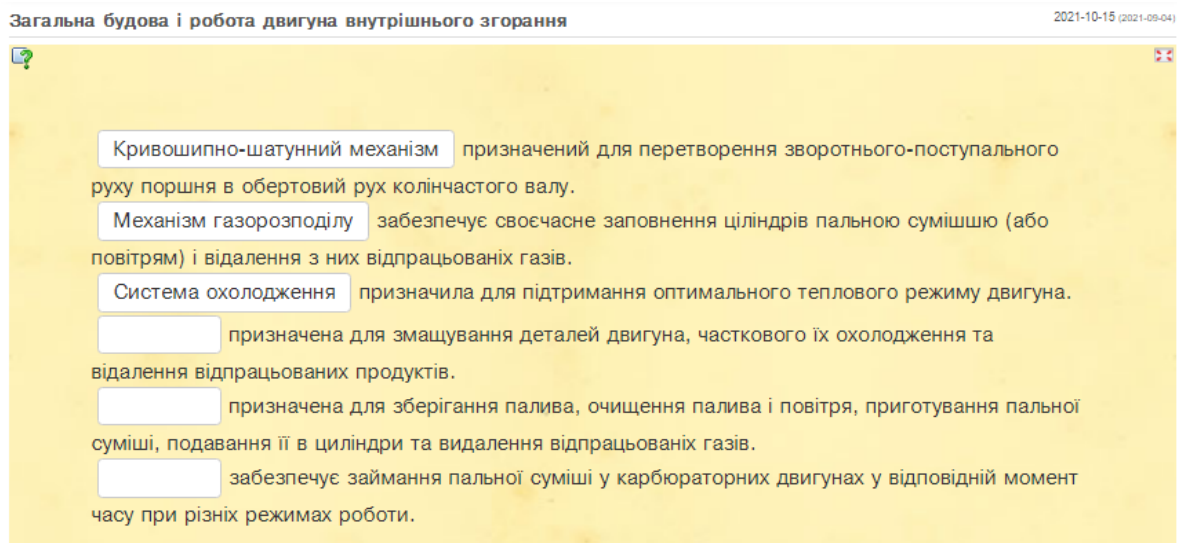
Рис. 3. Приклад інтерактивної вправи «Числова пряма»

Тип вправ «Сортування зображень» (рис. 4) призначений для розроблення завдань, у яких здобувач освіти повинен правильно позначити елементи на зображенні. З огляду на специфіку дисциплін автотранспортного профілю за допомогою цього типу вправ можна розробити такі завдання: заповнити схему; вказати найменування деталей вузлів і агрегатів; зіставити схеми із системами автомобіля і т. д.

Рис. 4. Приклад інтерактивної вправи «Сортування зображень»

За допомогою вправи «Заповніть пропуски» (рис. 5) можна організувати роботу студентів над ситуаційним завданням. Такий тип вправ дозволяє додати пропуски в тексті для самостійного заповнення здобувачами або для вибору із запропонованих варіантів.

Рис. 5. Приклад інтерактивної вправи «Заповніть пропуски»

Ці та аналогічні завдання успішно нами застосовувались як під час очного навчання студентів у поєднанні з віртуальною дошкою та мобільними пристроями, так і під час дистанційного формату навчання.

Отже, освоєння такого сервісу як LearningApps дозволяє педагогам сформулювати інтерактивне середовище в освітньому процесі та зробити процес навчання цікавішим, яскравішим, більш насиченим; здобувачам освіти дозволяє розвинути цифрову компетентність та готовність до застосування цифрових технологій, опанувати навички самостійної та колективної роботи, систематизувати свої знання, пов'язавши теоретичні знання з практикою, а також отримати миттєвий відгук на свої навчальні дії.

Список використаної літератури

1. Ковальчук В.І., Сорока В.В. Підготовка фахівців автотранспортного профілю в умовах цифровізації. *Pedagogical Concept and its Features, Social Work and Linguology: Collective Scientific Monograph. Edition 2.* Dallas: Primedia eLaunch, 2021. С. 1-20.

2. Семаньків М.В., Білусяк Б. Використання інтернет-сервісів в навчальному процесі. *Інформаційні технології та комп'ютерне моделювання: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Івано-Франківськ, 14-19 травня 2018 р.)*. Івано-Франківськ: Супрун В.П. 2018. С. 97-100.

3. Ящишина Ю.М., Шашко В.О. Використання інтерактивних методів навчання при викладанні дисциплін з управління персоналом. *Вісник економічної науки України*. 2016. № 2 (31). С. 190-192.

Султанова Лейла Юріївна,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу теорії і практики педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України

Прокоф'єва Марина Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ З ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ В ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інформаційний контент є потужним засобом впливу. Тому, питання свідомого споживання інформації, критичного аналізу та якості інформації є стратегічними для розвитку країн на національному та наднаціональному рівнях. Освіта є тією сферою, яка здатна забезпечити розвиток зазначених якостей. Цифровізація суспільства не минула і галузь освіти. У звіті 2019 року Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development) цифровізацію розглядають як один з мегатрендів, що має вплив на майбутнє освіти [7]. Однак, як зазначено у проекті Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки, освіта наразі відстає від цифровізації, тому необхідно докласти більше зусиль, щоб скористатися інструментами та сильними сторонами нових технологій, одночасно вирішуючи проблеми щодо можливих зловживань, таких як кібервтворгнення та проблеми конфіденційності [5].

Оскільки освіта з березня 2020 року функціонує переважно у дистанційному та/або on-line форматі, то питання цифрової безпеки в галузі вищої освіти посідає пріоритетне місце. Саме ці фактори зумовили дослідження обраної тематики.

Проблема цифровізації та цифрової безпеки в галузі вищої освіти висвітлена у низці національних та європейських документів.

3 лютого 2021 року у доповіді міністра освіти і науки С. Шкарлета на засіданні Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій йшлося про те, що впровадження цифрової трансформації освіти і науки є одним з пріоритетних напрямів роботи Міністерства освіти і науки.

На необхідності цифровізації освітньої сфери акцентовано увагу в низці нормативно-правових документів. Зокрема, у Законі України «Про освіту» (2017) серед ключових компетентностей визначено й інформаційно-комунікаційну [1]. У проєкті Концепції Цифрової агенди України – 2020 зазначено, що цифровізація має стати об'єктом фокусного та комплексного державного управління [3].

Міністерство освіти і науки України підготувало та пропонує для громадського обговорення проєкт Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року, яка представляє комплексне системне стратегічне бачення цифрової трансформації цих сфер та відповідає засадам реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 56, а також пріоритетним напрямом та завданням (проєктам) цифрової трансформації на період до 2023 року, схваленим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 року № 365-р [4].

Про потребу у розвитку «електронного навчання і формування цифрової компетентності учасників освітнього процесу» зазначається й у наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про Національну освітню електронну платформу» [2].

Серед європейських документів варто відмітити Цифровий порядок денний прийнятий Європейською Комісією, який є однією із семи флагманських ініціатив стратегії Європа 2020 [6].

Його метою було визначення ключової ролі використання інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення Європою своїх амбітних цілей на 2020 рік. Щоб забезпечити справедливе, відкрите та безпечне цифрове середовище, Комісія запропонувала стратегію єдиного цифрового ринку, яка базувалась на трьох стовпах:

- забезпечення кращого доступу споживачів і бізнесу до цифрових товарів і послуг по всій Європі;
- створення належних умов для цифрових мереж і послуг;
- розвиток та посилення потенціалу цифрової економіки.

Окремі аспекти підготовки фахівців в умовах цифровізації суспільства розкрито у працях вітчизняних та зарубіжних науковців.

Інформатизація освіти, а також інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес представлена у дослідженнях: В. Бикова, К. Власенко, І. Герасименко, А. Гуржій, М. Жалдак, Ю. Запорожченко, С. Семеряков, О. Співаковський, О. Спін, та ін.

Питання формування загальних компетентностей ІТ-фахівців досліджували: П. Беспалов, В. Биков, В. Вембер, А. Гуржій, О. Елізаров, М. Жалдак, А. Кочарян та ін.

Особливості формування фахових компетентностей ІТ-фахівців, використовуючи хмаро орієнтоване навчальне середовище досліджувати Т. Вакалюк, Г. Даців, І. Герасименко, Л. Зубик, В. Круглик, Т. Морозова та ін.

Аналіз досліджень з цифрової безпеки в галузі вищої освіти є підґрунтям для вивчення та розвитку теорії і практиці підготовки майбутнього викладача закладу вищої педагогічної освіти до безпечної професійної діяльності у цифровому середовищі.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Наказ Міністерства освіти і науки України № 523 від 22.05.2018 «Про затвердження Положення про Національну освітню електронну платформу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0702-18#Text>
3. Проект Концепції Цифрової адженди України – 2020. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
4. Проект Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/konceptsiya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproshtuye-do-gromadskogo-obgovorennya>
5. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
6. Digital Agenda for Europe. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/64/digital-agenda-for-europe>
7. Trends Shaping Education 2019. – OECD Publishing, 2019. – 107 p.

Сущенко Андрій Віталійович,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету
Андрєєва Катерина Олександрівна,
аспірант кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету

ЗДАТНІСТЬ ДО ФАСИЛІТАЦІЇ ТА МЕНТОРСТВА ЯК СПЕЦИФІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЗВО

Динамічні зміни в процесуальних та цільових характеристиках вищої школи ХХІ століття ставлять на порядок денний проблематику фасилітації та менторства на рівень критичної актуальності, особливо з огляду на зростаючу цифрову «агресію» та «обезлюднення» педагогічного процесу. Зручні та автоматизовані засоби взаємодії, переважно асинхронного типу дають змогу

суттєвої економії енергії викладацького складу закладів вищої освіти, але позбавляють нас звичних патернів суб'єкт-суб'єктного навчального спілкування, в якому завжди реалізовувалася функція менторства. З цих причин, у процесі фахового навчання майбутніх педагогів закладів вищої освіти необхідно здійснювати їхню спеціальну підготовку до реалізації функцій ментора в сучасних умовах (Covid 19, військова агресія РФ тощо).

Як зазначалося раніше, формування готовності майбутніх педагогів закладів вищої освіти до реалізації функцій ментора у процесі професійної діяльності забезпечується дотриманням низки організаційно-педагогічних умов: формування позитивної мотивації та пізнавального інтересу майбутніх педагогів закладів вищої освіти до реалізації функцій ментора у професійній діяльності; створення особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних моделей ментора, навчанням у контексті менторської діяльності викладача в рамках майбутньої професії; спрямованість змісту і організації проведення педагогічної практики на підготовку майбутніх педагогів закладів вищої освіти до реалізації функцій ментора у професійній діяльності; забезпечення високої особистісно-професійної готовності викладачів фахових дисциплін до активної взаємодії зі студентами в якості наставника, «тренера», консультанта, ментора. Реалізація цих організаційно-педагогічних умов забезпечує не тільки формування виділених здатностей та досягнення програмних результатів навчання, але і стимулює підвищення мотивації студентів до навчання, розвитку їхнього інтелектуального потенціалу, створення безпечного психологічного простору, опанування майбутніми магістрами здатності до реалізації різних моделей менторства у професійній діяльності, підвищення ефективності їхньої як навчальної, так і професійної діяльності [6].

Поєднуючи класичні риси відомих функцій викладача, зокрема, навчальну, ми свідомі того факту, що інформаційно зорієнтована освіта відійшла в минуле, а викладач не є головним і, тим більше, єдиним центром інформації. Наразі набирають популярності ідеї про те, що головна місія викладача в інформаційну епоху стосується мотивуючої, надихаючої роботи, контролю актуального стану студентів, тьюторської координації навчання тощо.

Саме вони визначають здатність ефективно реалізовувати менторську функцію забезпечують більш успішну адаптацію та професійне становлення майбутніх фахівців, забезпечують позитивний вплив на міжособистісну взаємодію зі студентами, сприяють зміцненню авторитету молодого викладача.

Відзначимо, що виділені дослідниками моделі менторства розглядаються під різними ракурсами: А Міщук розглядає менторство як необхідний елемент в організації і проведенні педагогічної практики майбутніх учителів-предметників, тоді як О. Соколова розглядає менторство в аспекті післядипломної підготовки вчителів. Суттєво відрізняються моделі менторства за Н. Алюшиною, яка в основу виділення моделі поклала метод здійснення наставництва: класичне наставництво, менторство (передавання старшою за

віком і більш досвідченою людиною своїх знань щодо того, як виконати те чи інше завдання); супервізія (співпраця двох професіоналів для критичного аналізу власної роботи); buddying (буквальний переклад – приятелювання; за змістом - підтримка колегою і / або керівником, що заснована на принципі абсолютної рівності); shadowing (буквальний переклад – тінь, спостереження; за змістом - тимчасове прикріплення до керівника для спостереження за особливостями і прийомами роботи) [1, с. 91]. А. Киричок та Т. Киричок, аналізуючи низку як зарубіжних, так і вітчизняних публікацій, виділяють такі підходи до розгляду феномена менторства: менторську допомогу через аспект домовленості між наставником та підопічним стосовно оцінки якості наставництва, та якими мають бути критерії для оцінки; відповідність наставника та його підопічного характеристикам один одного; гендерний аспект менторства; функції ментора, його ключові ролі, які приносять користь підопічному; користь від реалізації функцій ментора для самого наставника [5]. Тобто, є значна кількість досліджень, присвячених різним аспектам менторства, проте проблема наукового обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх педагогів закладів вищої освіти до реалізації функцій ментора у професійній діяльності не знайшла свого належного вирішення у теорії і методиці професійного навчання.

Згідно з «Академічним тлумачним словником української мови термін «ментор» тлумачиться як наставник, керівник, вихователь [3, с. 672.]. Як зазначає А. Киричок, «менторська допомога має на меті спільну роботу ментора – фахівця в своїй галузі та менті – учня, який має переймати ці знання у старшого, більш досвідченого товариша. У такому разі ментором може виступати спеціаліст-практик, викладач або аспірант» [2, с. 166].

Для успішної реалізації функцій ментора у майбутніх педагогів закладів вищої освіти необхідно сформувати комплекс компетентностей, поданих в освітньо-професійній програмі «Педагогіка вищої школи» : здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань, розуміти принципи психології та використовувати їх у професійній діяльності, здатність до моделювання діяльності педагога-ментора; здатність до моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця та ін. [4].

Отже, у процесі фахового навчання майбутніх педагогів закладів вищої освіти необхідно здійснювати їхню спеціальну підготовку до реалізації функцій фасилітатора та ментора. Показано, що педагог закладу вищої освіти реалізує функції ментора, якщо гнучко і доцільно застосовує модель навчання, компетентнісну модель, рефлексивну модель, модель культиватора, модель спонсора, модель психолога, модель екзаменатора, модель просвітника та модель розвитку. Саме такі моделі забезпечують високу фахову готовність викладачів до активної взаємодії зі студентами в якості експерта, «тренера», консультанта, фасилітатора.

Список використаної літератури

1. Алюшина Н. О. Компетентнісна модель наставника інноваційного типу в системі державної служби. *Вісник НАДУ*. 2014. Вип. 3. С. 89-98.
2. Киричок А. П. Менторський підхід у підготовці PR-фахівців. *Держава та регіони*. Серія: Соціальні комунікації. 2016. Вип. 3 (27). С. 165–170.
3. Ментор. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. URL: <http://sum.in.ua/s/mentor>.
4. Освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи». URL: http://virtuni.education.zp.ua/edu_cpu/course/category.php?id=94.
5. Педагогічна компетентність викладача. Впровадження інноваційних методів навчання у практичну діяльність викладача закладу вищої освіти: навч. посіб. для докторів філософії спеціальності 186 «Видавництво та поліграфія» та 061 «Журналістика» / Укладачі: А. П. Киричок, Т. Ю. Киричок. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2021. 57 с.
6. Сущенко А.В., Андреева К.О. Організаційно-педагогічні умови готовності майбутніх педагогів закладів вищої освіти до реалізації функцій ментора у професійній діяльності. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2022. Т. 2. Вип. 81. С. 124-129.

Ткаченко Наталія Миколаївна,

доктор педагогічних наук, доцент,

проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків

Глухівського національного педагогічного університету

імені Олександра Довженка

ОНОВЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЯК ВИМОГА ЧАСУ

Ресурсна база розвитку нової економіки формується навколо сучасних технологій, унікальних можливостей людського інтелекту, пов'язаних з продукуванням інновацій, ефективним застосуванням технологій, а також досконалим використанням людського потенціалу. В умовах формування економіки, орієнтованої на знання, з урахуванням тенденцій зменшення залежності економічного розвитку від природних ресурсів на користь потенціалу людського інтелекту, актуалізується формування освітніх та ціннісних компонентів людських ресурсів, ефективне їх використання та відтворення на інноваційних засадах. Саме в цьому контексті постає потреба в модернізації освітньої системи та визначенні її ролі у формуванні та розвитку людських ресурсів в Україні з метою збереження можливості масового залучення населення до активної трудової, інноваційної діяльності, реалізації креативних і когнітивних здібностей, унікальних особистісних властивостей у відповідності до нових суспільних викликів.

Теоретико-методологічні засади управління людськими ресурсами та їх розвитком, з'ясування ролі людських ресурсів в сучасних соціально-економічних системах, проблеми формування і використання трудового, освітнього потенціалів в Україні висвітлено в роботах О. Амоші, В. Антонюк, С. Бандура, Н. Борецької, Д. Богині, Н. Власенка, С. Вовканича, В. Гейця, А. Гальчинського, Т. Заяць, Л. Ільїч, О. Кузьміна, Л. Лісогор, С. Писаренко, А. Ревенка, Л. Семів та ін. Дослідженню підготовки науково-педагогічних, педагогічних кадрів присвячено низку праць таких науковців, як В. Андрущенко, Л. Антонюк, В. Бакуменко, І. Богачевська, С. Домбровська, В. Жураківський, І. Іванюк, І. Каленюк, В. Клепка, Т. Козарь, Є. Красняков, В. Кремень, В. Луговий, С. Ніколаєнко, В. Огаренко, Л. Пшенична, Ю. Фролов, О. Шеломовська, А. Шевченко, Н. Шульга та ін. Разом з тим проблема розвитку людських ресурсів, зокрема й освітньої галузі потребує подальших наукових пошуків.

Основним інститутом прямого впливу на розвиток людських ресурсів нової економіки є інститут освіти. Тобто, формування та розвиток кількісних та якісних характеристик людських ресурсів відбувається, переважно, через навчання в системі освіти. З огляду на це, її модернізація на основі визначення існуючих проблем є шляхом подолання застарілих стереотипів і шаблонів працівника індустріального суспільства й, відповідно, забезпечення успішної трансформації системи зайнятості в новій економіці.

Освіта, як соціальний інститут, що відтворює інтелектуальний потенціал суспільства, має бути здатна до випереджального розвитку, виховання людини інноваційного типу мислення та культури через долучення її до передового соціального досвіду, сучасних практик та технологій взаємодії; оновлення системи цінностей і мотивів поведінки, зокрема, цінностей освіти, мотивацій до її отримання, активності особистості.

Визначальну роль в цьому процесі мають відігравати університети, місія яких є значно ширшою за професійну підготовку. Від сучасного університету суспільство чекає випускника-професіонала із прогресивним творчим мисленням, самостійного та відповідального, мобільного, здатного до постійного вдосконалення та саморозвитку тощо. Для університетів такі суспільні виклики є очевидними, проте ресурсів для швидкого реагування на них, на жаль, не вистачає. Значним залишається коло проблем, перешкод та викликів для системи вищої освіти в сучасних умовах, а саме: динамічно мінливі вимоги ринку праці та пов'язана з цим необхідність забезпечення стійких інституційних зв'язків системи вищої освіти та ринку праці; зростаюча зовнішня і внутрішня трудова та науково-освітня мобільність і пов'язана з цим необхідність як збереження єдиного освітнього простору, так і створення комплексної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти; необхідність підвищення ефективності механізмів фінансування вищої освіти та забезпечення доступності якісної вищої освіти для різних категорій населення; зміна демографічної ситуації, зумовлена, насамперед, спадом народжуваності і пов'язана з цим необхідність серйозних інституційних реформ,

реструктуризації змісту і структури освіти в умовах зростаючої конкуренції ЗВО.

Важливим чинником надання якісних освітніх послуг населенню України, сталого розвитку держави є й якість науково-педагогічних, педагогічних кадрів, які є гарантією формування високоосвічених, національно свідомих і патріотично налаштованих майбутніх фахівців з інноваційним мисленням, які спроможні генерувати нові знання, вміють організувати і керувати інноваційними процесами на різноманітних рівнях, готових працювати в умовах жорсткої конкуренції, бути мобільними.

З урахуванням визначених суспільних очікувань щодо ролі університетів, традиційний підхід до формування особистості фахівця, зокрема освітньої галузі, за певною нормативною моделлю має бути переглянутий і замінений принципово новим підходом, відповідно до якого цінність індивідуальності визнається самодостатньою, актуальними напрямками є: концентрація на завданні підготовки фахівців-інтелектуалів, творчих працівників, здатних ідентифікувати, систематизувати, накопичувати і передавати знання; активний пошук моделей та інструментів оновлення організаційно-управлінської структури; орієнтація на позитивні наслідки глобалізації, інтернаціоналізації та інформатизації освіти і акцент на гуманізацію, що дозволяє поєднувати технократичні тенденції, раціоналістичні погляди і гуманітарну культуру.

Визначальними характеристиками сучасної університетської освіти мають стати: гнучкість та мобільність освітніх програм, пластичність (здатність компонентів освітнього процесу пристосовуватися до сучасного інформаційно-освітнього середовища, потреб ринку праці), спроможність формувати нове соціокультурне середовище для продуктивної комунікації носіїв інтелектуального потенціалу.

Туманова Юлія Володимирівна,
аспірантка кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасне розуміння інженерної освіти актуалізує низку проблем, найважливіша з яких – це виховання майбутнього інженера, компетентного фахівця, який повинен відповідати запитам інформаційного суспільства. На жаль, освіта часто не встигає за динамічними змінами виробничих технологій. І відповідно традиційна практика освітньої діяльності не забезпечує належної професійної підготовки майбутніх фахівців. Наприклад, дослідження сучасних теоретиків освіти свідчать про невідповідність навчальних програм, за якими здійснюється нині процес підготовки студентів-інженерів, вимогам

виробництва. Невід'ємною частиною інженерної освіти є також здатність до прогнозування майбутнього, яке неможливо уявити без наукових досліджень, а саме: моделювання ситуацій, прогностичних підходів, принципів, соціально визначених освітніх орієнтирів, урахування перспективних тенденцій, що виникають [1]. Неврахування цих аспектів негативно відбивається на конкурентоспроможності майбутніх молодших бакалаврів.

У рамках нашого дослідження неможливо оминати принципи формування інформаційної культури майбутніх молодших бакалаврів. Ці принципи є структурними компонентами системного уявлення про взаємодію теорії й практики професійної підготовки фахівців і тому потребують детального опису.

Під час формування інформаційної культури майбутніх молодших бакалаврів у процесі викладання технічних дисциплін ми робимо акцент на загальнопедагогічні та спеціальні принципи. Найбільш органічними для нашого дослідження є такі загальнопедагогічні принципи [2; 3]:

- принцип науковості – факти, концепції, теорії, принципи, що їх вивчають, повинні бути науково правильні. Даний принцип вимагає розкриття причиново-наслідкових зв'язків явищ, процесів, подій; проникнення в сутність явищ, процесів і подій; демонстрування важливості досягнень людських знань і науки;

- принцип зв'язку навчання з життям вимагає розуміння здобувачами освіти значення теорії в житті, умілого застосування теоретичних знань на практиці, участі у вирішенні актуальних проблем сьогодення. Реалізацію цього принципу забезпечує використання на заняттях життєвого досвіду здобувачів освіти, набутих під час проходження практик на виробництві, безпосередня участь здобувачів освіти у громадському житті;

- принцип наочності в навчанні вимагає залучення до сприймання всіх органів чуття здобувача освіти. Він охоплює також сприймання через моторні, тактильні чуття;

- принцип емоційності навчання – це, коли у процесі пізнавальної діяльності у здобувачів освіти виникає певний емоційний стан, почуття, які можуть стимулювати успішне засвоєння знань або, навпаки, заважати йому;

- принцип систематичності й послідовності вимагає, щоб знання, уміння і навички формувались відповідно до певного порядку, щоб кожен елемент навчального матеріалу логічно пов'язувався з іншим, а нові знання спиралися на отримані раніше і були основою для засвоєння в подальшому необхідної інформації;

- принцип міцності знань вимагає, щоб знання, уміння, навички були осмислені, добре засвоєні і трималися в пам'яті якомога більше часу. Цей принцип відкидає зубріння і механічне заучування матеріалу.

- принцип відкритої позиції. Ставлення до здобувачів освіти як до рівнозначних учасників освітнього процесу. Отримання знань – це спільна діяльність викладача і здобувача освіти. Цей принцип виявляється в готовності

молодшого бакалавра слідувати разом з викладачем до надання і отримання професійних знань та створює передумови для довірчих відносин.

- принцип діалогової взаємодії базується на тому, що діяльність суб'єкта освітньої діяльності обумовлена діалоговою природою щодо процесів навчання і спілкування. Значення цього принципу дуже важливе для нашого дослідження. Адже ми прагнемо навчити молодшого бакалавра займати активну життєву та громадянську позицію, розвивати лідерські якості, знаходити і відстоювати свою точку зору, свою власну думку тощо.

Усі принципи навчання тісно переплітаються між собою, є взаємопроникними і взаємоконтролювальними стосовно один до одного. Що більше їх реалізовано під час заняття, тим вищі його результативність та ефективність відповідно.

Таким чином, формування інформаційної культури майбутніх молодших бакалаврів забезпечується завдяки цілеспрямованій організації освітнього процесу, що також ґрунтується і на спеціальних принципах, а саме: системності та інтеграції.

Принцип системності забезпечує організаційні умови формування інформаційної культури між окремими ланками освіти.

Принцип інтеграції забезпечує міждисциплінарний підхід до формування інформаційної культури, а також передбачає взаємодію всіх сфер теоретичної й практичної свідомості та різних видів діяльності студентської молоді.

Список використаної літератури

1. Бацуровська І.В. Дослідження стану застосування дистанційних курсів у вищій школі. *Проблеми освіти* : наук.-метод. зб. К. : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Вип. 80. С. 107–110.

2. Кушнір В.А. Системний аналіз педагогічного процесу. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винченка, 2002. Вип. 41. С. 92 – 98.

3. Підлісний Є.В. Модель формування правової культури майбутніх бакалаврів економіки. *Молодь і ринок*. 2018. № 11 (166). С. 148–154.

Філатенко Тетяна Іванівна,
аспірантка кафедри інформатики та прикладної математики
Криворізького державного педагогічного університету

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ SMART-СИСТЕМ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ

Потреба у запровадженні в освітній процес підготовки фахівців у медичних коледжах інтелектуальних навчальних систем на базі ІКТ визначається сучасними вимогами до медичних працівників з боку суспільства. Сучасні медичні послуги переважно надаються на базі комп'ютерно зорієнтованих засобів, потребують від фахівця динамічних, ґрунтовних і

гнучких знань у сфері цифрових технологій. Поряд із цим, усе більш зростає роль та значущість професійних співтовариств у розвитку галузі та роботі в напрямі здоров'язбереження сучасного суспільства. Принагідно слід також зауважити на підвищенні доступності технічних пристроїв для студентства і цей факт визначає необхідність у їх широкому застосуванні як в аудиторний, так і в позааудиторний час.

А. Кононенко і С. Масліч визначають SMART-комплекс як взаємозв'язану сукупність технічних комп'ютерних пристроїв та обладнання, програмних, нормативних та навчально-методичних матеріалів, що функціонують у інформаційно-освітньому середовищі і використовуються для ефективного формування компетентностей тих, хто навчається, як запрограмованого результату засвоєння ними навчальних дисциплін [2, с. 34].

Навчальні SMART-системи не лише вможливають більш ефективне, порівняно з безкомп'ютерними технологіями, формування в студентів достатнього рівня предметних компетентностей, але й забезпечують поглиблення знань з дисциплін теоретичної, практичної, загальноосвітньої та фахової підготовки, удосконалення професійно-ціннісних орієнтацій, а також значно підвищують творчий потенціал майбутніх фахівців за рахунок застосування візуалізації, гейміфікації, цифровізації професійно значущої інформації, інтерактивної квазі-професійної взаємодії [1].

Дослідниками встановлено, що запровадження навчальних SMART-систем має спиратися на ряд закономірностей. Серед них, передусім, закономірності організації навчально-пізнавальної діяльності студентів із засвоєння професійно важливих знань за допомогою ІКТ, а також закономірності, пов'язані з формуванням відповідного рівня готовності викладачів до застосування ІКТ, сучасного комп'ютерного обладнання задля оптимізації викладання та учіння. Ці закономірності є достатньо вивченими і враховуються під час побудови освітнього процесу та віддзеркалюються в застосовуваних інструментах ІКТ [3].

Водночас, доцільно взяти до уваги ті закономірності, що виходять із ІТ-інфраструктури навчальних SMART-систем, їх зовнішніх зв'язків у відповідному освітньо-інформаційному середовищі. З-поміж останніх, А. Кононенко і С. Масліч наголошують на таких, як:

– предметна зумовленість компонентів системи. Тобто, кількість елементів навчальних SMART-систем має відповідати навчальному плану, або будуватися згідно з циклами професійної підготовки студентів у фахових коледжах;

– ІТ-локальність, що означає врахування в архітектурі SMART-систем та їх контенті й програмних додатках особливості підготовки за тією чи тією спеціальністю. Це може визначатися набором технологічного інструментарію (віртуальні лабораторії, цифрові дидактичні матеріали, електронні підручники тощо), які найбільш доцільні для опанування певної дисципліни;

– ІТ-динамічність, що передбачає зумовленість застосованих технічних та програмних засобів, навчального контенту навчальних SMART-систем потребами професійної галузі, ринку праці, станом розвитку ІКТ;

– ІТ-цілісність, тобто всі компоненти SMART-систем складають змістову цілісність, функціонують на єдиних засадах, підпорядковані дидактичним цілям;

– ІТ-структурність – ефективність функціонування SMART-системи значною мірою визначається властивостями її структури, що зі свого боку, оцінюється валідними методами;

– ІТ-цілеспрямованість – способи функціонування та архітектура та інструменти SMART-системи безпосередньо визначаються особливостями спеціальності, за якою проходить підготовка майбутніх фахівців;

– ІТ-взаємозалежність SMART-систем та інформаційно-освітнього середовища. Ця закономірність підкреслює виняткову роль інформаційного освітнього середовища у визначенні змісту та способів використання SMART-систем як компоненту методичної системи викладання навчальних дисциплін [3].

Виходячи із закладених у назві цих технологій (з англ. smart – розумний) потенції, навчальні SMART-системи слід вважати такими різновидом ІКТ, для яких характерними є мінімальна контекстна залежність від рівня навченості користувачів, мінімальна адаптивність до когнітивних характеристик і максимальна – до емоційних станів, мінімальна персоналізація, відсутність педагогічно орієнтованого керівництва навчально-пізнавальної діяльності.

В. Радкевич і О. Гуменний [4] вирізняють такі складники навчальних SMART-систем, які використовуються в процесі професійного навчання, а саме:

– Модуль виявлення статусу навчання конкретного учня в конкретному фізичному середовищі, яким передбачено формування трьох видів навчальних портфелів – для студентів із низьким, середній та високим рівнем базових знань із метою генерування комплексу навчальних завдань. Структура портфелю включає ряд блоків: довідковий, інформаційний, методичний, теоретичний, практичний та контрольний.

– Модуль керування результативністю навчання, що забезпечує перевірку, оцінювання й реєстрацію результатів навчання кожного учня, відстеження динаміки його успішності. Сучасні комплекси дозволяють не лише використовувати типові тестові завдання, але й завдання у вигляді есе, відео-, аудіо-, мультимедіа. Навчальні SMART-системи враховують темп, систематичність, кількість спроб і характер помилок та дозволяють організувати самонавчання за мінімальної підтримки з боку викладача.

3. Модуль завдань для адаптивного навчання. Такий модуль генерує з банку завдань, що відповідають визначеному рівню знань студента, перелік тих, які мають бути вирішені в певний спосіб. SMART-системи підтримують завдання у текстовому, цифровому, числовому, графічному та мультимедійному форматах, а також зорієнтовані на роботу з електронними освітніми ресурсами, навчальними кейсами, міні-проектами.

4. Модуль контенту для адаптивного навчання учнів. Які б інструменти не використовували SMART-системи (MLTutor, SQL Tutor, Miracle, WebCOBALT, Belvedere тощо), їх завданням є пристосування навчальних матеріалів та інформаційного навчального середовища під рівень навченості учнів. SMART-система здатна рекомендувати та організувати під потреби кожного користувача інтерфейс, рівень змістової та технічної складності завдань та засоби інтерактивного постачання навчального контенту.

5. Персональний модуль підтримки навчання, що дозволяє кожному учневі навчання зручно та ефективно. Така підтримка надається на кожному етапі навчання: висування цілей, побудова орієнтовної основи у виконанні завдань, виконання дій, відпрацювання вмій, закріплення знань, їх контроль та корекція. Вона здійснюється через консультування, інструктування, приписи, рекомендації.

6. Набір баз даних для збереження профілів кожного учня, що дають змогу SMART-системі на основі аналізу продуктів навчальної діяльності кожного учня, сформувані рекомендовані параметри, визначити найбільш для цього учня ефективні навчальні стратегії та доцільні інструменти розв'язання навчальних завдань.

7. База знань для педагогів (модераторів), що за допомогою закладеного до SMART-системи механізму логічного висновку дозволяє визначити валідність та рівень запропонованих навчальних завдань, їх комбінацій.

Отже, сучасні навчальні SMART-системи є повністю інтелектуалізованими програмно-технічними комплексами, які вможливають організацію автономного, вилученого навчання учнів як на заняттях, так і поза аудиторією. Між тим, їх використання потребує від викладача спеціальної підготовки, а обслуговування функціонування навчальних SMART-систем – методичної та технічної підтримки.

Список використаної літератури

1. Ковальчук В. І. Формування індивідуальних стратегій навчання студентів засобами інноваційних педагогічних технологій. *Молодий вчений*. 2018. №12. С. 100-102.

2. Кононенко А. Г., Масліч С. В. Використання SMART-комплексів у методичній системі сучасних інформаційно-освітніх технологій. *Освіта та педагогічна наука*. 2020. № 1 (173). С. 37 – 46.

3. Лаврентьева О., Цись О. Методичні підходи до організації самостійної навчальної діяльності студентів технолого-педагогічних і інженерно-педагогічних спеціальностей в інформаційному навчальному середовищі закладу вищої освіти. *Науковий вісник льотної академії. Серія: Педагогічні науки*. Зб. наук. праць. Кропивницький: ЛАУ НАУ, 2019. Вип. 5. С. 161-167. DOI: 10.33251/2522-1477-2019-5-161-167.

4. Радкевич В.О., Гуменний О.Д. SMART-комплекси навчальних дисциплін для професійно-технічних навчальних закладів. *Теорія і методика професійної освіти*. 2016. № 3 (11). С. 11-19.

Філімонова Тетяна Василівна,
директор КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості «Дружба»
Криворізької міської ради

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНСАЛТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Консультування є однією з функцій професійної діяльності, яка полягає у наданні об'єктивних порад та технічної допомоги зацікавленим особам з метою сприяння вирішенню ними проблем. Консультування вможливує ідентифікацію та аналіз проблем, знаходження типових та альтернативних варіантів вирішення цих проблем, надання допомоги та підтримки в реалізації рекомендацій та впровадженні конструктивних змін, що визнані доцільними за результатами консультування [1].

Традиційно, консультування в умовах закладу освіти здійснювалося за допомогою спілкування з фахівцями через очні зустрічі, конференції, телефонні розмови, листування, публікації у ЗМІ, тематичні стенди, пам'ятки тощо. Сьогодні більшість технічних питань в організації консалтингових послуг у всіх сферах суспільного виробництва, у тому числі й в освіті, беруть на себе ІКТ [3].

Для організації консалтингової діяльності заклад може розробляти власні веб-ресурси або послуговуватися іншими сервісами, створюваними методичними кабінетами, ресурсними центрами, каналами в соціальних мережах, що підготовлені творчо-працюючими педагогами-позашкільниками.

Головним критерієм вибору інструментів для організації дистанційної консалтингової взаємодії є їх доцільність та відповідність до поставленої мети. Інструменти мають забезпечувати досягнення очікуваних результатів від консультування в дистанційному форматі. Бажано, щоб ці інструменти були універсальними, тобто дозволяли реалізувати кілька завдань при найменшій кількості застосованих платформ. Слід також брати до уваги зрозумілість інтерфейсу як для методистів і педагогів закладу, так і дітей, батьків, громадськості, які залучені до дистанційної взаємодії. Доцільно обирати ті інструменти, які мають інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, є доступними та можуть з успіхом працювати на різних операційних системах і за допомогою мобільних пристроїв [2].

Під час підготовки матеріалів для консультацій необхідно дотримуватися вимог академічної доброчесності та надавати чіткі пояснення щодо авторства й джерел інформації. Користуючись різними платформами педагогові варто враховувати питання інформаційної безпеки та мінімізувати кількість застосовуваних для дистанційної взаємодії платформ і кількість персональних даних, які користувачам необхідно на них зафіксувати.

Необхідно пам'ятати і дотримуватися вимог чинного законодавства щодо організації консалтингової діяльності в закладі позашкільної освіти, навіть якщо ця діяльність здійснюється дистанційно. Тож, якщо консультації

проводяться в синхронному режимі, то співрозмовники мають бути персоніфіковані – ідентифіковані прізвища та ім'я, за необхідності посада, включена камера. Якщо консультації індивідуальні, вони мають проводитись із забезпеченням максимальної конфіденційності.

Змістовним концентром для організації консалтингової діяльності в закладі позашкільної освіти є веб-сайт закладу. На ньому мають бути передбачені форми для забезпечення зворотного зв'язку та вкладки, кожна з яких подає інформацію щодо провідних видів діяльності – «Про заклад», «Методична робота закладу», «Психологічна служба закладу», «Досягнення закладу», «Газета закладу» та ін., де до того ж розміщуються посилання на вкладки й персональні сторінки методистів та фахівців-консультантів у соціальних мережах. Наприклад, для КПНЗ «Дружба» це, зокрема, YouTube (<https://www.youtube.com/channel/UCn9-uKYIXXlgUkodKPitWFQ>), Facebook (<https://www.facebook.com/profile.php?id=100009408294715>), Персональна сторінка психолога закладу (<https://www.facebook.com/hashtag/korotkoyasno>).

Сучасний розвиток ІКТ надає широкі можливості для організації консалтингової діяльності через публікації в мережі й персональні блоги. Блог – це форма комунікації, де право публікації належить лише одному авторові, яким є зазвичай фахівець-консультант, а решта учасників має можливість робити дописи, коментувати, задавати питання, надавати запит на інформацію. Вимогою до тематичного блогу є чіткість, короткість, науковість, доступність широкому загалу, орієнтація на цільову аудиторію. Усі зацікавлені особи – діти, їх батьки, колеги та ін. – можуть у такий спосіб отримати відповіді на найбільш важливі для них питання і за потребу написати авторові особисте повідомлення.

Чат – консультування через мережу в режимі реального часу. Сучасні інструменти (Viber, Telegram, WhatsApp, Tenor та ін.) підтримують текстовий, голосовий, аудіо- й відео-режими, дозволяють передавати інформацію через файли, відео- та аудіозаписи у випадках, коли реальна голосова взаємодія технічно неможлива або виникла оперативна необхідність передачі даних. Сучасні месенджери дозволяють організовувати тематичні групи, мають чимало засобів передачі емоцій користувачів та інших засобів віддзеркалення думок учасників взаємодії.

Форум є найпоширенішою формою організації дистанційної консультаційної взаємодії. Зазвичай кожен форум має свою тематику і дозволяє організувати обмін думками в синхронному та асинхронному режимах. До роботи форуму заклад позашкільної освіти може залучати сторонніх фахівців або людей із практичним досвідом, які здатні надати професійні консультації та запропонувати альтернативні шляхи вирішення зазначеної в форумі проблеми. Для форуму призначається модератор, який регулює процес обговорення, за потреби стимулює учасників питаннями, повідомленнями, розміщує додаткову інформацію з проблеми. Для тематичного форуму можуть бути використані як можливості веб-сайту закладу, так і соціальних мереж, відкритих консалтингових або освітніх ресурсів, а також створюватися тематичні сайти,

на яких розміщується додаткова інформація з проблеми, доступна для учасників.

Найбільш ефективним засобом організації консалтингової діяльності онлайн є відеоконференція, яка зазвичай відбувається в режимі реального часу. Для її організації використовуються платформи Zoom, Google Meet, Microsoft Teem та ін., що створюють таку собі вебінарну кімнату, доступ до якої надається за спеціально створеним посиланням. Ліцензійні версії цих додатків мають чимало технічних можливостей для організації консалтингової діяльності, як, наприклад, необмежена кількість учасників і тривалості зустрічі, розподіл учасників по групах, робота з віртуальною дошкою, субтитри за запитом, опитування тощо. Проте, навіть безкоштовні версії дозволяють вирішити чимало питань у наданні консалтингових послуг та вможливають повноцінні консультування на відстані і в будь-який час, знімають проблему спеціально наданого приміщення.

Не слід забувати й про добре перевірені часом засоби дистанційної консультативної взаємодії, як-от листування (електронна пошта) – передача текстової, аудіо-, мультимедіа- та відеоінформації, а також телефонні розмови, що створюють можливості для оперативного й ефективного обміну даними й встановлення зворотного зв'язку. Проблемним питанням у наданні якісних консалтингових послуг у такий спосіб залишаються етика спілкування, грамотна організація діалогу зацікавлених сторін. Якщо листування й телефонна розмова відбувається офіційно, не варто забувати вимоги чинного законодавства щодо обов'язкового послугування державною мовою, дотримання орфоепічних і літературних норм у розмові та текстових повідомленнях, оскільки фахівець у цьому випадку є представником державного освітнього закладу та діє від його особи.

Ще одним інструментом консалтингової дистанційної взаємодії є опитування цільових груп, залучених до реалізації освітнього процесу в закладі. Опитування проводяться з метою визначення якості консалтингових послуг, виявлення проблемних моментів у функціонуванні закладу, а також у визначенні потреб і запитів респондентів. Опитування можуть мати плановий або ситуативний характер, але в будь-якому разі їх результати повинні бути оприлюднені, а наведені респондентами запити й питання мають бути проаналізовані та, за результатами обговорення, вирішені. Опитування можуть проводитися за допомогою сервісів у додатках для відеоконференцій, а також із використанням хмарних сервісів, як-от Google Forms, Office 365.

Наведені вище найбільш розповсюджені форми і інструменти консалтингової дистанційної взаємодії в умовах позашкільного закладу освіти сьогодні складають єдиний комплекс, який у разі його правильного використання може стати дієвим інструментом забезпечення якості освітніх послуг для всіх верств населення.

Список використаної літератури

1. Верба В.А., Решетняк Т.І. Організація консалтингової діяльності: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2000. 228 с.
2. Інформаційно-методичний збірник. Рекомендації. Робочі матеріали. Документи освіти / за заг. ред. Підберезкіної Т.Є. Харків: КЗ «Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості», 2020. 30 с.
3. Лаврентьева О., Кучма О., Скрипник Л. Проектування змісту інформаційно-консультативного середовища закладу освіти. *Освітній вимір*. 2020. Випуск 2 (54). С. 148–164. <https://doi.org/10.31812/educdim.v54i2.3865>

Харагірло Віра Єгорівна,

старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти

МОТИВАЦІЯ ПЕДАГОГІВ ДО САМОРОЗВИТКУ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Глобалізаційні та інтеграційні процеси, що активно проходять у сучасному світі, вимагають від викладачів високого рівня педагогічної майстерності. Лише, педагог з високим рівнем педагогічної майстерності зможе якісно впливати на освітній процес і підготовку конкурентоспроможних і компетентних фахівців. Однією із найважливіших умов для досягнення належного рівня педагогічної майстерності є розвиток мотиваційної сфери викладача, а саме мотивації до власного неперервного професійного розвитку, який і детермінує успішну професійну діяльність. Саме тому, вивчення умов та способів мотивації педагогів до самоосвіти і саморозвитку є актуальним у сьогоденних освітніх реаліях.

Проблемі мотивації присвятили свої праці багато зарубіжних та вітчизняних психологів, соціологів, філософів. Серед найвідоміших слід виділити А. Шопенгауера, А. Маслоу, К. Альбуханову-Славську, Б. Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна та ін.

Серед сучасних українських дослідників, які активно займаються проблемами мотивації педагогічних працівників до саморозвитку та самоосвіти можна виділити праці О. Музики, Н. Сиско, В. Вакуленко, І. Сидоренко, В. Фрицюк, Р. Попелюшко, Ж. Севастьянкової, Н. Морзе, О. Борзенко, Т. Приходько, Л. Сущенко, Т. Лутаєвої,

Л. Кайдалової, О. Керекеші, В. Піддячого, Г. Ентентєєва, М. Нечепоренко та багатьох інших.

Для того, щоб визначити ефективні умови мотивації викладачів до саморозвитку та самовдосконалення в системі неперервної професійної освіти слід розібратися з такими ключовими поняттями як «мотивація», «професійний саморозвиток» та «професійне самовдосконалення».

Мотивація – це причини і фактори (сукупність мотивів), що ініціюють, спрямовують і підтримують поведінку в даній ситуації [2, с. 261]. Мотиви – це спонукальні причини дій і вчинків. В основі мотивів лежать потреби. Потреба – це необхідність у чомусь, що вимагає задоволення [5, с. 109]. Коротко схарактеризувати процес формування мотивації можна так: в особі виникає потреба (нестача чогось), яка переростає у спонукування (мотив або стимул), що передбачає визначення цілі (усвідомлене визначення напряду дій по задоволенню потреби) [3, с. 104].

Професійне самовдосконалення – свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції і розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності і власної програми розвитку. Професійне самовдосконалення відбувається у двох взаємопов'язаних формах – самоосвіта і самовиховання. [10, с. 41].

Т. Шестакова визначає такі ознаки професійного самовдосконалення, що відрізняють його від інших форм самоактивності педагога: аутоспрямованість (об'єкт і суб'єкт процесу вдосконалення збігаються); самостійність (завжди передбачає власну активність педагога); самодетермінованість (ініціатива завжди походить від самого педагога); усвідомленість (це процес не стихійний, а усвідомлений і вольовий); позитивна модальність (забезпечує досягнення позитивного результату, прогресу); творчий характер (передбачає пошук непередбачених засобів і шляхів); інтегративність (поєднує, «цементує», спрямовує всі форми активності педагога) [6, с. 547 – 548].

Професійний саморозвиток викладача – це процес системного, цілеспрямованого впливу викладача на себе, через самовиховання та самоосвіту, з метою формування та вдосконалення професійних параметрів [5, с. 108]. Саморозвиток характеризується такими рисами:

- має в основі творчу суть;
- інтенсифікує процеси «самозвеличання»;
- активізує самовплив і взаємодію особистості самої з собою; – відрізняється мотивованістю.

Професійний саморозвиток здійснюється поетапно:

1. Здійснення самопізнання (самоспостереження, самодіагностика, самоаналіз). Необхідною умовою для самопізнання є наявність певного рівня самосвідомості.

2. Формування самооцінки та прийняття рішень про необхідність професійного самовдосконалення.

3. Постановка мети професійного саморозвитку та розробка індивідуальної програми самоорганізації.

4. Практична реалізація професійного саморозвитку: самовиховання відповідних рис, саморегуляція, самоаналіз, самоконтроль та самокорекція [1, с. 41 – 42].

Різниця між професійним саморозвитком і професійним самовдосконаленням полягає у тому, що останнє – це процес позитивних перетворень, які відбуваються на певному рівні досягнутої професійної

компетентності, тобто самовдосконалення спирається на уже досягнутий рівень, в той час як професійний саморозвиток охоплює розмаїття процесів, починаючи з первинного рівня [11, с. 108].

У контексті теорії С. Рубінштейна всі мотиви професійного саморозвитку педагога можна звести до чотирьох основних: 1) інтерес до змісту професійного саморозвитку; 2) інтерес до видів діяльності, які передбачає професійний саморозвиток; 3) інтерес, пов'язаний із можливістю реалізувати власні схильності під час професійного саморозвитку; 4) інтерес до педагогічної професії, викликаний необхідністю професійної діяльності [4, с. 42].

До зовнішніх мотивів професійного саморозвитку можуть належати: 1) премії за успіхи у навчальній чи науковій діяльності; 2) безкоштовні стажування у спеціалізованих установах для набуття досвіду та опанування фахом; 3) різноманітні подарунки за заслуги (книжки, журнали, медалі, грамоти тощо); 5) прагнення уникнути критики з боку керівника чи колег; 6) прагнення уникнути можливих покарань чи неприємностей; 7) інтереси: а) дострокова здача сесії із затратою мінімальних зусиль; б) отримання премій за значні досягнення; в) уникнення відпрацювань за пропуски тощо.

До внутрішніх мотивів професійного саморозвитку педагога можуть належати: 1) усвідомлення соціальної значущості професії педагога; 2) потреби у: а) визнанні іншими своєї особистості та професійної компетентності; б) самоствердженні своєї особистості, демонстрації її цінності, значущості, прагнення до реалізації свого «Я»; в) змаганнях із іншими колегами з метою загартування психіки та перевірки рівня власної підготовки, вдосконалення комунікативних умінь; г) самовираженні своїх думок, настрою та переконань з метою розкриття свого «Я»; г) самореалізації своїх здібностей, можливостей, прагнень тощо; д) самостійності щодо досягнення власних цілей, реалізації власних планів без допомоги та тотального контролю інших; е) у владі; є) відкритому спілкуванні, енергійному ритмі життя, прагненні відстоювати свої інтереси (незважаючи на можливість виникнення конфлікту), бути у центрі уваги, проявити свої ораторські якості, підвищувати свій статус; ж) сором за свою некомпетентність; 4) страх втратити повагу інших; 5) професійні ідеали; 6) професійні схильності; 7) професійні цінності; 8) професійна відповідальність; 9) професійні переконання; 10) задоволення від самого процесу й результату роботи [5, с. 109 – 110; 11, с. 111 – 112; 7, с. 105-106].

Ефективними шляхами формування стійкої мотивації до професійного саморозвитку викладачів є:

– на державному рівні: підняття соціального престижу педагогічної праці; впровадження для випускників педагогічних закладів вищої освіти інтернатури, яка дозволить «приміряти» професію педагога в реальних умовах; підвищення рівня заробітної плати педагогічним працівникам; суттєве підвищення рівня оплати праці педагогам, які пройшли сертифікацію; моральне та матеріальне заохочення педагогів-наставників, які забезпечують проходження стажування молодих педагогів.

– на місцевому рівні, рівні закладу освіти: ознайомлення педагога з інноваційними освітніми технологіями; надання можливості пройти стажування на сучасному підприємстві, організації, установі або закладі, на якому використовуються сучасне обладнання та технології для практичного опанування ними [8, с. 180].

До емоційних способів стимулювання готовності до професійно-особистісного саморозвитку, відноситься створення позитивного емоційного фону, моделювання ситуації успіху, задоволення бажання бути значущою особистістю.

До пізнавальних способів стимулювання мотивації належить застосування у роботі педагога таких методів, як метод проектів, методи проблемного навчання (дискусії, «круглі столи», моделювання ситуацій, навчальні та рольові ігри, метод кейсів, й ін.), методи самостійної і групової роботи (опрацювання фахової літератури, онлайн-робота з інтерактивними програмами, веб-квест, метод «Портфоліо» тощо).

У Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти з метою мотивації слухачів до розвитку педагогічної майстерності було започатковано використання технологій педагогічного коучингу. На нашу думку, саме педагогічний коучинг, як інноваційна технологія навчання дозволяє працювати на суб'єкт-суб'єктному рівні, допомагає переміститися із зони професійної проблеми в зону ефективного її рішення, створити особливу атмосферу фасилітативної підтримки професійного розвитку через делегування відповідальності, моделювати та зреалізовувати власні програми саморозвитку й самовдосконалення.

У рамках виконання науково-дослідної роботи «Удосконалення сучасних моделей підвищення кваліфікації педагогів професійної освіти в умовах сталого розвитку» науково-педагогічними працівниками БІНПО уперше в системі професійної (професійно-технічної) освіти започатковано роботу Школи педагогічного коучингу як інноваційної компетентісно орієнтованої моделі підготовки педагогів в системі безперервної професійної освіти. Ми обрали технологію педагогічного коучингу саме тому, що у процесі взаємодії відбувається розкриття потенціалу людини, розвиток її професійних та особистих якостей, завдяки чому розвиваються нові здібності й навички, які підвищують ефективність роботи та покращують якість життя людини в цілому.

Отже, необхідною умовою досягнення високого рівня професійно-педагогічної компетентності педагога є наявність в нього сталої позитивної мотивації до професійного саморозвитку та професійного самовдосконалення. Мотивація професійного саморозвитку може бути внутрішньою та зовнішньою. Серед способів стимулювання мотивації викладача до професійного зростання можна виділити емоційні, пізнавальні, соціальні та вольові способи. Використовуючи дані способи та інтегруючи їх, можна досягти високого та якісного результату у саморозвитку та самовдосконаленні особистості як молодого, так і досвідченого педагога.

Список використаної літератури

1. Ільчук В. В. Педагогічні умови професійного саморозвитку викладачів фахових дисциплін у вищих аграрних навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук. Вінниця, 2016. – 254 с.
2. Немов Р. С. Психологія: словарь-справочник: в 2 ч. М, 2003. Ч.1. 304 с.
3. Нечипоренко М. Мотивація як ключовий фактор формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до професійно-особистісного саморозвитку. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка, 2017. № 2. С. 102 – 109.
4. Піддячий В. М. Мотивація до здійснення професійного саморозвитку майбутнього вчителя. // Освіта та педагогічна наука, 2014. № 2. С. 41 – 47.
5. Піддячий В. М. Обґрунтування моделі професійного саморозвитку майбутнього вчителя. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 2014. Вип. 1. С. 108 – 114.
6. Петриченко Л. О. Шляхи професійного самовдосконалення викладачів вищого навчального закладу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2013. Вип. 28. С. 546 – 551.
7. Сиско Н. Діагностика мотивації професійної діяльності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 2019. Вип. 2. С. 102 – 110.
8. Сиско Н. Мотивація як важливий чинник неперервного професійного розвитку викладача закладу професійної освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія: Педагогічна*, 2018. Вип. 24. С. 177 – 180.
9. Севастьянова Ж. В. Професійна мотивація викладача вищого навчального закладу як психологічна проблема. *Правничий вісник Університету «Крок»*, 2011. Вип. 10. С. 153 – 159.
10. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи. Київ, 2006. 351 с.
11. Фрицюк В. А. Формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх педагогів у творчому освітньому середовищі ВНЗ. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, 2016. № 6. С. 107 – 114.

Хоруженко Тетяна Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
технологічної і професійної освіти

Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Дистанційне навчання визначається Законом України «Про вищу освіту» як «індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього

процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1]. Особливої актуальності дистанційна форма здобуття вищої освіти набула спочатку в умовах карантинних обмежень, викликаних COVID-19, а зараз, на жаль, в умовах воєнного стану в Україні.

Дистанційне навчання, як і будь-яка інша форма здобуття вищої освіти, має свої переваги і недоліки. Так, до переваг дистанційного навчання віднесемо наступні:

- індивідуальна організація процесу навчання, що допомагає викладачеві врахувати потреби та індивідуальні особливості здобувачів освіти, а студентам – забезпечити можливість підбору індивідуального темпу навчання, самостійного і гнучкого планування власного часу, встановлення тривалості занять в асинхронному режимі;

- велика ступінь академічної свободи майбутніх педагогів у порівнянні з традиційною системою очного навчання;

- організація постійного зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу, який може виходити за рамки часу, обмеженим навчальним заняттям;

- використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій, що підвищує інтерес студентів до здобуття вищої освіти;

- наявність можливостей для підвищення популярності й ефективності методів навчання, пов'язаних з розвитком креативності здобувачів освіти, створення умов для їхнього творчого самовираження;

- відкриття доступу до великих інформаційних ресурсів, недоступних під час проведення навчальних занять у традиційному форматі навчання;

- робота з дистанційними технологіями, що сприяє формуванню компетентності у використанні ІКТ, підвищує комп'ютерну грамотність майбутніх педагогів та є дуже важливим чинником розвитку сучасного інформаційного суспільства.

Серед недоліків дистанційної форми здобуття вищої освіти слід відзначити наступні:

- нова форма навчання вимагає наявності тривалого попереднього етапу підготовки і проєктування, який передбачає адаптацію навчального матеріалу, розробку навчальних курсів, визначення методів взаємодії учасників освітнього процесу;

- недосконалість технічного оснащення. Для здійснення успішного дистанційного навчання необхідна наявність сучасної комп'ютерної техніки, високошвидкісного Інтернету як у викладачів, так і у студентів;

- недостатній рівень комп'ютерної грамотності деяких учасників освітнього процесу. Незважаючи на популярність і повсюдне поширення інформаційних технологій, соціальних мереж тощо, відчувається брак знань саме в сфері ефективного дистанційного навчання. Насамперед це стосується студентів, але й навіть деяких викладачів;

– в умовах дистанційного навчання достатньо складно організувати лабораторні заняття з фахових дисциплін, насамперед через відсутність у здобувачів освіти необхідного обладнання;

– потреба у наявності жорсткої самодисципліни, якої часто не вистачає в здобувачів освіти;

– зниження мотивації до навчання у зв'язку з неможливістю організувати суворий контроль над виконанням навчальних завдань. Можливі недоліки в організації дистанційного навчання призводять до нерозуміння та дезорієнтації майбутніх педагогів, що також знижує їхню мотивацію до навчання;

– нарешті, один із головних недоліків дистанційного навчання, який нічим неможливо компенсувати, – це відсутність безпосереднього, «живого» спілкування учасників освітнього процесу. В умовах дистанційної форми здобуття вищої освіти заняття, як правило, втрачають емоційне забарвлення, що призводить до зниження інтересу студентів до змісту навчального матеріалу. Найбільш проблематично в умовах дистанційного навчання організувати виховний процес, адже виховний вплив дуже складно здійснити без безпосереднього спілкування студента з педагогом, і тут не можуть допомогти ніякі найдосконаліші технічні засоби.

Отже, організація ефективного навчання майбутніх педагогів у дистанційній формі неможлива без урахування перелічених нами переваг і недоліків (посилення перших і послаблення других відповідно).

Список використаної літератури

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC#Text> (дата звернення 25.04.2022).

Цицюра Ксенія Валеріївна,
аспірантка ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»,
викладачка англійської мови, іноземний експерт інституту іноземних мов Цзясінського університету (Jiaxing University)

ПІДТРИМКА ДЕРЖАВОЮ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ТА ЗАЛУЧЕННЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ЯК ВАЖЛИВІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ КНР

Міністерство освіти КНР вважає дуже важливим забезпечення мотивації викладачів до професійного зростання та розвитку, а також надання студентам можливості брати участь у стажуваннях в КНР та закордоном для кращого засвоєння практичної складової їх освіти. Державні установи фінансують

стажування та підвищення кваліфікації викладачів, а також виділяють кошти на стажування студентів закладів вищої освіти у всіх провінціях країни [2]. Це дає підстави стверджувати, що *підтримка державою міжнародної академічної мобільності учасників освітнього процесу* є важливим чинником ефективної професійної підготовки бакалаврів з бізнес-економіки КНР. Кафедра економіки закладу вищої освіти Цзясінський університет, що знаходиться в одній з найбільш економічно розвинутих провінцій КНР Чжецзян, є одним з топових структурних підрозділів та візитною карткою ЗВО [1]. Це підтверджується високим рівнем підготовки студентів, потужним викладацьким складом, активною участю у програмах стажування викладачів та студентів, державних проектах та ін., її додатково фінансує Міністерство фінансів країни. В інституті економіки Цзясінського університету існує дві програми для студентів спеціальності бізнес-економіка та міжнародна економіка – білінгвальна програма (заняття викладають англійською та китайською мовами) та монолінгвальна програма (заняття викладають тільки англійською мовою). Забезпечити якісну монолінгвальну підготовку студентів кафедри бізнес-економіки іноземною мовою китайським викладачам допомагають 5 іноземних кадрів з Південної Кореї та Armenії, яких було запрошено до складу економічної кафедри в 2021 році.

Щороку для економічного інституту Цзясінського університету виділяється як мінімум 3-5 місць для студентів, що виїжджають навчатися за кордон, та 3-4 місця для викладачів, що виїжджають на закордонне стажування, за рахунок держави. Для студентів та викладачів також створено локальні бази стажувань за межами кампусу, завдяки яким вони можуть отримати реальні навички роботи в економічній сфері як на підприємствах, так і в міжнародних компаніях.

Міністерство освіти КНР зазначає, що його відповідальністю є спрямування університетів на співпрацю з міжнародними та місцевими економічними організаціями. Дуже важливим кроком до підвищення якості освіти Міністерство вважає запрошення стейкхолдерів до університетів для передачі досвіду у вигляді проведення лекцій та семінарів [2].

Кожен університет країни намагається співпрацювати з якомога більшою кількістю міжнародних організацій, досвід яких допомагає студентам отримати якіснішу освіту. Враховуючи тісний зв'язок кафедри та інституту з економікою, досліджуваний нами Цзясінський університет також надає особливе значення співробітництву з організаціями, компаніями та підприємствами КНР. Університет співпрацює як мінімум з 10 державними та приватними економічними компаніями місцевого та міжнародного рівня, в яких викладачі щороку проходять стажування впродовж 4-5 міс. на умовах повного робочого дня 5 днів на тиждень, одночасно маючи можливість викладати в університеті по годинно. На заняттях викладач, що проходить стажування, наводить приклади кейсів реальної роботи на існуючих підприємствах, що виводить метод case study на одну з лідируючих позицій серед методів викладання бізнес-економістам. З цього випливає, що *активне залучення стейкхолдерів*

до професійної підготовки економістів є ще одним дуже важливим чинником, що впливає на практикоорієнтованість підготовки майбутніх бакалаврів з економіки.

Список використаної літератури

1. Jiaxing University 2020 Professional Scores and Employment Quality Report. Available at: https://www.sohu.com/a/491839743_121124030
2. Ministry of Education of the People's Republic of China. Available at: <http://en.moe.gov.cn>

Чеканюк Катерина Олегівна,
аспірантка кафедри професійної освіти і
технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

ВИКОРИСТАННЯ STEM ОСВІТИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ, ЯК НАПРЯМОК ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

Освіта – відображення майбутнього. Сьогодні українська школа набуває якісних перетворень адаптуючись до нових умов. Стрімкий розвиток суспільства вимагає удосконалення сучасної освітньої системи. Усі зміни в галузі освіти спрямовані на те, щоб підготувати випускника з інноваційним типом мислення, творчого, конкурентоспроможного, здатного самостійно здобувати знання та вміти їх застосовувати, приймати нестандартні рішення, критично мислити, вміти співпрацювати. Успішність реалізації цих складових залежить від уміння вчителя створити середовище, яке б ефективно впливало на формування пізнавальної діяльності учнів. STEM-освіта є одним із перспективних напрямків розвитку інноваційного середовища.

Перспективами та проблемами реалізації STEM-освіти займалися як вітчизняні так і зарубіжних науковців: Н.В. Морзе, Т.І. Андрущенко, С.М. Буліга, С.М. Бревус, В.Ю. Величко, С.А. Гальченко, Л.С. Глоба, К.Д. Гуляєв, В.В. Камишин, Е.Я. Клімова, В.І. Ковальчук, О.Є. Стрижак, І.С. Чернецький, М. Harrison, D. Langdon, B. Means, E. Peters-Burton, N. Morel, J. Confrey, A. House [2].

Сьогодні STEM є популярною тенденцією інноваційної освіти. У різних європейських країнах уже розроблені національні плани розвитку й поширення STEAM-освіти. Наприклад, у Сполучених штатах Америки у 2020 році збільшено до 50% учнів, залучених до STEAM, та підготовлено 100 000 STEAM-вчителів [4].

STEM-освіта – це насамперед підхід, який поєднує природничі науки з математичними, проєктуючи на зв'язок із життям, де всі предмети інтегруються, а це сприяє якіснішому залученню дитини до суспільства. Метою

є створити зв'язок між школою і соціальними практиками, між навчальним процесом і світом, щоб розвивати природні здібності дитини на рівні, який визначатиме її успішну самореалізацію в школі та за її межами. Також варто зазначити, що однією з головних відмінностей STEM-освіти від традиційної освіти є розвиток умінь навчатись, на відміну від запам'ятовування матеріалу. Сучасним учням необхідна самостійна робота, уміння роботи в команді, висування нових ідей, пошук помилок та робота над ними. Своєю чергою всі ці уміння дають змогу активному розвитку лідерських якостей, які є дуже необхідними молоді в будь-якій сфері діяльності [3].

STEM-освіту називають «інверсійною освітою» оскільки вона спочатку розвиває практичні навички, а потім в ході різноманітних дій, вивчають теорію, отримуючи нові знання. Шлях «від теорії до практики» в STEM часто протилежний: спочатку практика (винахід і конструювання), а потім у процесі цієї діяльності – здобуття теорії і нових знань [1].

Запровадження STEM-освіти на уроках біології є не тільки формування стійкої мотивації до вивчення предмета, а й можливістю виховати вчителя, який усвідомлює свою фахову відповідальність і здатний постійно піклуватися про особистісний та професійний розвиток, що є одним із ключових моментів у кваліфікованому зростанні. Отже, інформатизація у біології вимагає від вчителя високого рівня цифрової компетентності, що виражається у вирішенні різноманітних завдань із використанням інформаційно-комп'ютерних технологій та Інтернету.

Новітні технології допомагають створити такі умови, які сприяють покращенню якості навчання біології. Використання електронних підручників і посібників, ресурсів інтернету, метод проектів та дослідницька діяльність – це база для кращого опанування предмета, здатність створити новий навчально-інформаційний простір, який підвищити якість викладання, використання програмних ресурсів для створення вчителем власних навчальних розроблень. Отже, реалізація STEM-освіти на уроках біології може відбуватись через ряд ініціатив таких як:

- Інтегровані уроки.
- Біомодельювання.
- STEM-тижні.
- STEM-проекти.
- Мейкерство.
- Цифрові технології.

Детально зупинимось на декількох ініціативах.

Інтегровані уроки покликані створювати міжпредметні зв'язки, допомогти учням виробити цілісний світогляд, реалізувати особисте ставлення до проблем, які розглядаються в навчальній програмі, шукати та аналізувати інформацію з теми, критично її оцінювати та розробляти цікаві і зрозумілі презентації.

Біологічне моделювання – відтворення біологічних явищ чи об'єктів методом моделювання, що формує інженерне мислення та творчу ініціативу.

Моделювання дає можливість візуального та практичного навчання. Наочність і практичні методи є невід'ємною частиною навчального процесу на всіх етапах біологічних досліджень. Біологічні об'єкти та процеси настільки складні й багатогранні, що правильний спосіб їх вивчення – це, звичайно, побудувати модель, яка відображатиме певний аспект реальності. Наприклад, у шостому класі вивчаючи тему «Одноклітинні організми» учні відтворюють з пластиліну організми одноклітинної будови, вказавши основні органели та структурні елементи. При вивченні наступних тем виготовлені моделі використовують для проведення опитування. Так вивчаючи тему «Середовище існування живих організмів» учням пропонують розташувати виготовлені моделі «організмів» здатних до фотосинтезу біля вікна, тих що живуть у прісних водоймах біля акваріума та інше.

STEM-тижні. Метою та організацією STEM-тижня в закладі освіти є збільшення інтересу до природничо-математичних наук, мотивація до пізнання і саморозвитку. Популяризація STEM-навчання в межах таких тижнів відбувається через низку заходів, таких як :

- дні науки;
- олімпіади, конкурси;
- майстер-класи з мейкерства;
- день соціальних активностей тощо.

Беручи участь у таких заходах учні мають можливість захищати свої **STEM – проекти**. Під час проєктної роботи учні розвивають логічне та критичне мислення, вчаться приймати нестандартні рішення, розвиваються творчо, стають новаторами і винахідниками. Застосування дослідницьких методів у навчально-виховному процесі розвиває відповідні компетентності та виховує у дітей інтерес до вирішення конкретних проблем, спонукає їх до самостійного пошуку та здобуття нових, глибоких знань із різноманітних дисциплін [5].

Мейкерство є інноваційним підходом впровадження STEM-освіти. Мейкером є людина яка щось створює. Мейкерськими здібностями володіють майже всі, але одним їх треба виробляти, а іншим підтримувати. Одним із продуктивних освітніх методів, який сприяє розвитку мейкерських здібностей та різнобічному розвитку особистості - є лепбукінг [4].

Цифрові технології. Впровадження цифрових технологій в освітній процес відкриває безмежні перспективи, які сприяють створенню умов для розвитку пізнавального інтересу до предмета, формують позитивну мотивацію до навчання, сприяють спілкуванню та співпраці, підвищують обізнаність з сучасними технологіями, стимулюють до критичного мислення. Отже, запровадження STEM-освіти на уроках біології є поглибленим, включаючи розв'язання питань підготовки вчителів, усвідомлення власної громадянської відповідальності, постійну турботу про особисте та професійне зростання, можливість досягнення нових цілей навчання. Тому діяльність вчителя не обмежується викладанням власного предмета, а цінним є його вміння організовувати освітній процес як педагогіку партнерства та підготувати учнів до життя.

Список використаної літератури

1. Безіна О. В., Казакова Л. Л. Використання елементів STEM-технологій на уроках природничо-математичного циклу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/58197/.
2. Василяшко І. Упровадження STEM-навчання – відповідь на виклик часу / І. Василяшко, Т. Білик // Управління освітою. – К., 2017. – № 2 (386). – С. 28-31.
3. Computer modeling as a means of implementing project-based activities in STEM-education / Vasyl Kovalchuk, Lyudmila Shevchenko, Tetiana Iermak, Kateryna Chekaniuk. // Open Journal of Social Sciences. – 2021. – Vol.9 No.10. – pp. 173–183.
4. Мейкерство як інноваційний підхід впровадження STEM-освіти. Інститут модернізації змісту освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://imzo.gov.ua/2017/04/27/mejkerstvo-yak-innovatsijnyj-pidhid-vprovadzheniya-stem-osvity/>
5. STEM-освіта: стан впровадження та перспективи розвитку: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 9–10 листопада 2017 року, м. Київ. – К.: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017 – 160 с.
6. STEM-спеціалісти – за ними майбутнє. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.liga.net/society/opinion/chto-takoe-stem-i-pochemu-on-vajen-v-sovremennom-obrazovanii>.

Чередниченко Наталія Миколаївна,
керівник гуртка КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості «Дружба»
Криворізької міської ради

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ОПРАЦЮВАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

У часи широкого поширення Інтернет-технологій, навчальні посібники, підручники, офіційні ЗМІ, наукові книжкові видання тощо вже не є єдиними джерелами інформації для сучасної людини. З одного боку, величезні масиви інформації стали доступні широкому загалу користувачів, що є безумовно є позитивним явищем. Водночас, повна відсутність цензури для багатьох інтернет-джерел, неспроможність законодавчих органів повністю контролювати релевантність розміщеної інформації вимагає від користувачів розвиненості певних когнітивних якостей, зокрема й критичного мислення.

Дослідники цього питання (Д. Брунер, Дж. Гілфорд, М. Ліпман, К. Мередит, Д. Стил, Ч. Темпл, С. Уолтер, Д. Халперн та ін.) під критичним мисленням вбачають здатність людини чітко виокремлювати проблему, самостійно знаходити, аналізувати, відбирати й обробляти інформацію, уміти логічно будувати свої думки, висновки та узагальнення, наводити переконливу

аргументацію; це також здатність мислити мобільно й гнучко, обирати єдино правильне та адекватне розв'язання проблеми; бути відкритим до сприйняття думок інших і, водночас, уміти принципово наполягати на своїй позиції [2].

Тож, критичність мислення не лише в тому, наскільки успішно ми виявляємо недоліки у власних чи чужих судженнях. Лексема «критичне», передусім, припускає оцінний компонент – судження в конструктивній формі щодо позитивних або негативних рис, переваг або недоліків у досліджуваній інформації. Той, хто вміє мислити критично, здатен підходити виважено й до оцінювання як процесу, так і результату власної розумової діяльності, зокрема ходу міркувань або тих факторів, які сприяли ухваленню рішення, і до того ж – наскільки правильним є прийняте рішення та як загалом відбувався процес вирішення проблеми тощо. Критичне мислення є також цілеспрямованим і логічним мисленням, оскільки воно націлено на пошук істини, а критика при цьому застосовується тільки заради пошуку істини [1]. Тож, недарма критичне мислення належить до творчих здібностей людини.

Рівень розвиненості критичного мислення визначається не скільки запасом знань і розумових вмінь, скільки особистісними якостями, психічними настановами та, у значній мірі, переконаннями, притаманними людині. Серед таких якостей І. Мороченкова називає: рефлексивність як здатність оцінювати не тільки знання, але й способи їх отримання; прагматичність як спроможність оцінити отримані знання з точки зору їх відповідності практиці; суб'єктність як особистісна приналежність знань, їх убудованість у систему власного досвіду. Людина з розвиненим критичним мисленням здатна до засвоєння нової інформації, адекватного сприйняття текстів, їй притаманні інтелектуальна рухливість і гнучкість мислення [2].

Існує ряд методик розвитку критичного мислення учнів, які апробувалися в українських школах та довели свою результативність. Утім, рівень розвиненості цього складного особистісного утворення в більшості населення все ще не є достатнім. Здобуваючи додаткову освіту учень також зіштовхується з проблемою опрацювання інформації, обсяги якої, а часто і низька якість, створюють чималі утруднення. Урешті-решт, некритичне сприйняття інформації породжують хибні судження, формують незрілі переконання, спотворюють ціннісні орієнтації молодого покоління. Водночас, феномен «навали інформації» спричиняє зниження навчальної мотивації учнів, пригнічує емоційний фон проведення навчальних занять.

Передує безпосередній роботі з інтернет-ресурсами спеціальна підготовка, яку варто проводити із використанням технологій критичного мислення.

Вправа «Ключові терміни». Педагог пропонує 4-5 понять, суголосних темі заняття гуртка чи таких, які можуть трапитися в тексті статті. Перший варіант: учні в парах за допомогою мозкового штурму впродовж 5 хвилин надають загальне потрактування цим термінам і припускають, як вони будуть фігурувати в наступному тексті. Другий варіант: учні в парах або індивідуально

складають свою версію розповіді, де використовуються всі запропоновані терміни [1].

Вправа «Кластери», яку ще називають «наочним мозковим штурмом». Від ключового поняття, яке розміщується в центрі аркушу, навкруги записують усі ідеї, факти, образи, що асоціюються з центральним поняттям. При цьому намагаються з'єднати отримані поняття з центральним та, можливо, один із одним. Урешті-решт створюється інформаційне поле теми, яка вивчається [1].

Під час формування в учнів наукових понять досить результативною є словникова робота, яка може проводитися в ігровій формі: ребуси, кросворди, гра «Поле чудес». З успіхом використовуються ментальні картки, хмари слів, глосарії.

Технології розвитку критичного мислення надають багато інструментів для здійснення критичного аналізу тексту. З-поміж тих, які вчать вдумливого читання, є «Читання з зупинками або запитання Блума». Попередньо, педагог вивчає текст, розбиває його на значеннєві частини, до кожної підбирає ряд запитань на сприйняття інформації. Далі, разом з учнями опрацьовує текст, спонукаючи їх критично оглядати запропоновану інформацію. Для обговорення кожної частини тексту можуть бути використані питання за системою Б. Блума, що дозволяє фіксувати опрацювання матеріалу на різних рівнях – розуміння, відтворення, застосування, аналіз, синтез, оцінка [1].

Технологія «Інсерт» (з англ. «інтерактивна система запису для ефективного читання й міркування») пропонує підхід для опрацювання тексту. Заздалегідь визначається система знаків, яка буде використовуватися для позначення того, що:

- прочитане, підтверджує те, що читач знає чи вважає, що знає;
- прочитане відрізняється від того, що читач знає чи вважає, що знає, суперечить його уявленням;
- прочитане несе нову інформацію;
- наведена інформація була читачеві раніше невідома.

Робота з текстом може бути організована як у текстовому редакторі із застосування кольорового маркування, так і в друкованому форматі. Підсумком роботи має стати зведена таблиця, в кожній колонці якої коротко записані відповідні тези [1].

Умінню зв'язно викладати думки, наводити аргументи, приклади і розвивати рефлексивні навички допомагає технологія «Вільне письмо». Учні пропонується проблемне питання, на яке треба надати письмову відповідь. Технологія має кілька інтерпретацій, зокрема: «Лист у малюнках», «Речення з відкритим кінцем», «Записати текст своїми словами», «Лист для себе», «Лист у різних стилях (для блогу, газети, експерту, посадовій особі, організації тощо)» [1].

Саме технології розвитку критичного мислення завдячують у запровадженні такого потужного засобу як есе – короткий змістовний виклад на запропоновану тему. Розрізняють 5-хвилинне есе, 10-хвилинне есе, а також

більш тривалі й трудомісткі твори, які можуть бути присвячені аналітичному огляду пропонованого інтернет-джерела.

Розвиток критичного мислення учнів в умовах позашкільної освіти має відбуватися поетапно. На першому етапі доцільно надати гуртківцям знання щодо видів інтернет-джерел інформації та способів роботи з ними. Як відомо, необхідно передусім оцінити власне ресурс: адресу і власників веб-сайту, назву веб-сайту, напрям публікацій, дату створення ресурсу та періодичність оновлення. Далі слід переглянути запропоновані матеріали та з'ясувати такі питання: чи відповідає назва статті змісту тексту, чи доцільні ілюстрації, чи є його автор знаним фахівцем, чи є посилання на інші джерела та ресурси, інших фахівців, чи можна встановити зворотний зв'язок із ресурсом, чи можна перевірити запропоновану інформацію через інші джерела (книги, журнали, консультування), чи написана стаття правильною зрозумілою мовою та ін. [3].

На другому етапі роботи з ресурсом слід піддати критичному аналізу зміст публікації. Оцінці підлягають факти, спосіб їх викладу, коректність вживання термінології, наявність посилань на використані джерела чи інші дослідження, стиль написання тексту (науковий, публіцистичний, монографічний, аналітичний, науково-популярний чи навпаки). Тут можуть бути використані методика «Читання з зупинками», «Інсерт», «Знайди помилки у тексті».

На третьому етапі учень робить висновки щодо відповідності ресурсу, його надійності, достовірності, ступеня науковості, практичної спрямованості. Бажано привчати учнів робити короткі письмові узагальнення у вигляді анотацій, есе, доповідей, вільного листа, у яких має бути зазначено не лише зміст запропонованої інформації, але й ставлення до неї учня та способу її презентації у статті. Можна запропонувати учневі підготувати «Переконуючий лист», у якому звернутися до автора публікації із певними уточнюючими запитаннями. Питання і можливі відповіді можна представити у вигляді рольової гри [3].

Для розвитку аналітичних здібностей учнів варто використовувати й такі завдання, як «Аналітик» – пошук ресурсів із інформацією на одну тему із оцінкою їх достовірності та надійності; «Дилема» – пошук ресурсів, які містять протилежні тлумачення одних і тих самих фактів; «Експертна думка» – підбір ресурсів, де фахівці з різних галузей надають своє пояснення фактам [3].

Отже, описані вище підходи не вичерпують усіх можливостей технологій розвитку критичного мислення. Утім, їх використання на різних етапах опрацювання інтернет-ресурсів, дозволяє вирішити як навчальні, так і розвивальні завдання позашкільної освіти.

Список використаної літератури

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н.П. Наволокова. Харків: Основа, 2009. 176 с.

2. Мороченкова И.А. Проблемы и пути формирования критического мышления студентов университета. *Проблемы высшего и среднего образования*. 2005. № 6. С. 12-18.

3. Формування навичок критичного мислення учнів в процесі використання Інтернет-ресурсів на уроках історії. URL: <https://www.historyua.com/2018/09/30/formuvannya-navychok-krytychnogo-myslennya-uchniv-v-protsesi-vykorystannya-internet-resursiv-na-urokah-istoriyi/> (дата звернення 20.04.2022).

Чернуха Віта Віталіївна,
здобувач першого бакалаврського рівня вищої освіти
ННІ Філології та журналістики
ЖДУ ім. І. Франка

ЦИФРОВИЙ УРОК ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ 7 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Епоха цифрового суспільства потребує сьогодні вільного володіння навичками для успішного використання можливостей нової, цифрової реальності. Реформування освіти України також неможливе без активного застосування в навчанні цифрових технологій та зокрема, вироблення цифрових компетентностей учасників освітнього процесу. Особливого значення набуває застосування цифрових технологій у процесі набуття медіаосвіти й формування критичного мислення учнів – важливого чиннику розвитку особистості, що виробляє вміння здобувати й опрацьовувати інформацію, самостійно аналізувати, систематизувати матеріал, удосконалювати ключові освітні компетентності й обумовлює актуальність проблеми пошуку ефективних форм і методів такого навчання.

Запровадження цифрових технологій є невід’ємним чинником розвитку критичного мислення учнів, підґрунтям продуктивних методів і технологій навчання, що дістали ґрунтовного розгляду в працях таких дослідників, як А. Байрамов, О. Береза, І. Васюта, С. Векслер, Т. Воропай, О. Коржуєв, М. Лімшман, А. Липкіна, Л. Рибак, І. Родигіна, О. Тягло, Г. Строганова, М. Шеремет. Науковці визначають критичне мислення як чинник розвитку особистості, самостійне, інформативне, раціональне, рефлексивне, самодостатнє, аргументоване, багатомірне, соціальне мислення школяра, у ході продуктивної діяльності якого формується позитивний досвід, оскільки тут учень має змогу демонструвати вміння, здобувати й опрацьовувати інформацію, самостійно аналізувати, систематизувати матеріал.

Сучасний урок української літератури не можна уявити без цифрових технологій, які допомагають розвивати критичне мислення в учнів. На сьогоднішній день існує багато визначень критичного мислення. Воно передбачає наявність навичок рефлексії щодо власної розумової діяльності, а

також уміння працювати з поняттями, судженнями, висновками, питаннями, розвиток здібностей до аналітичної діяльності, а також до оцінки аналогічних можливостей інших людей. Критичне мислення загалом носить практико орієнтований характер. Тому можна говорити про мислення, як про форму практичної логіки, розглянутої всередині та в залежно від контексту міркування та індивідуальних особливостей суб'єкта [3].

На уроках української літератури в 7 класі під час цифрових уроків можна використовувати методику розвитку критичного мислення, яка включає три стадії: виклик, реалізація сенсу (осмислення) та рефлексія (роздум). Виклик – обов'язковий на кожному уроці. У цій стадії активізуються і узагальнюються наявні в учнів знання з цієї теми, формулюються питання, на які хотілося б отримати відповіді. Важливо шляхом «Мозкової атаки» зацікавити учнів. На цій стадії можна використовувати такі методичні прийоми: груповий мозковий штурм, вільне письмове завдання та створення кластерів [1].

На стадії реалізації сенсу (або стадії осмислення змісту) учні займаються новим матеріалом, якому присвячено урок. Вони активно конструюють нову інформацію і самі відстежують цей процес, встановлюють зв'язки між новим та раніше засвоєним матеріалом. Саме на стадії реалізації сенсу йде робота безпосередньо з текстом – індивідуально, у парах, у малих групах чи всім класом. Багато прийомів логічно переходять у стадію «Роздум». Робота в парах, у групі, створення кластера, синквейну, есе, твори-мініатюри – все це дає можливість учням реалізуватися в рамках вивченої теми [1]. Сучасний цифровий урок з української літератури вимагає великих розумових та фізичних витрат від вчителя та учня, але лише здобує працю та бажанням особливо цінується та засвоюється на все життя. Навчає думати креативно, захоплює в активну творчу діяльність такий вид, як написання листа улюбленому (або ні) героєві твору, автору. Такі уроки надають учням можливість вільно говорити та писати про те, що їх цікавить, хвилює, підтримати прагнення дітей до самовираження через слово.

На стадії рефлексії учням пропонується проаналізувати щойно вивчений матеріал. Можна застосувати прийом зворотного зв'язку «Резюме». Типові питання: Що сподобалося, зацікавило на уроці? Що здалося нецікавим? Що завадило засвоїти новий матеріал? Постав оцінку собі. Обґрунтуй її. Постав оцінку вчителю. Обґрунтуй її. Також результативний інтерактивний прийом «Мікрофон» [1].

Слід зазначити, що впродовж підліткового періоду покращуються три розумові процеси вищого рівня: висновки, роздуми і міркування [2].

На сучасному етапі розвитку освіти цифровізація є відображенням нової парадигми розвитку суспільства, життєво необхідною якістю, що, на думку С. Карплюк, сприяє вдосконаленню освітнього процесу, роблячи його більш гнучким, пристосованим до реалій сучасного дня, і забезпечує формування конкурентоспроможних професіоналів [5].

Як зазначає І. Кучерак, цифрові технології сприяють: розвитку вмінь учнів навчатися самостійно, виокремлювати найбільш цінний матеріал для

саморозвитку; формуванню мобільності особистості, умінь швидко адаптуватися до умов, що змінюються; посиленню мотивації до самоосвіти та саморозвитку; персоналізації освітнього контенту, забезпеченню інтегративності процесу навчання; побудові індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти; навчанню у найбільш зручних умовах, комфортному темпі, з оптимальним використанням часу тощо. Та, найголовніше, на думку І. Кучерак, діджиталізація забезпечує перехід від «освіти для всіх до освіти для кожного», відрізняється дидактичним потенціалом, що забезпечує свободу пошуку інформації, її персоналізацію (орієнтацію на потреби учнів – різний рівень складності, темп, подача матеріалу), інтерактивність, мультимедійність, субкультурність [5].

Блінов А. М. зазначає, що основними факторами, що впливають на побудову цифрового освітнього процесу, є: нові технології та цифрове середовище; нові вимоги економіки до кадрів; нові учні – «цифрове покоління» [6]. Коли говоримо про цифрове освітнє середовище, маємо на увазі насамперед інтеграцію цифрових та педагогічних технологій. Під впливом цифрових технологій педагогічні технології видозмінюються, набувають нових рис, з'являються нові, часом унікальні, що дають простір для реалізації освітньої мети та завдань.

Будь-який цифровий урок, який педагог проводить із української літератури, повинен відповідно до правил цифрової дидактики містити в собі: мотивацію учнів, що передбачає чітку мету навчання та позначення запланованих результатів. Важливо пам'ятати, що мотивація сходить нанівець, якщо завдання, що вивчаються, не відповідають рівню підготовки учнів; наявність чітких інструкцій, під час уроків слід докладно викладати учням, як виконувати завдання; чітко структуровану інформацію, пред'явлену різними способами (відео, конспекти, інфографіка та ін.) необхідно чітко розподілити всю інформацію по блоках, побудувати структуру її пред'явлення, якої легко буде слідувати; контроль зі зворотним зв'язком [4].

Цифрові уроки з української літератури в 7 класі можуть і повинні відігравати важливу роль у сучасному навчанні, оскільки вони розширюють можливості освітнього процесу, дозволяють його персоніфікувати, орієнтувати на досягнення особистісних та метапредметних освітніх результатів та наблизити до вимог сучасного цифрового суспільства. Під час проведення цифрових уроків повинен використовуватися широкий спектр цифрових освітніх ресурсів, які сприятимуть розвитку цифрових компетенцій учнів та педагогів.

Таким чином, використання технології розвитку критичного мислення на уроках української літератури допомагає вчителю розвинути в учнів самостійність, відповідальність, уміння адаптуватися до ситуації, уміння працювати з довідковою літературою, а також з новими технологіями. Найголовніше – діти вчать самостійно здобувати знання та самореалізуватися у сучасному світі.

Сучасна освіта повинна допомагати розвитку особистості школярів. Застосовуючи на уроках української літератури цифрові технології, вчитель додатково створює мотивацію для учнів, які в результаті добре засвоюють матеріал, адже, в першу чергу, їм це цікаво. На мій погляд, найбільш доцільним буде використання цифрових технологій під час навчання української літератури в 7 класі на уроках вивчення нового матеріалу, закріплення, узагальнення здобутих знань та їх систематизації, а також повторення певної теми чи розділу відповідно до програми.

Отже, метою сучасної освіти є не людина, що оволоділа сукупністю певних знань, умінь та навичок, а творча, самостійна, вільна особистість, здатна до саморозвитку та засвоєння потрібних в житті знань, умінь та навичок. Тому, критичне мислення передовсім повинно бути спрямоване на себе та свою діяльність з метою її вдосконалення відповідно до динаміки світу, що швидко змінюється. Самостійність мислення є необхідною умовою самостійних та відповідальних дій у проблемній ситуації.

Список використаної літератури

1. Булах І. Є. Теорія і методика комп'ютерного тестування успішності навчання (на матеріалах медичних навчальних закладів) : дис. доктора пед. наук: 13.00.01. К., 1995. 430 с.
2. Вайнштейн М. Критичне мислення як основа демократичного навчання. *Рідна школа*. 2001. № 4. С. 49–52.
3. Головань М. С. Розвиток інформатичної компетентності студентів як педагогічної системи. *Педагогічні науки*. Суми. 2008. С. 88–96.
4. Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку*: матеріали методологічного семінару НАПН України, м. Київ, 4 квітня 2019 р., 2019. С. 188–197.
5. Кучерак І. В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Інноваційна педагогіка*. 2020. 22 (2). С. 91–94.
6. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: зб. тез доповідей учасників всеукр. наук.- практи. семінару; за заг. ред. О. Е. Коневщинської, О. В. Овчарук. Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2018. 61 с.

Чигрин Ольга Михайлівна,

практичний психолог КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості «Дружба»
Криворізької міської ради

ТЕХНОЛОГІЇ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства значна роль належить інклюзивній освіті. Під інклюзивною освітою розуміють розвиток та навчання

дітей з обмеженими можливостями здоров'я у масових освітніх установах різного рівня. Інклюзивна освіта дозволяє задовольнити освітні потреби кожної дитини, незалежно від її фізичних чи інтелектуальних здібностей, а також індивідуальних особливостей. Тобто інклюзивна освіта надає рівний доступ до освітніх послуг дітей з особливими освітніми потребами та їх здорових однолітків [1].

Виходячи з пріоритетних завдань вітчизняної освітньої галузі, у закладі позашкільної освіти має бути створене спеціальне корекційно-розвивальне середовище, що забезпечує адекватні умови та можливості для здобуття додаткової освіти дітьми з особливими освітніми потребами. У такому середовищі мають вирішуватися питання виховання, оздоровлення, корекції порушень розвитку й соціальна адаптація усім категоріям учнів.

Корекційно-розвивальна робота, що має організовуватися в закладі позашкільної освіти згідно вимог чинного законодавства, сприяє подоланню, корекції та компенсації порушень фізичного, психічного та психологічного розвитку учнів. Побудова загальної системи корекційно-розвивальної роботи неможлива без застосування грамотно підбраного спектра педагогічних технологій [1].

Педагогічна технологія – це процес моделювання засобів, методів та прийомів впливу на дитину, в результатах якого відбуваються певні перетворення в структурі її особистості. Зі свого боку, корекційно-розвивальні технології – це система спеціально розроблених занять, тренінгів, ігор, вправ, спрямованих на корекцію відхилень психічних процесів від вікових норм, нейтралізацію стресових станів дитини та розвиток у неї адекватної самооцінки, освоєння нею моделей комунікативної поведінки та на цій основі вирішення завдань соціальної адаптації. З-поміж технологій корекційно-розвивальної роботи особливо актуальними є ті, що забезпечують удосконалення рухів та сенсомоторного розвитку, корекцію окремих сторін психічної діяльності (мови, уваги, пам'яті, комунікації), розвиток головних розумових операцій і різних видів мислення, корекцію порушень у розвитку емоційно-особистісної сфери, розширення уявлень про навколишній світ та збагачення активного словника, корекцію індивідуальних та міжособистісних проблем, що спричиняють феномен шкільної неуспішності [2].

Технології корекційно-розвивальної роботи дозволяють гнучкіше відгукуватися на освітні потреби і можливості кожної дитини з обмеженими можливостями. До спектру таких технологій дослідники включають: здоров'язбережувальні й ігрові технології (корекційно-розвиткові ігри та вправи), особистісно зорієнтовані й інформаційно-комунікаційні технології, технології компенсуючого, проєктного й проблемного навчання, арт-терапевтичні технології (пов'язані з впливом різних засобів мистецтва на учнів, що дозволяє за допомогою стимулювання художньо-творчих виявів здійснити корекцію порушень психосоматичних, психоемоційних процесів та відхилень у особистісному розвитку).

Зазначені технології спрямовані, насамперед, на активізацію життєвих сил, оптимізацію функціонального статусу глибинних утворень мозку, формування в дитини базису підкірково-кіркових та міжпівкульних взаємодій, формування вищих психічних функцій, емоційно-вольових процесів тощо.

Нейропсихологічний підхід до корекції передбачає поступове рух знизу нагору, тобто роботу від нижчих функцій до вищих, від розвитку підкіркових утворень до кори головного мозку. Роботи П. Анохіна, В. Бехтерева, О. Леонтьєва, О. Лурії та ін. довели вплив маніпуляцій рук на функції вищої нервової діяльності, розвиток мови. Отже, корекційно-розвивальна робота може бути спрямована знизу-вгору (від руху (дії) до мислення) [3].

До досить ефективних технологій в умовах закладу позашкільної освіти належить технологія сенсорної інтеграції. Сенсорна інтеграція – це процес, під час якого нервова система дитини отримує інформацію від рецепторів усіх органів чуття (дотик, вестибулярний апарат, відчуття тіла, нюх, зір, слух, смак), а далі організує та інтерпретує їх у такий спосіб, щоб вони могли бути використані в цілеспрямованій діяльності [3].

У більшості людей процес сенсорної інтеграції відбувається автоматично, забезпечуючи реакції відповідно вимогам оточення й зумовлює правильний сенсомоторний розвиток. У разі виникнення порушень обробки сенсорних сигналів з'являтимуться дисфункції в моторному, пізнавальному розвитку, а також у поведінці дитини.

Метою сенсорної інтеграції є надання такої кількості відповідних сенсорних, вестибулярних, пропріоцептивних та тактильних стимулів, щоб створити умови для нормальної роботи центральної нервової системи.

Для успішної сенсорної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами може бути застосоване різне сенсорне обладнання. Наприклад, існує низка різноманітних тактильних панелей. Це, зокрема, тактильно-розвивальна панель Лабіринт-колесо і Лабіринт-квітка, настінний модуль Доміно, Лабіринт-спіраль, Безпечне дзеркало, цвяхи-перекрутки, дидактичний стіл із набором іграшок, Черепаха дидактична, Сенсорна стежка. Велика увага в усіх різновидах панелей приділяється різноманітним тактильним поверхням та предметам, а також кольору, що приваблює дітей, заохочує їх доторкнутися та здобути новий сенсорний досвід. Велика увага приділяється й балансувальному встаткуванню, що використовується для стимуляції діяльності вестибулярного апарату. Ігри, організовані в сухому басейні, покращують самопочуття та емоційний стан дитини, зміцнюють опорно-руховий апарат та замінюють масаж. Розвитку рухливості, фізичної форми й вестибулярного апарату забезпечує Колесо-трансформер, яке можна скласти в різний спосіб та використовувати окремі деталі самостійно, зробити, наприклад, гойдалку, місток для лазіння, бар'єри для різних ігор [1].

Головний акцент в корекційно-розвивальній роботі припадає на здоров'язбережувальні технології. Це, передусім, вправи на правильне дихання. Ритм дихання – єдиний із усіх тілесних ритмів, що піддається спонтанній, свідомій та активній регуляції з боку людини. Тренування робить глибоке

повільне дихання простим та природним, регульованим мимоволі, запобігає дихальним спазмам, дозволяє врегулювати емоційний стан [1].

Окорухові вправи сприяють активізації структур головного мозку, допомагають розширити обсяг зорового сприйняття, що опосередковано впливає на процес навчання. Блок окорухової гімнастики – відстеження предмета очима на різних рівнях і за п'ятьма основними напрямками: право, ліво, верх, низ, до перенісся (зведення очей до центру) і від перенісся, а також за чотирма допоміжними (діагональними) напрямками. У міру освоєння даних вправ у цей процес додаються рухи язика. Вправи, зазвичай, спочатку виконуються окремо очима, потім язиком, потім очима та язиком разом, потім нарізно. Спочатку вправи виконуються лежачи на підлозі на спині, потім сидячи і стоячи.

У багатьох дітей виявляються патологічні синкінезиї (співдружні рухи). Наприклад, коли дитина на щось дивиться, у цей процес включається і язик і навіть усе тіло. Такі неадекватні рухи можуть виникати під час письма, мовлення й спілкування. Тож, кінезіологічні вправи – комплекс вправ, спрямованих на розвиток та активізацію міжпівкульної взаємодії – спеціально організовані рухи, що оптимізують діяльність мозку та тіла для гармонійного розвитку та творчої самореалізації дитини. Ці вправи покращують розумову діяльність, синхронізують роботу правої та лівої півкуль, сприяють покращенню запам'ятовування, підвищують стійкість уваги, полегшують навчання процесу письма [2].

Серед використовуваних прийомів у корекційно-розвивальній роботі широко використовуються: самомасаж, що до того ж сприяє розслабленню, розвитку дрібної та великої моторики, синхронізації роботи півкуль головного мозку, покращенню пам'яті та уваги; розтяжки й релаксації із досягненням релаксаційного ефекту за рахунок чергування періодів сильної напруги та розслаблення м'язів.

Проте, найбільш результативним методом є гра. У закладі позашкільної освіти це ігри на гуртування колективу, рухливі ігри, комунікативні ігри, рольові ігри, комп'ютерні ігри. Ігри дозволяють вирішувати великий спектр завдань корекційної освіти. У ході гри дитина проживає певну роль і набуває цінного досвіду взаємодії зі світом.

Довела свою ефективність і психогімнастика, спрямована на формування умінь та навичок практичного володіння виразними рухами – засобами людського спілкування (мімікою, жестом, пантомімікою). Психогімнастика сприяє кращому взаєморозумінню під час спілкування; вдосконаленню когнітивних здібностей; підвищенню згуртованості групи, зростанню довіри та впевненості, скороченню емоційної дистанції; зменшенню напруги, зняттю страхів; формуванню здібності висловлювати свої почуття. Крім того, психогімнастичні етюди вчать дитину розуміти невербальну поведінку інших людей, що підвищують самооцінку; вчать прийомам саморозслаблення.

Технології корекційної роботи можуть об'єднуватися в спеціальні комплекси та вдало доповнювати планові корекційні заняття з розвитку певних психічних функцій.

Список використаної літератури

1. Дзеркало інклюзивної освіти в Україні. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2458-dzerkalo-nklyuzivno-osvti-v-ukran> (дата доступу 20.04.2022).
2. Осика О.В., Осика К.С. Теорія і практика психокорекційної роботи. Навчальний посібник. Слов'янськ, 2016. 111 с.
3. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання: Навч.посібник. Київ: Вища школа, 2004. 679 с.

Чогут Лілія Миколаївна,
аспірантка Інституту професійно-технічної освіти НАПН України,
методист Державного навчального закладу «Богуславський центр
професійно-технічної освіти»

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ У МІЖКУРСОВИЙ ПЕРІОД

Професійна освіта є одним із етапів професійного становлення майстра виробничого навчання, оскільки спрямовано передачу і засвоєння певних професійних та загальних компетенцій, і навіть педагогічних технологій, вкладених у розвиток особистості учня.

Для фахівців, які здійснюють педагогічну діяльність в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, але не мають педагогічної освіти, – це ще й етап, який дозволяє майстрам виробничого навчання усвідомити свою позицію не лише як носія професійних знань, умінь та навичок, а й як педагога, наставника, тьютора, що відповідає положенням Закон України «Про освіту» та вимогам професійного стандарту «Педагог професійного навчання».

З метою отримання знань з дисциплін психолого-педагогічного циклу фахівці звертаються до системи додаткової освіти - курси професійної перепідготовки. Особливе значення на цих курсах приділяється створенню організаційно-педагогічних умов, спрямованих на співвіднесеність себе з педагогічною професією, розвитком професійних компетентностей, що сприяють розвитку професійної культури.

При вирішенні задачі розвитку професійної культури у майстрів виробничого навчання, насамперед, слухачам необхідно визначитися з гуманістичною позицією, спрямованою на усвідомлення цінності себе як фахівця, цінності учня, опанування технологіями навчання, тобто способами реалізації змісту навчання, що включає систему ефективних форм, методів і засобів навчання. Усвідомлення мети взаємодії суб'єктів освітнього процесу, яка для майстрів виробничого навчання полягає в тому, щоб створити умови для прояву універсальних особистісних здібностей майбутніх спеціалістів, з урахуванням природної організації, конкретного соціального оточення, індивідуальних уподобань та ціннісних орієнтацій [2; 3].

Професійна культура майстра виробничого навчання є інтегральною характеристикою особистості, що відображає суть процесу професіоналізації, і формується у конкретному професійному педагогічному середовищі.

Професійна культура – це особистісна освіта, що базується на розвитку ціннісно-сміслових відносин до педагогічної професії, яка, розвиваючись, характеризується ставленням майстра виробничого навчання до себе, особистості того, хто навчається і до власної професійної діяльності, якості виконання.

Безсумнівно, професійний розвиток у галузі педагогіки - єдність різних компонентів, спрямованих не тільки на передачу професійних знань, умінь і навичок, розвиток педагогічного мислення, але і на залучення майстрів виробничого навчання до педагогічних цінностей, розвитку їхньої емоційно-вольової сфери. Все це відіграє визначальну роль у професійній культурі майстра виробничого навчання та вимагає від фахівця, який не має педагогічної освіти, емоційно-ціннісного ставлення до засвоєваних світоглядних та професійних понять, вироблення на їх основі системи моральних орієнтацій та цінностей, які стають мотивами професійної діяльності.

Як правило, на момент початку навчання на курсах професійної перепідготовки у майстрів виробничого навчання, які працюють у системі професійної освіти, вже склалася певна система ціннісних орієнтацій, на основі якої вони структурують свою поведінку та формують модель своєї професійної культури. Це, безперечно, серйозний багаж, індивідуальний досвід, своєрідний ресурс подальшого професійного розвитку фахівців. Цей ресурс в умовах професійної перепідготовки необхідно доповнити знаннями, вміннями та навичками педагогічної діяльності, щоб потім майстер виробничого навчання міг їх використовувати з метою перетворення свого досвіду професійної діяльності та успішного розвитку професійної культури [1].

Говорячи про процес розвитку професійної культури, не можна забувати про те, що необхідна орієнтація професійної перепідготовки не тільки на підготовку фахівця, але і на максимальний розвиток особистості самого майстра виробничого навчання, оскільки ефективність безперервної освіти полягає, насамперед, не в отриманні інформаційної підтримки, а у сприянні професійно-особистісного зростання майстрів виробничого навчання.

Професійна культура майстрів виробничого навчання може розвиватися декількома шляхами, в тому числі, через самоосвіту, під час практичної діяльності педагога, у межах корпоративного навчання співробітників в освітній установі, у процесі додаткового професійного навчання.

Рівень сформованості професійної культури майстрів виробничого навчання пов'язаний з розвитком суб'єктних характеристик їхньої особистості: активністю, здатністю досягати поставлених цілей, свободою вибору та відповідальності за нього, усвідомленням власної унікальності, розумінням та прийняттям іншого, саморозвитком на основі рефлексивних механізмів, а також розвитком професійної самооцінки, рівнем професійних домагань, розвитком психолого-педагогічних компетенцій, інформаційних та предметно-дієвих

компетентностей, рефлексії.

Отже, усвідомлення свого впливу на розвиток особистості учня, виділення значення педагогічних умов як основи взаємодії в освітньому процесі визначає для майстрів виробничого навчання ситуацію прийняття професійної культури як професійно значущої властивості своєї педагогічної діяльності.

Список використаної літератури

1. Комар О. Психолого-педагогічні особливості дорослої людини: мотиви та бар'єри її участі в освітньому процесі (досвід Франції) / О. Комар. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uk.x-pdf.ru/5psihologiya/1554125-2-udk-1599475-374744-psihologo-pedagogichni-osoblivosti-dorosloi-lyudini-motivi-bar-ri-ii-uchasti-osvitnomu-procesi.php>
2. Михнюк М. І. Теоретичні і методичні основи розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю: дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.04. – К., 2016. – 652 с.
3. Попчук О. В Теоретичні аспекти дефініції феномена професійної культури О. В. Попчук Наукові записки. Серія Психологія і педагогіка – Острог: вид-во нац. ун-ту Острозька академія, 2009. – Вип. 13. – С. 404–410.

Чорнобай Богдан Володимирович,
аспірант кафедри професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ MOODLE ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ З АГРОІНЖЕНЕРІЇ

Аналізуючи можливості сучасних технологій, а зокрема платформ дистанційного навчання слід зазначити, що технології трансформуються швидше, ніж освітня система може їх сприйняти, засвоїти та адаптувати. Цей процес кидає виклик кожному суб'єкту освітнього процесу, як і системі освіти від якої очікується адаптація до змін та нових вимог сучасності.

Ми погоджуємося з твердженням В. Galwas, що технологічний розвиток, який спостерігаємо в кожній галузі життя, знайшов своє місце також в освітньому процесі. Активно розвивається нова галузь освіти, а саме – дистанційна освіта [1].

Для подальшої роботи необхідно виокремити деякі ґрунтовні поняття такі як дистанційна освіта та дистанційне навчання. Дослідник В. Galwas трактує поняття дистанційна освіта як методологію навчання вільну від обмежень, пов'язаних з місцем і часом. Також важливим є індивідуальний темп навчання і можливість навчатися в зручних і комфортних умовах [1].

Серед багатьох трактувань поняття дистанційне навчання ми схилиємося к тлумаченню О. Г. Корбута, що дистанційне навчання це сукупність технологій, що забезпечують доставку студентам основного обсягу навчального матеріалу, інтерактивна взаємодія студентів і викладачів у процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з навчальними матеріалами, а також у процесі навчання [2].

Спрямованість дистанційного навчання полягає в впровадженні нових моделей освіти, що передбачають проведення самостійної роботи та інших робіт здобувачами освіти з різноманітними платформами дистанційного навчання. Джерелом інформації в таких побудованих моделях є платформи дистанційної освіти у віртуальному освітньому середовищі, координатором якого виступає викладач, а інтерпретатором знань здобувач освіти.

Розглядаючи платформу MOODLE як практично безальтернативне рішення для дистанційної освіти фахівців з агроінженерії треба зазначити переваги та недоліки використання даної платформи в межах освітнього процесу.

Виокремимо переваги системи дистанційного навчання Moodle.

Найважливішою перевагою Moodle є можливість її безкоштовного використання. При цьому функціонал платформи Moodle не поступається комерційним аналогам тобто тим платформам за які треба регулярно сплачувати кошти.

Ще однією перевагою платформи Moodle поширення її у відкритому вихідному коді, що дає можливість адаптувати платформу під специфіку завдань, які мають бути вирішені за її допомогою.

Вбудовані в систему Moodle засоби розробки дистанційних курсів дозволяють знизити вартість розробки освітнього матеріалу та вирішити проблеми сумісності розроблених матеріалів для дистанційного курсу.

До переваг платформи Moodle слід віднести легкість встановлення та оновлення при переході на нові версії.

Виходячи з нашого дослідження ми виявили один суттєвий недолік використання дистанційної платформи Moodle, та декілька несуттєвих недоліків, які майже повністю нівелюються зазначеними вище перевагами.

Moodle має один значний недолік: у системі не передбачені групи рівня сайту, що робить дуже складним облік здобувачів освіти різних спеціальностей. Групи Moodle існують не для управління правами доступу до курсів, а для поділу груп слухачів в одному курсі. Щоб одні слухачі не бачили активності інших. Групи створюються всередині курсу та не можуть бути перенесені до інших. Цей недолік викладачі усувають створенням декількох курсів для різних спеціальностей.

Крім цього, оцінками здобувача освіти можна керувати лише всередині курсу. Немає можливості скласти підсумкову відомість, наприклад, з усіх дисциплін семестру, та й саме поняття семестру в базовій версії системи відсутнє.

Зі сказаного можна зробити висновок, що Moodle є системою, орієнтованою на західну модель навчання: вивчення одного курсу декількома групами слухачів, у той час як для організації та управління освітнім процесом в наших реаліях, система дистанційного навчання має бути орієнтованою на пріоритетне використання освітніх груп.

Одна з переваг системи Moodle, винесена в її назву – модульність, робить вищезгадані недоліки несуттєвими, оскільки є можливість розробити надбудову будь-якої складності (модуль), яка дозволить керувати великою кількістю здобувачів освіти, які навчаються за декількома спеціальностями.

Список використаної літератури

1. Galwas B., *Otwarte uniwersytety, otwarte zasoby edukacyjne, otwarty dostęp do wiedzy*, w: *Postępy e-edukacji*, praca zbiorowa pod red. Zespołu Ośrodka Kształcenia na Odległość OKNO PW, OW PW, Warszawa, 2008

2. О. Г. Корбут *Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи* : Матеріали науково-практичної конференції «Новітні освітні технології» м. Київ, 2017р.

Чухрієнко Алла Вікторівна,
магістрантка 1-го року навчання,
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
Університету імені Альфреда Нобеля

ОРГАНІЗАЦІЯ СИМУЛЯЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Професійне навчання шляхом стимуляції використовується досить давно і переважно в тих сферах, де помилки стажиста обходяться доволі недешево. У системі ж медичної освіти симуляційне навчання посідає одне з центральних місць, оскільки дає змогу майбутньому фахівцеві відпрацювати вміння та навички без ризику для пацієнта. Симуляція при цьому трактується як техніка (а не технологія), що дозволяє замістити або збагатити практичний досвід студента за допомогою штучно створеної ситуації, яка відбиває й відтворює проблеми, що мають місце в реальному світі, у повністю інтерактивній манері [1, 3].

Симуляційні технології в навчанні студентів медичних спеціальностей дозволяють створити умови для управління освітніми стратегіями, які можна розглядати у двох широких категоріях: «зміст» та «методи» навчання (A. Core, J. Bezemer, S. Mavrouli). «Зміст» – це конкретний матеріал, який має бути представлений як база знань і визначається конкретними цілями навчальної програми. «Методи» – це певні способи представлення змісту навчальної програми на формування пізнавальних, афективних і психомоторних навичок студентів [4].

За результатами вивчення теоретичних основ симуляційного навчання в

підготовці студентів медичних спеціальностей з'ясовано:

– симуляційне навчання є обов'язковим компонентом професійної підготовки, який використовує модель професійної діяльності з метою надання можливості кожному виконати ті чи ті елементи ефективно й продуктивно та відповідно до професійних стандартів шляхом «занурення у певне середовище»;

– у підготовці медичних працівників використовується поєднання традиційних імітаційних та інноваційних симуляційних підходів, що стало результатом досягнень у галузі кібернетики, психології, матеріалознавстві та теорії професійного навчання.

Визначальними факторами запровадження симуляційного навчання є деякі зміни в наданні медичної допомоги. У всьому світі зосереджується увага на проблемі лікарських помилок і необхідності підвищення безпеки пацієнтів. Отримати згоду пацієнта на участь у наданні йому медичної допомоги студентами і стажерами для отримання професійних навичок стає все складніше, особливо з урахуванням введення страхової медицини. Тому необхідно було створити інші способи передачі медичного досвіду та навичок. Зрозуміло, що підготовка кваліфікованого лікаря неможлива без контакту й спілкування із реальними пацієнтами, але все частіше безпека хворого та його благополуччя становлять фундаментальну етичну проблему. При навчанні «біля ліжка хворого» пріоритетом все ж таки є лікування пацієнта, а не навчання студента. Симуляційне навчання виключає страх і психотравматичний компонент від негативного результату першого досвіду стажиста, що значно покращує засвоєння навчального матеріалу [1, 5].

Отримані теоретичні узагальнення були апробовані на кафедрі хірургії Дніпровського державного медичного університету. Серед розробок кафедри використано р тренажер для відпрацювання хірургічних навичок на основі Патенту на корисну модель №142856 «Тренажер для відпрацювання хірургічних навичок» від 25.06.2020 р. [2]. Дослідження проводилося зі студентами 3-го курсу, напряму підготовки «Медицина» та охопила 50 студентів. Студенти були розподілені на 2 групи: основна група – в якій проводилися заняття із використанням зазначеного вище тренажера (n=30) та група спостереження, в якій симулятор не використовувався (n=20).

Було виділено 3 заняття згідно календарно-тематичного плану дисципліни «Загальна хірургія» для студентів 3го курсу, напряму підготовки «Медицина», спеціальності «Лікувальна справа».

Опрацювання конструкції імітаторів тренажеру надало можливість відпрацювання хірургічні навички розкриття гнійників під час навчання. Запропонований тренажер дозволяє раціонально, багаторазово безпечно і просто опанувати навички з розтину, санації та дренивання гнійників м'яких тканин, без контакту виконавців з натуральною і небезпечною по суті біологічною рідиною. В групі спостереження був використаний план заняття,

який охоплював тільки засвоєння теоретичного матеріалу.

На другому занятті студенти основної групи демонстрували правильну техніку використання даного тренажеру і писали контрольну роботу за темою, а студенти групи спостереження після курації пацієнтів теж виконували перевірочну роботу. Час для виконання та типи завдань в обох групах були однаковими. За результатами перевірочної роботи якість засвоєних знань з теми «Загальні питання розвитку, діагностики та лікування запальних та гнійних захворювань. Етіологія, патогенез, клінічна картина, діагностика, принципи лікування і профілактики» у основній групі склала – 86,7%, тоді як у групі спостереження – 30%.

За результатами запровадження тренажера серед студентів було проведене опитування. Виявилося, що 90% студентів вважають дану методику дієвою для засвоєння ними хірургічних навичок; 6,7% притримуються думки щодо доцільності лише теоретичного опрацювання практичних навичок; а 3,3 % студентів думають, що даний тренажер є недоцільним у вивченні хірургії, пояснюючи це тим, що не цікавляться хірургією як майбутньою спеціальністю.

Отже, ефективність застосування технологій симуляційного навчання у фаховій підготовці студентів медичних спеціальностей забезпечують такі дидактичні умови: відповідність функцій симуляторів професійному стандарту; поетапний та системний характер симуляційного навчання; урізноманітнення імітаційних та інноваційних симуляційних технологій та їх поєднання; зворотний зв'язок, моніторинг і корекція в формуванні практичних умінь студентів при роботі на симуляторах.

Список використаної літератури

1. Ілащук Т.О., Мікулець Л.В. Симуляційні технології навчання при вивченні пропедевтики внутрішніх хвороб. *Вдосконалення вищої медичної освіти*. 2017. №2. С. 9-11.
2. Лященко П.В., Кришень В.П., Трофімов М.В., Баранник С.І., Мунтян С.О., Чухрієнко А.В. Патент на корисну модель № 142856 Україна. Тренажер для відпрацювання хірургічних навичок. № u202001357; заявл. 28.02.2020; опубл. 25.06.2020, Бюл. №12.
3. *Симуляційне навчання в системі підготовки медичних кадрів: матеріали метод. конф., присвяченої 212-й річниці від дня заснування ХНМУ (Харків, 30 лист. 2016 р.)* / кол. авт. Харків : ХНМУ, 2016. 188 с.
4. Cope A., Bezemer J., Mavroveli S. et al. What attitudes and values are incorporated into self as part of professional identity construction when becoming a surgeon? *Asad Med*. 2017. 92. Pp. 544-549.
5. Shaharan S., Neary P. Evaluation of surgical training in the era of simulation. *World journal of gastrointestinal endoscopy*. 2014. Vol. 6(9). Pp. 436-447.

Шевчук Світлана Степанівна,
старша викладачка кафедри методики професійної освіти
та соціально-гуманітарних дисциплін БІНПО ДЗВО «УМО»

СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

В умовах вітчизняної післядипломної освіти професійний розвиток педагога закладу професійної (професійно-технічної) освіти (далі ЗП(ПТ)О) становить складний багаторівневий процес, що включає становлення кваліфікованого спеціаліста, який проходить певні періоди, зокрема професійної адаптації, набуття емпіричного досвіду, формування і вдосконалення педагогічного професіоналізму, творчого самовираження і самореалізації, педагогічної майстерності. Інноваційною технологією для неперервного професійного розвитку педагогічних працівників ЗП(ПТ)О у системі післядипломної освіти є науково-методичний супровід, що дозволяє подолати відірваність курсового і післякурсного періодів підвищення кваліфікації як єдиного андрагогічного циклу, створити диференційовані умови для опанування педагогом позиції суб'єкта професійного самовдосконалення і самореалізації, засвоєння інноваційних професійних ролей і функцій на рівні вітчизняних і світових стандартів. Створення науково-методичного супроводу є необхідною педагогічною умовою професійного зростання педагога.

Виклад основного матеріалу. Поняття «науково-методичний супровід професійного розвитку фахівців» походить із термінологічного ланцюга таких понять, як «забезпечення», «супроводження», «підтримка», «супровід», «постачання».

Проблемам науково-методичного супроводу освітнього процесу в умовах післядипломної педагогічної освіти присвячені праці науковців В.Сидоренко, О.Савченко, І.Ніколаєску, О.Часнікової та ін., які інтерпретують *педагогічну технологію науково-методичного супроводу як педагогічну систему*, що гарантує досягнення певної мети через чітко визначену послідовність дій, змісту, методів, спроектованих на розв'язання проміжних цілей і наперед визначений кінцевий результат, забезпечує максимальну активність слухачів в освітньому процесі, відповідає інтересам і запитам на знання.

Під **науково-методичним супроводом** слід розуміти *педагогічну технологію, яка полягає у створенні мережевого диференційованого акмеологічного освітнього простору, де відбувається професійна взаємодія рівноправних партнерів на принципах людиноцентризму, гуманізму, фасилітативності, індивідуалізації, відбувається неперервний професійний розвиток педагогічних працівників за індивідуальними освітніми траєкторіями* [3, с. 12]. Осердям освітнього процесу виступає педагог, активний суб'єкт творчої діяльності з певними професійними потребами, запитами, потенційними можливостями, що закономірно передбачає сукупність

диференційованих форм, методів, прийомів, організаційно-педагогічних, науково-методичних, дослідно-експериментальних та соціальних заходів, які допоможуть йому успішно вирішувати професійні завдання, долати протиріччя у професійно-педагогічній діяльності.

Науково-методичний супровід забезпечує фасилітативну підтримку духовного, професійно-фахового, інтелектуально-особистісного розвитку педагогічних працівників, їхньої творчої ініціативи на всіх етапах курсового та міжкурсного періодів, максимально індивідуалізує навчання, допомагає кожному суб'єкту досягти високого рівня професійної майстерності.

Принципи технології науково-методичного супроводу [4, с. 25]:

- *демократичність* – можливість урахування різних підходів, точок зору, колегіальність у прийнятті певного рішення;
- *ситуація вибору* – створення декількох варіантів програм, моделей діяльності, технологій, які забезпечують передумови для свідомого вибору;
- *самореалізація* – розкриття особистісного потенціалу кожного учасника педагогічного процесу;
- *співтворчість* – спільна діяльність суб'єктів, які прагнуть досягти нових кількісних і якісних результатів.

Серед **функцій** науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників слід визначити такі: *навчальну, консультативну, сервісну, коучингову, адаптаційну, експертну, модераційну, акмеологічну, коригувально-рефлексійну, компенсаторну, фасилітаційну* тощо. Векторність і адресна спрямованість науково-методичного супроводу професійного розвитку моделюється залежно від індивідуальних запитів, потреб, мотиваційних детермінантів педагога, його професійних можливостей, сформованого рівня педагогічної майстерності, компетентнісного досвіду (соціального, професійного й особистісного).

Особливостями технології є її *проектваність, цілісність, поетапність, системність, демократичність, варіативність, адресність, синергійність, інноваційне управління* та ін. Векторність і адресна спрямованість науково-методичного супроводу професійного розвитку моделюється залежно від індивідуальних запитів, потреб, мотиваційних детермінантів педагога, його професійних можливостей, сформованого рівня педагогічної майстерності, компетентнісного досвіду (соціального, професійного й особистісного).

У системі післядипломної освіти система різновекторних послуг для професійного розвитку педагогічних працівників реалізується у дорадницькому, коучинговому, предметно-методичному, професійно-кваліфікаційному, соціальному, експертному, маркетинговому, інформаційно-комунікаційному, моніторинговому, психолого-мотиваційному та інших напрямках. [4, с. 26].

Складові технології науково-методичного супроводу

Предметно-методична складова науково-методичного супроводу спрямована на надання педагогу адресної допомоги в організації освітнього процесу відповідно до соціокультурних викликів, вимог тієї чи іншої освітньої

галузі Державного стандарту. Її завдання - здійснювати методичну допомогу в організації освітнього процесу від вибору освітніх технологій, форм, методів і засобів навчання до вибору типів і видів занять, формування їх структури, наповнення методики викладання предмету новітніми досягненнями у сфері використання педагогічних, мистецьких і цифрових технологій, застосування в роботі електронних підручників і посібників, організація позаадиторної діяльності, спрямованої на формування комплексу предметних компетентностей тощо. Ця складова науково-методичного супроводу передбачає [1, с. 95]:

- оновлення теоретичного, технологічного й методичного складників професійно-педагогічної діяльності педагогічного працівника;
- процес концептуалізації новітніх дидактичних ідей, практичного трансформування в педагогічну практику наукових психолого-педагогічних досліджень, науковий пошук, розробку, експериментальну перевірку ефективності, пошук шляхів удосконалення, раціоналізації і модернізації навчальних програм, методик та ін., використання їх у нових цілях і умовах тощо;
- створення, апробацію, упровадження й поширення в освітній практиці авторського педагогічного продукту, зокрема концепцій, теорій, систем, моделей, персонал-технологій, принципів, методів, прийомів, авторської методики, вироблення індивідуально-творчого стилю, авторської системи професійно-педагогічної діяльності.

Дорадницька складова науково-методичного супроводу передбачає надання спеціально підготовленим фахівцем кваліфікованої поради, допомоги, роз'яснення, інформаційної підтримки щодо вирішення професійних завдань, подолання професійних утруднень тощо. Ця складова пов'язана із сферою консультативних послуг, які надаються консультаційною організацією (педагогічними консалтинговими або навчально-тренувальними центрами) тим чи іншим замовникам (споживачам, клієнтам) у вигляді інформаційного, науково-методичного продукту і реалізується в процесі проведення практичних, тренінгових, семінарських занять, в процесі підготовки творчих проектів педагогів, індивідуальних творчих звітів про рівень розвитку професійної компетентності педагогів. *Об'єктом дорадницького напряму* науково-методичного супроводу може бути науково-методичної продукція, зокрема освітні програми, дослідні проекти, методичні рекомендації, електронні посібники, матеріали індивідуального та колективного перспективного професійно-педагогічного досвіду тощо (на паперових, електронних та інших носіях).

Поширеними формами дорадницьких послуг є **консалтинг** (від англ. *consulting* – консультивання), що передбачає аналіз, обґрунтування перспектив використання освітніх інновацій з урахуванням предметної галузі і запитів суб'єкта, та **супервізія**, що дозволяє авторитетному досвідченому спеціалісту (дораднику освітньої сфери) стимулювати фахівців до професійного розвитку протягом життя, опанувати професійно-педагогічну діяльність на рівні суспільних і освітніх викликів із вибором змісту, форм, терміну, параметрів

навчання [4, с. 28]. Результатом дорадницьких послуг має стати набуття педагогічним працівником нових професійно значущих знань, сформованість акме-мотивації до неперервного професійного розвитку.

Коучингова складова науково-методичного супроводу (від англ. *coaching* – наставляти, тренувати, надихати) забезпечує висококваліфіковані індивідуальні тренування педагогічних працівників для досягнення значущих для них професійної мети, завдань, мобілізації внутрішнього потенціалу, розвитку необхідних професійних здібностей і навичок, освоєння передових стратегій, метатехнологій для отримання найвищого професійно значущого результату. *Педагогічний коучинг* передбачає системність, вертикальну і горизонтальну цілісність освітнього процесу; інтеграцію формальної, неформальної та інформальної освіти, навчальної, практичної й самоосвітньої діяльності; урахування професійних потреб педагогічних працівників тощо. У системі післядипломної педагогічної освіти використовують різні види його, зокрема коучинг адміністративний, життєвий, індивідуальний, проектний, ситуативний, транзитивний [5, с. 13].

Професійно-кваліфікаційна складова науково-методичного супроводу передбачає надання педагогічному працівнику адресної диференційованої допомоги, методичних рекомендацій щодо неперервного професійного розвитку на всіх етапах міжкурсового періоду, підвищення професійної кваліфікації розвитку компетентностей за предметним полем спеціальності для якісного виконання функціональних обов'язків на рівні професійних стандартів, що уможлиблює присвоєння фахівцю під час атестаційних процедур певного тарифного розряду, кваліфікаційної категорії (і/або педагогічного звання) [2, с.225].

Педагогічно-фасилітативна складова науково-методичного супроводу розвитку педагогічної майстерності реалізується у двосторонньому процесі курсового підвищення рівня професійної компетентності педагогів, коли відбувається комплексний взаємовплив учасників комунікативної взаємодії в процесі спільного й особистісного розвитку. Ця складова допомагає здійснювати підтримку, допомогу й водночас стимулювання, сприяння вільного й самостійного вибору та можливості слухачам курсової підготовки щодо прийняття оптимальних рішень [1, с.96]:

Інформаційно-комунікаційна та технологічна складові науково-методичного супроводу пов'язані із розвитком інформаційної компетентності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О і забезпечують інформаційну підтримку професійного розвитку фахівців шляхом створення єдиної інформаційно-технологічної інфраструктури системи післядипломної педагогічної освіти, включаючи освітянську телекомунікаційну мережу, освітні сайти, навчальні освітні портали, інформаційні бази даних, електронні каталоги, веб-ресурси тощо. Означені складові визначають умови створення інформаційно-освітнього середовища як платформи для реалізації й практичного використання науково-методичного супроводу, регулюють розміщення ресурсів та ознайомлення з ними педагогів, забезпечують використання інтерактивних засобів доступу до

освітнього контенту, визначають особливості реалізації педагогічного спілкування на основі розробленої платформи, організації дистанційного навчання тощо [1, с.96].

Організаційно-методична тьюторська складова професійного розвитку педагогів професійної школи дозволяє організовувати їм методичну допомогу у вигляді науково-методичної підтримки (консультування, тьюторство), організації, функціонування і розвитку ресурсних та інформаційних методичних центрів та надання інформаційно-методичної та наукової забезпеченості самоосвітньої діяльності педагогічних працівників на основі створення інформаційних методичних кабінетів, банку перспективного педагогічного досвіду розвитку, реалізації інтерактивних форм з використанням Інтернет-зв'язку: вебінари, консультативні форуми, семінари-практикуми, науково-практичні конференції тощо) [2, с.226].

Психолого-мотиваційна складова науково-методичного супроводу реалізується в процесі мотиваційного компоненту післядипломної освіти педагогів ЗП(ПТ)О при виконанні ними творчих завдань, вирішенні проблемних педагогічних ситуацій, проектуванні та моделюванні професійної діяльності на перспективу. Ця складова науково-методичного супроводу передбачає наявність психологічного інструментарію, психологічного супроводу, психологічної діагностики та моніторингу, що допомагає забезпечити в формальній освіті розвиток педагогічної майстерності вчителів музичного мистецтва.

Експертна складова науково-методичного супроводу спрямована на експертизу й апробацію навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, зокрема підручників, навчальних (навчально-методичних, практико-орієнтованих та ін.) посібників, методичних матеріалів, авторських навчальних програм тощо, а також якості й продуктивності розробленого протягом міжкурсового періоду методичного продукту (професійних проектів, кейсів, портфоліо та ін.) [4, с. 28].

Маркетинговий напрям науково-методичного супроводу передбачає систематичне вивчення і задоволення освітніх запитів, потреб педагогічних працівників щодо якості надання освітніх послуг у системі післядипломної освіти, результативності міжкурсового періоду, дієвості науково-методичного забезпечення професійного розвитку фахівців.

Моніторингова складова включає комплекс процедур спостереження (збір, обробка, зберігання і поширення інформації), поточного та проміжного оцінювання важливих перетворень в системі післядипломної освіти, а також спрямування цих перетворень на досягнення визначених параметрів професійного розвитку педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, виявлення тенденцій і закономірностей, акмеологічних чинників (зовнішніх і внутрішніх), відслідковування професійної акмеодинаміки протягом усіх етапів курсового та міжкурсового періодів післядипломної освіти. Моніторингові процедури також спрямовано на визначення рівня якості освітніх послуг у системі післядипломної освіти педагогічних працівників, їхніх навчальних досягнень,

простеження результативності в атестаційному процесі з метою підтвердження або підвищення рівня професійно-педагогічної компетентності.

Висновки. Отже, інноваційну технологію науково-методичного супроводу слід обґрунтовувати як найбільш дієву для неперервного професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти, що дозволяє створити мережевий диференційований акмеологічний освітній простір з ознаками векторності, цілісності, акме-синергетичності, інтерактивності, множинності освітніх траєкторій, інноваційності й адресної спрямованості сервісних послуг, в якому гармонізується стан суб'єкта, спрямовуються у конструктивне русло взаємовідносини із соціальним середовищем, збільшуються можливості включення до процесу професійного розвитку з максимальною самореалізацією і саморозвитком, підвищується прояв цілеспрямованої творчої активності та професійної ініціативи.

Список використаної літератури

1. Кондратова Г.Л. Науково-методичний супровід розвитку педагогічної майстерності вчителів музичного мистецтва у післядипломній освіті. - ISSN 1992-5786: Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах 2019 р., № 63, Т. 2. С.93-97.

2. Колесникова И.А. Педагогическая психология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений М.: Академия, 2005. 256 с.

3. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка. РАН, Институт рус. языка им. В. В. Виноградова. М.: Азбуковник, 1997. с.140].

4. Сидоренко В.В. Інноваційні напрями науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти // Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садком. Київ : РА «Освіта України». 2016. № 7-8(48). С. 22-33.

5. Сидоренко В.В. Положення «Про педагогічний коучинг у системі післядипломної освіти». Донецьк: Витоки, 2014. – 63 с.

Фархатова Ольга Василівна,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту

Білоцерківського Інституту неперервної професійної освіти

СТРАТЕГІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Очікується, що університети та коледжі будуть надавати ринкові навички, які готують студентів до динамічного світу праці.

На сьогоднішній день студенти продовжують закінчувати навчання, а роботодавці продовжують наймати нових талантів, і це стало нормою протягом століть

Проте протягом останніх двох років розрив у навичках збільшується з загрозливою швидкістю (SHRM, 2019) на тлі посилення кар'єрних вимог. Що ще гірше, відбулася передбачувана зміна студентської демографії, культурного середовища та підприємницьких норм.

Оскільки ці фактори призводять до масштабних зрушень, навчальні заклади повинні докласти більше роботи, щоб забезпечити випускників відповідними знаннями та навичками, які краще підготують їх до майбутньої роботи (Inside Higher Ed, 2020).

Однак це легше сказати, ніж зробити, і університети та коледжі повинні бути в курсі поточних тенденцій у вищій освіті, щоб узгодити свої послуги з ринком праці, зберігаючи при цьому перевагу над конкурентами.

Ця стаття має на меті обговорити поточні соціальні, технологічні, фінансові та академічні тенденції у вищих навчальних закладах по всьому світу, щоб допомогти студентам, викладачам і рекрутерам зрозуміти, яких змін очікувати в найближчі роки. Він надає погляд на ландшафт вищої освіти, а також на ключові фактори, які будуть стимулювати ці зміни в галузі.

Університети та коледжі мають завдання сприяти досягненню учнів і підготовці до конкурентоспроможності робочої сили. З цією метою заклади мають прагнути до підвищення рівня освіти та скорочення пробілів у можливостях, створюючи приємні та різноманітні кампуси (Департамент освіти США, 2016).

Крім того, освітяни повинні визнати освітню цінність етнічної та расової різноманітності та працювати над подоланням бар'єрів, які перешкоджають належній диверсифікації.

При цьому, хоча багато коледжів та університетів стверджують, що мають чітко сформульовану прихильність і місію щодо диверсифікації, лише деякі віддано йшли до розмови на початку. Досить того, що до 1980-х років кольорові студенти становили 17,33% усіх студентів (Національний центр статистики освіти, 2019)

Зростання зумовлено триваючою глобалізацією та імміграцією, які принесли багаті культурні елементи та різноманітність у всі сектори, включаючи освіту. Більше жодної порожньої риторики. Зараз кожен заклад докладає максимум зусиль, щоб досягти різноманітності, не тільки з точки зору студентських спільнот, але й адміністрації. Характеристики різноманітності можна використовувати як ефективний підхід для гарантування неоднорідності студентської популяції (Mahlangu, 2020)

Сьогодні, окрім зростаючої кількості кольорових студентів, 23% посад у вищих навчальних закладах США займають расові та етнічні меншини (College and University Professional Association for Human Resources, 2020). Те ж саме натякає, що расові та етнічні меншини добре представлені на керівних посадах у фіскальних справах (28%) і найменш представлені в наукових дослідженнях/медичних науках (11%).

Більше того, на сьогоднішній день жінки становлять 60% спеціалістів вищої освіти, причому найкраще їх представництво – у відділі академічних питань (69%).

Он-лайн навчання – це широкий термін, який охоплює інші способи навчання, такі як змішане навчання та електронне навчання. Це підкатегорія цифрового навчання, яка просто означає використання онлайн-інструментів для навчання. Як стверджує Окожіє та ін. кажучи, онлайн-навчання - це форма навчання, яка відбувається через Інтернет.

Цей тип навчання відбувається в нетрадиційних умовах, що дозволяє студентам брати участь у навчанні, незалежно від обмежень часу, відстані чи місця. Іншими словами, викладач і студент не повинні перебувати в одній кімнаті, щоб навчання відбувалося. Сама природа онлайн-навчання, а також технологічні досягнення пояснюють причини, чому воно стає настільки поширеним.

Ямковий Олександр Юрійович,
кандидат педагогічних наук, заступник директора
з навчально-виробничої роботи ВСП «Фаховий коледж
інформаційних технологій та землевпорядкування
Національного авіаційного університету»

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні процеси реформування економіки України зумовлюють якісно нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців. У зв'язку з цим одним з головних завдань, що постає перед закладами професійної освіти є забезпечення якісної підготовки студентів вимогам сьогодення. Тому, досить актуальною є проблема визначення рівня якості професійної підготовки майбутніх фахівців за допомогою моніторингу, що дозволяє відстежити не тільки рівень підготовки студентів, але й визначити шляхи його поліпшення.

Відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіту», якість фахової передвищої освіти – це відповідність умов освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам фахової передвищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, яка забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти [1]. У свою чергу, під якістю професійної підготовки фахівців у коледжах слід розуміти відповідність результатів навчання до вимог кваліфікаційних стандартів (за наявності), освітньо-професійних програм, запитів суспільства, ринку праці, роботодавців та самої особистості. Саме моніторинг дозволяє закладам професійної освіти здійснювати багаторівневу оцінку якості в сфері

забезпечення професійної підготовки своїх випускників та визначати стратегію свого розвитку на більш вищій рівень.

В науково-педагогічній літературі моніторинг визначають як систему збирання, оброблення, зберігання та поширення інформації про освітню систему або її окремі елементи, що орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу та дає прогноз його розвитку [2]. Отже, моніторинг являє собою певну систему дослідження якості підготовки майбутніх фахівців та є одним з найважливіших елементів системи інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу у професійному закладі освіти.

Система моніторингу є сукупністю взаємопов'язаних елементів: мети, завдань, об'єкта вивчення, суб'єктів організації, принципів реалізації та функцій, методів збору інформації, критеріїв та показників оцінки якості підготовки фахівців. Відмітимо, що моніторинг здійснюється заради загальної мети – підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах фахової передвищої освіти. Об'єктом моніторингу якості професійної підготовки фахівців у коледжах є сам процес професійної підготовки, а суб'єктами виступають студенти, викладачі, адміністрація, роботодавці. Всі вони зацікавлені у визначенні якості підготовки та знаходженні шляхів її вдосконалення. Реалізується моніторинг за допомогою комплексу методів до яких відносять спостереження, опитування (інтерв'ю, анкетування), бесіда, природний і діагностичний експерименти, моделювання.

Моніторинг якості професійної підготовки фахівців є складним педагогічним явищем, яке можна розглядати і як систему, і як процес, що здійснюється під час збирання, обробки, систематизації, аналізу, оцінки та інтерпретації моніторингової інформації, прогнозу подальшого розвитку та складання коригувальних заходів. Ці процеси визначають етапи моніторингу, коли результат попереднього наповнює зміст наступного. Основними етапами моніторингу якості професійної підготовки фахівців є: підготовчий, що передбачає планування дослідження, розробку програми, ознайомлення з нормативними документами; основний етап, що поєднує у собі етап безпосереднього збору, вимірювання, оцінки інформації та етап її систематизації та узагальнення; заключний, що є етапом прийняття рішень.

Формування цілісної системи моніторингу передбачає визначення загальних критеріїв, напрямків і найбільш важливих показників в процесі підготовки сучасних фахівців, які будуть відслідковуватися. До критеріїв якості професійної підготовки фахівців здебільшого відносять: критерії якості результату освітнього процесу (рівень компетенцій випускників), критерії якості умов здійснення освітнього процесу та критерії якості реалізації освітнього процесу.

Якість результату освітнього процесу визначаємо, як інтегральну характеристику професійних і особистісних якостей майбутнього фахівця. Відповідно, критерії якості результатів будуть призначені для відстеження професійних і особистісних якостей майбутніх фахівців. До критеріїв якості

результату освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти можна віднести успішність студентів (поточна атестація навчальних досягнень студентів, результати проміжної і підсумкової атестації, результат захисту курсових робіт (проектів), результати державної атестації); готовність студентів до продовження освіти; рівень сформованості професійних компетенцій; рівень сформованості професійних якостей; результати опитування випускників про якість підготовки; задоволеність роботодавців тощо.

З огляду на, те що якість результату професійної підготовки майбутніх фахівців визначається якістю освітнього процесу, вважаємо, що моніторинг якості професійної підготовки фахівців передбачає дослідження якості умов та самого процесу підготовки.

Серед критеріїв та показників якості умов здійснення освітнього процесу виділимо: потенціал абітурієнтів (середній бал в атестаті; результати складання вступних іспитів; успішність навчання на підготовчих курсах; результат зовнішнього незалежного тестування; рівень мотивації до професії; соціальна характеристика абітурієнта), кадрове забезпечення (кількість викладачів, які мають певні кваліфікаційні категорії, педагогічні звання, науковий ступінь, досвід педагогічної роботи, підвищення кваліфікації тощо); матеріально-технічне забезпечення процесу підготовки (достатня кількість аудиторій для теоретичного навчання та лабораторій для практичної підготовки; наявність комп'ютерних аудиторій, підключених до мережі Internet; наявність бібліотеки з читальним залом; наявність спортивного залу з необхідним обладнанням, спортивного майданчика; наявність гуртожитку тощо), навчально-методичне та інформаційно-комунікаційне забезпечення процесу підготовки (навчально-методичне та дидактичне забезпечення освітніх програм, достатня кількість підручників, посібників, іншої навчальної та навчально-методичної літератури; відповідність змісту планів, програм, методичної літератури державним стандартам; рівень інформатизації процесу підготовки; наявність комп'ютерних програм, що забезпечують інформаційно-комунікаційну підготовку тощо).

До критеріїв і показників якості реалізації освітнього процесу можна віднести: рівень організації процесу підготовки (оптимальний розклад навчальних занять, консультацій; ефективне використання аудиторного фонду тощо), якість методів навчання та контролю (використання сучасних технологій під час занять; використання інтерактивних методів навчання; використання інформаційно-комунікаційних технологій; різноманітність видів контрольних завдань; впровадження тестування, в тому числі комп'ютерного та дистанційної освіти; впровадження рейтингової оцінки знань тощо); здійснення різних видів практик студентів; реалізація академічної мобільності.

Таким чином, моніторинг якості професійної підготовки майбутніх фахівців можна охарактеризувати і як процес, і як систему, де система моніторингу є сукупністю взаємопов'язаних елементів: мети, завдань, об'єкта вивчення, суб'єктів організації, принципів реалізації і функцій, методів збору інформації, комплексу критеріїв і показників для оцінювання якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту» – Право, 2019. – 124 с.
2. Майоров А.Н. Мониторинг в образовании / А.Н. Майоров. – СПб. : Образование-Культура, 1998. – Кн. 1. – 344 с.

Яценко Таміла Олексіївна,

доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України;

Слижук Олеся Алімівна,

кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ШКІЛЬНОГО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРИ

В умовах дистанційного навчання літератури в закладах загальної середньої освіти фахові вміння вчителя-словесника використовувати *цифрові сервіси* та *онлайн-інструменти* урізноманітнює освітній процес, створює можливості для розвитку творчої активності учнів, формування навичок добирати навчальну інформацію з різних інформаційних джерел, застосовувати медіаресурси для залучення контекстуальних зв'язків. Найчастіше використовуються сервіси для створення «хмаринки слів» ([Word It Out](#), [Word Cloud Generation](#), [Word Art](#), [AnswerGarden тощо](#)), ментальних мап (*XMind, FreeMind, iMindMap, MindJet Mindmanager, Edrow Mind Map, Visual Mind тощо*), інтерактивних плакатів (*Thinglink, Glogster EDU, H5P тощо*), коміксів (*Bitstrips, Canva, Write Comics, Pixton, StoryboardThat тощо*). Зазвичай розповіді про письменників супроводжуються презентаціями, слайди яких повинні містити максимум ілюстрацій і мінімум текстової інформації як пояснення до візуального матеріалу. Окремі слайди можуть бути доповнені гіперпокликаннями на відео та аудіоматеріали, що розміщені на освітніх платформах, та надіслані учням через захищені канали зв'язку або саме в тому онлайн-сервісі, який учителі використовують для навчання, – *Google classroom чи Classtime*. Такі презентації сприятимуть повторенню й узагальненню вивченого, глибокому осмисленню творчого доробку письменників, розумінню ідейно-тематичного та художнього значення творів.

Під час онлайн-уроків учителі-словесники можуть урізноманітнити освітній процес за допомогою завдань, що передбачають створення чатів або постерів у додатках *Canva PlayBuzz, Miro, Jamboard*; здійснення віртуальних мандрівок у музеї; аналіз фото, документів, пізнавальних текстів, розміщених на віртуальних дошках *Jamboard, Padlet*; участь в онлайн-опитуваннях, тестуваннях, змодельованих за допомогою **Google Forms, Online Test Pad, Poll everywhere тощо.**

В умовах дистанційного навчання актуалізується проблема формування ключової інформаційно-комунікаційної компетентності учнів, що «передбачає впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для власного розвитку і спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та інших життєвих ситуаціях, дотримуючись принципів академічної доброчесності» [1]. Широкі можливості для її послідовного формування мають нові підручники шкільного курсу літератури – «Українська література. 5 клас» та «Література (українська та зарубіжна)» (гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», наказ МОН України № 140 від 8 лютого 2022 р.), що підготовлені в Інституті педагогіки НАПН України [2; 3].

У процесі опрацювання програмових навчальних тем залучено різноманітні цифрові додатки. Вони дають змогу школярам отримати допоміжну інформацію задля глибокого засвоєння програмового матеріалу через сканування QR-кодів, застосування цифрових сервісів Word It Out, Write Comics. Наприклад, для переконливішої мотивації учнів ознайомитись із казкою Лесі Українки «Лелія» запропоновано пропедевтичне завдання: «У казці, з якою ти зараз ознайомився, діють незвичайні персонажі. Хто вони? Згадайся, прочитавши заголовок твору. Свої передбачення оформи у вигляді «хмари слів»: намалюй або ж скористайся цифровим сервісом Word It Out тощо» [2, с. 46]. Під час вивчення казки О. Іваненко «Цвітарінь» «У колі мистецтв» учням рекомендовано завдання: «Зіскануй QR-код і послухай мелодію «Жайворонок» у виконанні гранд-оркестру Поля Морія. Які кольори, образи ти уявляв/уявляла, слухаючи цю мелодію? Які світлини із відеоряду цього кліпу тобі сподобалися найбільше? Якими із них можна було б проілюструвати казку О. Іваненко «Цвітарінь»?» [2, с. 142].

У процесі вивчення арабської народної казки «Аладдін» зі збірки «Тисяча і одна ніч» на уроках інтегрованого курсу учням запропоновано завдання пізнавально-пошукового характеру: «У наші дні у більшості країн світу для позначення тисячі часто використовується лише одна літера «к». Зрозуміти сенс такого позначення легко на прикладі запису 4к, що позначає можливості монітора. Якщо ти розумієшся на комп'ютерах, то знаєш, характеристика 4к вказує приблизно на 4 тисячі пікселів по горизонталі. Якщо тебе зацікавила ця інформація, дізнайся про походження такого позначення числа 1000» [3, с. 43].

У методичному апараті підручників передбачено завдання для формування в п'ятикласників умінь застосувати здобуту з тексту інформацію для практичного розв'язання проблем. Наприклад, у рубриці «Читай і досліджуй!» подано завдання: «Зіскануй QR-код і переглянь буктрейлери (так називають відеоролики за мотивами книжки або кліпи за книжкою) до збірки «Лісові казки». Що нового з них ти довідався/довідалася про цю книжку? Чи доводилося тобі рятувати пташеня? Зіскануй QR-код і прочитай поради «Я знайшов пташеня! Що робити?». Що корисного ти дізнався/ дізналася про поведінку із пташенятами?» [2, с. 149].

Вагомим дидактичним засобом для організації навчання української літератури та інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) в 5 класі є цифрові додатки до підручників української літератури (<http://inform1.yakistosviti.com.ua/ukrainska-literatura/5-klas>); та інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) (<http://inform1.yakistosviti.com.ua/intehrovanyi-kurs-literatur-ukrainska-i-zarubizhna/5-klas>), скористатися яким учні можуть як під час уроку, так і в процесі самостійної роботи з навчальною книгою.

Цифрові додатки містить повні тексти великих за обсягом художніх творів, уривки яких подано в підручнику, аудіозаписи літературних творів для самостійного прослуховування, музичні композиції як один із різновидів мистецького контексту художніх творів, а також додатковий матеріал, рекомендований у рубриці «Читацьке дозвілля». Зміст цієї рубрики спрямовує юних читачів до перегляду екранізацій літературних творів, прослуховування музичних композицій, віртуального відвідування музеїв, картинних галерей тощо. Такий вид діяльності не лише сприятиме організації дозвілля школярів, а є одним із варіантів поглиблення осмисленого розуміння художніх творів, що вивчаються текстуально.

Окремо до підручників на загальнодоступній освітній платформі виділено цифрові ресурси для вчителів-словесників – модельні навчальні програми з української літератури та інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної), календарне планування до них, зошити для формувального оцінювання, методичні посібники до підручників.

Отже, змістове наповнення нових чинних підручників шкільного курсу літератури і цифрові додатки до них засвідчують реалізацію інноваційних підходів до вивчення літератури в реаліях дистанційного навчання.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886
2. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А. Українська література: підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта». Режим доступу: <https://ru.calameo.com/read/0061919638390f0c06f9f>
3. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Тригуб І. А., Слижук О. А. Література (українська та зарубіжна): підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022. Ч. 1.; Ч. 2. Режим доступу: <https://ru.calameo.com/read/006191963936270152108>

Електронне наукове видання

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА
В УМОВАХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
13 травня 2022 року

Підп. до розповсюдження 12.05.2022.
Формат 60x84/16. Умов. друк. арк. 36,97. Зам. № 3388
Видавництво Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка.
41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Києво-Московська, 24,
тел/факс (05444) 2-33-06.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №678 від 19.11.2001.

